פר' **דברים-חזון** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תנט, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

איכה ישבה בדד

שני נערים התהלכו בדרך, כשעל צעדיהם נראה שאין רגליהם מכוונות אל מקום מסויים, אלא הלוך ילכו לאן שרגליהם יובילם ודמעתם על לחיים בבכי תמרורים מאין הפוגות ואין מנחם להם.

האחד קרהו אסון, כאשר אביו ואמו מתו עליו בפתע פתאום, רח"ל, בחלותם מחלה שאין לה תרופה, עמד הנער בצער ובדאבון ולנוכח פניהם הביט נר נשמתם הולך ודועך ואין לאל ידו להושיע, בראשונה נלקח ממנו אמו בחטף, וצערו של אבא גבר במות אשתו, ולא עברה שעה שלימה עד שגם הוא שבק חיים לכל חי, עולמו של הנער חרב עליו בראותו כי נשאר לבדו כי אביו ואמו עזבוהו לאנחות, ויישא קולו בקינה ויללה.

השני גם עליו עבר את כום התרעלה, כשביום בהיר אחד נכנם מחנה של צבא גדול בעיר מולדתו ושללו את כל הבא לידם, ואת האנשים לקחו בשבי לעבודת כפיה, והוא נמלט אז מן המקום וזה שנים רבות מעיר לעיר ודיוקנם של הוריו עומדת לנגד עיניו ומייחלות למצוא אהוביו אשר נפשו קשורה בנפשם, ובעברו על כל כפר הולך מבית לבית אולי בו ימצא את מבוקשו, כי לפי השמועות שהגיעו לאזניו, אביו ואמו עודם בחיים, ועל כן אינו נותן מנוחה לרגליו ונשבע בחייו כי לא יתן תנומה עד אשר ימצאם.

זה הראשון שקרהו אסון ואביו ואמו הלכו לעולמם, גדול כים שברו ואבדה ממנו תקוה, ובכיו הוא בכי של יאוש לאשר שבכייתו מוסב על צער ואבדון ומיילל על העבר שהיה ואינו, ואם כן ימים ימימה יבכה עד אשר ייבוש מעיין דמעותיו ומעט מעט ישתכח אבלו מלבו, ויתחיל לערוך את חייו מחדש.

אך מאידך השני על אף שגם הוא בדד ישב מבלי מכיר, מ"מ תקותו קרובה שביום מן הימים ימצא את שאהבה נפשו, בידעו כי מתהלכים הם בין החיים, ואם כן בכייתו הוא בכי של תקוה וגעגועים לאביו ואינו מקונן על העבר כי אם בוכה יום יום ומתחנן על נפשו המתייסרת שישוב אל חיק מולידיו, גם אם שנים יעברו עליו ובהכרח יצטרך להתחיל את חייו מחדש בכל זאת לעולם לא תהיה קין ותכלית לבכייתו עדי ימצא גואליו ויתחדשו כנשר נעוריו.

הנה כי כן אבלם של בני ישראל על חורבן בית המקדש אינו מוסב על העבר בלבד, כי אם כך לא היי נתמשך האבלות ימים ושנים רבים, וביום מן הימים היה נשכח מלוח לבם, אלא עיניהם תרים ומבקשים איה מקום כבודו, וכפי ששגור בפי העולם סיפור על נפוליאון קיסר אשר עבר באחד ממסעותיו הרבים ליד בית כנסת בפאריז בליל תשעה באב ומבית הכנסת וראה איך שהיהודים יושבים ומקוננים על חורבן ביהמ"ק, ושאל לפשר הדבר, אמרו לו כי היהודים בוכים על ביתם שחרב לפני שנים רבות, הקיסר עמד נדהם ולא האמין למראה עיניו, ואז נענה ואמר בהתפעלות: "עם שמקונן זה רבות בשנים על בית מקדשם שנחרב בוודאי יש לו תקוה, ובלי שום ספק יבוא יום שיזכו לבנות ביתם בבתחילה".

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפלה ..... ב
דגש תמרים - לקיחת תמרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שברי"ר רפב"ן ..... ז
פינת קדרת ..... ח
מענינא דיומא ..... ט
חוקים להזורחים ..... י
פשיט כהלכה ..... יא
לשכת הסופרים ..... יב
הילולא רבא ..... יג
דבר בעתו ..... יד
פשוטלהן פלכים ..... טו

אגרת פרק ג'

לשמרך בכל עת
מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

בס"ד

אפדעיט פון
חודש אב
תשפ"ו

זכור ימות עולם

אלעס איבער סיפורי צדיקים,
קורות הדורות און גרעסערע
מחלוקת בעולם התורה

כל המתאבל על ירושלים...

שטייענדיג אין די ימי בין המצרים ווען כלל ישראל טוט ווידער אמאל קלאגן און טרויערן אויפן חורבן בית המקדש שיבנה במהרה, שטעלט **מערכת ימות עולם - שע"י יושבי אוהל** אהער א רייכע אפטיילונג פון שיעורים און דרשות איבער די תקופת הבתי מקדשות וחורבנן.

1 סיפורי צדיקים: צו הערן שיינע סיפורים אין די טאג פון די יארצייט

2 קורות הדורות: קאפיטלען היסטאריע

#10 תקופת בית ראשון:

1) די פיר הונדערט און צען יאר פון בית ראשון

2) ירושלים עיה"ק משוש כל הארץ

3) ווי איז דער מקום המקדש, אמאל און היינט?

4) די הייליגע כלי המקדש

5) די דריי גליות פון די עשרת השבטים, און ווי געפינען זיי זיך היינט?

6) די נביאי ה' און זייערע מוסר רייד

7) דער ביטערע חורבן הבית תשעה באב שנת ג"א של"ח און דער נאכפאלגענדער גלות בבל

8) די קאפיטלען אין ספר ירמי"ה וועלכע דערציילן איבער חורבן בית ראשון

#9 תקופת בית שני:

1) די פיר הונדערט און צוואנציג יאר פון בית שני

2) די עלי"ה צום בית שני און די קעניגרייך פון אלכסנדר מוקדון

3) תרגום השבעים

4) וצפיר העזים - די תקופה פון מלכות יון הרשעה און די הייליגע חשמונאים

5) נסגרתי לאדום - די רוימישע אימפעריע

6) דער אותו האיש ימ"ש און זיינע נאכשלעפער

7) די מלחמה פון די חכמי ישראל מיט די צדוקים

8) דער ביטערע חורבן הבית תשעה באב שנת ג"א תתקכ"ח און דער נאכפאלגענדער גלות אדום

9) על אלה אני בוכי"ה - די הייליגע עשרה הרוגי מלכות

10) די מלוכה פון בן כוזיבא און חורבן ביתר

11) די גמרה אין מס' גיטין וועלכע דערציילט איבער חורבן בית שני

12) **ווי שיין וועט זיין ווען משיח וועט קומען?!**

חדש!

קורצע שיעור פון ידיעות בתורה

שיעורי הרחבת הדעת #1-0

אט עמים ומקבלים שכר

• אינוד •

אט רציכם לחיי העולם הבא

יושבי אוהל

בחסות כולל קהלתינו חתן יעוב לב ר' שאטמאר
ירח בכל אחר ואחר

• להתחזק, להתחדש ולהתעלות באומנתיכר המקדשת •

1605.477.4444#6

ב' עצות כלליות איך לבא אל אמיתת עבודתך ה' שמירת שבת והתכללות בכלל ישראל

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. יש לבאר שנרמז בכאן עצה לעם ה' איך יתנהגו לבא אל אמיתת עבודת השם ב"ה, כי הטעם למה שאנו אומרים קודם כל עבודתינו ותפילתינו 'לשם יחוד כו' בשם כל ישראל', והכוונה היות ש'אין צדיק בארץ (אשר יעשה טוב ולא יחטא'). ואם כן האיך יכול לעשות איזה דבר קדושה באברינו, כיון שנעשה בהם איזה עבירה חלילה ונפגם אותו האבר, ואיך יכול להשרות עליו קדושת העובדא ההיא. **"אך שהתיקון לזה הוא במה שכולל עצמו עם כללות ישראל,** כי יש עולם הנקרא 'כל ישראל' והעולם ההוא שלם בלי פגם וכו' וזה עצה אחת".

ועוד יש עצה, היות ששורש כל החטאים הם באים מכח עין הדעת שנתקללה האדמה בל"ט קללות, ומהם באה הזוהמא לאדם, **אבל כשאדם שומר שבת כהלכתו בל"ט מלאכות מתקן הל"ט קללות** (ראה תיקו"ז פה. וסידורו של שבת ח"ב דרוש ז' פ"א מאמר יג יד) **ואז יפרדו ממנו כל הקליפות"** וכו'.

שתי עצות הללו רמז להם כאן משה רבינו ע"ה לישראל עם קודש: **"אלה הדברים"** רמז לשמירת שבת קודש, וכמו שדרשו בגמרא (שבת ע.) אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני" [ופירש"י: דברים משמע תרי, ה' לרבות חד, הרי שלשה; אלה בגימטריא ל"ו, הרי ל"ט]: והעצה האחרת היא: **"אשר דבר משה אל כל ישראל"** ליחד ולקשר עצמו בכללות ישראל, כאמור.

נועם אלימלך

ביטול הדינים על ידי הכנעה וענוה

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר וגו'. נראה שמשה רבע"ה דבר אל כל ישראל ולימדם שעל ידי מידת הענוה אפשר לבטל הדינים, רח"ל. וזהו: **"בעבר הירדן"** אם תרצו להעביר ולהוריד הדינים הירודין אזי: במדבר שימו עצמכם כמדבר הזה, דהיינו להיות בענוה גדולה, וכענין שמצינו בר' עקיבא (יבמות קכא.) שנשברה ספינתו בים וכשניצול ועלה ליבשה אמר ש"**על כל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי" לחורות נתן על הכנעה שחיתה לו וממילא נתבטלו הדינים.**

דעת משה

מוסר ותוכחה המתקבל

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וגו', כשהוכיחם בדברי מוסר סיפר מעלתם **'הבו לכם אנשים חכמים ונבונים'** על דרך הפסוק (משלי ט, ח) **'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך'.** הענין, כשאתה רוצה להוכיח את אחד, אל תאמר לו כך וכך אתה גרוע, כי אז ישנאך ולא ישמע לדבריך. וזהו שכתוב: אל תוכח לץ שלא תוכח אותו בדרך זלזול לומר: לץ אתה, רק אדרבא, תאמר לו: חכם אתה, ואם כן הרפה היא לאיש כמוך לעשות כה וכה. זהו: **'הוכח לחכם'** כלומר, תעשנו לך לחכם, אז: **'יאהבך'** וישמע לקול דבריך ויקבל מוסר".

של"ה הק'

שכר מצוה בעוה"ז, על הרצון והשמחה בעשייתה

בהפטרה, אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו, צריך להבין כפל הלשון: תאבו ושמעתם. ונראה, כי באמת "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" אבל איתא במדרשים, **שעל שמחת המצוה, שאינה שוה בכל בני אדם כי האחד מקיים ועושה את המצוה בשמחה יותר מהשני על זה ישולם שכר בעולם הזה, והן הן פירות המצוה** (עי' ס' ערכי הכינויים לר' משה זכות ז"ל ערך שמחה ד"ה עשר תעשר) **וזהו שאמר: "אם תאבו ושמעתם",** כי יש ששומע ומקיים המצוה שלא מרצונו הטוב ולבן אמר **אם תאבו שתהיו תאבים, מתאוים ומשתוקקים לה ושמעתם או אז: "טוב הארץ תאכלו", כי תקבלו שכר גם בזה העולם על הרצון והחפץ הטוב.**

כתב סופר

הש"י יבקש אותנו לקבצנו אליו ויאמר 'אַיֶּכָּה' זה נפעל ע"י שאנו נבקש ונחפש אותו בגלותינו

במדרש, ג' נתנבאו באיכה, משה ישעיה וירמיה. הנה אמרו חז"ל שרמז השי"ת לאדם הראשון את חורבן ביהמ"ק שמתחילין (פרקי מגילת איכה) באותיות 'אַיֶּכָּה', וז"ש לו ית': 'אַיֶּכָּה', כמ"ש (בראשית ג, ט): "ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו אַיֶּכָּה", נמצא שפירוש תיבת 'אֵיכָה' הוא מלשון 'אַיֶּכָּה' שכביכול ית' שואל עלינו איה ואיפוא אנו, עד ימצא אותנו כו'. **וזה נפעל ע"י שאנו מבקשים אותו בגלות ואנו שואלין איה מקום כבודו להעריצו, ולעתיד ימצא אותנו, ואנו נמצא אותו ית', שנאמר** (ישעי' כה, ט) **'הנה אלקינו זה קוינו לו וגו'.**

זרע קודש

זהרורי אורה
לספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
העריכים חיזוק כל הימים

תורה

הוכיחם על עוונותיהם טרם לימדם משנה התורה, כי צריך להרהר בתשובה קודם הלימוד

או יאמר אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה וגו' אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת. פירש רש"י ז"ל לפי שהן דברי תוכחה ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו וכו'. אחד עשר יום מחורב פירש רש"י שגם זה מן התוכחה אמר להם ראו מה גרמתם וכו'. בעבר הירדן הואיל משה באר את התורה הזאת פירש רש"י בשבעים לשון פרשה להם. ראוי להבין הלא בכל הסדרא עוד לא ביאר את התורה כלל רק פרשה זו עד פרשת ואתחנן כולה תוכחות ומוסרים עד התחלת עשרת הדברות, ומן הראוי היה שיכתוב מקרא זה בפרשת ואתחנן קודם עשרת הדברות שנאמר שם (דברים ד, מד מז) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל וגו' בעבר הירדן בגיא וגו' שם היה לו לכתוב הואיל משה באר את התורה הזאת ששם נאמרה פרשת עשרת הדברות ופרשת שמע ושארי המצוות שהם מקור לכל התורה.

והנראה לי כי הנה **מצאנו בספרי קודש וכן שמעתי מרבותי הקדושים נשמתם עדן שהעיקר מעיקרי העבודה הוא להרהר בתשובה קודם ישיבתו ללמוד תורה או קודם עשייתו מעשה המצוות, ואדמו"ר הרב בוצינא קדישא רבן של כל בני הגולה מו"ה יעקב יצחק מק"ק לובלין זצוק"ל** אמר שאם האדם אינו עושה תשובה קודם לימוד התורה עליו נאמר (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו', מה שאין כן באם מהרהר בתשובה קודם הלימוד אזי נקרא צדיק כמו שאמרו חז"ל בקידושין (מט ע"ב) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק אף על פי שהוא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה ועל כן רשאי אחר כך ללמוד התורה הקדושה.

וזה נרמז כאן שלכך הקדים להם משה דברי התוכחות ומנה כאן את כל המקומות שהכעיסו לפני המקום לפי שהיה רוצה לבאר להם את התורה, על כן רמז להם כללות כל העבירות שעשו עד אותו היום כדי שיהרהרו תשובה על כולם קודם שישמעו דברי התורה. וזה ביאור הכתובים **'אלה הדברים וגו' בעבר הירדן וגו' בין פארן וגו'** שכל זה הוכיחם וכל כך מפני אשר **'הואיל משה באר את התורה הזאת'** על כן הוכיחם תחילה כדי שיעשו תשובה על כל עוונותיהם קודם שילמדו ממנו ביאור התורה.

מאור ושמש

יסוד גדול לתורה ועבודה, לדעת שדרך הפשט כולל בתוכה כל הענינים הנשגבים ויחודים העליונים, ואינם ב' ענינים נפרדים ח"ו

בעבר הירדן וגו' באר את התורה הזאת לאמר. גם ירמוז על מה שאמרו חז"ל (שבת ס"ג.) **אין מקרא יוצא מידי פשוטו.** והענין הוא כי הן נודע (זוה"ק חלק ב', קנ"ד.) אשר **התורה כולה שמותיו של הקב"ה היא וכולה רזין דרזין סתרי תורה.** ופן הנה כאשר יבין האדם מסודות התורה אשר בה, יבז בעיניו לשלוח יד בפשט התורה לקיימם על פשוטתן. כיון שלדעתו הוא מרמז על דברים אחרים לגמרי ומה לו בהפשט. **על כן יסוד מוסד הניחו חז"ל ואמרו 'אין מקרא יוצא מידי פשוטו'. אף על פי שכל הכוונות והסודות ודברי חכמה ומוסר רמוזין בה, מכל מקום אינה יוצאה התורה מפשטותה מלקיימה כאשר ניתנה בפשוטי התורה.**

והאמת הנה כבר ביארנו היטב במקום אחר שכל סודות התורה והתפילה והכוונות ורזין דאורייתא הנמצא בהן. כולם רמוזים בהפשט, והכוונה והפשט אחד ממש הם. כי הלא הפשט הוא הנקרא לבושי התורה והתפילה. ומכלל שכל הסודות והרזין נתעטפו בלבושין החם, והפשט הוא המלביש אותן. רק שהפשט הוא בגשמיות הארץ הלזו. והכוונה הוא בחיות הרוחניות השורה ונתלבש בדבר הלז ובשורש הדבר הזה למעלה בשמי השמים. ואם עיני שכל לך תבין שהכל אחד הוא כו' (עי"ש עוד). **"על כן לא יהרום אדם בלבבו את דברי הפשט ביודעו רמיזותיו בכוונה, כי כל הכוונות מתלבשים בהפשט".** ולזה בבירור אמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו. כי בהפשט הנעשה לשמו יתברך בו נרמז כל הכוונה. ומי כאלהינו חכם יודע פשר דבר במה שהלביש את סתריו בפשט הזה, הלא ממנו מוצא דבר.

ולזה אמר **הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר.** כלומר שנאמר את דברי התורה הזאת **ולא יקל בעיניו**

פשוטי התורה ח"ו לבטל דבר אחד בשביל שנדמה לנו שהתורה מכוון לדבר אחר. ח"ו ח"ו לעשות כן. כי אין כאלהינו מבין מביט לסוף דבר בקדמותו, והוא הציב וירה אבן פנתו לא יפול דבר ארצה. (וזה היה טעות אלישע בן אבויה אחר שהשכיל בדברים עליונים ונבזה בעיניו לעשות פשוטי הדברים, אחר שהבין בשורש חיות הרוחניות, ונדמה לו שרק יכוון בהרוחניות, בלתי יעשה כפשוטו ומשם יצא לתרבות רעה כנודע).

באר מים חיים

עיקר התשובה ע"י עסק התוה"ק

בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. עפ"י מה שכתבו בעלי תיקוני תשובה להשב, **דמי שרגיל ללמוד דף א' ילמוד ב' דפין שעיקר התשובה היא התורה,** וז"ש **'בעבר'** מי שעובר על ציווי ה', **'הירדן'** שיורד דינים עליו, ירדן אותיות ירד–דן, **'בארץ מואב'** כשבא לרצות לאביו שבשמים, **'הואיל משה באר'** מבאר תשובתו, **'את התורה הזאת לאמר'** שילמוד תוה"ק.

אמת ליעקב

(להרה"ק בעל מלא הרועים וקהלת יעקב ז"ל)

תפילה

מלחמת היצר יהיה ע"ד זלזול ומיאוס פיתוייו מכל וכל, ועיקר היגיעה ישים בדברו לפני המקום שיהיה בחיבה ודביקות ושמחה

ה' אלהינו דיבר אלינו בחורב לאמר, פירוש מהמכוון מהדבר שדיבר אלינו בחורב שלמדו וקיבלו משם התורה כולו, היה המכוון ממנו וזה 'לאמר', **'רב לכם שבת בהר הזה', פירוש שאל תאמרו על כל דבר מניעה שהוא הר ואל תיגעו ותעבדו עליו בעבודה גדולה, אלא שתשחקו עליו וידמה בעיניכם כתבן וקש ושער.** רק על מה תייגעו את עצמכם אלא על זה **'פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי',** פירוש האמורי הוא מלשון אמירה וגם לשון חיבה (מלשון את ה' האמרת היום), פירוש שעל זה **'הר'** שהוא הר גדול **'האמורי' שתוכלו לאמר אמירה לפני ה', שיהיה בלשון חיבה ובדביקות ושמחה, אל זה ההר 'פנו וסעו לכם' על זה צריך ליגע את עצמו בעבודה גדולה לבוא לזה באמת ובתמים** ודו"ק.

מאור ושמש

יאמין שהנסיונות הם לטובתינו, ונוכל לנצחם, ואפי' בדברים הקשים מאד הדרך הוא ע"י שיתפלל על כל יום בייחוד שנזכה לנצחו

לא תגורו מפני איש וגו'. ר"ל בל תאספו דברים להתרעם על השי"ת מפני שיש לכם טענה שאתם אנשים והיצה"ר הוא מלאך ואיך אנו יכולים לנצחו, ולמה הביא הקב"ה עלינו את זאת, (והיינו **'לא תגורו'** מן היצה"ר, **'מפני איש'** מפני שאתם איש ואיהו אשא) לזה אמר **'כי המשפט לאלהים הוא',** ר"ל **כי הקב"ה בעצמו הוא הביא עליכם יסורים הללו ואין הקב"ה בא בטרוניא ח"ו עם בריותיו ובוודאי נתן לכל אחד יצה"ר כזה שיוכל לנצחו,** וכמאמר הגמרא 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו', ובוודאי ייסרכם הקב"ה לטובה כמאמר הכתוב 'את אשר יאהב ה' יוכיח', **'והדבר אשר יקשה מכם'** ר"ל אך אם תפלו ח"ו בידו באיזה דבר אשר יקשה מכם לנצחו בזה, אזי **'תקרבון אלי'** ר"ל תקריבו עצמכם לה' [בל"א **'ער זאלל זיך מקריב זיין צוא השי"ת'**] ותתפללו לפניו בלב שלם ואז **'ושמעתיו' שמוע אשמע צעקתכם ואצילכם מיד האויב הרע הזה.**

[ובענין התפילה להנצל מהיצה"ר, ראה מש"כ בספה"ק תפארת שלמה על שבת חזון. מה שמובא בגמ' (גיטין נו.) שר' צדוק התענה ארבעים שנה שלא יחרב בית המקדש. וקשה, הא לכאו' לא הועיל כלום, כי לבסוף בעוה"ר נחרב. **אך כוונתו היה בכל יום ויום שרק היום לא יחרב, ובכל יום התענה על יומו שלא יחרב היום.** וכן מצינו בפירוש במדרש איכה אצל ר' אלעזר המודעי שהתפלל כל יום על יומו לשלום. **ויש ללמוד מזה דרך לעבדות השי"ת, שבכל יום תמיד יתפלל האדם להינצל היום מיצה"ר, ולמחר על יום מחר, כי אם יתפלל פעם אחת אי אפשר רק לעשות משפט ה' דבר יום ביומו** כנ"ל].

אמת ליעקב (בלעגדוב)

ע"י התפילה בכונה בתשובה והכנעה נעשה כתר לחי עולמים

ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמורי. 'סיחון' הוא מלשון שיח ותפלה, אשר עי"ז **'מלך', היינו שע"י התפילה נעשה כתר למלך מלכי המלכים,** וזה הוא ע"י **'חשבון האמורי'** שמחשב הכוונה של כל אמירה ומכוון בתפלתו. גם ירמוז **'חשבון'** שעושה חשבון הנפש בשעה שעורך תחינתו לפניו ית', **'ואת ארצו'** פי' שמגיע לבחי' הכנעה שהוא כארץ.

אילנא דחיי

ה' אלקיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים. ופירש"י זו משלי אבל השי"ת יברך אתכם כאשר דבר לכם, והנ"ל ע"פ מה שראיתי כתוב בדור מקבלי התורה היה כל אחד מהם שקול כאלף איש של עכשיו שנאמר דבר צוה לאלף דור, והנה ידוע דמשה רבינו היה שקול כנגד כולם, והנה אז בערבות מואב כבר תמו אותו הדור, והיה דור אחר בניהם של מקבלי התורה, נמצא משה היה שקול אלף פעמים כאותו הדור, על כן אמר יוסף עליכם ככם דייקא אלף פעמים, ואמר זו משלי דייקא שזה יש לו, ואיני יכול ליתן יותר ממה שיש לי.

(ישמח משה)

☆

אלה הדברים אשר דבר משה וגו' בעבר הירדן וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. ויתבאר כי כבר נודע מה שכתבו המפרשים כי הרוצה להוכיח חבירו יבאר איזה פסוק וילבש בתוך הדברים דברי מוסר, על דרך שנותנים לתינוק סמי רפואות, אם יתנו לו הסם לבד לא יקח בלתי אם מעורב הסם ההוא בתוך צפיחות בדבש, על ידי זה יאכל גם הסמי רפואה, וזהו הרמז בדברי הכתוב אלה הדברים אשר דיבר משה לכל ישראל, וכיון שרצה משה שיכנסו הדברי כיבושין באזני בנ"י, על כן הואיל משה לבאר את התורה הזאת היינו לפרש התורה, כדי לאמר הוא אמירה של מוסר, כי ע"י"ז יכנסו באזניהם גם המוסר וישובו מדרכם הרעה.

(ויטב לב)

☆

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה"ק עצי התמרים

בו בעת שמוכיח לישראל מכוין לעורר רחמים עליהם

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין בארן ובין תבל ולבן וחצרה ודי זהב. מכ"ק רבינו הגה"ק אבדפ"ה סאטמאר (שליט"א) [זללה"ה]: מדרש פליאה "הרוצה לידע שפנחס הוא אלי', יראה מאלה הדברים". ונל"פ בהקדם דברי אא"ז בייטב לב ע"ד המדרש "אלה הדברים, זה שאמר הכתוב מוכיח אדם אחרי זה משה, שהוכיח את ישראל אחר הקב"ה, והקב"ה אחר ישראל", דלכאורה האיך הוכיח משה את ישראל והזכיר עוונותיהן בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר רוצה רק בטובתן של ישראל, ואין זה לפניו נחת רוח, ונראה שמשה רבינו ע"ה הוכיח את ישראל בדברי תורה ומוסר, עכ"ז הי' נטמן בתוך דבריו לעורר רחמים וחסדים לפני המקום ב"ה על ישראל עם קדושו, וז"פ שהוכיח את ישראל אחר הקב"ה, אבל בתוך דבריו הי' נטמן גם להוכיח הקב"ה אחר ישראל לעורר עליהם רחמים וחסדים, עיין במאור ושמש שפ' גם כן אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל כו', דמלת 'אל' הוא כמו 'בשביל', כי הדברי תוכחה הי' בשביל ישראל לטובתן, שהי' נטמן בהם לעורר רחמים וחסדים.

והנה בקדושת לוי עה"פ בקנאו את קנאתי ונו', ויכפר על בני ישראל, שכתב כי לפנחס הי' ב' מדות, שאף שקנא קנאת ה' צבאות מכל מקום עורר רחמים על בני ישראל. ולזה אפ"ל ד'פנחס זה אליהו, כמש"פ התרגום יונתן עה"פ הנני נותן לו את בריתי שלום, 'ואעבדנו מלאך קיימא דיהא מבשר גאולתא', כיון שהראה כאן שיש לו הב' מדות הנ"ל, וגם לעתיד יהי' צריכין ב' מדות הנ"ל, ב' פעולות הפכיים לעורר רחמים וחסדים על ישראל אף שלא יהיו ראויים ח"ו, וגם לעורר דינים קשים על שונאי ישראל, לזה יהי' לעתיד הוא המבשר גאולת ישראל, ונכון המדרש **הרוצה לידע שפנחס הוא אלי' יראה מאלה הדברים כו', כי אם תרצה לידע ולהבין מדוע צריך אלי' המבשר גאולת ישראל להיות דייקא פנחס, תראה מאלה הדברים כו' שנעשה שם ב' בחינות ב' הפכיים בנושא אחד, זהו ממש טעמא דפנחס זה אלי'הו כי בחי' הנ"ל צריך להיות גם למבשר גאולת ישראל, ואת מצינו בפנחס, ונכון.**

ירחון 'לקט ששנ"ה' (שנה ח', סימן ע"ג)

אלה הדברים אשר דבר משה וגו'. ובמדרש זש"ה מוכיח אדם אחרי זה משה וכו'. ויש לבאר דהנה איתא בגמי כשאדם בצער שכינה מה אומרת קלני מראשי, כי השי"ת מקור הטוב רוצה להטיב לכל עמו ישראל שלא יחסר להם שום דבר, ואם אדם עובר עבירה חיו ומלך במשפט יעמיד ארץ, לא די שציער וחבל בעצמו נוסף לזה שגם השכינה כביכול שרויה בצער, וזהו כוונת המדרש מוכיח אדם אחרי"י, שמשה הוכיח את בני"י לאמר שלא בשבילם לבד אלא רק אחרי"י בשביל השי"ת ג"כ שלא ינרמו במעשיהם לענוש אותם, אשר ע"י"ז יגיע הצער גם להשי"ת.

(קדושת יו"ט)

☆

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. ויובן לפי דברי הרה"ק מראפשיץ זי"ע שאין שום קטרוג חטא יכול לבוא לפני כסא הכבוד מחמת קדושתו, ואמר בשם הספרי מוסר

שבמקום שמכריזין החטא טובלין אותו העולם כמה וכמה טבילות, ולכן בודאי לא יכנס החטא לפניו יתי"ש רק שורש קדושה הנמצא בעבירה כגון שעי"ז יכול לעשות תשובה וגדולים בעלי תשובה, ולכן נכנס הקטרוג פלוני עשה דבר שיש בו תיקון תשובה כך וכך ע"כ, ובזה אי"ש שבפסוק ראשון אלה הדברים שנאמרה בבחי' זה הדבר ושכינה מדברת מתוך גרונו, ע"כ לא הזכיר החטאים בפירוש מלפניו יתי' והזכירן ברמז, ורמז רק שורש הקדושה אשר בעבירה כי עשו תשובה על כל החטאים האלו, וכמ"ש בתרגום יונתן ודי זהב וכו' וכפר לון על עגל דהבא.

(דברי יואל)

☆

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם. פירש"י אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתינו וכו' אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם, ויבואר לפי מ"ש המפרשים כי בשעה שאדם מברך לחבירו יש לחשוש מפני המקטריגים שיעכבו שפע הברכה, אך כתבו כי חשש זה אינו רק בברכת בשר ודם, אבל בברכה הבא מאת הקב"ה אין לחוש כי בכל מקום שהשכינה מצויה אין שטן ואין פגע רע עי"ש, אולם מצינו עצה טובה להנצל מידי המזיקין אף בברכה הבא מבשר ודם, והוא מ"ש חז"ל כל מילי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשותא למישקל מיניה, היינו כל דבר שהוא מדוד ומנוי וכל דבר שהוא קשור וחתום אין להם למזיקין רשות לשלוט על זה, וזהו הביאור דבני"י שאלו למשה למה נתן קצבה לברכתו והרי מפי הקב"ה נתברכו בלי גבול וקצבה, אמר להם זו משלי ובברכת בשר ודם יש חשש מן המקטריגים שיעכבו שפע הברכה, ומן ההכרח לתת מספר וקצבה לברכתו שיהיי דבר המדוד והמנוי, אבל הקב"ה בעצמו אין שטן ואין פגע רע, ועי"כ יכולה הברכה שתבא בלי מספר ובלי קצבה.

(ברך משה)

אחרי הכותו את סיחון וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. ונראה בהקדם מ"ש בייטב פנים לפרש דברי המדרש אמרה שבת לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג, אמר הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך, דהנה כל העולמות תלוים ועומדים במעשה התחתונים ואחז"ל גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, והנה כל המועדים תלוים בבית דין והם מעשה צדיקים, אבל שבת קדושה וקיימא ולא תלוי במעשה צדיקים, וז"ש לכולם נתת בן זוג מושפע מהצדיקים, ולי לא נתת בן זוג שאיני מושפע מהצדיקים אך קדושה וקיימא מאליה, ועי"ז השיב לה השי"ת כנסת ישראל יהיה בן זוגך, ע"ד דאיתא בשו"ע אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים אחריהם בע"כ, ואז הם מקדשים שבת בתוספת שלהם והם משפיעים קדושת שבת מבעוד יום, ונמצא גם שבת הוא מעשה צדיקים ע"כ, והנה הא דמוסיפין מן הקודש על החול דרשינן מקרא זכור את יום השבת לקדשו, ומבואר במכילתא זכרהו בכניסתו וביציאתו להוסיף מן החול על הקודש, ובמרכבת המשנה פי' דדרשינן א"ת לרבות מדכתיב זכור א"ת יום השבת לקדשו, לרבות דמוסיפין מן החול על הקודש, והנה מבואר במדרש כי בעת שעמדה השמש בגבעון ליהושע אמר יהושע שירה לפניו, וכיון שהסכים הי' ע"י ועמד השמש מלומר שירתו מפני שירת יהושע נראה כי גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, והנה אחז"ל כשם שעמדה חמה ליהושע כך עמדה לו חמה למשה, ובודאי הוכרח אז משה לומר שירה תחת החמה כנ"ל, ובזה יתבאר הכתוב אחרי הכותו את מלכי סיחון ועוג, אשר אז אמר משה רבינו לשמש דום ונדחה שירת השמש מפני שירת משה מטעם דגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, הרי שצריכין להוסיף מחול על הקודש, וזה נלמד ממה שדרשינן האתין, הואיל משה באר א"ת התורה הזאת, שדרש האתין ולמד ענין תוספת שבת וגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים

אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר. אמרו ישראל, רבון העולמים, לא תשכח ערירה שעשו בביתך, שנא' זכור ה' לבני אדום את יום ירושלם האומרי' ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קלז ז), אמר להם הקב"ה, חייכם, איני שוכח כל מה שעשו בביתי. (דברים רבה)

מר זקיני אבי אבא הגאון הקדוש המפורסם איש מופת מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל אבדק"ק סיגוט ואח"כ בדראהביטש, כאשר למד בילדותו בבי דרדקי חומש ותהלים, דקדק בלימודו בפסוק "זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים וגו', שתיבת "יום" מיותר לכאורה, ופי' על פי שנאמר וישלח ישראל למלך אדום אעברה נא בארצך, וכתיב וימאן אדום נתן את ישראל עבור בגבולו, ויט ישראל מעליו, ואם כן **אם הי' מניח אדום לעבור ישראל דרך ארצם הי' ממהרים לבוא לארץ ישראל, ולא הי' באים לכל הדברים אשר הי' ע"י עיכובם במדבר,** וע"י עכבו הדרך יותר, וזש"ה זכור ה' וכו' את יום ירושלים, אותו יום שעכבו ישראל על ידם, כן פי' בעודו יניק.

ושמעתי מפיו הקדוש שאמר שהי' לו שמחה עצומה אשר אין להעריך גודל שמחתו שזכה לחדש דברי תורה, וכן הביא מר אביו ז"ל בספרו "תפלה למשה" על תהלים (קמ"ט אות ב') בזה הלשון **"הנה אמר בני היניק כ' אלעזר ניסן שיחי' כו'".**

תהלה למשה (דף ד' ע"ב)

ליקוטי אמרים מפרן דקדוש"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. אלה פוסל את הרשעים (שמות רבה ו). משה רמז להם בדברי תוכחתו, שמכלית השנאה של ה' שיפסול את מעשיו הקודמים, וידע כי עדיין לא השלים את חובתו לה', וכן דרך עובדי ה' שפוסלים תמיד מעשיהם הרשעים. וזה הוכיחם בשמרו **אלה**, שיהיו בבחינת פוסל את הרשעים, והם הם **הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל.** (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. משה כיוון כאן בתוכחתו על פי מה שכתבו חכמי המוסר, שיסוד גדול בדרכי התשובה, שידע את גודל הפגם אשר פגם, ולא יקל בעיניו חטאו לומר מה עשיתי, כי זוה לא תהיה התשובה בלב שלם, ולכן צריך להגדיל חטאו מאוד בעיניו, ואז תהיה תשובתו מקובלת. ולזה הוצרך משה לומר לישראל אתם חטאתם חטאה גדולה (שמות לב), לפי שאמר לה' למה ה' יחרה אפך בעמך, כי הוצרך להגדיל את החטא בעיני ישראל (קדושת יום טוב רים דברים). והנה כשהוכיח משה את ישראל, היה מוכרח להעלים מהם מה שעלה בידו להקטין את חטאם לפני ה', והיה צריך להגדיל חטאם בעיניהם, כדי שתהיה התשובה בלב שלם. וזהו **אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל**, כוונת אלה לפסול את דברי תוכחתו הקודמים, שאמר לה' למה ה' יחרה אפך בעמך, ובזה בא לבין הקטין מדת חטאם של ישראל, אבל בעת שהוכיח את ישראל פסל את הטענה הקודמת בפניהם, והגדיל חטאם. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. כלל ג'אל כל ישראל' גם לשונות שכבר מנו, שבמכותיו דבר אל הרשעים ואל המתרפים (שור הפרים הק'). וכן כתב **הש"ך**: מותו הדור שעשו כל אלו החטאים כבר מנו, ומשה דיבר בניהם בסוף ארבעים שנה, ולא היה אף אחד מאותו הדור קיים, ואם כן לכאורה למה הוכיחן בחטאים שלא עשו. אלא כל אלו שמנו במדבר נתו בגלגול עוד הפעם, ומתקנו על ידי בניהם, ואותו הדור שדיבר משה אליהם המוכחות היו גלגולי נשמתם, והם ידעו בעצמן ומתקו; ולפי זה הוכיחם משה לתקן מה שפגמו בעבירות שעשו בגלגול הקודם. וזהו **אלה הדברים**, שאפשר כל אלו התיקונים שעשו עד הנה, והוכיחם לתקן פגמים אלו בשלימות. וזהו גם מה שכתם משה את **כל ישראל**, והוכיחם כולן כאחד, דכיון דלא הוי כולהו בכלל החטא, אלא בדור הקודם לו עשו כל אלו החטאים רק מקצתן, ואילו הוכיח מקצתן, היו יכולים לטעון אנו אין בנו מאלה החטאים, אבל עתה שכתם כל ישראל כאחד, ובכללם היו גם אלו שהיו גלגולי נשמות מאותו הדור שחטאו, על כן לא היה להם עוד טענה, להרי על כל פנים גם החוטאים היו בניהם, מקצתם בחטא זה ומקצתם בחטא אחר, והם השיגו שיבת גלגוליהם. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. משה אמר דברי תוכחותיו לכל הדורות, וזהו 'אל כל ישראל', אשר היו ואשר עתידין להיות (שור הפרים הק'). הנה אמרו (דברים רבה בראשה): שה' הראה למשה את כל המאורעות עד תחיית המתים; וראה מה שעתיד להיות עד סוף כל הדורות, ובאותה ראה גם את מצבם של ישראל בדורות הללו, ולפי מצב דורינו אין לנו במה לגוף לפני המלך ולבקש מלפניו, כי אם בטענה של 'הסענע למענך אלהינו', שאנו בניו בעבור טובת המלך, וכדפירש **נפנים יפות** (הובא בייטב פנים שמיני עצרת ו): 'ובדרך שאומינו כשנים הטובות, כי אל טוב ומטיב אתה', שאנו מבקשים כי מאחר שה' הוא טוב ומטיב, ולנו הטוב להטיב לברואיו, לכן אנו מבקשים על השנים הטובות, כדי להשלים רצונו הטוב; נמצא לפי מה שאנו מבקשים על ברכי עצמינו, הוא גם כן למענך אלהינו, כי זהו רצונו להטיב לנו, דכשישראל הם בצער יש כביכול צער להשכינה. וזהו **אלה** רמזי תיבות ה'הסענה למענך אלהינו', הן הן הדברים **אשר דבר משה אל כל ישראל**, דבדברים אלה יכול כל איש ישראל בפשר

הוא אם לצוות לפני המלך, ואף אם נהיה בבחינה שלא יהא לנו פה להשיב ומצא להריס רצה. (הושענא רבה שפט)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. לפי שהן דברי תוכחות הזכירם ברמז (רש"י) כל הל"ט מלאכות, כולם נתהוו מהל"ט קללות שנתקללו אדם וחוה, ועל כן החיוב בשבת ימי המעשה, לבער ענפי הקדושה מכל דבר ל"ט מלאכות, וזה הוא ממתיקין את הקללות מעט מעט, ובעת שיהיה התיקון השלם לע יהיו צריכין עוד לשום מלאכה (תיקוני זוהר מח). והנה למדו (שבת פו:): מאלה הדברים ל"ט מלאכות, אלה בגימטריא ל"ו, דברים לשון רבים ג', הדברים ה' יתירה ג', הרי ל"ט; וזהו דברי התוכחה **אלה הדברים**, היינו ל"ט קללות ול"ט ענפי הצירור, אשר יתוקן על ידי הל"ט מלאכות, דלולי לע חטאו ישראל, היו בחין לארץ ישראל, והיה התיקון השלם מיד, ומה שהוצרכתם לל"ט מלאכות, הוא רק מפני שהכעסתם לה' בכל מותן הדברים שרמז עליהם להלן. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. לולי הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק חומרים, אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולע השיבותם דבר, לכך כנסם כולם (רש"י). נחמת הס לע חטאו, שהרי אותו הדור שעשו זאת כבר מתו, אלע שהוכיחם משה לתקן פגמי נפשם מה שחטאו בגלגולם הקודם, ואפשר שמקצתם לע היו מקבלים תוכחתו, כי לע היו כולן במדריגה זו שירגישו בפגם הנפש, ולהשיג העורך בתיקון זה, אמרי שהם לע עשו חטאים אלו בפועל, אמנם על ידי שכנסם כולם לפניו, ועל ידי קדושתו הרמה של משה ניתוספה בהם כח קדושה, והרגישו בפגם ההוא, ובצורך לתקן את זה. וזהו **לולי הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק** לע היו מקבלים תוכחתו, **לכך כנסם כולם**, דעל ידי קדושת משה שכנסם כולם בתצורתו, על ידי זה ניתוספה בהם קדושה וקבלו תוכחתו, ובלי זה לולי לע היו מקבלים. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. לולי הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק חומרים, אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולע השיבותם דבר, לכך כנסם כולם (רש"י). טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים (תהלים

פז). **ק"ו בחפלה למשה** פירשו: להצדיק ממעשיו את עצמו בקום עליו המון רשעים רבים; ובחינה כעין זו מצותרת **בספרים**: שלפעמים הצדיק מחמעט ממדריגתו לפי שעה, על ידי חטא העם שעשה רושם בהצדיק; והנה שורש כל החטאים היה מן הערב רב, והיה מן הסבבה שלע יוכיח משה אלע לישראל, כדאמר שלמה (משלי ט): **אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך**, אבל לולי היה משה עושה כן, **היו אלה שבשוק** הערב רב **אומרים, לולי היינו אם היינו מצייתים לאותו**, טול קורה מבין עיניך, דהחטא של העם עושה רושם בהמנהיג, ולולי בטענתם היו מחלישים את כח התוכחה גם אצל בני ישראל, לומר משה לע חש לזה וכנסם כולם, ואמר **כל מי שיש לו תשובה יציב**, ובלולו הכי לע יתכן תשובה זו לגבי משה, שהיה מזוכך בלי שום פגם כלל. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. זה שנאמר הכתוב (משלי כח): **מוכיח אדם אחרי חן ימצא**, ממחליק לשון זה בלעם, מוכיח זה משה, אדם אלו ישראל, מהו אחרי, אמר ה' בשביל להביאן אחרי, חן ימצא זה משה (מדרש). 'מוכיח אדם', על עבירות שבידו ומפריעו מהם, 'אחרי חן ימצא', לאחר זמן ימצא חן בעיניו יותר 'ממחליק לשון', כדמצינו: כל מקום שנאמר אחרי הינו אלע מופלג (רש"י משלי שם). הנה אמרו (בתובות קה:): האי גורגא מרגנן דמרחמין ליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלע משום דלע מוכח להו בחילי דשמיא; וכן הוא דרך העולם לשנוא את המוכיח, ולאהוב את המחניף, ודבריו מתקבלים יותר על לב הבריות, אמנם זהו רק לפי שעה, אבל לאחר זמן ניכרים דברי אמת, והמוכיח ימצא חן, והמחניף יתגנה. וזהו **מוכיח אדם, אחרי חן ימצא**, כל מקום שנאמר 'אחרי' מופלג, שלאחר זה ימצא חן, וזה בבחינת מליצה הבאה להיסח הדעת אלע משב עליה, שהמחניף עושה פעולה שימצאו דבריו חן, שהרי עשה הכיפך ממליצת החן, אבל ה' עוזר לו שבמשך הזמן יתקבלו דבריו וימצאו חן. וכן כאן **מוכיח זה משה**, שהזכיר להם את כל החטאים שעשו, ועל ידי זה הכירו בהחטאו, ונתחבב אלע יותר, **ממחליק לשון זה בלעם**, שהחליק בגדולותיו ורצה להחניפם כדי להטעותם, אבל דיבוריו חלו לע ימצאו חן, אלדבה גרמו לו אבדון ושנאה. (דברי יואל)

לתשעה באב

היו צריה לראש איביה שלו כי ה' הוגה על רב פשעיה עולליה הלכו שבי לפני צר. יכול על מנת תלמוד לומר על רוב פשעיה (איכה רבתי פ"א נ"ג). יש שהי בחיות בנסיונות, האחד הוא נסיון שבא לנדיק, כדאמרו (ב"ר נ"ג): ה' בוחן את הרשעים אלא הצדיקים, שנאמר (תהלים יא): ה' צדיק יבחן; והשני הנסיונות הבאים לאדם בגלל העוונות, כי החטאים גורמים להנסיונות שיבואו. והנה הנסיונות של הצדיקים יש בהם על כל פנים קצת התנוצצות אור והתגלות אלקית, כי יודעים שהם במדריגה גבוהה ולכן מנסים אותם, ואפשר להתחזק בה', אבל הנסיונות הבאים בגלל העוונות הם בהסתרה, ולכן קשים הם וחזקים יותר כי הם באים כעונש על החטאים. והנה בזוה"ק (ד' ל"ז:): כל ערב רב חיון מעורבין בישראל מה כתיב היו צריה לראש, ויתיר מעכבין בגלותא ערב רב לישראל מאומין עכו"ס; ונראה שהתנצח על הזמן הזה שערב רב ורשעי ישראל הקיימו להם ממשלה, ועכשיו נתונים תחת ממשלתם שהוא גרוע הרבה יותר מגלות בין האומות. ולפי זה יהיה הכוונה, דלכאורה אפשר לחשוב כי צרות הללו באים לנסותינו בבחינת ה' לדיק יבחן, וזהו **יכול על מנת**, שהנסיון חיינו עונש על חטא אלא כדוגמת הנסיון של הצדיק, **תלמוד לומר כי ה' הוגה על רוב פשעיה**, כי בשמים מחמת בחי חיינו הצרה הזאת, ולא לחנם ולא על מנת רק על רוב פשעיה, כי אלולי היו באים הצרות רק בבחינת נסיון לא היו מתנצחים להשתרר עלינו ולעשות רשם וממשלה, ומכיון שרואים **שהיו צריה לראש** והקימו להם ממשלה, הרי זה מופת מובהק שבודאי בא בגלל החטאים. (רשי תכ)

חטא חטאה ירושלים על כן לנידה היתה כל מכבדיה הזילוה. זה קאי על ישראל שהיו מכבדים את ירושלים על ידי קיום המצות (מפרשים). לכאורה הרי אומרו 'הזילוה', דמשמע שבעודם מכבדים את ירושלים היו מזלזלים בה. אמנם לפי מאי שאנו רואים בזמנינו יובן, כי אנו רואים מבאים בשם של כבוד, דהיינו שמביאים לארץ ישראל נפשות ישראל, ואומרים שהם רוצים לכבד את ארץ ישראל ובכל כוחם למען קדושת הארץ, אבל בחמת זה עצמם הם מחטיאים ומבזים את הארץ, על ידי שמביאים אלו הנפשות לסור מאחרי ה'. וזהו דרך הלצונים שעל כל מעשיהם בארץ הקודש אומרים שהוא בשביל מיצת הארץ, ומי שאינו מסכים להפרת הדת שלהם לועקים עליו שהוא שונא ציון. ועל זה מקונן **כל מכבדיה הזילוה**, כי הם אומרים שמכבדים את הארץ, אבל בחמת הם המזלזלים אותה ברומניות ובגסמיות וגורמים כל הצרות. (קדושת יוחל תיכה עב)

לא זכרה אחריתה ותרד פלאים. לכאורה הלא זכרון שייך רק בדבר העבר, אבל במה שעתיד להיות לא שייך לומר שכירה אלא לשון התבוננות, ואם כן הוה ליה למימר לא 'רחמה' אחריתה. ונראה דה' יתברך הזהירנו בתורתו וגילה לנו כל העושים שיבואו אם לא ישמעו לקולו, כדכתב **רש"י** על (איכה ג): נצב ממרחו אשר לוה מימי קדם וגו', שכלה גזירתו אשר לוה בימי קדם מה שכתוב בתורה; אמנם בעוונותינו הרבים שוכחים מה שכתוב בתורה, ואפילו כשזוכרים מה שנכתב אם אבל יש סמיות עיניים, ומושבים שכל זה היה שייך רק בדורות הקודמים, אבל עתה כשנשתנו הדורות לא שייך עוד עכשיו. וזהו **לא זכרה אחריתה ותרד פלאים**, שלא זכרו מה שכתוב בתורה מה שבא באחרית הימים הרעים, והטעם כי **ותרד פלאים**, היינו שירדו למטה למיצת שכחת התורה הנרמז בפסוק (בראשי כגו): הנני יוסף להפליא וגו' ואבדה חכמת חכמיו, **ופלא** רומז על שכחת התורה, כי אם היו זוכרים מה שכתוב בתורה והיו רואים לראות בחמת מה שכתוב בה, הרי הכל מבואר בתורה אמי אפשר להסיג טובה רק על ידי שמירת התורה והמצות ולא זולת. (ותתתן קכו)

כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית. הבא גרמת לי שהם שונאים אותי שהכלתני ממחלה וממשמים ומהתחתן גם, אם נתחתנתי בהם היו מרחמים עלי ועל בני בנותיהם (רש"י). הנה הן בחנם אדברים אלו אמרו ישראל בקובלנא כלפי מעלה, כי סיבת השנאה שהאומות שונאים אותנו היא משום שאנו מובדלים מהם ואסורים בחיתון עמהם, אך טענה זו לומר שמחמת התורה והמצות גרמו להם צרות רבות ורעות, והביאו לחורבן הבית ולגלבן הארץ, נאמרה רק מתוך חסרון אמונה ובטחון בה', אבל האמת היא להיפוך, כי בזמן שבני ישראל מופרשים ומובדלים מהאומות אין שנאתם גדולה

כל כך, מה שאין כן כשישראל מתערבים ביניהם וילמדו מעשיהם ומוכלים ושותים עמהם, וזו גדולה שנתתם על האומות, כי מתת ה' היתה זאת להעניק את ישראל על ידי האומות ולהגלותם מארץ ישראל. ומעתה מדרכה היא הנותנת, כל מה שבני ישראל ממחריש יותר על האומות, זה גורם לחורבן הבית ולהגלותם מעל אדמתן. (טיב לבב בשלח שנג)

כי גדול כים שברך מי ירפא לך. מי שהוא עתיד לרפואת שברו של יום הוא ירפא לך (ירמי' ל' י"ג). לכאורה פירוש מבואר מהו 'שברו של יס'. ופשטר על פי מה שאמרו (סנהדרין כח:): בשעה שנתן שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה ביס, והעלה היס שרטון, ועליה נבנה כרך גדול של רומי. וידוע למרס (רש"י בשמות כה): ולשון מלשון ימין כמזה קס זה טופל, וכן הוא אומר למלאה המחרבה, לץ נתמלאה עור עלץ מחורבנה של ירושלים. והנה תקומתו אשר בשרה בימיו כשער נזכה על הגאולה שלימה, אז תחרב רומי ותתמלץ ירושלים, ואז אותו המקום שהעלה היס שרטון יחזור להיות יס כבתחלה, ונמלץ שכשער יתרפא שברו של יס על ידי שתחרב רומי, אז הוא ירפא לך ויהיה בונה ירושלים ה'. וזהו **מי שהוא עתיד לרפואת שברו של יס הוא ירפא לך**, דשני הרפואות יהיו ביחד ובשעה אחת בשרה בימינו. (ר"י קסג)

פצו עליך פיהם וגו', עשה ה' אשר זמם. למה הקדים פ"א לעי"ן, מפני שהיו מוחרים בפיהם מה שלא רצו בעיניהם (רש"י). יש לפרש כי כוונתו להמלין טוב על ישראל, על פי מה שפירוש **השל"ה** מלחרס (שמות רבה כג): עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא, שהכוונה שישראל יאמרו שירה בזמן הגלות, על הישועה העתידה לבוא עליהם בקיצת המשיח, לפי שלא רצו עיניהם הישועה עדיין, כי כל כך חזק בטחונם בה' שיקיים את אשר הבטיחנו בתורתו ועל ידי עבדיו הנביאים, עד שהם מקדימים לשורר שירה על הגאולה בטרם תבוא. וזהו **שהיו מוחרים בפיהם מה שלא רצו בעיניהם**, היינו שבעת היות ישראל נחוצים בגרה ובקשיה, ומשוקעים בעומק מצרות הגלות, ואינם רואים בעיניהם עדיין התנוצות הישועה, לפי על פי כן הם מוחרים בפיהם שירה על הגאולה העתידה, כלומר כבר קס הדבר והיה, מגודל חמונתם השלימה שיקויים ה' הבטחתו ויגאלנו במהרה גאולה עולמים. (לו קכג)

טעון כאן רמז נפלא על מצות הגלות הזה. דהנה בזמנים הקודמים לץ מציעא בזמן שבית המקדש היה קייס, שהיו רואים שם עבודת בית המקדש כהנים בעבודתם ולויס בדוכנס, היה השפעת הקדושה גדולה עין בעין, אלא לפי אחר החורבן גס כן היה עוד על כל פנים גדולה ורוח הקודש והיו לדיקים חמיתיים, וכלכתב **ההפלאה** (פתחא זעירא ו): מלפנים זאת בישראל נמצאו והיו נביאי אמת אשר עיניהם ראו העתידות בכח ההשפעה הגדולות המלקית אשר שרתה עליהם, וכל דו לץ הוה אנים להו, ואפילו לאחר שבטלה הגדולה מישראל משממו נביאים אחרונים, היו משתמשים בבת קול (יומא ט:), ואחר שבטלה בת קול נגנז גס זה של ידיעת העתידות כדם מה לעשות, ואין לנו עיור רק התורה הזאת, שלך בכח התורה אפשר להשתמש לדעת כל סתום ונעלם; וזהו **שהיו מוחרים בפיהם מה שלא רצו בעיניהם**, דהנה בדורות הקודמים רצו תמיד התגלות השכינה וסס אמרו מה שרצו בעיניהם, אבל בעוונותינו הרבים בעת אנו חיים בדור יתום אשר מצאת הגלות גדלה מאוד ונפתם כל חזון, וההסתרת פנים גדול מאוד, אין רואה ואין שומע מאומה, וכי אנו יודעים מה ענין התקיעת שופר, וכל מה שאנו אומרים הוא מה שלא רצינו בעינינו. (ר"י נג)

השביעני במרורים הרוני לענה. השביעני במרורים בגילי הפסח, הרוני לענה בגילי מצעה נאצ (תיכה רבתי פתיחתא יח). 'מלה' הוא זכר לחרות על סס שלא הספיק בצקס של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהס ה' וגאלס, וס'מרור' זכר לעבדות על סס שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, ולפי זה היה רצוי להקדים אכילת המרור לפני אכילת מצה. אך הוא לרמוז שגאולת מצרים לץ היתה גאולה נצחית, ויש עוד אחריה חורבן וגלות הנרמז במרור. והנה אמרו (ברכות מט:): אכילה בזזית שביעה בכבילה; והיינו ג' זתים. וזהו **השביעני במרורים בגילי הפסח**, שהמרור נאכל בשביעה דהיינו לבזית שניה אחר בזית מצה, ואמתי הוא כן, דלכאורה היה רצוי להקדימו לבזית רבשון, אך בץ לרמז **להרוני לענה בגילי מצעה נאצ**, שיש עוד מרירות אחר גאולת מצרים, וזהו גלותינו האחרון שהתחיל בגיל מצעה נאצ ה' יכסס. (תולדות מתתיה)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

אלה הדברים אשר דיבר משה

הגאון ר' לייב "מוכיח" הי' נוהג לדרוש ולהשמיע בכל יום ויום לפני הקהל דברי מוסר ותוכחה, פע"א אמר לו הרה"ק בעל "תולדות יעקב יוסף" הלא מצינו אצל משה רבינו שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וא"כ למה זה אתה מוכיח את ישראל בכל יום, השיב לו ר' לייב, אמנם כן הוא, אלא ששנינו "שוב יום אחד לפני מיתתך" והיינו שישוב בכל יום כיון שאין האדם יודע מתי הוא היום האחרון שלו, ומה"ט גם אני צריך להוכיח סמוך למיתתי שהוא בכל עת כי לא ידע האדם את עתו.

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם

ידוע הסיפור בפי חסידים מעשה פלא שאירע אצל הרבי מלובלין (הובא בשפתי צדיק ובאמרי אמת ועוד), שבעיר מסויימת סבלו בני עיר קשות ממלשין מסור שהי' גר במקומם, לכן הם פנו אל הרבי מלובלין שיקלל אותו מסור ורשמו שמו ושם אמו בקוויטל. אמנם הרבי כשקרא שמו הגיב שהוא מאיר מאוד. הדבר הי' לפלא בעיניהם, אבל מאוחר יותר נתברר, שבאותה שעה עסק אותו מסור בהדלקת נרות חנוכה, והרבי מלובלין הרגיש וראה זאת בעיני קדשו ולכן הוא מאיר.

סיפור זה מלמדינו שאפי' אדם שפול וירוד, שורה עליו הארה, בעסקו במצוה. ואולי י"ל לפי"ז מה שפירש"י וידועים לשבטיכם, שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו שאתם גדלתם אותו, ע"כ.

וקשה הרי היו צדיקי הדורות שהביטו בפני האדם והיו מכירים כל מעשיו, וכל שכן משה רעיא מהימנא שהכיר זאת, וכבר כתב הרמ"ע מפאנו זי"ע בספרו עשרה מאמרות (מא' אם כל חי ח"א פ"ג), שהי' משה רבנו צופה ברוח הקודש מנין הטיפין שבראש כל אחד ואחד כמה תולדות יעמיד כל אחד ואחד, ועליהם נאמר לגלגלתם, ואיך יטעה כאן.

אמנם לפי הנ"ל יש לומר, מה שכתב רש"י שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא, דלא כמו פשטות הכוונה, על בגד פשוט, שמתכסה בו ואינו רואה פניו, אלא שקאי על טלית של מצוה עם ציצית, ובכח טלית של מצוה עם ציצית להאיר על נשמת האדם בשעה שמעוטף בו, וכן אומרים בלשם יחוד קודם עטיפת הטלית, שעל ידי מצות ציצית, תנצל נפשי ורוחי ונשמתי ותפלתי מן החיצונים והטלית יפרוש כנפיו עליהם וכו', ומובא בספה"ק שהם אור המקיף על האדם.

ולזה אמר להם משה, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא, כי אור המצוה של ציצית תאיר עליהם, ואיני יכול לדעת מי הוא.

ובדבר הזה אינכם מאמינים

פעם בא חסיד אחד להרה"ק ר' יצחק מלאיעוו זי"ע בעת ממשלת הקומוניסטן, ובכה על שפיטרו אותו מעבודתו ואין לו פרנסה רק אם יעבוד גם בשב"ק, השיב לו הרה"ק: כתיב ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם, היינו שצריך שיהי' להאדם בטחון בה' שאין מעצור לה' להושיע לו הן בפרנסה זו הן בפרנסה אחרת, אבל אנשים שחושבים שאם לא יהיה לו עבודה מסויימת, אז לא יהי' לו פרנסה כלל, אין להם אמונה בה', וזהו ובדבר הזה, היינו שתולה הסיבה דווקא בדבר הזה, אינכם מאמינים בה' אלוקיכם.

שבת חזון

פעם אחת נתארח אצל הרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע בשבת חזון איש חשוב ונכבד שבא מארץ הקודש, וחשיבותו היה ניכר בפני הרבי ר' ברוך, כי היה מקרבו ביותר, ובליל שב"ק היה יושב בשולחן הרב, והנה זה האיש היה מן אותם המתאבלים שם תמיד על ציון וירושלים, אשר דרכם להיות תמיד ביגון ואנחה, וכאשר זמר הרב "כל מקדש" כדרכו בניגון הרגיל, וכשהגיע לאלו התיבות: "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל" הביט הרב על האורח, וראה אותו דואג ונאנח כדרכו בחול, שבק הרב את הניגון מהזמר וגער בו בגערה: "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל - ביום השבת קודש שישו ושמחו... ואח"כ חזר לזמר בניגון הרגיל.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה. עיין פירושו במדרש (דברים רבה א, ט). **וגם לי יש לרמוז על דרך צחות,** ששמעתי מי שהיה שש ושמח בשמחת תורה וסבב והקיף את התיבה כנהוג, וראה כי גם יצר הרע הולך וסובב אתו, אמר ליה ליצר הרע, לשמחה זו מה אתה עושה, השיב לו יצר הרע, הכי למדת דבר מבלעדי, הלא כל אשר אתה רואה בידך לי הוא, והכל היה מצדי מלא פניות וכדומה, על כן אני סובב כמוך. וזה שאמר '**רב לכם סוב**' (התיבה), '**את ההר הזה**' היינו עם יצר הרע הנקרא 'הר', על שם שנדמה לצדיקים כהר, כדאיתא בגמ' (סוכה נב) '**פנו לכם צפונה**' ר"ל שתפנו מלבכם את יצר הרע הצפון בקרבכם, כדכתיב (יואל ב, כ) ואת הצפוני ארחיק מעליכם וגו'.

רב טוב

וחצירות ודי זהב. ופרש"י וחצירות במחלקותו של קרח ודי זהב הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם וכו' והקש המפרשים אמאי הקדים המאוחר ואיחר המקודם שהרי מעשה העגל היה קודם מחלקותו של קורח. ויתבאר עפי"מ דאחז"ל לא היה ישראל ראוים למעשה העגל כי אם להוורות תשובה לרבים ובשל"ה הק' איתא שלבעלי מחלוקת לא מהני תשובה ומפ' בזה הפסו' חלק לבם עתה יאשמו דאין עתה לא תשובה ור"ל דאע"פ שעושים תשובה עכ"ז כאשר חלק לבם אין מועיל תשובה ואמרתי להרחיב הדברים ולבארן יפה עפימ"ש המפרשים הטעם דמועיל תשובה הלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אך י"ל דישראל הם בנים למקום ואב שמחל על כבודו אין כבודו מחול [ומשו"ה לא מהני תשובה לאוה"ע שהמה כעבדים ולא מהני מחילה לגביהו] ובספר אמרות טהורות כתב דביזה שישראל נקראים בנים למקום זה דוקא כשיש אחדות ביניהם ואז כולנו בני איש אחד נחנו ובזה י"ל הפסוק בנים אתם לה' אלוקיכם ובתנאי שלא תתגודדו ודרשו חז"ל לא תעשו אגודות אגודות דאם תעשו אגודות שוב לא תהיו בנים למקום. וא"כ א"ש שמרע"ה לא היה יכול להוכיחם קודם על חטא העגל מפני שהיה כדי להורות תשובה לרבים ובאמת לא היה ישראל ראוים לחטא זה אבל ע"י מחלקותו של קורח שוב לא מועיל תשובה לבעלי מחלוקת ולכן נתעורר אז החטא העגל.

(פנינים יקרים)

☆

וחצירות ודי זהב. ופרש"י וחצירות במחלקותו של קרח ודי זהב הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם וכו' והקש המפרשים אמאי הקדים המאוחר ואיחר המקודם שהרי מעשה העגל היה קודם מחלקותו של קורח. וי"ל בדרך דרוש עפי"מ דאי' בגמ' (ע"ז ד:) שלא עשׂ ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, ופרש"י שם שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה, והנה על הפסוק (בראשית ו' ג') והיו ימיו מאה ועשרים שנה כתב רש"י וז"ל: "עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול, ואם תאמר משנולד יפת עד המבול אינו אלא מאה שנה, אין מוקדם ומאוחר בתורה, כבר היתה הגזירה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות" ולפי"ז אם אנו סוברים אין מוקדם ומאוחר בתורה הרי אפשר ללמוד תשובה מדור המבול שהמתין להם הקב"ה מאה ועשרים שנה כדי שיחזרו בתשובה, ולא היו ישראל צריכים לעשות את העגל כדי לתת פתחון פה לבעלי תשובה. ומעתה י"ל דמשום כך הקדים המאוחר להוכיחם על מעשה קורח, ורק אח"כ על מעשה העגל כדי להורותם שאין מוקדם ומאוחר בתורה, כדי שלא יוכלו ישראל להשיב לו שעשו את העגל כדי לתת פתחון פה לבעלי תשובה ולכן יכול להוכיחם על מעשה העגל.

(דברי שלמה)

☆

במדרש פליאה הרוצה לידע שפנחס זה אליהו יראה מאלה הדברים והיא פלאי. והנל"פ עפי"מ שהקשה בילקוט ראובני (פר' פנחס) איך אליהו מעיד ברקיע על מעשה בני אדם, והלא הוא רק עד אחד, והתורה אמרה על פי שניים עדים יקום דבר, ותי' בס' שמנה לחמו עפ"י דברי הזוה"ק (פר' אחרי) שבשעה שהרג פנחס לזמרי פרחה נשמתו ונכנסו בו נשמות נדב ואביהוא, וכיון שפנחס זה אליהו א"כ הרי יש לו שתי נשמות של שני בני אדם, ומשום כך יכול הוא להעיד ונחשבה עדותו כעדותם של שניים. אכן תי' זה הוא רק להסוברים שאליהו הוא פנחס, אבל אם אליהו אינו פנחס שוב קשה כקושיא הנ"ל איך אליהו מעיד והלא איט אלא עד אחד. והנה את הדין הזה שצריכים להיות שני עדים מקרא מפורש הוא בספר דברים "על פי שנים עדים יקום דבר", ובזה יובן דברי המדרש הרוצה לידע שפנחס זה אליהו יראה מאלה הדברים, דהיינו מפסוק שנאמר בספר דברים "על פי שנים עדים יקום דבר" וממילא קשה איך אליהו מעיד יחידי, אלא ע"כ צ"ל שאליהו הוא פנחס ולכן נחשב כשני עדים.

(אשי ישראל)

דורש טוב

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם. ופירש"י זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם. וקשה, **א**' אמאי בירכם דייקא שיוסף עליהם במספר אלף פעמים. **ב**, מה נתכוין בתשובתו 'זו משלי' שנראה כדבר הנמסר מיד ליד כדבר שהיה ברשותו ומסרה להם.

וי"ל דהנה אמר לו השי"ת למשה רבינו ע"ה במעשה עגל '**ואעשה אותך לגוי גדול**', והיינו אם ח"ו יתקיים הגזירה על כלל ישראל, אמנם הא אמרו חז"ל [ברכות ז.] **כל דיבר שיצא מפי הקב"ה אפילו על תנאי אינו חוזר**, ועוד אמרו [סוטה יא.] **מידה טובה מרובה חמש מאות ממדה פורעניות.** וא"כ הגם שנתבטל הגזירה בתפילת משה רבינו ע"ה, יש לו בידו ברכת ה' על ריבוי בשיעור חמש מאות פעמים כמנין בני ישראל.

והנה שוב שנית אחר מעשה מרגלים ג"כ אמר לו הקב"ה '**ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו**', הרי הוא שנית כשיעור הבטחה ראשונה בחמש מאות פעמים כמספר בני ישראל, וכיון שדיבור של הקב"ה אפילו על תנאי אינו חוזר, ע"כ בהבטחה שניה היו חמש מאות פעמים נוספות חוץ מהבטחה הראשונה. **הרי שני פעמים חמש מאות שהם אלף, וברכה זו מסר משה רעיא מהימנא לישראל כעת עתה**, ולזה בירכם '**יוסף עליכם ככם אלף פעמים**' דייקא, ולזה גם נתכוין בתשובתו '**זו משלי היינו שהם שלו ממש**, אבל 'הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם' ככוכבי השמים לרוב.

הפלאה (בהקדמה עמ"ס כתובות וכ"ה בפנים יפות בפרשתן, וע"ש פר' חוקת)

בחומש דברים לא נזכר בו תורת כהנים

סֵפֶר אֵלֶּה הַדְּבָרִים, הַסֵּפֶר הַזֶּה עָנְיָנוֹ יָדוּעַ שֶׁהוּא מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה. וְכָאֵר בּוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְדוֹר הַנִּכְנָס בָּאָרֶץ, רֹב מִצְוֹת הַצְּרִיכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. [אבל] וְלֹא יְבָאֵר בּוֹ דָּבָר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, לֹא בְּמַעֲשֶׂה הַקָּרְבָּנוֹת, וְלֹא בְּטָהֳרַת הַכֹּהֲנִים וּבְמַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁכְּבָר בֵּאַר אוֹתָם לָהֶם [הכל], ולא נשאר מה לבאר עוד. אמנם לכאורה היה צריך לחזר ולומר לכהנים כדי לזרזם, על זה מתרץ], וְהַכֹּהֲנִים זְרִיזִים הֵם, לֹא יִצְטָרְכוּ לְאַזְהָרָה אַחַר אַזְהָרָה. אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל יֵחָזֵר הַמִּצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בָּהֶם [מכח שני טעמים: א.] פַּעַם לְהוֹסִיף בָּהֶם בֵּיאוּר, [ב.] וּפַעַם שֶׁלֹּא יֵחָזֵר אוֹתָן רַק לְהַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרֹב אַזְהָרוֹת [אע"פ שלא נתחדש בה דבר], כְּמוֹ שֶׁיְּבוֹאוּ בַּסֵּפֶר הַזֶּה בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה אַזְהָרוֹת מְרֻבּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, בְּתוֹכָחוֹת, וְקוֹל פְּחָדִים אֲשֶׁר יַפְחִיד אוֹתָם בְּכָל עָנְשֵׁי הָעֲבֵרוֹת":

"ויאמרו טובה הארץ", מי אמרו?

וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיּוֹרִדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקינוּ נֹתֵן לָנוּ:
(פרק א פסוק כה)

וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקינוּ נֹתֵן לָנוּ. מִי הֵם שֶׁאָמְרוּ טוֹבָתָהּ, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. לְשׁוֹן רַשִׁ"י מִסִּפְרִי (דְּבָרִים כה). וַאֲנִי תָּמַהּ, אִם כֵּן מָה הַשָּׁנָה הַזֹּאת עֲלֵיהֶם, וְרָאוּי שֶׁיַּאֲמִינוּ לָעֲשָׂרָה יוֹתֵר מִן הַשְּׁנַיִם. אוּלַי טַעַן עֲלֵיהֶם, כְּיוֹן שֶׁהִקְבִּ"ה הוֹדִיעַ אֶתְכֶם שֶׁהִיא אֶרֶץ טוֹבָה, וּגְדוֹלֵי הַשְּׁלוּחִים וְהַצַּדִּיקִים שָׁבָּהֶם אַף הֵם מְעִידִין בֵּן, הָיָה לָכֶם לְהַאֲמִין, כִּי הָאַחֲרִים מִפְּנֵי מוֹרַךְ לֵב אָמְרוּ מָה שֶׁאָמְרוּ.

וְהִנֵּה כָּתוּב מָה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שָׁם (בְּמִדְבַּר יג לב) שֶׁכֻּלָּם הוֹדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל הָעֵדָה, וְאָמְרוּ (שָׁם יג כז) בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִיא וְזֶה פִּרְיָהּ, וְהִנֵּה כֻּלָּם בְּהִסְכָּמָה אַחַת בְּטוֹבַת הָאָרֶץ, אֲבָל בְּחִזּוּק הָעַמִּים הֶחֱמִסוּ אֶת לְבָבָם. וְאַחֲרֵי כֵּן בֵּרְאוֹתָם כִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב יְחַזְּקוּ אֶת לְבָבָם לַמִּלְחָמָה, בָּאוּ שְׁאָר הַמְרַגְּלִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא בְּפְנֵי מֹשֶׁה וְהוֹצִיאוּ דִּבָּה עַל הָאָרֶץ שֶׁהִיא אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ, וְזֶהוּ וְתָרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם (פסוק כז). וְגַם הָעָם לֹא יָבִינוּ בִּפְנֵי מֹשֶׁה הַדִּבָּה הַזֹּאת, כִּי יַבְחִישֵׁם שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֵּן בַּתְּחִלָּה, וְהוֹדוּ שֶׁהִיא טוֹבָה וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, אֲבָל אָמְרוּ לְמֹשֶׁה (בְּפָסוּק כח) אָנָה אֲנַחְנוּ עוֹלִים אֶחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן יֹאמַר לָהֶם מֹשֶׁה עַתָּה, אֱמֶת הוּא כְּדִבְרֵיכֶם שֶׁהָעָם הַהוּא גָּדוֹל וָרָם, אֲבָל ה' יִלָּחֵם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם מִמִּצְרַיִם וְעַד הֵנָּה. וְזֶה טַעַם, וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מַאֲמִינִם בַּה' אֱלֹקֵיכֶם שֶׁאֵין הָעֲבָרָה אֶלָּא מִמִּיעוּט אֲמָנָה. הִנֵּה כָּל הַפָּרָשָׁה כְּפְשׁוּטָהּ וּמִשְׁמָעָהּ.

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו שבמשנה תורה לא חזר משה רבינו על מעשה הקרבנות, ולא על עבודת הכהנים שכבר מבואר בחומשים הקודמים, משום דכהנים זריזים הם ולא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה. אבל בישראל יחזור המצות הנוהגות בהם להוסיף ביאור.

ולפי זה אפשר לבאר הכלל שאיתא בש"ס דבקדשים אמרינן 'שנה עליו הכתוב לעכב', פירוש מכיון שכתבה התורה שני פעמים, הרי הוא לעיכובא. אבל בשאר מצות לא נאמר הכלל, דשנה עליו הכתוב לעכב, (יעויין בתוס' מנחות לח. ד"ה ואם הקדים). ולפי הנ"ל א"ש דכיון שכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה, וא"כ למה נכתבה עוד הפעם, אלא בע"כ לומר שזה לעיכובא, משא"כ שאר מצוות הנוהגות בישראל, אין ראיה בזה שנכתבה עוד הפעם שזה לעיכובא, מכיון שבמצות הנוהגות בישראל כן צריכים אזהרה אחר אזהרה.

ב **תמצית דברי רבינו:** רבינו הקשה על דעת רש"י שרק יהושע וכלב אמרו טובתה של ארץ ישראל, א"כ מה הטענה על כלל ישראל שהאמינו לדברי הרוב. ומבאר לדעת רש"י שהטענה היתה כיון שה' הודיע להם שהיא ארץ טובה, וגדולי השלוחין והצדיקים שבהם אף מעידין כן, היה להם להאמין להם.

אמנם רבינו מפרש, שבתחילה בפני משה ואהרן וכל כלל ישראל דברו כל המרגלים בשבחה של ארץ ישראל, והטא המרגלים היתה רק מה שאמרו 'אפס כי עז העם', שפירשו שאי אפשר להילחם עמם ולנצחם, בזה חטאו, שלא נתבקש אלא להעיד מה שעיניהם ראו, ולא את פירושם. אבל אח"כ כשראו כי יהושע וכלב חיזקו את לבם למלחמה, באו שאר המרגלים אל בני ישראל לאהליהם בצנעה שלא בפני משה, ואז הוציאו דבה על ארץ ישראל, וזהו שנאמר 'ותרגנו באהליכם' וכו'. עכתודה"ק.

העולה מן האמורין, שבתחילה כל המרגלים העידו שארץ ישראל טובה מאוד, ורק פירושם, היתה חטא. אבל בסוף חטאו גם בעדותם, שהוציאו דבה על ארץ ישראל.

ונראה לומר, דעל זה שהאמינו ישראל להמרגלים בפירושם שאמרו 'אפס העם הזה', ואי אפשר להלחם עמם ולנצחם, לא היה להם חטא, דהרי אמרו חז"ל (יומא פג) אע"ג דאמרינן תרי כמאה, "ה"מ לענין עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן". ולכן כיון שהאומדנא של 'אפס כי עז העם', היתה הרוב, היה מותר להם להאמין. רק החטא של כלל ישראל היה בזה שהאמינו על העדות שלהם שדברו רעה על ארץ ישראל, דהרי על זה אמרינן תרי כמאה.

שלשה פשטים ב'וידעים לשבטיכם'

הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: (פרק א פסוק יג)

וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שֶׁהוּא נִיכָּרִים לָכֶם, שֶׁאִם בָּא לְפָנַי מְעֻטָּף בְּטַלִּיתוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאֵי זֶה שֵׁבֶט הוּא, אֲבָל אַתֶּם מַכִּירִים אוֹתוֹ, שֶׁגִּדַּלְתֶּם אוֹתוֹ. לְשׁוֹן רַשִׁ"י מִסִּפְרִי. וְאִם כֵּן, יִהְיֶה 'לִשְׁבְטֵיכֶם' קָשׁוּר עִם 'וִידֻעִים".

אֲבָל עַל פֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט טַעֲמוֹ: הָבוּ לָכֶם לִשְׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים[ב]. וְעַל דַּעְתִּי, טַעַם "וִידֻעִים" שֶׁהֵם יְדוּעִים לַשּׁוֹפְטִים, כְּלוֹמַר, שֶׁמַּעֲלָתָם יְדוּעָה וְנִיכֶּרֶת לְמַנּוֹתָם בָּהּ שׁוֹפְטִים. וְכֹלֶל מַעֲלוֹת הַשּׁוֹפְטִים בְּמִלַּת "וִידוּעִים", כִּי הַשּׁוֹפְטִים צְרִיכִין לִהְיוֹת (שמות כא יח) **'אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָּצַע כַּאֲשֶׁר אָמַר יִתְרוֹ, וְאֵלֶּה הֵם יְדוּעִים לַשּׁוֹפְטִים מִתְּחִלָּה, כִּי הָיוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: רְאוּי זֶה לִהְיוֹת שׁוֹפֵט[ג].**

פתירה בדברי רבינו האם פתחו בשלום עם סיחון

קוּמוּ סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת נַחַל אַרְנֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה: (פרק ב פסוק כד)

רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן. הַדִּבּוּר הַזֶּה הוּא הָאֱמוּר לְמַטָּה (פסוק לא) **רְאֵה הַחִלּוֹתִי תֵּת לְפָנֶיךָ. וְקוֹדֶם לָכֵן שָׁלַח לוֹ מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת. כִּי אַחֲרֵי שֶׁיְּצוּנוּ הַשֵּׁם הֶחֱל רָשׁ וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה, לֹא יִשְׁלַח לוֹ דִּבְרֵי שָׁלוֹם אֶעֱבְרָה בְּאַרְצֶךָ. כִּי אִם יִשְׁמַע אֵלָיו יִהְיֶה עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי הַשֵּׁם. וְאִם יָדַע שֶׁלֹּא יִשְׁמַע יִהְיֶה שְׁלִיחוּתוֹ לָרִיק. וְלֹא תַּחְשׁוֹב לוֹמַר כִּי הִיא הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ** (לְהַלָּן כ י) **כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם. כִּי שָׁם כָּתוּב** (פסוק יא) **וְהָיָה כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לָמַס וַעֲבָדוּךָ, וְכָאן אִם שָׁמַע לָהֶם לֹא הָיוּ נוֹגְעִים בּוֹ כְּלָל[ד]. אֲבָל פֵּירוּשׁ "וְאָשְׁלַח מַלְאָכִים" כְּבָר שִׁלַּחְתִּי מַלְאָכִים אֲבָל הַקְּרִיִּים דִּבְרֵי הַשֵּׁם לְבָאֵר כִּי הִקְשָׁה ה' אֶלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ** (פסוק ל) **לוֹמַר כִּי הַכֹּל סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם כִּי כֵן אָמַר לִי.**

מעשה חש"ב

א לדעת רש"י 'וידועים' קאי על 'שבטיכם', כמבואר ברש"י שיהא נכרים לכם. אבל 'וידועים' אינו מעלה של הדיינים כמו 'חכמים ונבונים'.

והנה משמעות לשון רש"י 'איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא', שצריכים למנות דיינים לכל שבט מאותו שבט, דאל"כ מה הנפ"מ מאיזה שבט הוא. והרי הוא כמו שנאמר (להלן טז יח) "שופטים ושוטרים תתן לך וגו' 'לשבטיך'", וכתב ברש"י (ד"ה לשבטיך) "מלמד שמושיבין דיינים לכל שבט ושבט גו'", ומסתמא היו ממנין דיינים מאותו שבט.

ב דעת רבינו על דרך הפשט 'וידועים' אינו קאי על 'לשבטיכם', רק 'לשבטיכם' קאי על 'הבו לכם', כמו שהיה כתוב הבו לכם לשבטיכם וגו'. 'וידועים' הרי הוא מעלה של הדיין שהיה ידוע שהוא צדיק. [ומחולק עם רש"י בשתי דברים. א. ש'וידועים' אינו קאי על לשבטיכם ב. שהוא מעלה של הדיין].

ג דעת רבינו (באופן זה) ש'אמנם 'וידועים' קאי על 'שבטיכם', אבל 'וידועים' הרי הוא מעלה של הדיין, וכלל משה רבינו ב'וידועים' את המעלות הדרושות לשופטים, שהם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונא בצע, ואלה שיש להם מעלות הנ"ל ידועים מראש כי הם ראויים להיות שופטים, וה"פ 'וידועים לשבטיכם', שמי שיש להם אלו המעלות – ידועים שראויים להיות שופטים.

[ולפי פשט זו מחולק עם רש"י רק בדבר אחד, שלרש"י 'וידועים' אינו מעלה של הדיין, משא"כ לרבינו הרי הוא מעלה של הדיין].

ד **תמצית הדברים.** כתוב בפרשת שופטים (פרק כ, י יא) "כי תקרב אל עיר להלחם עליה, וקראת אליה לשלום. והיה אם שלום תענך, ופתחה לך, והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך". ביאור הדברים שלפני שיוצאים למלחמה על ערי הגוים, בתחילה יש לקראם לשלום. ואם יסכימו, והיה כל העם הנמצא בה למס ועבדוך. ועי"ז ינצלו ממיתה. ואם לא יסכימו יהרגם.

ונחלקו רש"י ורבינו באיזה מלחמה הכתוב מדבר. דעת רש"י (שם) שבמלחמת הרשות הכתוב מדבר, אבל בשבעת העממין שהוא מלחמת מצוה, אסור להשלים עמם, אף אם יקבלו עליהם מס ועבודה, משום החשש שיחטיאו את ישראל בעבודה זרה. אמנם דעת רבינו שאפילו בשבעת העממין שהוא מלחמת מצוה, מתחילה יש לקראם לשלום. ואין לחשוש שמא יחטיאו את ישראל בעבודה זרה רק כשאינם נכנעים לישראל. עי"ש.

ועל זה כתב רבינו שלא תחשוב לומר, כי שליחת המלאכים לסיחון היא המצוה שנצטוו 'וקראת אליה לשלום', שהרי רבינו לשיטתו גם בשבעת עממין שייך מצוה זו, וע"ז כתב רבינו שאינו כן, כי שם כתוב 'והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך, וכאן אם שמע להם לא היו נוגעים בו כלל.

סתירה בדברי רבינו

והנה נתקשו המפרשים דלכאורה דברי רבינו כאן סותר למש"כ רבינו לקמן פסוק לד. "ואע"פ כן פתחו להם בשלום, שכך היא המצוה". הרי ששליחת השלוחים היה לקיים המצוה 'וקראת אליה לשלום'. ואפשר לומר בהקדם דברי רבינו (פרשת חקת פק כא פסוק כא) על הכתוב 'וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר. אעברה נא בארצך'. שמשה רבינו לא היה חפץ עתה להלחם בהם, אע"פ שארץ סיחון ועוג היא נחלת ישראל, כי יודע היה שישראל לא יכבשו עתה את כל העשרה העממין. ורצה שיהיה כל כיבושם מעבר הירדן המערבי. עיי"ש.

ומשמע מדברי רבינו שהמצוה של וקראת אליך לשלום יש בזה שני חלקים.

א. כשהולכים **להלחם** ורוצים לכבוש ערי הגוים יש המצוה של 'וקראת לשלום'.

ב. אפילו כשרוצים רק **לעבור** דרך שם, [ולא לכבשם], נמי יש המצוה של וקראת לשלום. שיש לבקש רשות בתחילה. וראיה לדבר שהרי גם אצל מואב מצאנו שמשה ביקש רשות לעבור בארצם, כמו שנאמר ביפתח (שופטים יא יז) 'וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה'. ושם בוודאי היה הבקשה רק רשות לעבור שם, ולא לכבשם, שהרי נאמר (דברים ב ט) 'אל תצר את מואב, ואל תתגר בם מלחמה'. ואם נאמר שבשביל לעבור בארץ אחרת אין צריכים לבקש רשות. למה שלחו שלוחים אל מואב. הרי לנו להדיא שגם בשביל לעבור בארצם של עכו"ם יש לבקש רשות בתחילה.

ולפי"ז אפשר לומר דשניהם אמת. דמש"כ רבינו כאן שלא רצה לקיים בזה המצוה, היינו חלק הראשון של המצוה שבשעה שכובשים ערי העכו"ם יש לפתוח בשלום. דהרי עכשיו לא רצה לכבשו. רק לעבור שם. ומש"כ רבינו לקמן שרצה לקיים בזה המצוה, היינו חלק השני של המצוה דגם כשעוברים דרך ארצם יש לפתוח בדרך שלום.

מאמר המשך:

אלה הדברים
אשר דבר משה אל בני ישראל

(דברים א, א)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשיות התורה שבסדר דברים מצינו איך שמשה רבינו מוכיח בני ישראל על מה שהקציפו את הקב"ה במדבר, ובפרשת עקב (דברים ט, ז) אומר משה רבינו: "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה", ולכאורה משמע דהוא ציווי לדורות ולעולם מוטל עלינו לזכור מה שעשו אבותינו במדבר.

אולם לא מצינו ב'רמב"ם' במנין המצות דיש חיוב לזכור מה שהקציפו ישראל במדבר. והתמי' הוא ביותר דהא ב'תורת כהנים' פרשת בחקותי (פרשתא א' אות ג') איתא: "וכן הוא אומר 'זכור ואל תשכח את אשר הקצפת ה' אלקיך במדבר', יכול בלבך, כשהוא אומר 'אל תשכח' הרי שכיחת לב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך", עי"ש, ומבואר בהדיא דיש איסור לשכוח בלב, ומצות עשה לזכור בפה.

ובאמת שם בתורת כהנים איתא נמי על מצות זכירת עמלק, דיש איסור 'לא תשכח', ויש מצות עשה 'זכור' שתהא שונה בפיך, ומצות זכירת עמלק אנו מקיימין בשבת מיוחדת בקריאה בס"ת ובעשרה, בדחילו ורחימו כבכל מצות עשה, ומאי שנא מצוה דזכירת מה שעשו ישראל במדבר?

כ"כ יש לעיין נמי בזכירה אחרת הנאמר בפסוק (דברים כד, ט): 'זכור אשר עשה ה' אלקיך למרים' וגו', ושם בתורת כהנים מצינו נמי על זה: "יכול בלבך כשהוא אומר (בפסוק שלפני זה) 'השמר בנגע צרעת לשמור מאד ולעשות' הרי שכיחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך", עי"ש, ומבואר דיש מצוה לשנות בפיו, וא"כ אימתי אנו מקיימין מצוה זו, ולמה לא נמנה בין קמ"ח מצות עשה?

ובאמת בכוונת התורת כהנים דיש חיוב לשנות בפיו, פירשו ה'ראב"ד' ובפי' 'הר"ש משאנץ' כזה: שונה בפיך היינו הלכות הזכירה ההוא, דבשבת היינו הלכות שבת, הקציפו במדבר הלכות ע"ז, למרים שתהא שונה הלכות נגעים, ובעמלק הלכות מגלה, עי"ש. וכן פירש ב'חפץ חיים' בפירושו על תו"כ שם, אולם בזכירת עמלק לא נקטינן פי' זה אלא קורין בתורה בעשרה להזכיר בפיו מה שעשה עמלק, וא"כ מאי שנא מצות עשה לזכור מה שעשו במדבר, וזכירת מרים דלא עושין כן?

והנה ה'רמב"ן' בפ' כי תצא על הפסוק זכור אשר עשה ה' אלקיך למרים מבאר בזה"ל: "ולפי דעתי שהיא מצות עשה ממש כמו זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ח), זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שם יג ג), זכור את אשר עשה לך עמלק (להלן כה יז), כולם מצוה אם כן גם זה כמותם, והיא אזהרה מלדבר לשון הרע, יצוה במצות עשה שנזכור העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה, שלא דברה אלא באחיה גמול חסדה אשר אהבתו כנפשה, ולא דברה בפניו שיבוש ולא בפני רבים, רק בינה לבין אחיה הקדוש בצנעה, וכל מעשיה הטובים לא הועילוה, גם אתה אם תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי לא תנצל, ולשון ספרא (בחקותי פרשה א ב ג): כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה (ויקרא כו יד) הרי מה שכתוב בתורה אמור, אם כן למה נאמר ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו, יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, וכן הוא אומר זכור אל תשכח וגו' וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות (פסוק ח) הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, ופירושה כי אצלם השמר בנגע הצרעת לשמר מאד שלא תבואך ולעשות בה ככל אשר יורו אתכם הכהנים, וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים **שתהא מזכיר זה בפה תמיד**, ומכאן נראה שרבותינו יעשו אותה מצוה, לא ספור ועצה בלבד להנצל מן הנגעים, ואיך יתכן שלשון הרע שהוא שקול כשפיכות דמים לא תהיה בו בתורה לא תעשה גמור או לאו הבא מכלל עשה, אבל בכתוב הזה אזהרה גדולה בו להמנע ממנו בין בגלוי בין בסתר, בין במתכוין להזיק ולהבזות בין שאין מתכוין להזיק כלל, **וזו מצוה מכלל תרי"ג מצות ושכחה בעל הלכות גדולות וכל המונים המצות אחריו**", עי"ש.

ולפי"ז נראה דהחיוב לזכור אותו **בפה שנדבר בה תמיד**, ומשמע דה"ה בזכירת מה שעשו במדבר דנדבר בה תמיד ולזכור אותו בפה.

אולם בפרשת זכירת דעמלק כתב שם ה'רמב"ן' בזה"ל: "כבר הזכרתי לעיל המדרש שדרשו בו בספרא (ויקרא כו ג') יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך, וכן בספרי זכור את אשר עשה לך עמלק בפה לא תשכח מן הלב, **ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה אם לומר שנקרא בפרשת עמלק בציבור ונמצינו למדין מן התורה פרשת זכור, ויהיה סמך למקרא מגלה מן התורה** [אגב זה קרוב למה שפירשו הראב"ד והר"ש דלעשות בהל' מגלה הוא קיום מצות עשה דזכירת עמלק בפה]. והנכון שהוא לומר שלא נשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, **ושנספר זה לבנינו ולדורות לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו, וכן במעשה מרים נצטוינו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות**, ואף על פי שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים, אבל צוה הכתוב להודיעו ולגלותו כדי שתהיה אזהרת לשון הרע שומה בפינו מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות ובני אדם נכשלים בו תמיד, כמו שאמרו במס' ב"ב (קסה.) והכל באבק לשון הרע", עי"ש.

ומבואר דעיקר המצוה הוא **לספר לבנינו ולדורות**, ועכ"פ יש לנו כמה מהלכים בגדר המצוה, ולכל הדעות יש לעיין איך אנו מקיימין מצ"ע זו בימינו, ואמאי לא נמנו במנין המצות, ובס"ד יתבאר בשבוע הבא.

אלף המגן 1000

אלף האנשים
שב"ק מרן
הגאב"ד
שליט"א רוצה
לתת להם את
זכות אלף המגן

לקראת הזמן הבעל"ט,קורא
כ"ק מרן הגאב"ד שליט"א
לגיבוש קבוצה נבחרת של
1000 תומכים אישיים שיעמדו
לימינו בהרחבת גבולות
הקדושה בפתיחת והרחבת
הכוללים למאות אברכים.
לראשונה, אחר מאה שנות
תורה והוראה החליט מרן
שליט"א לבקש מאלף
אנשים להיות לו שותפים
להרחיב את רשת הכוללים
שבראשותו, וכלשונו:

"צריכים אלף אנשים שכל אחד יתן שלושת אלפים ש"ח שזה אלף דולר"

מרן שליט"א יוצא מגדרו והנהגותיו
זה כמאה שנה, ולראשונה מחלק
'אלף המגן'- מגן לאלף הראשונים
ש"יענו לקריאתו- מטבע עשירות
מופלגה ושמירה מכל הצרות

וכך אמר מרן הגאב"ד שליט"א והורה לפרסם לרבים:

"אני יודע שזה קשה, אבל אני מבטיח לכם שאף אחד לא יפסיד מזה, ויהיה לכם רוח גדול- כי הצדקה הזו מביא עשירות,
וברגע זה כדאי לקבל החלטה להיות מאלף המגן- להיות לכם מגן ועשירות"

מתקשרים עכשיו ומקבלים את מטבע העשירות הנדיר

*4579

או בעמדת "נדרים פלוס" כולל תשובות והנהגות > אלף המגן

הזדרזו עכשיו לתפוס מקומכם מהאלף
אנשי חיל הראשונים ש"יענו לקריאת
כ"ק מרן הגאב"ד שליט"א ויזכו לקבל
את מטבע הקודש המיוחד,
ניתן להשתתף גם אצל נציגי קהילות הקודש

סאטמר
ירושלים: הרה"ח עמרם ראטר הי"ו
בני ברק: הרה"ח מרדכי שמואל בינדר הי"ו
בית שמש: הרה"ח שלום אליעזר ראטר הי"ו
תולדות אהרן
ירושלים: הרה"ח מרדכי דוד סאמט הי"ו
בית שמש: הרה"ח יעקב אליעזר רוזנפלד הי"ו

בית שמש: הרה"ח יוסף בר"א סאמט הי"ו
בית שמש: הרה"ח שמעון קאהן הי"ו
דושינסקיא
ירושלים: הרה"ח אברהם בנימין הי"ו
בית שמש: הרה"ח שמעון הלל שישא הי"ו
בית שמש: הרה"ח משה זלמן נייהוז הי"ו
בית שמש: הרה"ח שמעון שישא הי"ו

דושינסקיא
בני ברק: הרה"ח פסח גרינברגר הי"ו
ירושלים: הרה"ח אברהם בנימין הי"ו
ביתר עילית: הרה"ח יהושע ניילנדר הי"ו
אלעד: הרה"ח צבי הי"ס הי"ו
אשדוד: הרה"ח אשר חיים שרייבר הי"ו
הר יונה: הרה"ח נפתלי אופמן הי"ו

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני בולליגו וומסב"ג

אבילות בתשעה באב, למה?

פתיחה

בכל יו"ט ויומא דפגרא יש בו דינים ומנהגים שצריך להתנהג בו, ובנוסף לזה יש בו הרגשים שצריך להרגיש בו, לדוגמא ר"ה ויו"כ הוא יום שמרגישים בו יראה, ולכן נקרא ימים נוראים, סוכות ושמח"ת הם ימי שמחה, וצריך להרגיש בו שמחה.

ההרגשים שבכל זמן וזמן הם חלק מיהדות, ובזה נבנה נפש האיש הישראלי, והמדלג ע"ז אף שמקיים כל הדינים והמנהגים שצריך לקיים בו חסר לו מיהדות.

עד"ז הוא בת"ב שהוא יום שיש בו הרבה דינים ומנהגים, ובנוסף לזה יש בו הרגשים שצריך להרגיש, והם הרגשים של אבילות וצער.

בלי התבוננות נראה שיום ת"ב הוא יום שעוסקים בו רק בהעדר, כל מה שמורגל ורוצה לעשות אינו יכול וצריך למנוע ממנו, הן בגשמיות: אכילה, מלאכה, שיחה, עישון, אפי' סתם היסח הדעת אסור, וכמו"כ ברוחניות: לימוד התורה, תהלים, חלקי התפילה, טלית, תפילין, מקוה, לעשות ווערטל, לחזק ולהתחזק, הכל אסור, ס"ה הוא יום של העדר.

נפש האדם רוצה בטבעו חיות ועסק ומצב, ובורח ממקום וזמן ומסביבה שיש בו העדר חיות, ולכן מבלי התבוננות רוצים לברוח מת"ב ורוצה שיעבור היום כבר.

אבל באמת אינו כן, ויכולים וצריכים ביום זה לקנות הרבה שלימות ולהתקרב להשי"ת בצורה שאינם יכולים ביום אחר, ויום זה מסוגל להשיג השגות מיוחדים ביהדות מה שאי אפשר להשיג ביום אחר.

הנה בדרך כלל **יכולים להתקשר לדבר ע"י שני אופנים, א'** ע"י שהדבר נמצא לפנינו ורואה אותה, **ב'** ע"י העדר הדבר ואינו לפניו ומרגיש צער בזה, גם עי"ז מתקשר עמה, מלה"ד בן יכול להיות קרוב לאביו בחייו, אולם לפעמים בחייו לא הי' קרוב עמו כ"כ מחמת טרדות החיים וכדומה, ולמעשה אחר שאביו נעדר ומרגיש מה שחסר לו הוא מתחיל להתבונן בגדלותו של אביו, ושומע עליו סיפורים והפלגות, ואח"כ הוא מספרו לאחרים, עי"ז הוא מתחיל להרגיש התקשרות לאביו יותר הרבה ממה שהי' לו מקודם לכן.

עד"ז הוא תכלית של יום התשעה באב, כידוע דתורתנו הוא תורת חיים, וכל דין ומנהג שבתורה ניתן לנו מהשי"ת כדי לקרב אותנו אליו, וכל דין ומנהג ובפרט ביומים וזמנים שבמעגל השנה ניתנה לנו כדי לקשר אותנו עם איזה חלק ביהדות. לענינינו ע"י האבלות ביום זה, וע"י שאנו נוהגים בהרבה ענינים בצורה של העדר, נעשה מקושרים עם מה שנעדר מאתנו, דהיינו: הבית המקדש, ציון וירושלים, קדושת ישראל והעדר כבודם בהיותם מפוזרים בגלות, העדר כבוד שמים המחולל כעת בגלות בעוה"ר, ועי"ז נשארים מקושר עם ענינים אלו לכל השנה, הן בעת שמתפללים על ענינים אלו, והן בעת שמצפה ומאמין לישועה וגאולה שתבוא, כיון שהמושג נעשה קרוב אל לבו ביום שמיוחד לזה.

אבילות בתשעה באב הוא במקום תפילין ומה"ט אסור האבילות בהיסח הדעת

באמרי פנחם (אות שפ"ב) מציין דהאבילות הוא כמו תפילין דאסור בהיסח הדעת, והנה ענין תפילין יסודו הוא שמביא התקשרות ודביקות להשי"ת, הן באופן טבעי ע"י שזוכר את הכתוב בד' פרשיות, יסודות האמונה, והן באופן סגולי ע"י גודל קדושת התפילין, וכמבואר בזוה"ק דכל תפילין הוא בבחינת משכן השורה על האדם, בסוד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והנה ידוע דבשבת יש התקשרות להשי"ת בצורה אחרת דהיינו ע"י קדושת השבת והנשמה יתירה, ומה"ט אין מניחין תפילין בשבת, ועד"ז הוא בת"ב דהדביקות בו ביום עם השי"ת הוא בצורה של אבילות, וכנתבאר דהרגשת ההעדר ע"י האבילות מביא התקשרות ודביקות, כמו שמביא התפילין דביקות בכל יום, וכן מוכה ממה שבכל יום בשחרית הוא ענין חמור להתפלל שמונה עשרה מבלי תפילין, ומה"ט נהגו כמה מהמקובלים להניח תפילין גם בת"ב בשחרית, אולם מנהגינו כפסקו של המחבר עפ"י הרא"ש שלא להניח תפילין בשחרית, ולכאורה תיקשי האיך נחסר מאתנו התפילין ביום כזה, אלא דהאבלות הוא הדביקות במקום תפילין.

ובזה יובן מה שידוע, דבשורש הדבר הי' הקביעות של הקינות שאנו אומרים בת"ב אחר קריאת התורה, לאומרו בשעת חזרת הש"ץ של שמונה עשרה כמו הפיוטים בחגים וקרובין שאומרים בשחרית דפורים, והפיוט שבת סורי שאנו מתחילין בו הקינות הי' הפיסקא **של אחר ולירושלים עירך** (שהי' על כל ברכה קינה המתחיל באות אחר, ובברכת ולירושלים עירך הוא הברכה הי"ד נגד אות נ', ואח"כ התחילו באות ס', וש"ץ במקום סמ"ך), **אלא דלמעשה נהגו כהיום לאמרו תיכף אחר שמונה עשרה, לפני קדיש תתקבל,** (דוגמת מה שעשו עם סליחות של תעניתי ציבור, שמתחילה נקבע לאמרו בעת ברכת סלח לנו, ומה"ט נקרא סליחות, ואח"כ נטלוהו וקבעוה לאמרו אחר שמונ"ע, וזולת בסליחות של ימי הרחמים בהנדש אלול ובין כסא לעשור, שבהרו לאמרו באשמורת הבוקר מחמת סגולת הזמן של רחמים גוברים) **ולכאורה מה לנו לומר קינות באמצע שמונה עשרה ממש,** ועפ"י מה שנתבאר יובן שפיר, דהאבלות והקינה ביום זה הוא מביא אותנו לדביקות בהשי"ת הנצרך לנו ביום כזה, והוא במקום תפילין ממש, ולפיכך בשעת שמונה עשרה שהוא זמן תפילין, צריכים להתקשר ביום כזה עם האבלות שהוא הדביקות של יום זה, ולכן אומרים שם הקינות שבזה מעוררים האבילות ונחשב כמניח תפילין בשעת **שמונ"ע** (ולמעשה אומרים אותו כהיום אחר שמונ"ע, ונקרא עדיין הלק מהתפילה דהוא קודם קדיש תתקבל).

כמה פרטים על מה מתאבלים ביום תשעה באב

א. חורבן והעדר בית המקדש:

מקום בו הי' השי"ת שורה למטה בעולמינו השפל, דבר שהי' תכלית הבריאה, להיות לו דירה בתחתונים.

מקום בו הי' כל הבריאה בכלל, ובפרט אנו כלל ישראל מתקרבים להשי"ת ע"י הקרבות הקרבנות בכל יום ויום ובפרט בזמנים מיוחדים, והן קרבנות יחיד שהביא כ"א לפני עניניו אי מחמת חטא שהי' צריך כפרה, ועולה להתקרב להשי"ת מחדש, ואי תודה או שלמים על רוב טובה, מעשר ובכור, וביכורים.

מקום בו הי' התפילות נענים, כיביתי בית תפילה, ועד היום הזה כל תפילות שמונה עשרה צריך להיות מכוון אל פני קודש הקדשים בו עולים כל התפילות של עם ישראל מסוף העולם עד סופו.

ב. חורבן ציון וירושלים:

רוב איכה ורוב קינות מדברים בזה על מה שנחרב וניטל מאתנו קדושת ציון וירושלים, וכ"ה בברכת רחם נא בברכת המזון, דעיקר הברכה הוא על ירושלים, וכמו שמסיימים בחתימת בונה ירושלים, ומבקשים שם על ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, והוא חוץ מבקשה על הבית הגדול והקדוש, וכן ברכת ההפטרה ישנו ברכה מיוחדת **רחם על ציון כי הוא בית חיינו,** משמה ציון בבניה, וכן בשמונה עשרה ישנו ברכה מיוחדת **ולירושלים עירך ברחמים תשיב,** וזהו חוץ מבקשה על משיח (בברכת את צמח), **ועל קיבץ גליות** (בברכת תקע בשופר), **ועל עבודת הקרבנות** (בברכת רצה).

החילוק בין ציון וירושלים הוא: דציון הוא שורש הקדושה דהיינו הבית המקדש דמחמתה נתקדש כל העיר הנקרא ירושלים, **(א)** ומה"ט תיכף כשנחרבה הבית המקדש נסתלקה קדושת העיר ירושלים ג"כ, ולא מצינו בהדיא שהאומות העולם יגרשו אותנו מהעיר ירושלים שעלי' נקונן כ"כ, אלא דכל קדושת העיר הוא רק מחמת הבית הקדוש הנמצא בתוכה וכשנחרב ביהמ"ק נאבד מאתנו קדושת העיר ציון וירושלים. **(ב)** ומה"ט לפעמים נקרא הבית המקדש בשם ציון, ולפעמים נקרא העיר בשם ציון, דקדושת הבית המתפשט בכל העיר הוא הנקראת ציון. **(ג)** ומה"ט מצינו שנקרא העיר ציון רק בפסוקים ולא במשנה וגמ', דבפסוקים מדבר משורש הקדושה הנקרא ציון, לעומת

זה במשנה מבאר דינים הנוגעים להעיר בפועל והעיר נקרא ירושלים.

גודל האבלות שנלקח מאתנו קדושת ציון וירושלים

בית המקדש הי' המקום להשראת השכינה, אולם אין מקום לדור שם, ואפי' לשבת שם אסור זולת לבית דוד, אולם בעיר ירושלים שהוא מקום שנתפשט שם קדושת הביהמ"ק – ומה"ט נקרא כל העיר ציון על שם הביהמ"ק – שפיר הי' יכולים לדור שם, וכל העיר הי' מצב של למעלה מן הטבע, וכמבואר במדרש איכה באריכות, ריבוי אוכלסי ישראל שהיו שם בשעת הרגל, ומה"ט לא נתחלקה לשבטים כשאר ערי ישראל, ויש בה הרבה קדושות, והדר שם הוא קרוב להשי"ת, כמו שהי' חסידים שרצו לדור דוקא בעיר שרבם דר שם, עד"ז הי' קדושת ירושלים קרוב לביהמ"ק מקום שהקב"ה שורה שם.

ג. כבודן של ישראל שנתחלל והם פזורים בין האומות

כלל ישראל הם מבחר ותכלית היצירה, ובשבילם נברא העולם. וכשישראל שרויים על אדמתם, ארץ ישראל שהוא ארץ מובחר היצירה, ארץ אשר ה"א דורש אותה, נמצא דמבחרי היצירה – כלל ישראל נמצאים בתוך מקום המבחר מכל העולם – ארץ ישראל, אז הכל יש להם כבודם כדבעי, והם מקבלים העיקר השפע מלמעלה ואח"כ הם המחלקים השפע לכל העולם, וכל האומות העולם נכנעים מפניהם. אולם בעוה"ר כשהם נמצאים בגלות שלא על אדמתם והם נכנעים ונבזים ונשפלים ע"י האומות העולם, והם מלא צרות ברוחניות וגשמיות, יש כאן אבילות גדולה על מצבם, והזמן גרמא בת"ב להתקשר עם מעמדו וכבודו של כלל ישראל לפי האמת, איך שהיו צריכים להיות ברום המעלה, וכל כאב וצער של כל יחיד ויחיד מישראל הוא חלק מהגלות כללי שאנו מתאבלים ביום הזה, וע"י האבלות מתקשרים עם המציאות איך שהוא ראוי להיות באמת.

ד. כבוד השכינה המחולל בעוה"ר

כל הנקרא בשמי לכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו, כל העולם נברא לגלות כבודו, ולמעשה בעוה"ר שמו הגדול מחולל, ורוב רובן של באי עולם אין מכירים במי שאמר והי' העולם, וחיים שבעים שנה בעוה"ז מבלי להכיר אף פעם אחת מי בראם, ויותר מזה בעוה"ר הם מטמאים העולם בכל אופני כפירה וטומאה ה"י, היפך רצונו ית' לברוא עולם שבו יוכל לשרות כביכול, ועל כל זה אנו מתאבלים ומתקשרים ביום זה.

והד' ענינים שנתבאר נכלל בדברי התנא דבי אליהו (רבה פ"ד הובא בממילת ישרים סוף פרק י"ט) כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמתו, **(א)** ומתאנח על כבודו של הקב"ה, **(ב)** ועל כבודן של ישראל כל ימיו, **(ג)** ומתאוה ומצר לכבוד ירושלים, **(ד)** ולכבוד בית המקדש, ולישועה שתצמח בקרוב ולכנוס גליות, זוכה לרוח הקודש.

ס"ה: תשעה אב אינו פחות יום של העדר, אלא ע"י האבילות והצער והמחשבה וההרגש על מה שחסר לנו נעשים מקושרים עם כל הענינים האלו, והקשר הוא תועלת בפני עצמו, וגם מביא ומעורר וממשיך הישועה, דבמה שנשמות ישראל חושבים ומתאבלים על ההעדר והצרה, של כל הדברים שנחסר מאתנו, בזה גופא ממשיכים הדבר אליו משתוקקים, דהעדר מביא התקשרות, והתקשרות ממשיך הישועה.

ובזה יובן מה שידוע ממדרש וארי"ל וספרי חסידות **דבת"ב אחצ"ה הוא לידת משיח**, ולכאורה יפלא איך דייקא ביום החורבן נעשה התחלת הישועה, ודברי האוהב ישראל יודעים דבשעת פרידה נתעורר תשוקה נפלאה בין ישראל לאביהם שבשמים, וע"י התשוקה זו נתעורר ונתחדש ונולד המשיח החדש של השנה הבאה. וע"ד העבודה ענין זה שיך אצל כל יחיד ויחיד דכפי עבודתו באבילת והרגשת החסרון וההעדר, עי"ז מתעורר אצלו תשוקה נפלאה לחזור עטרה ליושנה, דהיינו החזרת בית המקדש, ציון וירושלים, וכבודן של ישראל, וכבודן של קוב"ה ושכינתי', השתוקקות זו מעורר היחוד של ת"ב אחר חצות שיולד מזה המשיח החדשה של שנה זו, וזהו עומק דברי חז"ל **כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה**, דההתבוננת והרגשת הצער בההעדר של ענינים אלו, מעורר התקשרות ותשוקה והמשכה ועי"ז זוכה בעת, ויזכה לעתיד, לראות בשמחתה, במה שזכה הוא גופי' להמשיך ע"י אבילותו.

ובזה יובן מש"כ בספרי חסידות ומובא כבר במהרש"א, **דימים אלו הם שורש לימי תשרי**, דבימי תשרי עיקר העבודה לעורר לקרב הגאולה ולגלות כבוד שמים, וכמו שמתפללים הרבה מר"ה עד הושענא רבא ושמח"ת ועד בכלל, ושורש הכל מתחיל בימי אבילות שמתבונן בההעדר ומתקשר בענינים אלו, ומה שעושים בימים אלו להתבונן בההעדר בצורה של אבילות, עושים בימי תשרי בצורה של תפילה ובקשה. ויה"ר שנזכה לזה בעגלא ובזמן קריב.

צִיּוֹן תִּקוֹנְנִי עֲלֵי בֵיתֵךְ

הקינות נחלק לשלשה חלקים:

חלק א': הם ט"ו קינות הראשונים – **חלק ב':** ט"ו קינות שלאחריו – **חלק ג':** הם עשרה קינות האחרונים

חלק א

קינות על עצם החורבן

הט"ו קינות הראשונים, מ'שבת סורו' בו מתחילים הקינות, עד ולא עד בכלל ארזי הלבנון אדיר התורה (ב מתחיל לקונן על שאר צרות ישראל) הם קינות על עצם החורבן ונתחברו ע"י ר' אלעזר הקליר, שידוע מפי האר"י ז"ל דהוא ר' אלעזר בנו של רשב"י.

הקינות האלו יש להם חשיבת יתירה (**א**) מצד דנתחבר קרוב לחורבן ביהמ"ק, דהא רשב"י אביו הי' תלמיד ר' עקיבא שהי' בשעת חורבן בית שני. (**ב**) מצד דהקינות האלו חיברם ר' אלעזר הקליר לאמרו בתוך שמונה עשרה, (והוא נמצא עדיין בסידור השל"ה) כמו שאנו אומרים קרובין פורים בתוך שמונה עשרה, ושבת סורו הי' החרוז הט"ו, שי"ן במקום אות סמ"ך, כידוע שהם מתחלפות הרבה בפיוטים, ועד אות סמ"ך – הי"ד אותיות הראשונים היו אומרים בתוך ברכת שמונה עשרה עד לאחר ולירושלים עירך שהוא ברכה הי"ד משמונה עשרה. והאות ט"ו, היינו הסמ"ך – שי"ן, הי' שבת סורו, ובזמנינו השמיטו כל הקינות שבתוך השמונה עשרה ומתחילים רק בקינת שבת סורו שהתקין ר' אלעזר הקליר מתחילה לאמרו אחר שמונ"ע, וי"א דרמז לזה בתיבת שב"ת סורו, דעד עכשיו הי' בעמידה בתוך שמונ"ע ועכשיו צריכים לאמרו בישיבה דוקא.

וזה לשון הצל"ח מס' ברכות (לד.): קרוב"ץ לתשעה באב שנוהגין באשכנז, הקליר יסדו כמ"ש מהרי"ל סדר תפילת ט' באב, וסיים בבונה ירושלים באות נו"ן אנה אנחנו וכו' ולכן התחיל הקינה שאחר התפלה שבת סורו מני, שמתחלת באות סמ"ך והתום בסוף הקינה אלעזר.

ובס' אמרי פנחם אות שצ"א כתוב: דקינות שבתוך שמונה עשרה מסיים באות נו"ן, לרמז על נפילה, ומתחילים אח"כ אחר השמונה עשרה בקינה המתחיל באות סמ"ך, לרמז על סומך ה' לכל הנופלים, והוא עפ"י מאמר הזוהר למה נסמכה אות סמ"ך לאות נו"ן, לרמז על **סומך** ה' לכל **הנופלים**.

עכ"פ היוצא מזה מעלה נוספת לקינות אלו של ר"א הקליר שבשורשו הוא המשך לקינות שבתוך השמונה עשרה.

כלל א. הקינות אלו בנויים הרבה על פסוקי התורה, (ושבעה קינות מהם בנויים על פסוקי איכה), והוא עפ"י הכלל הידוע דפיוטים רובן בנוים על מליצות של פסוקים, ויש בזה סוד במעבר יבק מאמר ד' פ"ז דכ' בזה ענין מיוחד ומעתיק מזוה"ק (פ' פנחם רנד.) משל לאומן דיודע לחבר חלקי בגדים לעשותן בגד חדש, וכן הוא לענינינו דע"י חיבור חלקי פסוקים נעשה יצירה חדשה ויש בזה ענין מיוחד.

כלל ב. רוב קינות אלו נתחברו עפ"י סדר הא' ב', והוא כמו רוב רובן של פיטוי ר"א הקליר שהם עפ"י סדר הא' ב', וידוע מש"כ בספר קב הישר פפ"ו ובעוד ספרי קודש, דרבי אלעזר הקליר כשרצה ליסד הפיוט עלה לרקיע ע"י שם קודש, ושאל למיכאל האיך המלאכים משוררים, והאיך שירתם מיוסדת, ואמר לו בא"ב, והנהיג הוא גם כן לעשות כל שבחיו בא"ב.

כלל ג. צורת משמעות של הקינות האלו הם בצורה של מקונן, <u>איך</u> יכול להיות צרה גדולה כזאת, וזהו **משמעות של איכה**, שגם שלשה פרקים של מגילת איכה מתחילין בתיבת איכה, דתיבה זו מעוררת קינה הרבה. מלה"ד לשומע על חבירו של"ע מת בפתע פתאום ורק בשעה אחרונה דיבר אתו ופתאום מבלי שום רמז נעדר ממנו, והמקונן שואל <u>איך</u> יכול להיות דבר כזה, כלומר, המצב הי' צריך להיות בצורה אחת, והוא למעשה בצורה שונה לגמרי שלא לפי האמור להיות, וזה גורם כאב וצער ובכי, וזהו צורת כל הקינות אלו שמתאר איך באמת צריך להיות נראה מצבם של ישראל, ואיך יכול להיות שנשפלו כ"כ עד דיוטא התחתונה. וכן רואים בהרבה קינות שמעוררת מעלת הבית המקדש, כדי לעורר הקינה יותר על המצב בו נמצאים כעת בעוה"ר, וזהו תפקידו של המקונן לעורר אבל ובכי ע"י צורה זאת, וכן רואים דששה קינות מתחילים בתיבת איכה, ואפי' אותם שאין מתחילין בתיבה איכה מ"מ זהו משמעותם.

בב' קינות אחרונות, כשמתחיל ר"א הקליר לסיים את דבריו, הוא מצדיק את הדין ב'לך ה' הצדקה', ומסיים הקינה אחרונה בבקשה בדברי דניאל 'הטה אלקי אזנך, שיוציאנו מהגלות, עד שמסיים ג"כ בדברי דניאל 'והאר פניך על מקדשך השמם'.

חלק ב

סדר של ט"ז קינות שהם ליקוט מקינות שונים, ממחברים שונים, על ענינים שונים, ומצינו בו שלשה אופני קינות:

א' קינות על מאורעות וצרות שפכלו ישראל במשך הגלות, לדוגמא הריגת תתנ"ו, והם ד' קינות, החרישו ואדברה, מי יתן ראשי מים, אמרתי שעו, אבל אעורר.

ונכלל בזה גם קינה ארזי הלבנון אדיר התורה, על עשרה הרוגי מלכות (יש לציין דכבמה מקומות באשכנז ולישא הי' המנהג לכבד אדם חשוב לקונן את הקינה הזאת בקול רם), ויש שכתבו על קינה זו ענין מיוחד של גדולה מיתת צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו לפיכך אומרים אותו ביום זה.

והענין בזה דאף שלא אירע בשעת חורבן ביהמ"ק ממש, מ"מ כל צער שהי' עם כלל"י במשך ימות הגלות הוא חלק מהגלות, דאילו בימות המשיח פשוט שלא שייך שיארע כן, ועל דא ודאי קא בכינא ביומא דין.

וקינות אלו נתחברו ע"י קדושי ומאורי הגולה שהיו באותו הדור.

ב' קינות על פרטי מאורעות שנעשו בעת חרבן בית המקדש, לדוגמא על בן ובת ר' ישמעאל (ואת נוי השאתי), על כלי המקדש הנמצאים בגלות (על הרכבן בית המקדש כי הורם וכי הודש) ועוד.

וכן יש בו סדר של שלשה קינות זה אחר זה, שנתחברו ע"י ר"א הקליר: אז בהלוך, איך ירמי' הלך לעורר רחמים אצל האבות הק', אז במלאת, איך שירמי' פגש בהשכינה הק' בצורה של אשה המתאבלת ה"י, איך תנחמוני הבל, איך שהכינה אינה רוצה להינחם.

מתאר איך שבאה נבוזראדן בביהמ"ק לנקום דמיו של הנביא זכרי' (יום אכפי הכבדתי).

ג' גם יש בו כמה קינות על חורבן בית המקדש

דוגמת הקינות של ר"א הקליר, שהי' בחלק הראשון אחר השמונה עשרה, ואלו הם:

אש תוקד בקרבי, והוא בצורה של קינה איך הי' טוב לנו בעבר ואיך ירדנו פלאים לשפל המדריגה. קינה שלאחריו, אצבעותי שפלו.

וגם יש בו קינה אחד שהוא בצורה של געגועים, דוגמת הקינות הנקראים ציונים, דשם הגעגועים הוא על ציון וכאן הוא על הבית המקדש, והוא קינה מעוני שמים, שמתאר מעלת קדושת כל חלקי בית המקדש, הצורה הוא של געגועים ולא של קינה ואבל.

ומסיימים חלק זו בקינה שיכורת ולא מיין, שהוא מתאר המצב הקשה של כלל"י בגלות ומסיים בתפילה ובקללות על בבל ואדום, וזהו ג"כ סמך דבזה נסתיים חלק השני של הקינות, דכל סיום מסתיים בתפילה.

חלק ג

קינות הנקראים ציונים ע"ש שכולם מתחילים בציון

כ"ה בסידורי אשכנז הישנים, דעד כאן נקראים קינות מכאן ואילך נקראים ציונים לתשעה באב (וכן נמצא בתקנות של העיר פראג, כל בתי כנסיות צריכות להמתין על ביה"כ הישנה: בתשעה באב על ציונים, ותקיעת שופר, וקריאת מגילה, וכן בהסליחות קודם ר"ה, ומכ"ש לברכו בשבת ובליל מוצ"ש).

והענין הוא דפיוטים אלו שונה מהקינות הקודמים לו בשלשה שנויים: **(א)** שכולם מתחילים בתיבת ציון, **(ב)** עוד זאת שמדבר לשון נוכח לציון, ציון הלוא תשאלו שלום אסיריך, וכן הוא גמר של כל שורה בלשון של נוכח, שלא כשאר קינות שמקונן בינו לבין עצמו בנוסח של נסתר. **(ג)** ויותר מזה תוכנם של הציונים הם בצורה אחרת לגמרי, דהנה הקינות עד כאן ובפרט של החלק הראשון הי' בצורה של מקונן איכה יכול להיות המצב כ"כ קשה, והקינות הנקרא ציונים הם בצורה של געגועים על העבר הטובה ובעיקר על העתיד הטובה מתי נזכה לזה.

ביתר ביאור: הנה מי שנמצא במצב של גלות וחסרון, יכול להסתכל על המצב מצד שני אופנים, **הסתכלות אופן א'**: להסתכל על מקום שהי' יכול להימצא ועל מקום שנמצא בו למעשה בגלות, והיינו שהוא שקוע לגמרי בהחוה הרע שלו, וזהו גורם כאב וצער ואבל גדול בנפש. **הסתכלות אופן ב'**: להסתכל עם צפי' וכליון והשתוקקות על הטוב שעתיד להיות שייך לו, ולעת כזאת הוא עדיין נמנע ממנו, דבר זה גורם אצלו צער מצד אחד, על שעדיין לא השיגו אבל מצד שני נתמלא לבו מלא תקוה על העתיד, ויש לו על מה להשתוקק, והוא שונה מהסתכלות האופן א' שהוא שקוע רק בהעדר, משא"כ כאן מצד א' יש לו צער על המצב של עכשיו ומצד יש הוא מדמיין בנפשו טוב העתיד ויש לו כבר בעת חיזוק מהטוב העתיד.

זהו צורתו של הקינות הנקרא ציונים, כשמצד אחד ליבנו נופל שעדיין נמצאים כאן, מ"מ מצד שני מעוררים בנו תשוקה נפלאה על הטוב העתיד.

ויה"ר שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

סדר היום של תשעה באב

התפילות ביום זה • קריאת שמע שעל המטה • ברכת התורה • קרבנות • קדיש • שחרית • קריאת התורה

התפילות ביום זה

(א) כלל גדול בכל יומא דפגרא, ויום מיוחד, עיקר השינוים והשפעות היום נעשה בעת התפילות, דבשעת התפילות מתחבר האדם עם הקב"ה ומקבל החיבור והשפע של יום זה. וכ"ה בתשעה באב. ומה"ט התפילות ביום זה הוא בקול נמוך, במעט נר ואור, השחרית מבלי טלית ותפילין, הכל מה"ט להמחיש מצבינו ביום זה, וכבר כתבנו דבמקום תפילין אנו דבקים בהשי"ת ביום זה ע"י אבילות, כדברי האמורי פנחם.

(ב) נוסף עליהם יום ת"ב, דמתאבלים ומתקשרים על בנין בית המקדש. והנה א' מעבודת בית המקדש הוא להתפלל בו כששייך, וכשלא שייך להתפלל לנגדו, וכלשון הרמב"ם בספר המצוות מצוה ה': 'ואותו תעבוד, עבדהו בתורתו, עבדהו במקדשו להתפלל בו ונגדו', ומה"ט צריך להתפלל כל שמונה עשרה נגד בית המקדש וקודש הקדשים, דשם הוא מקום שמתחברים התחתונים והעליונים, כלומר דמצד אחד הקב"ה שורה שם, כלומר המשכה מלמעלה למטה, ומצד שני אנו מקריבים קרבנות שם להעלות התחתונים למעלה, ובזמן הגלות אז עושים עבודה זו בשעת תפילת שמונה עשרה שהוא במקום הקרבנות ותמידין, ומה"ט צריך לכוון לבו נגד ביהמ"ק כנ"ל, ומה"ט נקרא הבית המקדש ביתי בית תפילה.

ואם בכל שמונה עשרה שבכל השנה כן (יותר מאלף ומאה תפילות שמונ"ע במשך השנה) כ"ש ביום זה, דלבו של איש הישראלי מקושר בכל לב ונפש לבית המקדש ביום זה דהא אסור בהיסח הדעת, ורשאים ביום זה רק לחשוב מבית המקדש, ואכו"כ כמה מסוגלים התפילות ביום זה, וזה א' מהסיבות שכתב באמרי פנחם דבת"ב בעת שיושבים על הארץ הוא עת רצון, דהיינו מצד שמקושרים ביותר לביהמ"ק ביום זה.

ומה"ט בכל התפילות שביום זה יש בו הוספות, במעריב קריאת איכה ואמירת ואתה קדוש, בשחרית הקריאת התורה והקינות, במנחה הטלית ותפילין עם מוחין חדשים, וברכת נחם.

קריאת שמע שעל המטה

ידוע דעפ"י פנימיות העבודה דקרי"ש שעה"מ הוא למסור נפשינו ורחינו להשי"ת בתורת פקדון, וכמו שאומרים הפסוק בידך אפקיד רוחי, וכן אומרים בבוקר שהחזרת בי נשמתי, המחזיר נשמות לפגרים מתים. והנה בקינות 'קינה כ"ד' המתחיל על חורבן ביהמ"ק, לבסוף כתיב דבליל ת"ב באותו שנה לא קיבל הקב"ה פקדון הרוחות, ומבאר באמרי פנחם אות שצ"ג, דהנה ע"י פקדון הרוחות של נשמת ישראל למעלה, נתעורר למעלה יהוד, ועי"ז יורדין נשמות חדשים ומוחין חדשים מלמעלה, וגם הדינים נמתקים עי"ז. והנה לכאורה קשה איך נחרב הביהמ"ק באותן הימים, הלא הי' ג"כ צדיקים באותו הדור, ולמה לא נמתקו הדינים על ידם, אלא עפ"י דברי ר"א הקליר בקינה זו יובן, דכיון שלא קיבל הקב"ה פקדון הרוחות בלילה הזאת, לא הי' ההמתקה שנעשה בעלמא ע"י השינה, וגם לא הי' התחדשות המוחין בבוקר בכל יום, ועי"ז הי' יכול להיות חורבן, ומה"ט קשה לישון בליל ת"ב, ע"כ מהאמרי פנחם.

וכידוע דבכל דור שלא נבנה נתעורר החורבן מחדש, ולפי"ז נתעורר ענין זה בכל ת"ב, וכדמוכח בהדיא מדבריו הק', וא"כ צריך בלילה זה שמירה יתירה שתהי' השינה כדבעי, ובזה יובן מש"כ הפוסקים הובא במחבר ורמ"א סימן תקנ"ה ב' עסק שלם בענין השינה בליל ת"ב, דיש לאדם להצטער בשינה בלילה הזאת, ויש מטילין אבן מתחת לראשיהם כמובא ברמ"א, דכיון דבשינה בלילה הזאת אין נשמתינו עולה כ"כ למעלה א"כ אינו בגדר ושכבת וערבה שנתיך, אינו נכון לישון בגדר קביעות, ויש להצטער בו.

ברכת התורה

בגמ' מס' ב"מ (פה.) ומס' נדרים (פא.) מצינו, דבית המקדש הראשון נחרב בשביל שלא ברכו בתורה תחילה, לכן ביום זה בודאי צריך להתחזק בכל חלקי ברכת התורה. **(א)** הן הפשטות צריך להודות ולברך את השי"ת על התורה הקדושה שנותן ומלמד אותנו בכל יום מחדש.

(ב) והן להתפלל שנזכה אנו וצאצאינו ללמוד תורה לשמה ולהיות יודעי שמך, שלא יהי' ח"ו התורה כסתם חכמה ועונג ללמוד, אלא נידע ונרגיש שאנו עוסקים בתורה שהם שמותיו של הקב"ה (כן פירש האלי' רבה מה שאנו אומרים היודעי שמך).

קרבנות

תפקידם וחובתם של כלל ישראל הוא להקריב קרבנות להשי"ת בבית מקדשו בכל יום, ונכלל בזה התמידים והנסכים שעמו, הקטורת והמנורה, תרומת הדשן והקרבת שני גזרי עצים, הכל מוטל על כל א' מישראל לעשות בכל יום, אלא דע"י תרומת מחצית השקל יש לכ"א מישראל חלק בהקרבת אלו, והנה כ"ז בזמן שיש בית המקדש על מעמדו, אולם כשבעוה"ר חרב ביהמ"ק ועדיין לא נשענו, החיוב עדיין מוטל על כל אחד ואחד, אלא שהם בצורה אחרת, דבמקום תרומת מחצית השקל בפועל ממש, והקרבת קרבנות אח"כ משקלים אלו בפועל ממש מוטל עלינו החובה לקרות בכל יום פרשות הקרבנות, שהקב"ה כבר אמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, כששאל אאע"ה תינח בזמן שבית המקדש קיים וכו', והשיבו הקב"ה אדם עוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה, נמצא דהחובה שמוטל עלינו בכל יום בבוקר ובערב לקרות פרשת הקרבנות אינו סתם זכר, אלא זהו המהלך שיה' נחשב לפניו ית' ממש כאילו ביהמ"ק עדיין קיים, והתעוררות למעלה שהי' נעשה ע"י הקרבנות בפועל נעשה כעת ע"י אמירת פרשיות הקרבנות, כלומר ד' פרשיות של פסוקי התורה [כיור, תרומת הדשן, תמידים, קטורת, והדלקת המנורה], ואח"כ ב' ברייתות ופרק משניות א' [ברייתא של הקרבת הקטורת, וברייתא שמבאר כל סדר היום בבית המקדש בקצרה, ופרק משניות של כל אופני הקרבנות איזהו מקומן].

והנה כל הצורה הזאת שיוצאים הקרבת הקרבנות בצורה של אמירת פסוקי התורה, התחיל ביום זה ת"ב יום שנחרבה בית מקדשינו, והצריכו להשתמש במהלך של <u>כאילו</u> הקרבנו קרבן התמיד במועדו, ודאי יש להתחזק בהתחדשות לומר הפרשיות והפסוקים בכוונה וברעותא דלבא.

ובענין אמירת הקטרת בהאי יומא דקא גרים, כאשר כה הסטרא אחרא גברה להחריב את מקדש ה', נעתיק לשון הזהר הקדוש פ' ויקהל (דף רי"ח) [מרן רבינו שליט"א כאשר דיבר בקדשו בגודל סגולת אמירת הקטרת בכל יום, בליל שב"ק פ' תולדות העל"ט באתרא קדישא מירון, הזכיר דברי הזהר הק' באריכות]: מלה דא גזרה קיימא קמי קודשא בריך הוא, דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא עובדא דקטרת – ישתזיב מכל מלין בישין וחרשין דעלמא, ומכל פגעין בישין, ומהרהורא בישא, ומדינא בישא ומותנא. ולא יתזק כל ההוא יומא. **דלא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה.** ואצטריך דיכוון ביה. ע"כ.

קדיש

כל נקודת של חורבן בית המקדש מפורש בשעת קדיש, ששמו הגדול שעדיין מחולל כעת בעוה"ר, יתקדש, ויהא מברך, ומה"ט בגמ' מס' ברכות (ג.) גילה אלי' הנביא דבכל פעם שאנו אומרים קדיש נתעורר למעלה אשרי המלך שמקלסין אותו בכך, מה לו לאב שהגלה את בניו, **ואוי לו לבנים שגלו מעל שלחן אביהם**, דמשמעות הפשטות של קדיש הוא שעדיין נמצאים בגלות, ושמו הגדול מחולל בעוה"ר, וכ"ה בערוך השלחן סימן נ"ו ומקורו בראשונים, שקדיש תיקנו אנשי כה"ג בשעה שנחרב בית ראשון, כדי לתקן גודל הקלקול שנעשה ע"י החורבן. ובמחזור ויטרי כתב א' מהטעמים שאומרים בלשון ארמי כדי שלא יבינו המלאכי השרת, דאם ישמעו שיש מקום בהבריאה דהיינו עולם השפל שלנו, ששם שמו הגדול ית' מחולל בעוה"ר יחרבו העולם ח"ו.

ואף שכל אחד יודע מהגמ' זו, עכ"ז במשך הזמן נתיישן אצלינו, ויש להתבונן דאף שאצלינו נתיישן ואין אנו מרגישין הנתרחש בכל פעם שאומרים קדיש ויהא שמי' רבא, עכ"ז כלפי מעלה אין שום התיישנות ח"ו, ואם גילה אלי' והגמ' שכן נעשה בשעה שאומרים קדיש הוא מציאות חי שאינו נשתנה, אלא כ"ה בכל פעם שאומרים יהש"ר, ולכן ביום כזה ודאי יש להתחזק באמירת יהש"ר כדבעי בכל כחו וכוונתו.

שחרית

ז"ל העבודת ישראל פ' מסעי: אפילו בתשעה באב שהוא חושך למראית עין, והגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום **יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יוולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו** והיתה לו המלוכה כימי קדם,

ע"כ. וזה פשוט דלשמה את המלך כוונתו בעיקר לשעת פסוקי דזמרא, וכמו שאומרים ובשירי דוד עבדך נהללך, ודוד המלך נקרא בדחנא דמלכא, שע"י השירה והזמרא לפניו ית' אנו משמחים אותו כביכול.

פסוקי דזמרא:

הנה כמעט בכל פיסקא ומזמור מזכירים את ציון וירושלים, או סתם קיבוץ גליות.

וקבצינו מן הגוים, והיה ה' למלך, לדעת בארץ דרכך וכו', כי בחר ה' בציון, ימלוך ה' לעולם אלוקיך ציון, שבחי ירושלים את ה', כי חזק בריחי שעריך, בני ציון יגילו במלכם, ברוך ה' מציון, וימלא כבודו את כל הארץ.

שירת הים:

בטור מביא מנהג שלא לומר שירה ביום זה, דס"ל דיש בזה שמחה יתירה, וזה מורה לנו גודל חשיבתו, ובב"י בשם כל בו מובא דיש נוהגים לומר במקום זה שירת האזינו, אולם מנהגינו לאמרו, וכן מסיימים שם בג' פסוקי מלכיות, כי לה' המלוכה, ועלו מושיעים בהר ציון, והיה ה' למלך.

ברכת קריאת שמע:

כל הג' ברכת קריאת שמע מסתיים בבקשה על הגאולה, אור חדש על ציון תאיר, ושבור עול הגליות, צור ישראל קומה בעזרת ישראל, וכן כל הברכה הוא ברכת הגאולה.

שמונה עשרה:

חציו השני של שמונה עשרה, מברכת תקע בשופר והלאה עד את צמח דוד, הוא אודות קיבוץ גליות וקירוב הגאולה.

חזרת הש"ץ:

בשבלי הלקט מביא טעם למה אומרים קדושא דסידרא [ואתה קדוש] בליל ת"ב, דמלאכים עוררו את השי"ת שלא יאבד את כלל"י, משום שהם אומרים קדושה בכל יום, ואם מה"ט מוסיפים קדושה נוספת בליל ת"ב, כ"ש שיש להתחזק בקדושה של יומו, דנקודת אמירת קדושה בכל יום הוא להמשיך שכינה בתחתונים, וכמש"כ בבאה"ט (הובא במ"ב סימן קכ"ה) דיכוון בשעת אמירת קדושה לקדש שמו ית' ועי"ז ימשיך עליו השכינה מלמעלה, ובזה מקרבים התיקון השלם, ומה"ט מסיימים בימלוך ה' לעולם אלוקיך ציון, פסוק שמתפללים בו בימים נוראים על מלכות שמים, וכן תפילת ממקומך מלכינו תופיע שאומרים בשבת ויו"ט הוא באמצע אמירת קדושה, דע"י אמירת קדושה ממשיכין קדושת השי"ת למטה, ולכן מבקשים אז שנזכה כבר לתמלוך בציון שיפעול בפועל ממש, מה שאנו מעוררים כאן בקדושה.

קריאת התורה

מצינו בקדמונים עסק שלם אודות הקריאת התורה של יום ת"ב, במס' סופרים (יח, ט) דהקורא בתורה בת"ב מברך ברוך דיין האמת, ויש מניחין הס"ת על הארץ ע"י הפסק מפה שחורה, ע"כ. ויש שהיו נוהגים להניח הס"ת ע"ג מגדול קטן, שלא להניחו על הקרקע ממש, ובחיד"א מביא מנהג שהיו מניחים הס"ת על גב אדם.

והטעם בזה כתב בספר סדר היום באריכות דהתורה עצמה חוגרת שק על מצב הגלות שאנו שורין בה, בבחינת עמו אנכי בצרה, ואנו צריכים להשתתף בצערה.

ואף שבבית יוסף הובא מנהגים אלו, מ"מ בשו"ע לא העתיקו וכן אין אנו נוהגים בזה כלל, (זולת מה שמסדרין הפרוכת שעל הארון הקודש, וזהו מחמת רמז הפסוק (איכה ב,יז) עשה יהוה אשר זמם, 'בצע אמרתו' אשר צוה מימי קדם, הרס ולא חמל) והנה אף שאין אנו נוהגים בזה מ"מ ראוי לידע ממנהגים אלו שיסודתם בהררי קודש, לידע הגישה להוצאת וקריאה בס"ת ביום זה.

וז"ל בס' תהלה למשה כשמתאר הקריאת התורה אצל מרן הישמח משה ז"ל ביום זה: וכאשר קראו אותו לעלות לתורה ביום תשעה באב בא מחדרו וראשו כפוף כאגמון, ואם כי היה בעל תואר וצורת פניו הקדושים היה מצהירים כשמש בצהרים ופניו שוחקות תמיד, היו אז פניו משונה חשך משחור תוארו וזקנו מרודד, נפל אימתה ופחד על כל רואי קלסתר פניו והיו שתי עיניו שופכות נחלי דמעה, וכאשר עלה לתורה היה בוכה ומתאונן ממש כמי שמתו מוטל לפניו, וכאשר קרא ההפטרה הרים קול בכייתו עד שכל לבב נמס כמים.

קריאת הפטורה בשחרית ביומות החול אין לנו אלא ביום ת"ב, וידוע דקריאת הפטורה הוא תיקון השכינה, וכן מתפללים בו בברכות ההפטרה על ציון ועל עלובת נפש ועל מלכות בית דוד, וכן מתפללים על אליהו הנביא מה שלא מצינו בשום מקום אחר להתפלל עליו באמצע ברכה.

ויה"ר שהימים אלו יתהפכו לששון ולשמחה

ביאור מקיף אודות שמות בני אדם (ג)

הזכרת השם מביא התקשרות הן לטב והן למוטב

התקשרות לצדיק ע"י הזכרת שמו

בס' אמרי פנחם פרשיות שמ"ט: אצל בנות צלפחד, למה יגרע שם אבינו, ומה יהיה אם שמו נזכר, ואמר כי האותיות של שם האדם הוא חיותו, **וכשמזכירין שמו בזה העולם הוא כולו כאן וזה תועלת גדולה לו כי זהו סוד השתטחות הצדיקים,** כי הנפש הוא בזה העולם והרוח הוא בגן עדן התחתון והנשמה בעולם הבריאה, ויכול להתפשט בצדיקים בסוד העבור, ולכן הרשעים לא מסקינן בשמיה (יומא לח:) לכך אמרו למה יגרע שם אבינו תנה לנו אחוזה, ואם לאו תתייבם אמנו שהוא לטובת אבינו שיזכירו שמו [דהבן הראשון אחר חיבום נקרא ע"ש המת].

ובס' המידות (ליקוט מתורת הרה"ק ר' נחמן מברסלב ז"ל) **איתא:** ע"י הזכרת שמות הצדיקים יכולים לעשות שינוי במעשה בראשית, וכן עשה ר' נתן תלמידו קונטרס עם כל שמות הצדיקים מימות עולם עד זמנו כדי לחזור על כל שמות אלו כסדר.

כשלומד שם תנא ואמורא ומזכיר שמו הוא מתדבק עם חיותו של אותו התנא

כ"ה בהנהגות המגיד אות י"ח: (באור האמת החדש אות ק"ב): יחשוב כשאומר אביי דאותיות אביי הוא חיותו של אביי נמצא הוא מקשר עצמו לחיותו של אביי, ואח"כ כשמזכיר את הדין הוא מקושר בשכלו של אביי.

ענין הזכרת נשמות המת ביו"ט

ועי' במעבר יבק ג' כ"ג: ע"י זכירת שמם נשמתם מתחדשת דיש קשר בין הנשמה לשמם.

תוכן המאמר:

א. מקורות בספרי חסידות במעלות שמו של אדם.

ב. ענינים בעבודת השם היוצא מזה.

ג. תכונת הנפש תלוי בשם האדם.

ד. ענין הזכרת השם בסוף שמונ"ע.

ה. הנהגות שכתבו בספה"ק לעשות מחמת שמו של האדם הוא שורש נשמתו.

ו. איך הזכרת השם גורם התקשרות עם בעל השם.

ז. ענין מה ששואלים למת את שמו בעת חיבוט הקבר, ועוד.

מביא **ענין נפלא** מירושלמי פ' חלק לגבי קרח ועדתו, דמש"כ 'וירדו חיים שאולה' היינו גם במה שהי' כתיב שמם על פנקס חבריהם הי' נאבד, דאל"כ הי' להם עדיין קשר לכאן.

וכשמזכיר שמו במנוחה אחר מיתתו צריך כוונה, מפני שהדיבור בתחתונים פועל בעליונים מאד, עכ"ל

מניעה מחסידים ואנשי מעשה להזכיר שם רשעים

בס' אגרא דפירקא אות ה': נאמר לי בשם קדוש ישראל הרב החסיד הקדוש מו"ה פנחם מקאריץ זצוק"ל לפעמים צריכין אזהרה בהצטרך לבטל איזה קליפה ואיזה רשע למנוע מלדבר הימנו אפילו לרע, דהיינו לקללו וכיוצא, כי לפעמים זה חיות הקליפה והרשע מה ששמו עובר דרך פה ולשון של ישראל, ולכך הם כי לא להזכיר שמו ותתבטל חיותו.

ומסיק שם: ונראה לי דזה דוקא בביטול איזה רשע מרשעי אומות העולם אבל בביטול איזה מין ואפיקורוס מהערב רב שבישראל אדרבא הדיבור מסייעו לבטלו [ובמקום אחר אי"ה נדבר בזה באריכות אם יהיה השי"ת עמנו לברר הדברים, עכ"ל].

ובדרשות חת"ס ג' (ע' רכ"ז בדפו"ח) מצינו: ר' יהודה הי' נותן בהם סימנים, דבתהלים ע"ח וק"ה נמצא בסדר אחר לפיכך הוא סימן שיה' בסדר של תורה, ולמה באמת הוא בתהלים בסדר הפוך, **דסכנה יש להזכיר נזקין אלו כסדרן,** ע"כ מהפך הסדר שלא יוכלו להזיק, אולם בליל פסח ליל שימורים יכולים להזכירם, לפיכך לומדים עם התינוק לפני פסח שלא כסדרן, ונותנים לו סימן באיזה אופן ילמוד בליל הסדר.

הקדושה באמירת שם שבת

בס' אהבת שלום פ' וירא על פסוק ויאמר אליו אברהם: י"ל עד"ז דהנה ידוע שעיקר חיותו של האדם היא הנשמה הקדושה והיא שמו של האדם, וע"כ כשקורין לאדם ישן בשמו יכולין מהר להקיצו, כי כשקורין אותו בשמו שהיא הנשמה אזי מעוררין חיותו ממקום שרשו בהשתלשלות שמורידין את החיות אל האדם, וע"כ **טוב להזכיר בשבת קודש בכל פעם השם שבת**, כי שבת היא צרורא דלעילא דבי חיי כולא, וע"י קריאת השם שבת עי"ז אנו מעוררין חיות השבת, שהיא שמא דקוב"ה (זח"ב פ"ח) דהוא ושמו חד.

ובס' חקל יצחק פ' תשא מביא בשם אביו האמרי יוסף בשם הר"ש מדאלינא (תלמיד הבעש"ט מחבר ס' שרף פרי עץ חיים): אמירת שם שבת מסוגל לשמירה מן החטא, וכיון דשבת שמא דקוב"ה ינצל מן החטא עי"ז, ובזה נתן טעם למה בשמחת מצוה טאנץ מכריז הבדחן כסדר שבת שבת כדי שינצלו ממחשבות זרות.

ובשפתי חכמים על מס' מגילה: המן אמר בר"ת שה"ש פה"י, דלא רצה להוציא מפיו תיבה קדושה של שבת ופסח, דעצם הזכרתם ממשיך קדושה.

בענין מה ששואלים בעת חיבוט הקבר אם זוכר את שמו

מקור הדבר הוא בס' חיבוט הקבר (המובא כולו בר"ח), ומשם לשער הגלגולים לרח"ו, מלאך באה ושואל לו מה שמך והוא משיב גלוי וידוע לפניו שאיני יודע שמי.

<u>מהלך א'.</u>

מאור עינים פ' ויקהל: עם חיות וקדושת האותיות שבשמו הוא יכול לעבוד את השם כל ימיו אחר שיבחר בטוב, ולכן הרשעים אינם יודעים לאחר מיתה את שמם היינו כי לא עבדו את ה' ית' עם האותיות הקדושים, ושואלין אותם מה עשית עם האותיות הקדושים שבשמך, וזהו אל תיקרי שמות (לשון שממה) אלא שמות (לשון שם. ברכות ז:), כלומר דהרשעים עושים עם האותיות שממה, משא"כ הצדיקים עושים ממנו שמות הקדושים,

ועי' שם תחילת במדבר: כי שמו של אדם הוא נשמתו, כי **האותיות של שמו הם שורשו וחיותו וכהם הוא עובד ה' ולומד ומתפלל**, ולכן <u>הרשעים אינם יודעים שמם דאינם יודעים למה נתנו לו כל אלו האותיות של שמו</u>, שהצדיק הוא עובד בהם השי"ת משא"כ הרשעים.

ובס' פרי הארץ פ' ויגש: כל שם למעלה הוא קודש ונשתלשל למטה ליתן חיות לאדם ששם זה עליו, וכל שם יש לו שורש אחר למטה והצדיק הראשון הוא המשיך השורש למטה, ולכן אח"כ נקראים אפי' אלף אנשים אברהם או ראובן על שם זקינו אפי' עד אלף דור כל אלו נקראו מפני חבל השתשלות שנתפשטו משם, ולפיכך הרשע שוכח שמו כיון שאינו ממשיך העבודה של הצדיק הראשון שהי' עליו שם זה, וממשיך עליו שם אחר מעולמות התמורה, ונהפך שמו לשם אחר.

<u>מהלך ב'.</u>

בערבי נחל פ' פנחס: כשח"ו אין אדם זוכה וחוטא הוא נאבד ממנו אותיות של עצם השם, ונעשה חיותו מצומצם מאד, כיון דמקור החיות הוא מאותיות שמו, וכיון שרשעים אפי' על פתחו של גיהנום סוברים שהם צדיקים, שואלים אותו על שמו בחיבוט הקבר וכשאינו יודע לענות, זהו הוכחה לו שהרשיע מעשיו עד שנאבד כל אותיות של שמו.

נמצא דלמאור עינים וכעי"ז להפרי הארץ הוא שוכח שמו, ולערבי נחל נאבד לו שמו, כלומר אותיות של שמו.

לכ"א יש שם כנגדו בקליפה

<u>מהלך ג'.</u>

בשער הגלגולים פכ"ג: כל נשמה כשיורד למטה יש עמה לבוש של קליפה המלבש אותה ששורשה הוא מחמת חטא אדה"ר, ואותה הקליפה היא היצה"ר של אותה אדם, ונמצא דיצה"ר של אחד אינו אותו יצה"ר של חבירו, וכמו שיש לכל נשמה שם ידוע כמו"כ יש לכל קליפה וקליפה שם ידוע, ונמצא שיש לכ"א ב' שמות א' מצד הקליפה וא' מצד הקדושה, והנה בחיים חיותו יכול אדם להשיג מהו שמו שלו בקליפה, וע"י כן יכול לידע מה שצריך לתקן, ועי"כ מפרידה ממנה ואינו צריך עוד לחיבוט הקבר, אבל הרשע שגרם להתקשר עם הקליפה הרבה יותר אדרבה צריך הרבה חיבוט להיפרד ממנה, וע"כ מכין אתו על שלא הטריח לידע שמו <u>של הקליפה</u> בחייו. וכ"ה במאור עינים מס' פסחים נד. (בדפוס נחלת צבי ע' תשפ"ד).

ובס' אגרא דכלה פ' לך על פסוק ואגדלה שמך כ' דשמו בקליפה הוא שמו של הקדושה בחילופי אותיות, לדוגמא משה הוא שמה, ער – רע, וכדו'.

וכ"ה בזרע קודש פ' תצא בשם הרה"ק מרימנוב: דצריך הצדיק להתפלל להשי"ת שיודיע לו איזה שם יש לו בס"א

שיוכל לחזור זה השם בקדושה, וזהו ושבית שבי"ו ר"ת ו'אלה ש'מות ב'ני י'שראל, דצריך לחזור לשוב השמות שבאו למצרים להקליפה.

ובס' מאור עינים פ' לך: מוסיף על דברי האר"י, דהצדיק מעלה השם של קליפה לתוך הקדושה, וזהו הברכה לאברהם ואגדלה שמך שיתוסף אותיות של הקליפה לתוך הקדושה, וכ"ה באגרא דכלה פ' לך ממש אותו בחינה.

ביאור לכל הנ"ל

דשם הוא צירוף של אותיות, ואותיות הוא כח הקדושה, שהש"ת איסתכל באורייתא וברא עלמא, כלומר צמצם עצמו כביכול בתוך אותיות התורה, וע"י שמתדבק האדם להקדושה הוא ממציא אותן אותיות לתוך הקדושה.

מהלך ד'.

בשיחות הר"ן כ' דהבר מינן כיון שהוא בעצבות ומרה שחורה הוא שוכח שמו (וכ' שם שהוא בדרך צחות), ומבאר בליקוטי הלכות, דשם מורה על גילוי נשמת האדם למטה, וגילוי שייך ע"י שמחה, לפיכך כשהוא בעצבות הוא שוכח שמו, וכתב עוד שם דמה"ט נותנים שם בשעת ברית מילה דאז הוא עדיין עושים אותה בשמחה לפיכך הוא זמן גילוי ומוכשר ליתן שם, שמהותו של שם הוא אופן לגלות.

אברהם אברהם, משה משה, לשון חיבה

מהלך א'.

בס' עבודת ישראל הפטורת פ' חיי שרה: הנה הצדיק קדוש ה' מו"ה ברוך נכד הריב"ש אמר בפירוש הכתוב ואברהם זקן בא בימים, על פי דאיתא בזוה"ק (וירא קב) איך שכתוב אברהם אברהם משה משה היינו לעילא ולתתא, פירוש שכל צדיק למטה יש לו שורש ומחצב נשמתו בגנזי מרומים ושם הוא דבוק באמת, ובדרך ארעי הוא בעולם הזה, ובכל מעשיו הקדושים ודרכיו הישרים ממשיך קדושתו משורש נשמתו אשר הוא למעלה לעולם הזה.

מהלך ב'.

בס' רוח חיים מס' אבות א' א': השם הוא עצם הנפש שלו הנאחז בשרשו העליון וזהו הענין בכפילת השמות אברהם אברהם, **אברהם הראשון מורה על עצם הנפש שרשו העליון ששם עיקר מדור הנשמה** רק משתלשל ממנה מקצתה בגוף, כי הגוף הוא רק כמו נעל להנשמה, וכמו הנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הגוף כן הגוף אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה, ונעל נקרא הגוף בחינת סוף הרגלים של הנשמה, **ואברהם השני מורה על קצה התחתון של הנשמה שנשתלשל בגוף** וזה כוונתם אברהם אברהם פסיק טעמיה בגויה ר"ל בין אברהם דלעילא שהוא הנפש בשרשה בעולם העליון ובין אברהם השני כשהיא מלובשת בגוף בקצה האחרון שלה יש הפסק בגויה, שהגוף הוא מפסיק שלא נזדכך חומרו כל כך באופן שלא יהיה חוצץ, ומפסיק בין הארת הנשמה בעולם העליון לכשהיא מלובשת בגוף, **אבל משה משה לא פסיק טעמיה בגויה, שנזדכך אצלו הגוף כל כך עד שלא היה חוצץ ומפסיק כלל בין הארת הנשמה כשהיא בעולם העליון לכשהיא בגוף**, וזה היה מפני רוב שפלותו וענותו שחשב עצמו כאלו הגוף אינו ואמר ונחנו מה,

וכ"ה בקצרה בשערי קדושה לר"ח ויטאל ח"ג שער ה': כנגד השורש הנשאר למעלה דבוק באילן, ונקרא מזלו של אדם, וזה ראה מרע"ה מזלו של ר' עקיבא לפני שנולד, דנשמתו למעלה הי' כבר קיים, והשני הוא השם שלמטה.

שמו של הקב"ה לפי הנ"ל

לגבי הזכרת שמו בתפילה וכברכות

כפי מה שמבינים דשם מורה על חיות של אותו דבר, באיזה יראה צריך ליזהר כשמוצא ש"ש מפיו קרוב לאלף פעמים בכל יום.

ועפי"ז מובן הר"ן (וכמעט מפורש כן בגמ') נדרים ח: בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, דהזכרת ש"ש מביא ברכה, דבתוך השם מונח חיותו ית', נמצא דעי"ז ממשיך השראת השכינה למטה, ובמילא יש לו כל מיני ברכות.

שמו של הקב"ה מושרש בתורה

בס' אור תורה להמגיד (אות צ"ט דפו"ח): כשקורין אדם בשמו הוא מניח כל עסקיו ומשיב לזה שקורא אותו, מחמת שהוא אסיר בשמו, כמו"כ כביכול צמצום עצמו בתוך התורה והתורה הוא שמו, וכשקורין בתורה ממשיכין את השי"ת אלינו כי הוא ושמו אחד הוא.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תעספת ביאורים וטעמים שונים

נ"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני תשעה באב ומוצאי ת"ב בשנה זו

בישול לשבת

מותר לבשל ולהכין המאכלים לצורך שבת בתשעה באב אחר חצות.

בשאר השנים מעיקר הדין מותר עשיית מלאכה בת"ב לאחר חצות, אלא דאיתא בח"א (כלל קל"ה סעי' ט"ו) ובקיצור שו"ע (סי' קכד סעי' ט"ו) דירא שמים יחמיר כל היום שלא יסיח דעתו מן האבילות, וכן מבואר במחצה"ש (סי' תקנ"א סקכ"ח) דאין לבשל שלא לצורך הלילה, ומסתבר דלצורך שבת מותר, ומצינו במשנ"ב (סי' תקנ"א סק"ם) דאף דאין שוחטין מר"ח עד י' בבוקר, אולם אם חל ט"ב ביום ה' לכו"ע מותר לשחוט אחר חצות לכבוד השבת, חזינן דלכבוד שבת הקילו יותר בענין הכנת המאכלים, וכן מובא בקו' מבית לוי בשם בעל שבה"ל זצ"ל.

שטיפת הירים בעת הכנת התבשילים

נשים המבשלות בת"ב וצריכות לשטוף המאכלים, מותרות לרוחצם במים, ועדיף במים צוננים.

במשנ"ב (סי' תקנ"ד סק"י"ט) כתב דנשים המבשלות רוחצות הבשר אף דממילא רוחצות ידיהם, דאין זה רחיצה של תענוג, ועי' בפמ"ג (א"א סק"י"א) וכה"ח (סקכ"ו) דעדיף בצוננין.

שטיפת הבית

שטיפת הבית נכון להימנע בתשעה באב, ולכבוד שבת עדיף לפני או אחרי ת"ב, ומי שיש לו משרתת קבועה ביום ה' נכון לדחותה, ובמקום הצורך מסתבר להקל לאחר חצות, בענין שאינו נהנה מזה ביום הת"ב, ולא תעשה נקיון יסודי, ובמוצאי ת"ב אפשר לכתחילה.

שטיפת הבית יש בו משום מלאכה וגם היסח הדעת מן האבילות, וגם בכל תשעת הימים החמירו לכתחילה דהוי כעין כיבוס חוץ ממקום הצורך, ועל ידי משרתת במקום הצורך אפשר דיש להקל, דמותר מלאכה לאחר חצות ובפרט ע"י גוי, וגם כיון שהיא קבועה נחשב כמי שנתן לה המלאכה לפני ר"ח דאז ממותר אף בכיבוס, אולם לא תעשה דברים בפרהסיא, וגם נכון שלא יהנה מזה בת"ב שלא יהא נחשב ככיבוס.

כיבוס בגדים

במקום הצורך מותר לכבס בלילה בגדים שצריכים לשבת, ובבוקר אפשר גם להוסיף שאר בגדים שאינם לצורך שבת, וביוצא לדרך במקום הדחק יש להקל לכבס כל מה שצריך אפילו שאינם לצורך שבת.

במ"א (סק"א) כתב דבת"ב שחל ביום ה' מותר כיבוס לכבוד שבת, וכן העתיק במשנ"ב (סק"ג), ובפשטות כוונתם דמותר כבר מליל י', אולם באשל אברהם (בוטשאטש) כתב דבמג"א שכתב להקל, בלילה אין מפורש להיתר, ובקיצור שו"ע (כלל קכ"ד ס"כ) כתב דמותר לכבס בשחרית לכבוד שבת, ומשמע דבמוצאי הצום לא שרינן אף לכבוד שבת, ובסידור יעב"ץ (דיני ת"ב חלק ה' אות ו) כתב "מותר לכבס ולספר ולרחוץ מיד", ומבואר דמותר מיד בלילה, ובמרא דשמעתתא (אות רנד) כתב דהגה"ק רבי משה אריה פריינד זצ"ל התיר לכבס במקום הצורך מיד בלילה, ולפעמים אפשר בגדים של שבת בכל ענין נחשב במקום הצורך, דהרי במשך ער"ש טרודים בשאר צורכי שבת, וכשמכבס בליל י' יש לו פנאי לשאר דברים, ויש לציין דדעת התוס' (תענית ל.) דמותר לכבס ולספר כבר בת"ב מחצות מפני כבוד השבת, ובב"י (סי' תקנ"א) תמה עליו, ועכ"פ חזינן דכיבוס מוקדם נחשב לצורך שבת.

ובתשובות והנהגות (ח"ה סי' קעא) כתב לחלק שאם מכבס לכבוד שבת, מותר כבר בלילה, וביום ששי בבוקר מכבס עמו כל דבר ואפילו ממין אחר, ובשעת הדחק כאשר נוסעים לדרך, מותר בכל אופן ואין צריך להחמיר ע"כ, ויש לצרף דעת השו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' פ"ו) דבת"ב שחל ביום ה' לא נתקבל כלל מנהג איסור זה.

תספורת

מותר להסתפר בלילה לכבוד שבת, ולכתחילה נכון להסתפר בשחרית, ובמקום הצורך כשלא יהא לו פנאי ביום ו' או שלא יהא בידו מי שיספרו יש להקל כבר בלילה.

באליה רבה (סי' תקנ"ט) כתב דמותר להסתפר ב"שחרית" של ערב שבת, ומובא בש"ת (סי' תקנ"ח ב'), ומבואר דדוקא משחרית, [ומצינו שהקילו בשחרית יותר מבלילה כגון בת"ב שנדחה]

אולם באחרונים שהבאנו לעיל לענין כיבוס דמשמע שמתירים כבר בלילה, משמע דה"ה לענין תספורת דמותר בלילה, ולכן כתבנו דלכתחילה נכון להסתפר בשחרית, ובמקום הצורך אפשר בלילה, וכן מובא בשם שבה"ל וצ"ל.

רחיצה

רחיצה לכבוד שבת מותרת בלילה, ולכן אם נמצא במקום שיודע שלא ירחץ למחרת מותר לרחוץ בלילה כרגיל, אולם אם ירחוץ ביום לכבוד שבת [כדרך העולם], יש להחמיר שלא לרחוץ בלילה [אלא כבכל השנים], ויש שהקילו רחיצה בצונן בלילה ובפרט במקומות החמים, ובבוקר יש להקל טפי.

בסידור היעב"ץ (שם) כתב מותר לרחוץ מיד, אולם יש לדון האם כוונתו גם כשאינו לצורך שבת, דהרי במ"א כתב לצורך שבת, וגם בא"א (שם) כתב לגבי רחיצה דבמ"א אינו מפורש דמתיר בלילה, ולכן כתבנו כנ"ל, ורחיצה בצונן מובא בקובץ מבית לוי, ובשחרית יש להקל טפי כנ"ל.

לבישת בגדים מכובסים

אין ללבוש בגדים מכובסים עד חצות כמדי שנה, ולכבוד שבת שלובש הבגדים לשבת כבר בשחרית [ומצוי במי שנוסע מביתו], מותר ללבוש [כדין שאר דברים המותרים לכבוד שבת].

קציצת צפרניים

קציצת צפרניים מותר לכבוד שבת [ואף מר"ח עד ת"ב מותרת בפרט לכבוד שבת].

אכילת בשר ויין

לכתחילה יש למנוע שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין עד יום ו' בחצות חוץ מסעודת מצוה.

במשנ"ב (סי' תקנ"ח סק"ג) משמע קצת דמותר דכתב "מותר בכל זה לכבוד שבת" ומשמע דכל מה שאסרו השו"ע והרמ"א בי' באב, יהא מותר בשנה זו, ואכילת בשר בכלל, אולם לכאו' קשה לומר כן דהרי כתב דמותר לכבוד שבת, ומאי שייך באכילת בשר ושתיית יין לכבוד שבת, ואי משום טעימה לצורך שבת, הרי טעימה כזו מותרת אף בער"ש חזון וכל שכן בי' באב דקיל טפי, ובס' אורחות חיים (ספינקא) הביא בשם שו"ת מור ואהלות (סי' ל"ט) דמקובל בשם הקדושת לוי זי"ע דמותר, ובערוה"ש (סעי' ב) דלאכול בשר קודם חצות פשיטא שאסור דלא כיש טועים בזה.

מרק ותפו"א שנתבשלו עם בשר

מרק שנתבשל עם בשר או תפו"א שנתבשלו עם בשר [טשולנט] מותר לכתחילה לאכול, וכפי שמצוי בשנה זו שכבר בישלו המאכלים לשבת.

בביאור הלכה (ד"ה שלא לאכול) הביא בשם מאמר מרדכי דתבשיל של בשר מותר בכל מוצאי ת"ב, עוד כתב שם לענין כוס של ברכהמ"ז אם דרכו תמיד לברך על כוס יין מותר גם בלילה זו.

טעימת תבשילי השבת

מותר לטעום תבשילי השבת בכדי לדעת טעמם, וכן טעימת יין בכדי לבחור יין משובח לכבוד שבת.

פשוט, דאף אכילת בשר ושתיית יין אינו ברור לאיסור כנ"ל

שמיעת ניגונים וכלי שיר

אין לנגן בכלי שיר ואין לשמוע ניגונים עד ער"ש בחצות

פשוט דלא מצינו ולא שייך בזה ההתירים הנ"ל, ויל"ע כשצריך להתלמד ניגון לכבוד שבת, ולימוד בעלמא ממילא יש להקל יותר.

קידוש לבנה

נוהגין לקדש לבנה במוצאי תשעה באב אף כשחל ביום חמישי, ויטעום קודם דבר מה וילבוש המנעלים, ואנשי מעשה טובלים קודם מפני הקבלת שכינה.

בדרכי משה (סי' תכו) הביא דהמהרי"ל המתין בקידוש לבנה עד מוצאי שבת נחמו כי אין מקדשין לבנה אלא מתוך שמחה, והוסיף בדרכי משה דנראה דדוקא אם שבת נחמו סמוך לט' באב כגון ט' באב ביום ה', אולם במשנ"ב (שם סק"א) הביא דעת האחרונים דמקדשין במוצאי התענית.

טעם דאין ממתינים בקידוש הלבנה למוצ"ש

בברכי יוסף (סי' תקנט ס"ק ה) **הביא טעם לזה וז"ל וכתב הרב המקובל מהר"י צמח, שאלתי לחברים אם כך היה עושה מהרח"ו זלה"ה, ואמרו שהיה מברך אז במוצאי ט' באב, והיה נותן טעם פשטי לבשר השכינה המכונה ללבנה ולישראל, דאף שנחרב הבית וגלו, הרי הם עתידין להתחדש כמותה, ומלכותו בכל משלה, וגם כי אז מתעורר מלך המשיח. וקרוב לזה הוא הטעם שאנו אומרים במוצאי ט' באב נחמו, כי כלה ה' את חמתו וכו'.**

פרטי דינים הנוגעים בתשעת הימים ות"ב

ערב שבת חזון

בערש"ק חזון מחליפים המפות שעל השולחן, וכן המגבות, וכן נהגו כהיום בכל המקומות ללבוש בגדי שבת כמו בכל שבת.

צחצוח נעליים שנתלכלכו - מותר.

ליטול ציפורניים - לכבוד שבת או מצוה מותר.

בער"ש חזון מותר לחפוף ראשו בחמים כיון שרגיל בזה בכל ער"ש, ואסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן, רק ירחוץ ראשו ידיו ורגליו בחמין.

נקיון הבית - נהגו שלא לשטוף הקרקע בט' הימים, ואם נתלכלך הקרקע מותר, וכן לכבוד שבת מותר.

יין הבדלה

בשתיית יין הבדלה, במקום שיש שם קטן נותנים לקטן לשתותו, וגיל הקטן צריך להיות מבן שש שנים [שהוא קטן שהגיע לחינוך] **עד קטן שהוא כבן ט' שנים** [שהוא קטן שאינו יודע להתאבל על החורבן]. **ובמקום דליכא קטן מותר לשתות יין ההבדלה.** (רמ"א סי' תקנ"א י' ואחרונים)

ומנהג הרבה יראים ושלמים לשתות בעצמם היין של הבדלה, ואף היכא שמצויים קטנים, וכן נהג רביה"ק זי"ע, (זמירות ד"י, ובס' לקט יושר שכן נהג בעל תרומת הדשן).

סעודת מלוה דמלכה

בענין אכילת בשר ושתיית יין בסעודת מלוה דמלכה, יש שכתבו שהנוהגים תמיד בכל מוצאי שבת לאכול בשר בסעודה זו מותרים אף בשבוע זו לאכול בשר (ע' אורחות חיים ספינקא בשם אחרונים ועוד). **ויש שהחמירו אף באופן כזה שלא לאכול בשר.**

לקוטי מהרי"ח בשם הישמח משה שהיה נוהג בכל מוצ"ש לשתות יין בסעודת מלוה מלכה ובמוצ"ש חזון לא שתה.

סעודה המפסקת

נוהגין לאכול ביצים קשים שהם מאכל אבלים (רמ"א סי' תקנ"ב סעי' ה').

אסור לאכול שני תבשילים בסעודה המפסקת, וכיון שאוכלים ביצים שהוא מין תבשיל שוב לא יאכל תבשיל אחר באותה סעודה.

נוהגין לישב ע"ג הקרקע בסעודה זו (או לפחות בפחות מג' טפחים כמו ביום התענית), **ואין צריכים לחלוץ המנעלים.**

ואין יושבין שלשה אנשים ביחד בסעודה זו כדי שלא יתחייבו בזימון, ובדיעבד אף אם ישבו ג' לא יזמנו דלא חשוב קביעות (סעי' ח' ומשנ"ב שם).

בענין זמן סעודה המפסקת כמה מנהגים איכא בהו יש הנוהגים לאכול סעודה קבועה קודם מנחה ולאחר מנחה אוכלים סעודה המפסקת (מנהג זו מובא ברמ"א).

ויש האוכלים כל הסעודה רק לאחר תפילת מנחה.

משנ"ב בשם אחרונים, דאם אוכל עיקר סעודתו לפני מנחה, נמצא דסעודתו שלאחר מנחה אינה אלא כעין סעודת ארעי, דהרי הוא כבר אינו רעב וצמא כלל.

ובמשנ"ב כתב בשם הא"ר דאף הנוהגים לעשות ב' סעודות כנ"ל, על כל פנים יראה כל אדם שלא ישביע עצמו יותר מדאי, והחכם עיניו בראשו כדי שיוכל לאכול אחר המנחה סעודה המפסקת שלא יהא כאכילה גסה.

תשעה באב

בענין ברכת "שעשה לי כל צרכי" כתב במשנה ברורה דאף שבתשעה באב נאסר נעילת הסנדל, מ"מ הסכימו האחרונים שיכול לברך ברכה זו (שם בשם לבוש א"ר ופמ"ג).

אולם בשם האר"י הק' מובא דאין מברכים בשחרית ברכת שעשה לי כל צרכי, ובמוצאי התענית כשנועלין המנעלים אזי מברכים, (ומובא דכן נהגו הגר"א והחזו"א). **וכן נהג רבינו זי"ע שהיה מברך במוצאי התענית.**

מובא במחזור דברי יואל ליוה"כ, ובס' מרא דשמעתתא הביא בשם כ"ק אדמו"ר מתו"א זצ"ל ששאל את רביה"ק זי"ע בזה, והשיב לו שהוא נוהג לברך בלילה, ושם הביאו מה שמובא בדברי יואל (פי' ויקהל) לחלק בין יוהכ"פ ות"ב דאין מברכין לאבל דמברך, דבאבל מברך כיון שכללות העולם הולכים במנעלים ע"כ הוא מודה להשי"ת על הטובה שהשפיע לעולם, משא"כ ביוה"כ ות"ב דכולי עלמא אסורין בנעילת הסנדל אין לברך.

אמירת הקינות

בשעת אמירת האיכה והקינות אסור לספר דבר, ולצאת לחוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבילות (סי' תקנ"ט ס"ה).

שאילת שלום

אין שאילת שלום לחבירו בתשעה באב, וה"ה לומר לחבירו צפרא טבא אסור.

ולאותם שאינם יודעים ונותנים שלום משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש (סי' תקנ"ד סעי' כ'), **ואם יודע שהלה לא יתבייש ממנו כשיאמר לו דההלכה היא שאסור לומר שלום, מוטב שיודיע לו שהיום אסור ליתן שלום, ואם הוא מסופק בזה דאפשר שההוא יתבייש בזה שאומר לו, אזי ישיב לו בשפה רפה.**

אמירת מזל טוב - מותר לומר מזל טוב בט' באב (שו"ת להורות נתן ח"ז דאין זה בכלל שאילת שלום).

אמירת נחם בברכת המזון

המותרים לאכול בתשעה באב יאמרו "נחם" בברכת המזון בברכת בונה ירושלים, ואם לא אמרו אינו חוזר.

רמ"א סי' תקנ"ז וכן משמע פשטות המשנ"ב ועוד אחרונים ובמשנ"ב שם.

תיקון צורכי הבית

נהגו להחמיר שלא לעשות כל מלאכה עד חצות היום.

סי' תקנ"ד סעי' כ"ב, בכדי שיהא יושב ושומם באבילות על ירושלים ולהתאונן בנהי וקינות ולא בדברים אחרים המשמחים ומסיחים מן האבילות, לבוש.

וכמו כן אין להכין צורכי סעודה עד חצות (סי' תקנ"ט סעי' י'), **ואין עושים שאר צורכי הבית והדחת כלים וכדו' לפני חצות** (אורחות חיים בשם שו"ת שמלת בנימין).

נשים המבשלות וצריכות לרחוץ התבשילין [כגון הבשר] או להדיח הכלים מותרות בזה. אף דממילא רוחצות גם ידיהם.

אמנם נכון שירחצו במים צוננים ולא במים חמים. (פמ"ג אוסר בחמים, ובכה"ח הקיל בחמים כשצריכה לכך).

תפילת מנחה

בתפילת מנחה משלימין מה שדילגו בתפילת שחרית דהיינו שיר של יום ואין כאלוקינו ופיטום הקטורת, ולפי הנדפס בסידורים אומרים אותם אחרי תפילת מנחה, אכן מפשטות לשון הפוסקים משמע דאומרים אותם לפני התפילה, וכן אנו נוהגין לאומרם קודם התפילה.

עי' בסידור היעב"ץ, דרך החיים, קיצור שו"ע, שכתבו בסדר תפילת המנחה שמשלימין מה שדלגו בתפילת שחרית ואח"כ סדר תפילת המנחה. ובס' מקדש ישראל הביא בשם חכם אחד להעיר על מה שנדפס בסידורים, דלא שייך לומר שיר של יום אחרי תפילת מנחה דהרי כתב המג"א (סי' קל"ח ס"ק ד') דלא אמרו הלווים שירה אחרי הקרבת תמיד של בין הערבים, וא"כ אינו מן הנכון לומר שיר של יום אחרי תפילת מנחה.

טלית ותפילין במנחה

הטלית ותפילין מניחים בעת תפילת מנחה.

ובשחרית אין מניחים עפ"י המדרש שהקב"ה קרע טליתו והשליך משמים ארץ זו תפילין ובמנחה דמניחים הטעם בזה או משום דלעת ערב הציתו האש במקדש ונתכפרו העוונות או בכדי להראות נחמה בו ביום.

והרגילים להניח תפילין דרבינו תם בכל השנה מניחים גם בתשעה באב.

ובענין לומר פרשיות קרי"ש קדש והיה כי יביאך, וקר"ש עם התפילין, י"א דאין לאומרם דקר"ש שלא בזמנו נחשב כלימוד התורה ואסור בת"ב.

במשנה ברורה (סי' תקנ"ה ס"ק ה') נראה דיזהר שלא לקרא עתה פרשיות ק"ש וכן פרשת קדש דהלא כעת הוא רק כקורא בתורה ות"ת אסור כל היום, וכ"כ בשו"ת בנין עולם (או"ח סי' ל') דק"ש שלא בזמנה הוי כלימוד התורה ולא מצינו בפוסקים דאם מניח תפילין שלא בזמן קרי"ש דמחוייב לקרות עמהם קרי"ש וא"כ ודאי דאסור, ועוד דהרי פסוק ואני זאת בריתי שאומרים בובא לציון אף שהוא סדר היום כתבו האחרונים שלא לאמרו מטעם שנזכר בו לא ימושו מפיך ואסורים בת"ת, והרי גם בק"ש נזכר פסוק ושננתם לבניך וגו' ולמדתם אתם וגו'... על כן מסיק שם דאין לומר בת"ב במנחה עם התפילין פרשיות קר"ש.

אכן מנהגינו לאומרם מכיון דאינו הכוונה משום לימוד.

בשו"ת חלק לוי (או"ח סי' קפ"ז) כתב דיש לומר פרשיות ק"ש בת"ב בתפילת מנחה, דמה שאמרו בגמ' ק"ש לאחר זמנו הוי כקורא בתורה אין הכונה דנחשב כלימוד התורה, וא"כ אסור לאומרם בת"ב, רק הכוונה דיש לו שכר כקורא בתורה, וכן משמע להדיא בפני יהושע (ברכות דף י' ע"ב) דכוונת הגמ' לומר דמדת השכר הוא כקורא בתורה, והביא ג"כ מש"כ המג"א דדרך בקשה מותר לומר, והכא הרי קורא ק"ש בשביל קבלת עול מלכות שמים ואינו מכוון ללימוד התורה.

וכן בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' פ"ז) כתב דיש לאומרם, והביא ראי' מדברי הריטב"א במס' גיטין (דף ס' ד"ה והא דאמרינן) דמוכח מדבריו דקרי"ש שקורא לחובתו חשיבא כדברי תורה ואפ"ה כתב בעצמו (תענית דף ל' ע"א) דהא דאסור לימוד התורה בת"ב הוא רק בבא לקרוא דרך מקרא משנה וש"ס ואינו סדר היום, שהרי קורין בתורה ומפטירין בנביא וקורין קר"ש, הרי דכל שאינו דרך לימוד מותר.

ובכף החיים ג"כ כתב דאפשר דכיון שהם מסדר היום וגם אינו קורא משום ת"ת אלא משום שכתוב בהם מצות תפילין אין קפידא.

וכ"כ באות חיים ושלום (סי' כ"ה ס"ק ז') דיש לאומרם גם בת"ב דהרי טעם אמירת פרשיות קר"ש עם הפילין אינו משום מצות קר"ש אלא מטעמא שכתב המג"א (סי' כ"ה ס"ק ו') דיש לומר כל ד' פרשיות עם התפילין, ולכן גם בת"ב יש לאומרם.

איסור שירה וזמרה (ב)

ערבי שירה אסור לכו"ע

א. אף לדעת המתירים כהרמ"א לשמוע כלי שיר למי שאינו רגיל ואינו בבית המשתה. אבל להתקבץ ביחד ברבים כדי להשמיע שירים כמו שנוהגים הפורצי גדר לערוך "ערבי שירה" זה אסור מעיקר הדין [א].

להחזיק בבית כלי נגינה להתלמד

ב. הפוסקים כתבו בחריפות כנגד המנהג להחזיק בבית כלי שיר להתלמד כי הדבר נאסר ע"פ הדין זולת אם המטרה בלימוד הנגינה כדי שיהא לו אומנות לפרנסה [ב].

גדר בית המשתה

ג. לדעת רמ"א אסור לשמוע כלי שיר ואפילו שירה בפה כשקובעים משתה על היין אבל אם קבעו עצמם לסעודה לאכול ושותים יין דרך אכילתם אין זה בגדר "בית המשתה" ומותר [ג].

ביאורים והוספות

(א) בשו"ת אגרות משה יו"ד (ח"ב סימן קל"ז) כתב דאף לדעת רמ"א שמיקל יש לאסור להתקבץ ברבים דהוא לכוונת שמחה יתירה וכמבואר בתוס' גיטין (ז' ע"א) דבאופן שמתענג ביותר אסור אף שאינו בבית המשתה ועי' בספר הערות לסוטה (מ"ח ע"א) שכתב דשירה בקיבוץ רבים אסור אף לדעת רש"י ותוס' "בית המשתה" לאו דווקא אלא שבדרך כלל כשיושבים בקיבוץ רבים הרי זה על היין - וכידוע דערבי שירה כבר אסרוהו גדולי ישראל לחלוטין ועי' בשו"ת להורות נתן (ח"ד סימן מ"ו) שכתב "אף שכתבנו קצת לימוד זכות שלא למחות להמונים היינו רק כששומעים פסוקים בביתם אבל מה שפרצו להקהיל קהילות ברבים להשמיע שירים בפה ובכלי באיצטלא של יראת השם הנה יש בזה איסור מדינא וכו' וכל שכן להקהיל קהילות בפומבי ולזמר דאסור ואף אם מתכונים ליתן את ההכנסות לדבר מצוה הרי זה מצוה הבאה בעבירה ומלבד איסור השיר הוא מביא מכשולות הרבה ושומר נפשו ירחק מהם עיי"ש.

(ב) בספר יוסף אומץ (אחד מגאוני אשכנז לפני כארבע מאות שנה) סימן (תת"צ) כתב "כל שכן כלי זמר דאסור לשמעם במשתה לכן מה מאוד נחשב בעיני לאיסור גדול מה שהעשירים שוכרין לבנותיהם יודע נגן ללמדם כלי שיר כי אין זה אלא להתענג ולהתיהר בם" ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן שס"ח) כתב "שכל לימוד המוזי"ק הוא רק שחצנות ולא לפרנס את עצמו ובזה אדרבה איסורא איכא דכבר אמרו חז"ל משעה שחרב ביהמ"ק גזרו חז"ל שלא לנגן בכלי שיר ובכל מיני כלי זמר אסור כמבואר באו"ח (תק"ס ס"ג) וא"כ אם לומדים הוי איבוד ממון וגם עבירה" עיי"ש. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן ס"ט) שכתב "ופשיטא דאין זה נותן היתר ללמוד כלי שיר ולהחזיק סתם ע"מ לשורר סתם ואין בידינו לבער בבת אחת הפרצה הזאת ואשרי אדם שומע לי לא לפרוץ בזה ועכ"פ חלילה להחזיק בבית הכלי שיר שקוראים היום "אורגאן" שכולל כמה כלי שיר ורבותינו ואבותינו הקפידו מאוד על זה ומי יתן שדורינו יבין שכל החיים שלנו וכל הנהגת הבית בית חרדי ויראי ה' צריך שיהיה משוער ע"פ הלכה ושו"ע ובכלל זה ענין הנ"ל ובזכות זה נזכה לראות בשמחת גאולתינו ופדות נפשינו" עכ"ד.

(ג) כן הוא בהגהות הרמ"א על המרדכי ריש גיטין (סימן שי"ד) שכתב "זמרא מנא לן דאסור מצאתי בתוס' דהיינו במשתה בלא אכילה הוא דאסור שזה דרך העכו"ם אבל במשתה של אכילה מותר" וכוונת דבריו דבמשתה בלא אכילה יש שכרות והוללות ובאים ג"כ לידי קלות ראש ופריצות אבל יין שבתוך המזון אינו משכר ובשער הציון סקכ"ג העתיקו על מה שכתב הפמ"ג דיש למחות באותן שיושבין לאכול סעודתם ובחוץ עומדים ומנגנים ובכל יום עושים כן דזהו וודאי איסור גמור. וע"ז הוסיף בשעה"צ דלפי דעת הגהות מרדכי הנ"ל אפשר דאין למחות בם אע"ג דרגילים בזה עיי"ש.

לשמוע כלי שיר וטייפ בשעת הסעודה

ד. יש שמחמירים לא לשמוע כלי שיר בשעה שיושבין לאכול סעודה גדולה וחשובה אף אם אין שותים שם יין [ד].

אם אינו בדרך קביעות מותר

ה. האיסור הוא רק באופן שהוא רגיל ושומע בקביעות אבל אם אינו שומע בדרך קביעות בכל יום רק לפעמים מותר [ה].

שירות ותשבחות להקב"ה

ו. ניגונים המיוסדים על פסוקים ופיוטים שהם שירות ותשבחות להשי"ת או שירי נגינה ודביקות המעורר את הלב לאהבה ודביקות ויראת ה' אין בהם איסור שירה [ו] ונחלקו הפוסקים בזה באופן שהוא שירות ותשבחות לה' אם מותר רק שירה בפה בלבד או אפילו בכלי נגינה מותר [ז].

שירת ניגון בלי מילים וכוונתו להלל לה'

ז. מותר לנגן ניגון בלי מילים אם מחשבתו ודעתו נתונה לשבח ולהודות לה' או להתעורר ברגש אש קודש לעבודת השי"ת [ח].

ביאורים והוספות

(ד) עי' שו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן ס"ט) שכתב "דהפותחים הרדיו בבקר בעת קימה בזמר הבוקר וכיו"ב בערב ובעת סעודה דאיסור גמור הוא ע"פ הלכה" ומשמעות דבריו דשעת הסעודה חמור יותר אך יש לדון דכוונתו לאסור מצד "רגיל בכך" דאסור לדעת הרמ"א ועי' לשון המאירי (גיטין שם ד"ה כל מיני זמר) שכתב "כל מיני זמר העשויין לשמחת הוללות ושלא לכוון בהם לשבח הבורא יתברך או לצד מצוה אלא דרך קלות ראש ותענוג במיני מאכל ומשתה אסור לשמעו ולהשתעשע בו בין שנעשה הזמר בכלי שיר בין בשירה על פה" עיי"ש. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ו סימן קכ"ז) נקט דסעודה גדולה וחשובה נחשב כבית המשתה ואף בלי שתיית יין אסור לנגן בכלי שיר עיי"ש.

(ט) דהרמ"א אוסר רק ברגיל ולכן אם שומע רק בימי מועד כמו בר"ח חוה"מ חנוכה ופורים ערב שבת ומוצ"ש אין זה נחשב שהוא רגיל בהן, ומובא מבעל הקהילות יעקב שהתיר בביתו לשמוע טייפ בימים שאין אומרים בהם תחנון ועי' הליכות אבן ישראל (עמוד שפ"ח ס"ג ושפ"ט הערה ה') דפעם בחודש או בשבוע לא הוי קביעות והעיקר שלא יהיה כל יום ובספר שלהי דקייטא (ס"י) מביא מבעל שבט הלוי דרגיל היינו אחת לג' ימים ולפי"ז אם שומע בהפסק של יותר מג' ימים מותר, וע"ע בשו"ת משנת יוסף (ח"ו סימן ק"ה) שכתב דמסתבר דהא שהלכו לישון וקמו בבקר מתוך זמרה לא היה בכל יום ממש ואעפ"כ נקרא רגיל ואסור עיי"ש.

(י) כ"כ הרמב"ם (פ"ה הלכות תעניות הי"ד) והביאו המחבר בתק"ס (ס"ג) "וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות לא-ל וזכרון חסדי הקב"ה על היין".

(יא) מלשון הרי"ף והרא"ש ברכות כ"א ע"ב משמע דהתירו רק בפה ולא בכלי וכ"כ באורחות חיים (הל' ת"ב סימן י"ד) "זמרא דמנא [דהיינו בכלי שיר] לעולם אסור בכל מדום ואפילו על ידי שבחות של הקב"ה" וכ"כ בדברי חמודות על הרא"ש (פ"ה סימן א' סק"ה) ובשל"ה (מסכת תענית נר מצוה י"ד) כתב "ואסור בין בכלי בין בפה אם לא שמשורר בפה דברי שירות ותשבחות" וכ"כ בהליכות אבן ושואל מועדים (ח"א עמוד שפ"ט אות ו') אכן דעת כמה אחרונים דבשירות ותשבחות לה' התירו אף בכלי עיין בערך לחם (תק"ס ג') שכתב "ונראה לי דה"ה לנגן אם אומרים על הניגון דברי תשבחות שרי דקרי דבר מצוה כדכתיב עלי עשור ועלי נבל" ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן ס"ט) שכתב "מיהו על כל פנים אלו השומעים כלי שיר שמשמיעים זמר קודש וזמר מצוה לעורר הלבבות מותר" ויש שסומכין על זה להקל עכ"פ בשמיעת קלטות בטייפ.

(יב) באשל אברהם בוטשאטש (מהדו"ת סי' תק"ס) כתב "גם נראה שהמשורר ניגונים סתם ובמחשבתו שבח השי"ת או יראתו או בושת מפניו או איזה פסוק שבו בחינת התלמדות מצוות או הלכה או יראה או מוסר אין חשש קפידא על השיר ומותר לכו"ע וכ"כ החרדים ז"ל בשם קדמונים לשורר להשי"ת תמיד על ידי אהבתו היטב ולהא מילתא נראה דלכו"ע הרהור כדיבור ומחשבה טובה מצטרפת למעשה" עכ"ל.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ט' באב

מרן הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע

רבינו נולד בעיר שבארשין מחוז לובלין לאביו רבי אברהם אליעזר אב"ד דק"ק יוזעפאף, דור תשיעי להשל"ה הקדוש. עודנו בקטנותו התנהג בקדושה ופרישות יתירה, ובעת החל להתפרסם בעולם שם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע הלך אליו רגלי וזכה לקבל ולהתבשם הרבה ממנו, אח"כ למד שני שנים רצופות אצל הרבי ר' שמעלקא, ורבו זה אמר עליו שקיבל בשתי שנים אלו כל מעלותיו, כי שם למד אשר הראיה והדיבור יהיה בלתי לד' לבדו, אח"כ נסע משם והסתופף בצל קדושת רבי לוי יצחק מבארדיטשוב בהיותו רב בק"ק זעליחאב, ומשם נסע והסתופף בצל קדושת רבו המובהק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, ובמצות ובהסכמת רבו הקדוש תקע אהלו בק"ק לאנצוט, והתחיל להנהיג עדה עוד בחיי רבו הרבי ר' אלימלך, ואח"כ תקע אהלו בלובלין, ושם נהרו אליו אלפי בני ישראל, וצדיקי וגאוני דורו השכימו לפתחו והמשיך ליבות ישראל אל עבודת השי"ת. והוא ז"ל יתואר כרב רבנן לכל מאורי וגדולי ממשיכי דרכי החסידות בדור שלאחריו, בשמחת תורה דשנת תקע"ה אחר ענינים נשגבים שהיה לו עם שאר גדולי רבותינו שבדורו בענין קירוב הגאולה שלימה, נפל למשכב, ונמשך הדבר עד לתשעה באב, וביום המר והנמהר הוציא את נשמתו בקדושה וטהרה. מנו"כ בביה"ח הישן בלובלין בין הציונים הק' של רבי שלום שכנא אב"ד לובלין, ורבי יעקב פאלק ז"ל בצילו והיה לן שם היה מוציא ממנו נשמתו בלילה ומכבסה מכל כתמי העוונות ומחזירה לו טהורה עכדה"ק.

חקל יצחק (בהעלותך)

איש אלקים קדוש

נגלה לנו ולבני דורינו שבח יקר מעלת הצדיק המפורסם איש אלקים קדוש מו"ה יעקב יצחק הלוי מלאנצוט, גבר די רוח אלהין קדישין ביה, ודמטמרין גליין ליה, ונודע בשערים חסידותו ופרישותו וקדושתו מימים ימימה בתורת ה' תמימה, והיה מופלג בנגלה ונסתר על פי דרך אמת וישר, ויצא יצחק לשוח אמרות ה' אמרות טהורות, והיה מגיד דבריו ליעקב, ורבים מישראל הלכו לאורו כו'

מתוך הסכמת הרה"ק בעל ה"אוהב ישראל' מאפטא זי"ע לספה"ק "זאת זכרון" ו"דברי אמת"

נהרו אליו כל גדולי ישראל

בא אלי דבר קודש איזה עלים לתרופה מכבוד אדומו"ר הרב הגאון הקדוש אספקלריא המאירה נהורא מעליא הרב ר' יעקב יצחק הלוי הורוויץ זללה"ה הרבי מלובלין, וכבר בעודו בחיים חיותו נהרו אליו כל גדולי ישראל להנות מזיו תורתו הקדושה לשמוע מפיו דברי תורה ולקחת מוסר השכל מדבריו הקדושים והנהגתו לעילא לעילא, וכבר נדפס ובא ממנו ספר דברי אמת, וזאת זכרון אשר האיר לעיני כל ישראל... ומבקש אני מכבוד הרב הנ"ל כשיגמור המחברת הזאת אי"ח לשלוח לי אחד להנות מזיו תורתו".

מתוך הסכמת הגה"ק רבי יוסף שאול נאטאנזאהן מלבוב זי"ע לספה"ק "זכרון זאת".

רעיא מהימנא

העיד רבינו הקדוש מהר"נ מראפשיטץ זצוק"ל על רבינו הקדוש והנורא מלובלין זצוק"ל שכאשר בא אליו אדם להסתופף

בלתי לה' לבדו

"העיד מורי הקדוש מו"ה אברהם יהושע העשיל מאפטא על רבינו הקדוש מו"ה יעקב יצחק מלובלין, שאפילו עפעפי עיניו אינו מגביה בלתי ייחוד שם, מכל שכן דבור, ומכל שכן מעשה".

זוהר חי להרה"ק ר"א מקאמארנא זי"ע (בראשית, דף קסח:)

והבית בניתי לשמך

"שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל, שכשעשה עליות נשמה ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמר לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר: שנפלה בית טומאה אחד בצורה וגדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת שמו"ע מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הקדושים שמפיל זה על ידי זה שע"י תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל".

זרע קודש להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פר' כי תצא ד"ה כי תבנה)

שומר העיר

"הצדיק, עליה דידיה רמיא חיובא להשגיח על עדת צאן קדשים שינצלו מכל מכשול ופיקת עון רח"ל, וכמו ששמעתי על מו"ר הרב הקדוש המנוח מוה' יעקב יצחק זצללה"ה מלובלין איך שהיה נעור כל הלילה ושמר בני עירו ממכשול.

דעת משה להרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (פר' בלק ד"ה הנה ברך)

עלה מעלות רמות

אמר הרה"ק מהר"ש מבעלוא זללה"ה "מי שהכיר את הרבי מלובלין זי"ע ראה עד היכן ילוד אשה יכול להגיע", ואמר מו"ר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זלה"ה, "שסברת הרבי מלובלין הוא כמו סברת הר"ן ז"ל בהלכות".

רמתים צופים להרה"ק רבי שמואל משינאווא זי"ע

(תנדא"ר פ"ה אות ס)

צופה נתתיך לבית ישראל

בעינינו ראינו מכבוד אדמ"ו הרב הקדוש מה"ר יעקב יצחק זצלה"ה, אשר היה קורא מהכתב (קוויטל) שמות בני אדם שכתבו לו, היה מתבונן ברוח קדשו מעשה איש זך ואם ישר פעלו או בהיפוך ח"ו, וכמה פעמים שמע מפיו שהיה אומר קודם הקריאה: לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, והוא לדעתי שהיה מכוין הקול והדיבור ונתהוה היחוד למעלה בשורשי הנשמות, וע"י היחוד הזה שבשורש היה מתבונן בענפיהם הם הנשמות הנולדים מהיחוד והיה מבין במעשיהם".

אגרא דפרקא להרה"ק בעל ה"בני יששכר" זי"ע (אות כה).

"שמעתי מפ"ק אא"ז מו"ר [בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל] על הרבי מלובלין זצ"ל שהיה מתנהג שבכל דבר מאכל הציץ בו ברוח קדשו מאיזהו מקום נובע אם הוא בכשרות מכל צד, ופעם אחת אירע בשבת קודש שהיו נותנים לו יין לקידוש, והציץ בו כדרכו ואמר: כשר, והניחו, ואמר עוד הפעם: כשר, והניחו, עד כמה פעמים, ולא רצה לקדש עליו, עד שאח"כ נתוודע שהיה מי דבש. ואמר הרבי מלובלין זצ"ל שבאמת היה כשר, אך לא היה לו הבהירות והזהירות מכשרות משום שאין במינו איסור, ויין כיון שיש במינו יין נסך, היין הכשר מזהיר וניכר היטב".

שפתי צדיק, פילץ (פר' ויצא אות לב)

אשכון את דכא

"וכן שמעתי מפה קדוש אדומו"ר מלובלין נ"ע ברוב ענותנותו היתירה ובשברון לב בזה הלשון על עצמו: אוי לדור שאני הוא המנהיג".

משמרת איתמר לתלמידו הרה"ק רבי איתמר מקאנסקיוואלי זי"ע

(פר' כי תשא ד"ה א"י כי תשא)

על ישראל צדקתו

"הנה הגם שאין דרכי להתנהג בגדולות ובנפלאות ממני ליתן הסכמה, כי איני לא רב ולא מגיד, כי אם במקום ההכרח שאי אפשר בלא זה לרצונו ית"ש איני חושש לשום ענין, בענין זה ג"כ נ"ל שהוא למצוה גדולה, היות שנהירנא כד הוינא טליא היה לי תשוקה לעשות ספר פירוש על סדר קדשים, מפני שידוע גודל המצוה לעסוק בהלכות קדשים... והסדר קדשים הוא כמו ספר החתום, ואינו מוגה כראוי כשאר גמרות שיש בהם גרסות ופרושים ממהרש"ל ז"ל ומהרש"א ז"ל ומוהר"ם ז"ל, ומסתמא בספר קדשים לא עסק בעיון עם תלמידים, מפני שלא הוצרך כ"כ לדורות, ואח"כ כשבא לי הרבה טירחא דציבורא, צרכי בני ישראל המרובים, הן ליעץ והן לתפלות ובקשות, ואני הייתי מתירא לדחות אותם כיון שהשי"ת עזר לי לפעול טובת ישראל, גם אני נעשיתי טרוד מאד....

מתוך הסכמת רביה"ק מלובלין לספר "צאן קדשים אסיפת זקנים" על סדר קדשים להג"ר אברהם חיים שיר זצ"ל בעל "תורת חיים"

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

נתנסה ועמד בכולן

סיפר על הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שבהיותו אברך ניסו אותו פעם אחת [בדרכו לרבו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע] בנסיון מן השמים, ונלקחה ממנו הידיעה שיש בזה (באיזה דבר) איסור, כי בשעת הנסיון לוקחין מן האדם את כל הדברים שלא קנה אותם ביגיעה ובמסי"נ, רק דבר אחד עמד לו אז, מה שקיבל על עצמו במסי"נ שלא יעשה שום פעולה אם לא ידע שיהיה מזה נחת רוח להבורא ית', ובעת הנסיון אף שנעלם ממנו שיש צד איסור, בכל זאת גם לא מצא איזו נח"ר יהיה להבורא ית' מפעולה זו, ובכח זה התגבר על יצרו ועמד בנסיון.

בית אברהם

עין תחת עין

רבינו החוזה מלובלין בצעירותו קשר את עיניו לגמרי למשך שבע שנים לגודל זהירותו בקדושת העינים, וכנראה שמכח זה זכה אחר כך לכח הראיה הרוחנית במדה מופלגת שהיה צופה מסוף העולם ועד סופו.

י"ג אורות

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

האיך להתפלל על תשובה

"מה שאמר אדומו"ר [מלובלין] נ"ע, שכשמתפלל על תשובה מפרש דבריו ואומר: 'מתוך שמחה והרחבה ולא מדוחק'. ושמעתי מפיו הקדוש ששמח מאד על המתנה שניתן לו מהשמים זה השכל והארה לידע ולהתפלל כן בפירוש".

משמרת איתמר (פר' חיי שרה ד"ה ויאמר)

תשובה סגולה לפרנסה

תשב אנוש עד דכא (תהלים צ, ג). "שמעתי מפה קדוש אדומו"ר מלובלין נ"ע פירוש: שעל ידי התשובה ממשיך הפרנסה ומסיר הדכא. ו'עד' לשון הסרה הוא (איוב כח, ח).

משמרת איתמר (פר' ויחי ד"ה ועתה אל)

ענוים הגיע זמן גאולתכם

"שמעתי בשם הרבי מלובלין זצללה"ה זי"ע, שפעם אחת היה הרבי זצ"ל מצפה מאד שהגאולה שלימה יהיה באותה השנה, ולא עלתה. ואמר להרה"ק היהודי זצללה"ה זי"ע: שאנשים הפשוטים כבר עשו תשובה גמורה, ומצידם היה יכול להיות הגאולה, אך עיקר העיכוב היה מאנשי מעלות, כי קשה להם לבוא לידי שפלות מחמת המעלות שיש בהם, ואי אפשר להם לבוא לידי תשובה גמורה".

תולדות אדם להרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע (שבת שובה בד"ה אשרי איש פז.)

טעם הנסיעה לצדיקים

"וכן אמר לי אדומו"ר [מלובלין נ"ע בזה הלשון, שעיקר נסיעה לצדיקים הוא לזה לזכות ולידע ולהכיר בין מצות לעבירות ולהבדיל ביניהם [שלא יטעהו היצר על עבירה שהוא מצוה]... ודפח"ח, ורחמים וחסדים גדולים צריכים לזה".

משמרת איתמר (פר' בשלח ד"ה א"י ע"ד)

< < <

לך לך מארצך וממולדתך

כשעבר החוזה מעיר לאנצהוט על פי הדיבור [זה היה עפ"י הוראת מלאך מגיד מן השמים שאמר לתהלים זאגער אחד מעיר טשטיש לצורך אריכות ימיו של הרבי ר' אלימלך זי"ע] התעכב החוזה בדרך באיזו עיר לנפוש מטורח הדרך, בני ביתו הלכו לאכסניא ורבינו פנה לבית המדרש לתפילת שחרית, רבינו האריך בתפילתו והשמש שהיה חסר סבלנות ביקש מרבינו לקצר כי עומד הוא לסגור את שערי ביהמ"ד והוא מעכב בעדו, רבינו ענה לו שמצדו יכול הוא לסגור את השערים כי הוא ישאר כבר פה עד תפילת המנחה, ואכן השמש שמע בקולו וסגר בעדו את דלתות ביהמ"ד, כשנשאר רבינו לבדו נתגלה אליו איש מסויים שהיה משכמו ולמעלה גבוה מכל עם ונבהל רבינו מפניו, ויאמר לו האיש אני הוא הגבר שאמרו לו הקב"ה לך לך מארצך וגו', [איך בין דער מענטש וואס דער אייבישטער האט אים געזאגט לך לך מארצך], דהיינו שזכה החוזה שיתגלה אליו אברהם אבינו ע"ה כי עמד בנסיון כעין אחת הנסיונות של אברהם אבינו ע"ה, אשר כמו אאע"ה עזב את ארצו ומולדתו עפ"י ציווי ה' כך גם רבינו עזב את מקום מגורותו בלאנצהוט עפ"י הוראה מן השמים. אף שלא חסר לו בלאנצהוט.

י"ג אורות

עושה שלום בפמליא של מעלה

"הרב החסיד המקובל המפורסם בקדושתו וטהרתו רבי שלמה סופר מדאלינא זצוק"ל היה מסתופף בצל קדשו של מרן הקדוש רבי יעקב יצחק מלובלין זצוקללה"ה זי"ע ואח"כ נסע לרבינו הקדוש מהרי"א [רבי יצחק אייזיק מזידישטשוב זצוקללה"ה, וסיפר לרבינו מעשה [ששמע] מהקדוש מלובלין: כאשר נסתלק מזה העולם רש"י הקדוש, יצאו לקראתו כל הפמליא של מעלה, חוץ מהמלאך הקדוש מט"ט שר הפנים, שלא רצה לצאת לקראתו מחמת שכתב רש"י על הפסוק: "ויתהלך חנוך את האלקים צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", על כן התרעם על רש"י שכתב כן (כי הוא חנוך והוא מלאך מט"ט. ראה בתרגום יונתן). כך סיפר רבי שלמה זצ"ל. ואמר רבינו הק' מלובלין: אני אתרץ רש"י, כי מצינו בגמרא שבת דף ל"ג ע"ב כשיצאו רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו מן המערה אחר תריסר שני, חזו אינשי דקא כרבי (חורשים) וזרעי. אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. כל מקום שנותנים עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם וכו'. וזה אמר רש"י בלשונו הקדוש: 'צדיק היה' היינו שהיה כל כך צדיק גדול שלא היה יכול לסבול זה העולם כשהיו עוסקין בצרכי העולם, 'וקל בדעתו לשוב להרשיע' הוא לשון מפעיל לאחרים היינו שיעשה ח"ו כל העולם לרשעים. לפיכך מיהר הקב"ה לסלקו שלא להיות בעוה"ז, שלא יחריב עולמו ח"ו, ונעשה תיכף בשרו ללפיד אש ולקח אותו בשמי מרומים, עכלה"ק, ותיכף כשתירץ זה אמר רבינו: הנה עתה יצא המלאך הקדוש לקראת רש"י ז"ל.

זבד טוב

תאות לבו נתת לו

הה"ק החוזה ציער את עצמן פעם שאינו יכול לקיים הכנסת אורחים כפי הראוי, בימי החורף כי אינם מצויים אצלו, פ"א בחורף ובאישון לילה היה קרח נורא למאוד וביישוב אחד סמוך נתהוה צרה ר"ל ואשה אחת הקשתה לילד והיה סכנת נפשות, ולקחו איש אחר ושלחו אותו לעיר לובלין אצל הרה"ק

החוזה להזכיר את האשה היולדת, איש הנ"ל בא שמה באישון לילה ובכל העיר כבר הי' שקט ושאנן, חלונות אטומים, באין מאיר בכל העיר וראה שמה [בבית הרב זלל"ה] כי עוד הנר מאיר הלך שמה ודפק על החלון, כי יפתחו לו כי כמעט קט כלתה רוחו ונשמתו, הרה"ק החוזה זלל"ה מיד פתח לו פתח ועשה מדורת עצים תוך הבית עבור האורח הבא האיש הנ"ל בא נפשו בקרבו, ואמר להה"ק כי רעב הוא ללחם, האבילהו והשקהו, אמר האיש הנ"ל כי ירצה לילך לישן, כי רב הדרך אשר הלך עתה בקרח הנורא הלז [והאיש הנ"ל לא ידע כי כאן דר הה"ק וכי עמו הוא מדבר] שאלו הה"ק מאין באת ולאן אתה הולך אמר לו כי בא לכאן לילך אצל הה"ק להזכיר שמה האשה המקשה לילד, אבל עתה באישון לילה לא יוכל לילך ולבקש היכן דר הרב כי חושך על פני כל העיר, שאל אותו החוזה מי היא האשה הלזו ומה שמה ושם אמה, הראה לו האיש את הקוויטל אשר נתנו לו כי יתנהו לידי הרב, אמר לו החוזה הק לך לישן, ובבוקר תלך אצל הרבי, הה"ק נתן לו מטה נאה, ואיש הנ"ל הי' ישן עד נכון הבוקר והשמש בצהרים, כאשר התעורר משינתו הזכיר א"ע הלא הוא בא בשליחות פיקוח נפש ועתה כבר עלה השחר זה כמה שעות, והוא עוד שוכב במטתו זרז א"ע ורצה לילך, שאלו הה"ק למה זה מיהרת לילך, עוד היום גדול, לך להתפלל ותסעוד לבך ואחר כן תעבורו, תן הקוויטל והפדיון ואני אדאג שיגיע לידי הרבי, כן הסכים אתו איש הלז וכן עשה, והה"ק זל"ה אמר לו אח"כ כי תשובת הרבי הוא כי יסע בשלום לביתו כי היולדת נפקדה בדבר ישועה ורמים וילדה בן למז"ט בבריאות השלימות, איש הלז אכל ושתה וייטב לבו ונסע לביתו וראה כי כן דיבר אליו בעל האכסניא שלו בלובלין. ואחר זמן זמנים איקלע איש הלז ללובלין ונתודע לו כי בעל ההכנסת אורחים שלו הוא הרבי, אמר לו הה"ק החוזה זללה"ה כי מן השמים הסבו לו זאת, לקיים הכנסת אורחים כראוי כתאוות לבו.

דברים ערבים

נפשי חולת אהבתך

פ"א ברוב דביקותו נתעלף, הרה"ק החוזה הק' זללה"ה עד כי חששו כי כבר יצאה נשמתו באחד. והרופאים נלאו להחיותו מעלפונו והי' שמה תלמידו, הה"ק מהר"נ מראפשיטץ זללה"ה ואמר כי יבחרו לו שמה איש גבור חיל עם הארץ ובורסקי גדול, והביאו לפניו איש קצב, שר ושותפו של עמלק, וציוה לו בי יניח את ידו על לב הצדיק הקדוש זללה"ה, וכן הי' כי הקצב הלז הניח את ידו על לב הצדיק זלל"ה ותיכף ומיד שב רוחו בקרבו וחזר לאיתנו ולתקפו הראשון, אח"כ שאלו את הה"ק מראפשיץ ז"ל מה זה ועל מה זה, אמר להם כי הה"ק מרוב דביקותו והפרד גשמיותו, דימו כי יצאה נשמתו, אבל כאשר איש מגושם הלז נתן את ידו על לבו הפריד אותו מדבקותו וממילא שב לאיתנו לאוי"ט.

דברים ערבים

עמי במחיצתי

הגה"צ רבי ישכר בער הלוי ראטענבערג זצ"ל אבד"ק וואוידיסלאב, היה רגיל לספר בכל שנה ביום תשעה באב בערב הסיפור הזה:

פעם אחת כשישב הרבי מלובלין זי"ע בסעודה עם תלמידיו, וזה היה ביום חול, א וואכעדיגער טיש, ראש חודש או כדומה, ובעת ההיא היה הרבי בעל חוב גדול והציקו לו החובות עד כדי כך שהפריע לו מעבודתו הק', על כן אמר אז על שלחנו, 'מי שיקבל על עצמו כעת לשלם בעדי כל חובותי, אבטיח לו חלק לעולם הבא במחיצתי'.

לחיות על קידוש ה' חשוב ממסינ"פ

"שמעתי בשם רבינו הקדוש מו"ה יעקב יצחק מלובלין שאמר, שזה נסיון יותר גדול להיות חי רק בשביל השי"ת ולא להנאות עצמו כלל, הוא יותר נסיון מלהיות להניח אותו שיהרג בשביל השי"ת"

ביכורי אביב להה"ק רבי יעקב ארי' מראדזימין ז"ל (פר' לך לך, ועיי"ש ביאורו)

גודל סגולת לימוד גמרא בבוקר

איתא בגמרא (ב"ק צב:): "מחלה זו מרה, ולמה נקרא שמו מחלה, ששמונים ושלשה מחלות יש בה וכו', וכולן פת שחרית מבטלן", ושמעתי ממורי הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זי"ע שאמר הרמז בזה, שעל איש ישראל ללמוד גמרא בבוקר, ד'תלמוד' עולה ת"פ, וממילא יכנעו בזה ת"פ מחלות שבהם תלויים כל מיני חלאים. וזהו כוונתם: "וכולן פ"ת היינו תלמוד שחרית מבטלן".

הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע

סגולה לפרנסה הסרת הדאגה

"כמו שאמר אדומו"ר נ"ע על מ"ש בזוהר הק': 'דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות יא, טו) בעתיקא תליא מילתא' ואמר: שהמזונות היא כקריעת ים סוף, כמו שאמרו חז"ל (פסחים קיח.), וצריך גם כן להעתיק מלבו דאגת הפרנסה וזהו הסגולה, ודפח"ח".

משמרת איתמר (פר' ויצא ד"ה ויחלם)

תשובה ווידוי קודם תורה ומעשה רב בזה

"וכמו שהזהיר אותנו רבינו הקדוש מוהר"י מלובלין להשפיל את עצמו ולעשות תשובה קודם כל תורה ותפילה, כמו ששמע ממנו תלמיד אחד שאחר חצות קודם לימודו אמר: רבונו של עולם, אפשר אני מן אותם שכתוב בהם 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ, טז), והתמרמר מאד בדברי ריצוי ובכיה ותחנונים. וכן אמר: אין גרוע בעולם כמוני, אפילו יאמר לי הקב"ה בעצמו שאני צדיק אאמין לו על אותו רגע ולא יותר, כי בניקל נוכל לדחות לשאול תחתית ח"ו".

היכל הברכה להרה"ק מקאמארנא זי"ע (פר' כי תשא, רעו:)

< < <

והנה תלמידיו החבריא קדישא בודאי היה רצונם עז לזכות בהבטחה זו, אבל כמובן שלא היה לאל ידם לשלם חובותיו, ואולי היה אף להם לעצמם גם כן חובות, ברם בקצה השלחן שם ישב איש אחד, נגיד ושוע אבל איש פשוט, וכשמעו הדברים האלו מפרשים יוצאים מפי הרבי, נכנסו הדברים באזניו, וקירב עצמו אל הרבי ואמר 'רבי, אני מקבל עלי לשלם חובותיו של הרבי כדי שאזכה לחלק עולם הבא'.

הרבי בשמעו הדברים ובראותו את פני האיש, לא היה הדבר לרוחו שההוא יהיה שכנו בעולם הבא, 'עס איז עם עפעס נישט געפעלען דער שכן', אמר לו, לא עליך היתה כונתי רק לחברי (כך היה דרכו לקרוא לתלמידיו), תלמידי וכדומה להם, אבל הוא חזר וטען, הלא הרבי אמר סתם ולא הוציא את עצמי מן הכלל, ואף לאחר שהרבי ניסה להסביר לו שאין זה לטובתו, כי לא ימצא קורת רוח במקום הזה, 'דו וועסט דיך אפילו נישט גוט געפונען אויף אזא פלאץ', והוא באחת ומי ישיבנו שהלא הרבי הבטיח כך בפירוש.

באין ברירה התחיל הרבי לשדלו בדברים ואמר לו, אבטיח לך תמורת זה אריכות ימים, אבל הוא סירב ואמר לא, איני רוצה רק מה שהרבי הבטיח לכתחילה, הרבי ניסה להבטיח לו עשירות עד סוף כל הדורות, והוא עודנו מסרב, ניסה להבטיח לו גוטע קינדער, ברם הוא סירב גם בזה, אמר לו הרבי, אם כן איפוא אבטיח לך שלש אלה ביחד, אריכות ימים ועשירות ובנים טובים, אבל הוא באחת, לא ולא, רק מה שהרבי הבטיח מקודם.

ויהי כראות הרבי כי הוא מתעקש בדבר אמר לו, אם כן אני מסכים, אך צריך אתה לקבל עליך שלש תנאים, ויען ויאמר, אני מסכים לכל מה שיאמר הרבי, אמר לו הרבי, הלא עדיין לא שמעת לדברי התנאים, כי דברים קשים הם למאוד, האחת שיאבד ממך כל מה שיש לך, זאת אומרת הן כל עושר ונכסים, והן כל יוצאי חלציך ואשתך וכו', השנית שתהיה מצורע מכף רגליך עד קדקדך עם יסורים קשים, ולא ימיש ממך הצרעת עד יום מותך, והשלישית שמדי שנה בשנה כל ימי חייך צריך אתה להיות כאן בלובלין על ראש השנה.

ויען האיש ויאמר, הוא מסכים לכל הדברים האמורים, בהיות כן ברכו ברכת המזון, והאיש עלה עם הרבי לחדרו, ועשו חשבון חובותיו של הרבי שעלו לסך ח"י מאות מטבעות של הימים ההם, האיש עמד בדיבורו שילם הכל וילך וישב לביתו.

לא עבר זמן רב והצרות התחילו לבוא עליו, הרחיים שלו נשטפו במים, וסביביו אכלה אש, וככה ירד מכל נכסיו עד שנשאר ערום ובחוסר כל, ופלוני יצא נקי מנכסיו, וכן באו עליו רעות רבות וצרות היותר קשות, שנעדרו ממנו ביתו וזרעו וכל אשר לו, והוכרח לנדוד מעיר לעיר כדרך עניים.

אך בזה היה עדיין מצבו טוב משאר עניים שעדיין היה לבוש בגדי כבוד אשר חזותם הוכיחה עליו שהיה עשיר וירד מנכסיו, על כן ריחמו עליו יותר מעל שאר עניים, ונתנו לו אכסניות וסעודות יותר חשובות ומתנות הגונות.

אך לימים בהיותו בערב שבת קודש במרחץ כשרצה ללבוש מלבושיו ראה שנעלמו ואינם, ויחפש חיפוש מחיפוש ולא נמצאו, והבין שמסתמא גם זה חלק מתנאו, ואנשים שהיו שם בראותם מצבו ריחמו עליו, והביאו לו זה חלוקו הישנה, וזה מכנסים וכו' וכו', ובזה כבר היה מראהו כשאר אורחי פרחי, והוכרח להצטרף עמם בתהלוכותיהם ואכסניותיהם וכדומה.

אמנם לא ארכו הימים עד שבא עליו גם תנאו השני, שנעשה מצורע מכף רגלו ועד ראשו אין בו מתום, עד שגם הארחי פרחי לא נתקרבו אצלו, ולא הניחו אותו לעלות על עגלה בדרכם מעיר לעיר, והוכרח לכתת רגליו ממקום למקום, וכל זה עלה לו בקושי הן מצד מצבו והן מצד חליו, אבל הוא קיבל הכל באהבה ביודעו מה שיגיע לו עבור כל זה.

ויהי כראות האיש שהנה מתקרב ובא כלות השנה, וישם אל לובלין

לחיים, מסוגל לרפואה יותר מרופא

שמעתי בילדותי מאיש זקן מופלג אחד, שהזכיר איזה חולה לפני רבינו הק' הרבי זצוקללה"ה מפה לובלין, ושאל אותו על איזה רפואה שצוה הרופא לעשות, והשיב לו: יותר טוב תתן יי"ש להחסידים והם יאמרו לחיים.

שבט מיהודה

דרך תפילה, לחשוב שאין לו אלא רגע זה

"שמעתי ממוזלה"ה [בעל ה"ישמח משה" זי"ע]: ספרו לי שרבינו הקדוש מוה' יעקב יצחק זלה"ה מלובלין בעודו בימי ילדותו, שהיה מתפלל בכוונה גדולה ומארין. ופעם אחת שאלו אותו מה זאת, ואמר להם: תדעו שקודם התפלה אני חושב מה שעבר אין, והעתיד עוד איננו, כי לא ידע האדם את עתו, ואין לי רק רגע זו שאני עומד בו, ועם לבבי אשיחה על כל פנים ברגע זו אהיה עבד נאמן להתפלל בכוונה, עכ"ד באותה שעה".

רב טוב (פר' חיי שרה ד"ה ויצא יצחק)

יש קונה עולמו בשעה אחת

"סיפר (הרה"ק ריי"א מזידיטשוב זי"ע) ששמע מאביו הקדוש רבי בעריש זצללה"ה, איך ששמע מפי קדשו של הרה"ק רשבבה"ג מו"ה יעקב יצחק מלובלין זצוק"ל, אשר בעת היותו אצל המגיד הקדוש האלקי רבי ר' בער ממעזריטש זללה"ה, שפירש דברי הגמרא: 'בכה רבי, ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים', ודקדק, הלא אדרבה היה לו לשמוח שיכולין לקנות העולם הבא בשעה אחת. ותירץ, שהבכיה היתה כי מה נחשב זה העולם הבא שקונים אותו בשעה מועטת, בלתי הסגלת מצוות ומעשים טובים כל ימיו. ואמר לו תלמידו הקדוש מלובלין, אם יתן לי אדמו"ר רשות אענה גם אני חלקי, ונתן לו רשות, ואמר, בי באמת שמח רבי, רק דידוע מגמרא נדרים (נ:) 'יומא דמחייך ביה רבי אתיא פרענותא לעלמא', על בן כשבא לו איזה שמחה בלבו בכה, ובאמת היה לו שמחה לרבינו הקדוש על שיש מי שקונה עולמו בשעה אחת, ונענה רבו המגיד הקדוש אשר פירוש תלמידו הנ"ל טוב מאוד, וכמעט יותר מפירושו" [וכמה מהמוסר בזה אשר המגיד הקדוש שהיה רשכבה"ג ובפרט שהיה לעת זקנותו. ורבה"ק מלובלין היה אז צעיר לימים וקבל דבריו עד שקלסו בפניו].

"ליקוטי תורה וש"ס"
(להה"ק האמרי יוסף ז"ל, בהקדמה)

פעמיו, כדי לקיים גם תנאי השלישי להיות בראש השנה בלובלין וכן היה שהגיע לשם בזמן ועשה שם את יום הדין, לאחר ראש השנה חזר לדרכו ולמנהגו כמקדם, אך מרוב צרה ותלאה כבר נחלש הרבה, וראה שאם יתחיל למשל בראש חודש אב לילך בכיוון העיר לובלין לא יגיע לראש השנה ללובלין, על כן התחיל כבר מחודש סיון או תמוז לכונן דרכו ללובלין, ועל ידי זה הגיע לשם בזמן.

אחר ראש השנה כשהתבונן שוב במצבו הקשה, ראה והבין שאף אם יתחיל מסיון לילך ללובלין, עם כל זה לא יגיע לשם בזמן, לכן השתדל בכל השנה ההיא שלא להתרחק הרבה מלובלין, וכבר מחודש ניסן התקרב יותר ויותר ללובלין, אך לסיבת חולשתו עלה לו כל פסיעה ופסיעה בקושי רב.

על אף השתדלותו הנמרצה ראה לצערו שהנה מתקרב ראש השנה והוא לפי מידת הילוכו עודנו רחוק מאוד מלהגיע לשם בזמנו, ככה נמשך הדבר עד שכבר היה ליל זכור ברית (ליל ער"ה), והוא עודנו עומד על אם הדרך, אשר אף שהוא קרוב מאוד ללובלין, אבל לפי ערכו רחוק היה מהעיר, נשבר לבו בקרבו מאוד, בחשבו מה שהי' לו, ומה שנאבד ממנו, ומה שהיה יכול להגיע אליו.

הוא שוכב על הדרך ושומע שנוסעים עגלות מלאות יהודים להיות אצל הרבי בראש השנה, וניסה לצעוק להם אך אין שומע לו, אחר כמה שעות כבר פסק גם נסיעת העגלות, ולא ידע לשית עצות בנפשו, לפתע שמע קול עגלה נוסעת, ובשארית כוחותיו שטח את עצמו על רוחב הדרך, וחשב לנפש יהיה מה יהיה, אם יקחו אותי ללובלין הרי טוב, ואם לא יקחו אותי והסוסים והעגלה יעברו עלי ומתוך כך ימות גם זה טוב, שאם כן הרי ראש השנה שעברה היתה ראש השנה האחרונה שלו עלי אדמות, והיה בלובלין.

כשהעגלה נתקרבה אצלו ראה הבעל העגלה שאיש שוכב על רוחב הדרך, עצר את העגלה וירד ושאל אותו מה זה ועל מה זה, והוא מחמת חולשתו לא היה יכול כמעט לדבר, ולא ענה רק "קיין לובלין", דהיינו שיקחו אותו ללובלין, והלך הבעל העגלה ליטול רשות ממי ששכר אותו אם ירשו לו ליקח גם את האיש הזה, והנה בעגלה זו היה הגה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, שנסע עם חברייא להסתופף בצל רבו בראש השנה, וכשמעם שאיש אחד רוצה שיוליכוהו ללובלין, ירדו שני אנשים מהעגלה וישומו את האיש על העגלה, כי מעצמו לא היה יכול לעלות על העגלהמרוב חולשתו, ויסעו ללובלין.

בהגיעם העיר שאלו ממנו לאן יוליכוהו, ואמר להקדש, ויוליכוהו לשם וישימו אותו שם על המיטה, והם הלכו לאכסניא שלהם לכונן עצמם לקבל פני רבם, 'צו גיין שלום נעמען', בהיכנס השר שלום לבית הרבי לקבל פניו, ראה שהגבאים מתלחשים זה עם זה, והיה נראה לו שהם מדברים ממנו, ניגש אל אחד מהם ושאלו אם יכול להיכנס אל הרבי, אך הלה ענה לו בשפה רפה שהרי צוה עליהם שלא להניחו ליכנס אליו, 'דער רבי האט נישט געהייסן אייך אריין לאזן'.

ויהי כשמעו כן נשבר לבו מאוד ויאמר בלבו נראים הדברים שאיני ראוי לקבל שלום מהרבי, והלך בחזרה להאכסניא שלו ופשפש במעשיו והרהר בתשובה, עד ששיער בנפשו שכבר הוא ראוי לקבל שלום מרבו ואז חזר לבית הרבי, אך הגבאי אמר לו שטרם באה פקודה אחרת מהרבי, וממילא הפקודה הראשונה עדיין בתוקפה שלא להניחו להכנס, אז נשבר לבו עוד יותר, דלא זו בלבד שאינו ראוי לקבל שלום מרבו, אלא עוד רימה את עצמו שהוא חשב שכבר הוא ראוי לכך, ואין הדבר כן.

וחזר עוד הפעם להאכסניא, והוסיף אומץ בתשובה ופשפש במעשים, עד שחזר והחליט בנפשו שעכשיו הוא ראוי לקבל שלום מרבו, וחזר ללכת לבית הרבי, בדרכו שמע שציווי הרבי לא ליתן לו להיכנס יש לו שייכות עם האיש שהוא הביאו ללובלין, ויהי בעלותו לבית הרבי, והגבאי חזר ואמר לו שטרם באה פקודה אחרת מהרבי, אזי עוז בנפשו, (היה תקוף בטבעו) וניגש אל פתח חדר הרבי ונכנס אל תוך החדר פנימה.

ויהי כראות הרבי אותו קם מעל כסאו וישם אל החלון פניו, כרגע נפל לבב השר שלום בקרבו, בראותו האיך שהרבי מסרב ליתן לו שלום, אבל חיזק את עצמו ואמר, 'א יוד ליגט אויפן וועג און בעט מ'זאל אים ברענגען קיין לובלין, און מ'ברענגט עם, קומט פאר דעם אז מ'זאל נישט שלום געבען', ויסב הרבי פניו אליו ויאמר לו, הלא כבר הבאת אותו.

ובתוך כך ניגש הרבי אל ארגז הספרים ונטל משם ספר אחד, הספר ברית מנוחה על דרך הקבלה, ואמר לו, קח ספר זה ועלה אל האיש הלז, ותלמד עמו את הספר כולו מרישא עד גמירא, אל תזזו משם עד שתגמור עמו את כל הספר כולו, וכשיגיע זמן תפלה תתפלל ותחזור ללימודך, ואני אשלח לך סעודת יו"ט אם תצטרך לכך, וגם שופר אשלח לך אם תצטרך לכך, רק אל תזזו משם עד שתגמור עמו את כל הספר כולו.

השר שלום זי"ע עשה כן ועלה אל האיש ואמר לו, הרבי שלחוני שאלמוד עמך את הספר הזה, והתחיל עמו בלימודו, והלה קלט את הלימוד, 'און ער האט נישט קשה'דיג מקבל געווען', (הגה"ץ מוואדיסלאב היה רגיל להוסיף, שהדבר מובן, שהרי היו כאן שלש כוחות, כוחו של הרבי מלובלין, וכוחו של הרבי מבעלזא, והחדוי הזה הלא היה מזקק שבעתיים).

ככה למד עמו עד זמן מנחה של ערב ראש השנה, והתפללו מנחה ומעריב, ביני לביני הביאו להם מבית הרבי סעודת יום טוב, אכלו סעודת יו"ט ושוב חזרו ללימודם, ככה למדו יחד עד סמוך לעלות השחר שאז גמרו כל הספר כולו, ויהי כגמרם ראה הרבי מבעלזא השתנות בפני האיש והכיר עליו ששבק לכל ישראל חיים, והוא הלך למנוחות, כראות הרבי מבעלזא כן, שם פעמיו אל בית הרבי, והספר ברית מנוחה בידו, הרבי כבר חיכה לבואו, וכשבא אמר לו הרבי בערך כהאי לישנא, "האסט עם גאנץ שיין אהער געשטעלט", וכך אני נותן לך ספר זה במתנה.

אחר פטירת השר שלום זי"ע מבעלזא, חילקו יורשיו את הדברים החשובים שבא להם בירושה על ידי גורל, כי דברים כאלו קשה להעריך שויים, בין דברים אלו היה גם הספר ברית מנוחה הנ"ל שקיבלו השר שלום זי"ע במתנה מהרבי מלובלין, ונפל הספר בגורל לממלא מקומו הגה"ק המהר"י מבעלזא זי"ע, ואז סיפר מה ששמע מאביו האיך בא הספר לידו, אחר פטירת המהר"י ז"ל חילקו גם יורשיו הדברים החשובים בגורל, נפל הספר בגורלו של ממלא מקומו הגה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע, ואז סיפר גם הוא מה ששמע אביו, ששמע מזקינו, המעשה איך שבא הספר לידו, (אחר פטירת המהרי"ד ז"ל נפל הספר בגורלו של בנו הגה"צ מבילגוריא זצ"ל).

ה' אב

הגה"ק רבינו יצחק לוריא אשכנזי זי"ע האר"י הק'

לא באנו לכתוב מגדלותו כי "אילו באתי להודיע למעכ"ת כל נפלאותיו וכל תוקף גבורותיו אשר עשה האר"י ז"ל לעיני כל ישראל בארץ הצבי פה צפת תוב"ב, אשר סיפר לי מורי מהר"ר מסעוד מערבי נר"ו, ומכמה רבני ארץ אשר יצקו מים על ידו, ועיניהם ראו דברים מבהילים ממנו לא נראו בכל הארץ מימי התנאים כרבי שמעון בר יוחאי ע"ה, הי' בו כל המעלות, והי' מכיר בכל מעשי בני אדם, וגם אפילו במחשבותיהם, והי' מכיר בכל בחכמת הפרצוף, ובנשמת בני אדם, ובגלגולים, והי' יודע לומר גלגולים של רשעים שנתגלגלו בעצים ובאבנים או בבהמות ובעופות, והי' יודע לומר מה שעבר על האדם ממצוות ועבירות מזמן קטנותו, והי' יודע המקום שפגם למעלה, ועל פי הפגם נתן תקונים, והי' יודע אימתי נתקן הפגם הזה, והי' יודע בצפצוף העופות ובהתעופפותם השיג דברים נפלאים" (אגרות שלומים), **לכן אמרנו לכתוב רק סדר שנותיו, וטפה מגדולתו כאשר תחזנה עיניכם:**

אלה תולדות יצחק

נולד בירושלים, בשנת ה' אלפים רצ"ד לאביו הג"ר שלמה ממשפחת המהרש"ל שהי' חסיד גדול, ולאמו שגם היא היתה חסידה, וכשנולד, נתגלה אליהו לאביו ואמר לו: הזהר ביום מילתו של זה הנער שלא תמול אותו עד שתראני עומד אצלך בבית הכנסת, וכיון שהגיע יום השמיני, והוליכו את הנער לבית הכנסת לימול, והי' אביו מסתכל לכאן ולכאן אם אליהו ז"ל שם, ולא ראהו, ועשה אביו שהיות מכאן ומכאן כמו חצי שעה ויותר, וכל הקהל עומדים ותמהו על מה הוא מתעכב כל כך, עד שגערו בו כל הקהל, והוא לא שת לבו אל צעקתם והמתין, בין כך ובין כך בא אליהו ז"ל, ואמר לאביו שב על הכסא, והוא ישב והילד בידיו, בא אליהו ז"ל ויושב על גבי חיקו של אביו, ולקח הילד מיד אביו ושם אותו על גבי חיקו, ותפס את הילד בשתי ידיו, והמוהל מל, ולא ראה שום אדם רק אביו לבדו, ולאחר שנמול, נתן הילד לאביו ואמר לו קח את הילד והחזק בו, כי אור גדול יצא ממנו לעולם, ויגדל הילד לעבודת האל וילך הלוך וגדל עד כי בהיותו בגיל שמונה לא הי' שום בעל תורה יכול לעמוד לפניו מעוצם פלפולו, באותו זמן נתייתם מאביו, מתוך עניות ירד עם אמו למצרים לדודו אחי אמו ר' מרדכי פראנסיס שהי' עשיר גדול, שם התחיל ללמוד בישיבת הרדב"ז זלה"ה תחת השגחת של רבו הרב בצלאל אשכנזי זי"ע בעל מחבר ספר "שיטה מקובצת" שהי' גם רבו, ועלה ונתעלה בלימוד תורת הנגלה בחריפות ובפלפול ובסברא.

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

ד' אב

- רבי מנחם עזריה מפאנו ב"ר צחק ברכיה (רמ"ע מפאנו) - שפ"ה
- רבי אפרים ב"ר יחזקאל מקאזמיר - תרס"ד
- רבי בן ציון מבאבוב ב"ר שלמה - תש"ג
- וחתנו, רבי יחזקאל שרגא מקראקא ב"ר יצחק ישעי' מטשחויב - תש"ג

ה' אב

- רבינו יצחק לוריא אשכנזי ב"ר שלמה (האר"י הק') - של"ב
- רבי מאיר ברבי אב"ד פרעשבורג (מהר"ם ברבי) ב"ר שאול - תקמ"ט
- רבי חיים מקראסנא ב"ר צבי הירש - תקנ"ג
- רבי ארי' לייביש ממאגרוב ב"ר יהושע מבעלזא - תרצ"ה
- רבי חיים עוזר גראדזענסקי ב"ר דוד שלמה (אחיעזר) - ת"ש

ו' אב

- רבי נתן מאז מפראנקפורט ב"ר שלמה (בנין שלמה) - תקנ"ד
- רבי מרדכי שמרלר ממיקאלייב ב"ר נפתלי צבי - תרכ"ד
- רבי יוסף חיים מוויעליפאלי ב"ר אברהם - תש"ב

ז' אב

- רבי מנחם ב"ר זרח (צדה לדרך) - ה"א קנ"א
- רבי שמחה הכהן ראפאפארט אב"ד לובלין ב"ר נחמן - תע"ח
- רבי משה גרינוואלד מחוסט ב"ר עמרם (ערוגת הבושם) - תרע"ו
- רבי אלעזר מאושפיצין ב"ר יהושע מקאמינקא - תש"ג

ח' אב

- רבי מיכאל גליקליך מנאנאש ב"ר יעקב - תר"ט
- רבי שמואל שמעלקא טויבש אב"ד יאם ב"ר אהרן משה - תרכ"ו
- רבי מנחם בראדי מקאלוב ב"ר אברהם (באר מנחם) - תרצ"ח

ט' אב

- רבי יעקב יצחק (החוזה) מלובלין ב"ר אברהם אליעזר הלוי - תקע"ה
- רבי יעקב מאיר אסאד מסערדעהעלי ב"ר אהרן שמואל - תרס"ה

י' אב

- יששכר בן יעקב משבטי י-ה - ב"א שי"ח
- רבי דון יצחק אברבנאל ב"ר יהודה (אברבנאל עה"ת) - רס"ח
- רבי דוד פורקעס (תלמיד הבעש"ט) ב"ר ישראל מאיר - תקל"ד
- רבי שלום הכהן יאלעס מסטריא ב"ר אורי הכהן מסאמבור - תרפ"ה

י"א אב

- רבי הלל מפאריטש ב"ר מאיר - תרכ"ד
- רבי אהרן מסטאלין ב"ר ישראל - תש"ב

האיש מקדש

כשנעשה בן ט"ו שנים גבר בחכמתו ובפלפולו על כל חכמי מצרים, ואז בשנת ש"ט, נתן לו דודו את בתו לאשה, אחר הנשואים התבודד עם רבו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שבע שנים עד שנת שט"ז, וביחד עסקו בתורת הנגלה ועזר על ידו בחיבורו חלק מהשיטה, אחר כך התבודד לבדו שש שנים בחצר ביתו, עד שנת שכ"ב, ועסק בלימוד הזוהר, עד שנגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב, ואמר לו שיתבודד במקום מרוחק מביתו, אז פרש להתבודדות נוספת משך שבע שנים בבית בודד על גדות נהר נילוס, הוא לבדו ואין איש אתו, רק בעשב"ק סמוך לחשיכה הי' בא לביתו ולא הי' שח עם שום אדם, ואפילו עם אשתו, אלא בהכרח גדול, ובלשון הקודש הי' מקצר ועולה, שם זכה לרוח הקודש, ולפרקים נתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל ומלמדו סתרי תורה, וזכה שבכל לילה עלתה נשמתו ובאו גדודים של מלאכי השרת לשומרו בדרך עד שהכניסהו במתיבתא דרקיע, והיו שואלים באיזה ישיבה הוא בוחר לישב, והוא בחר פעם בישיבת רבי שמעון בן יוחאי, פעם בישיבת רבי עקיבא, פעם בישיבת רבי אליעזר הגדול, פעם בישיבת הנביאים וכדו'.

עלייתו לאה"ק

ובסוף שבע שנים אלו אחר העשרים שנים של הפרישות הגדולה שעשה במצרים, נתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל הוא הי' אז בן ל"ו שנים, ואמר לו כבר הגיע העת סמוך לפטירתך, ועלה לצפת תוב"ב, ושם תמצא מהר"ר חיים ויטאל נר"ו, אותו תמשך אחריו סמוך ידך עליך, ומסור לו כל חכמתך, כי הוא ימלא את מקומך, וכל עצמותך לא באת לעולם הזה אלא לתקן נשמתו של רבי חיים, כי היא נשמה יקרה מאד, ועל ידך יזכה לחכמה, ויצא ממנו אור גדול לישראל, ואני מבטיחך שאתגלה אליך בכל עת שתצרך לי, ואגלה לך רזי עליונים ותחתונים, וגם הקב"ה ישפיע עליך רוח הקודש אלף ידות מה שלא תוכל לזכות פה על האדמה הטמאה, לאחר חששות רבות עלה אר"י מבבל, והגיע לצפת בשנת ש"ל בהיות בן שלושים ושש שנים, בהגיע לצפת הי' עוד מרן ר' משה קורדובארי זי"ע הרמ"ק בחיים חיותו, והצטרף לישיבת המקובלים של הרמ"ק.

ראש החברייא קדישא

אחר זמן מועט נח נפשי' דהרמ"ק ביום כ"ג תמוז שנת ש"ל, לפני פטירתו קיבץ את תלמידיו ואמר להם: ממשיך דרכי יהי' אחד מתלמידיי הלומדים בישיבתינו היום, שיראה את העמודא דנהורא מלוה את מיטתי לאחר פטירתי, ודעו לכם ששיטתו בקבלה היא אחרת משיטתי, אמנם חלילה לכם מלהרהר אחריו כי ההשגחה העליונה הועידה אותו להפיץ בעולם את תורת הקבלה, וכל החולק עליו טועה הוא, כשהגיעו עם המיטה בבית החיים והתחילו ללכת למקום אחר צעק האר"י לאן אתם הולכים אני רואה עמודא דנהורא שלוה כל הזמן את המיטה הולך בדרך אחר והראה להם לאן ללכת, וראו התלמידים כי האר"י הקדוש הוא הממשיך דרכו של רבם הרמ"ק, בימים הראשונים כשהתחיל האר"י למסור השיעורים התנגדו לכך התלמידים שהי' שונה מדרך הלמוד של רבם, אמנם לאחר מכן שוכנעו שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ועיין בשה"ג (חלק גדולים מערכת י שלב) וז"ל: ושמעתי מחכם זקן אחד שקיבל מהזקנים שרבינו האר"י זצ"ל אחרי פטירת רבינו הרמ"ק זצ"ל התחיל לדרוש קצת בקבלה, והרב הגדול שהיה רבה דרביה הרב בצלאל הוא הרדב"ז זצ"ל (שגר כבר באותו עת בצפת) אמר לו שלא ידרוש ברבים בנסתרות וחזר פעם אחרת לדרוש ושלח לקרותו הרדב"ז, וביני לביני נתגלה אליהו זכור לטוב להרדב"ז וכשבא האר"י לפניו אמר לו לך בכחך ודרוש על דרך האמת כי לך נאה, זהו תורף הדברים בקצור עכ"ל, ואז התחיל האריז"ל לעשות פעולות שרח"ו יבוא ללמוד עמו, בשנת של"א התחיל ללמוד עמו, ונמשך תלמודם שנה ועשרה חדשים, עד הסתלק ארון האלקים ביום שלישי בחמישי באב ה'של"ב.

מגדלותו בתורה

מרן רבינו האר"י ז"ל הי' גדול בתורה מאד אשר אין לנו השגה בכלל את השגותיו בתורה הן בנסתר שידוע לכל, ועל התורה הזאת ירד לעולם כמו שהוא אמר בעצמו וז"ל בספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת י אות שלב) האר"י ז"ל והרב יצחק אפומאדו והרב יצחק פאסי היו שלשתם תלמידים יושבים לפני הרב הגדול הרדב"ז ז"ל. והאר"י ז"ל כשהיה בן טו"ב שנה יום א' נכנס ואמר לפני הרדב"ז ג' יש כאן ששמם יצחק ותמה הרב על דבריו וא"ל מה כונתך בני ומה חידוש אמרת, א"ל רבי כונתי ששלשתנו שוים בשם וכל א' נפרד לענין אחר, אני אתעסק בקבלה וחבירי כמה"ר יצחק אפומאדו יצא שמו בכל העולם בחכמת העיון וחבירי הח"ר יצחק פאסי יהיה גדול להפציר על כל ענין ולעשותו בהפך. ונתקיימו דבריו שהאר"י זצ"ל גדל מאד בחכמת הקבלה וכמהר"י אפומאדו הראה כחו ונפלאות עיונו בשלוניקו בימי מהרשד"ם, ומהר"י פאסי היה מפציר בכל ענין. עכ"ל, ועיין שם עוד וז"ל: וכבר נודע ששאלו תלמידיו אמאי אינו מחבר ספר מחכמתו הגדולה בקבלה, והשיב שלא הי"ל מציאות כי תיכף נפתחים לו מעינות החכמה ואין בו כח לכתוב, ואפילו כשהיה מדבר היה לו טורח למצוא צנור קטן לדבר אליהם. ובתחלת דבר ה' בו כתב פי' ספרא דצניעותא ואיזה ענינים בחכמת האמת ומהרח"ו קבצם עכ"ל, וכבר הבאנו לעיל שבכל לילה היתה נשמתו עולה לרקיע ומלאכי השרת הי' מולכים אותו לאיזה היכל שהוא רצה, ללמוד, ומעשה שהי' ישן מורי ז"ל ביום שבת שינת צהרים, ונכנס רבי אברהם הלוי ומצאו שהי' ישן ב' או ג' שעות... ומצאו שהי' מרחש בשפתיו, בין כך ובין כך נתעורר הרב, אמר לו ימחול אדוני שהקצתי אותו, אמר לו ומה הי' אדוני מרחש בשפתיו, אמר לו חייך שעסקתי עכשיו בישיבה של מעלה בפרשת בלק ובלעם דברים נפלאים, ואמר לו יאמר מעכ"ת לי מהני מילי מעלייתא, אמר לי חייך, אם הייתי דורש

שמונים שנים רצופים יומם ולילה מה ששמעתי עתה איני יכול להשלים, (פרי עץ חיים שער ק"ש שעל המיטה), עיין מה שכתוב באגרות שלומל, (ששלה הרב שלמה שלומל זצ"ל שחי בתקופת הרח"ו והשליך אחרי גוו כל מחמדי תבל כדי לזכות ולעלות ולהסתופף בחבורת תלמידי האריז"ל, ושלח אגרות לרבני ולמקובלי חו"ל לפרסם את אורו הגדול של האריז"ל), וז"ל: ואני הצעיר שלמה מעיד שדברתי עם אלמנתו של רבי יוסף קארו ז"ל, וסיפרה לי שמהרי"ק הי' לו בן נחמד, ושידך אותו עם בתו של האר"י ז"ל והלך מהרי"ק עם בנו לסעודת אירוסין לביתו של האר"י ז"ל, כיון שחזר אמר מהרי"ק לאשתו, אשתי אשתי, מה אומר לך או מה אספר מהרזים ומהטעמי התורה והמצוה, וכמה ידיעה הרווחתי עתה בזה הסעודה מפה הקדוש של רבי יצחק אשכנזי, היכן הוא כח ביד שום מלאך לידע מה שיודע הוא, אין זה כי אם נשמה אחת מהנביאים הראשונים, שאפילו תנא אינו יכול לומר מה שאמר הוא, אבל אני מפחד עליו בעוונותינו הרבים מאד, שזה הדור הגרוע לא יכול לסבול רוב קדושתו, ויוקח ויאבד מהם בקצור שנים בעוונות, וכן הי', עכ"ל,

גם בתורה הנגלה הי' חכם גדול ואדיר כמו שהעיד תלמידו רבינו מהרח"ו ז"ל בשער רוח הקודש (דף יא ע"ב) שהי' תמיד מעיין ששה פירושים של פשט בהלכה כנגד ששת ימי החול, ופירוש שביעי על דרך הסוד כנגד יום השבת עכ"ל, וכמו שכתבנו לעיל שהי' לומד עם רבו ר' בצלאל אשכנזי תורת הנגלה שבע שנים בהתבודדות, וז"ל בספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת י אות שלב) ובבחרותו כתב שיטה על מסכת זבחים בחברת רבו הרב בצלאל. ושמעתי מפי הרב מהר"א אלפנדארי הרב המחבר יד אהרן שהוא ז"ל היה בידו שיטה זו והיה מפורש שם על כל חידוש שמא דמאריה עליה הרב בצלאל או האר"י, ובעוה"ר נשרפה בשרפה אשר היתה באיזמיר עם כל ספריו. גם בתוך שו"ת מרן כ"י (ב"י) ראיתי שכתוב שם שאלה ששאל החכם השלם המקובל כמה"ר יצחק אשכנזי, ולפי הרשום בדעתי היתה השאלה בנדון א' מדיני ממונות והיה מצדד צדדים בשאלה מבלי הזכיר שום ספר. ומרן יסד תשובתו על השאלה וכתב נראה שהחכם השלם השואל אמר צד זה משום ס' פוסק זה וכתב דבר זה לצאת י"ח פוסק זה, וכיוצא כל התשובה כמעט לבאר דברי השאלה אדני פז סברת הפוסקים היא והסכים למה שנראה שנטה דעת הרב השואל. גם בהקדמת ספר תמת ישרים כתב שהי"ל הר"ן מוגה משני מאורות הגדולים הרב בצלאל והאר"י זצ"ל, עכ"ל, ועיין מה שכתב הרח"ו ז"ל (בשער המצוות) בסדר יומו של רבו, ... ולאחר מכן (אחר תפילת שחרית) באו שיעוריו התמידים הקבועים יום בעיון הגמר, עכ"ל, וחוץ משיעוריו שהי' נותן לתלמידיו אחר עריכת תקון חצות עד עלות השחר בתורת הח"ן, ושאר שיעורים שהי' נותן בתורה זו בשאר שעות היום על הרי ושדות צפת, הי' נותן שיעור בקיאות מדי יום ביומו לא יחסר, כמ"ש הרח"ו ז"ל בספר "תעלומות חכמה" וז"ל: גם כל רב ישיבה שלומד בישיבתו אחת משלש מסכתות אלו, והם, יבמות ונדה ובתרא, הוא מסוכן שימות טרם תשלום אותה לקרותה, רש"י ז"ל נפטר במסכת בתרא, ומורי זלה"ה נפטר בהיותו קורא מסכת יבמות פרק בקיאות עם תלמידיו עכ"ל.

יודע מחשבות אדם

ואילו באתי להודיע למעכ"ת כל נפלאותיו וכל תוקף גבורותיו אשר עשה האר"י ז"ל לעיני כל ישראל בארץ הצבי פה צפת תוב"ב, אשר סיפר לי מורי מהר"ר מסעוד מערבי נר"ו, ומכמה רבני ארץ אשר יצקו מים על ידו, ועיניהם ראו דברים מבהילים ממנו לא נראו בכל הארץ מימי התנאים כרבי שמעון בר יוחאי ע"ה, הי' בו כל המעלות, והי' מכיר בכל מעשי בני אדם, וגם אפילו במחשבותיהם (אגרות שלומל), הרבה הרבה יסופר מגודל כח זו מלכוון מחשבות אדם, הובא בספר מעשה צדיקים, דרכו של הבית יוסף ז"ל שהי' מתפלל ביחד עם האר"י בכל יום, האר"י הק' הי' מתפלל עם כוונות ומתעכב הרבה, משא"כ הב"י התפלל על דרך הפשט, פ"א השלים האר"י הק' את תפלתו והב"י עמד עוד בתפלתו, והרבנים שבבית המדרש המה ראו כן תמהו מהו הענין, אחר כך קרא האר"י הק' את שמש בית הכנסת ואמר לו לך להב"י ואמור לו באזניו, שזה משנה ערוכה במסכת כלאים, ושמע הב"י ואמר, האמת כך, ולא חדשתי שום דבר בתפלתי שום חידוש, אלא כשעמדתי בתפלתי עלה בדעתי מרדעת של חמור אם יש בה משום כלאים, ונתעלמה ממני שהיא משנה ערוכה, ולפיכך הייתי מחשב בדינה ולא התפללתי, שוב פ"א הי' שהב"י הי' מאריך מאד בתפלתו והיו כל הקהל ממתינים עליו, אחר זמן שעדיין לא גמר להתפלל, שלח האר"י לומר לו בזה הלשון: "זיעת חמור אינה מחמצת", ומיד כששמע הב"י זה, גמר תפלתו ופסע לאחוריו, ויכלו הקהל להמשיך בחזרה, אחר התפלה שאלו תלמידיו לפשר הדבר, השיב להם הב"י סיים כבר מקודם את תפלת שמונה עשרה, אך כאשר נשא עיניו כדי לפסוע לאחור, הבחין בעד החלון בשיירת חמורים עמוסים שקי חיטים הולכים בדרך, והיו החמורים מזיעים הרבה מחום היום ומעומס המשא, והב"י הי' יודע שאלו החיטים נועדו לאפיית המצות, אזי התחיל מעיין אם יש בהזעת החמורים חשש חימוץ, והוא ראה זאת שלח לו כנ"ל, (עיין בשו"ע סי' תנ"ג סעיף ז).

לא נשאר ארבה אחד

מצינו בכתבי האר"י ז"ל, וזה לשונו, פעם אחת ישב האר"י עם תלמידיו בשדה ובאותו שדה היה קבור הנביא הושע בן בארי, ודרש האר"י ז"ל סתרי תורה. ובאמצע הדרשה אמר האר"י ז"ל למען השם, מהרו וקבצו מכם צדקה ונשלח ליד עני אחד שיושב סמוך אצלינו ודר במקום פלוני, ושמו ר' יעקב אלטרו"ץ שהוא יושב ובוכה וקורא תגר כלפי מעלה על עניותו וקולו הולך למעלה ובוקע כל הרקיעים, ונכנס לפני ולפנים והקב"ה הוא מלא חימה על כל העיר כולה בעבורו שאינן מרחמים עליו. ועתה אני שומע הכרוז יוצא בכל הרקיעים בגזירת עירין פתגמא שיבא ארבה כבד על כל סביבות צפת

ויאכלו כל התבואה מגדיש ועד קמה ועד כרם זית, לכן מהרו ושלחו לו צדקה אולי נוכל לבטל הגזירה בעזרת האל. ותיכף ומיד נתן כל אחד ואחד כנדבת לבו ולקח האר״י ז״ל המעות ונתן המעות ליד תלמידו רבי יצחק הכהן, וצוה שימהר לילך לבית ר׳ יעקב אלטרו״ץ ליתן לו המעות. וכן עשה ר׳ יצחק הכהן והלך במהירות ובזריזות לבית ר׳ יעקב אלטרו״ץ ומצא אותו בוכה ומתחנן לפני פתח ביתו, אמר לו רבי יצחק למה אדוני בוכה, והשיב לו ר׳ יעקב הנ״ל שנשברה לו חבית של מים ואין לו שום פרוטה ליקח אחרת במקומה ואינו יודע מה לעשות מרוב הצער של דלות ועניות, מיד נתן לו ר׳ יצחק הכהן אותן המעות ושמח שמחה גדולה ובירך אותו. וכשחזר ר׳ יצחק הכהן אצל רבו האר״י ז״ל אמר האר״י ז״ל, נתבטלה הגזירה ואין חשש בה עוד. ובעודם מדברים התחיל לנשב רוח גדול מאד שנשא הארבה עד אין מספר ונבהלו התלמידים והשיב להם האר״י ז״ל אל תיראו שכבר בטלה הגזירה, וכן היה שהיו כולם פורחים לים הגדול ושם נטבעו ולא נשאר במדינה עד אחד, עד כאן לשונו. (ספה״ק קב הישר פרק ט)

להתאבל על חורבן בית המקדש

ודע מה שכתוב האר״י ז״ל על מוהר״ר אברהם הלוי שחיבר התיקוני שבת, שהיה דירתו בצפ״ת תוב״ב ובכל חצות לילה היה קם וסובב כל הרחובות של יהודים, ונתן קולו בקול מר ואמר: אחינו בית ישראל הלא ידוע לכם שהשכינה בעונותינו הרבים בגלות ובית מקדשינו היה לשריפת אש וישראל הם בגלות המר וסובלים יסורים עיניים קשים ומרים ונהרגו כמה חסידים וחסידות בחורים ובתולות זקנים עם נערים בארבע מיתות בית דין, וניתלין ונידונין במיתות קשות ומשונות, ואתם שוכבין על מטותיכם בהשקט ובטח קומו ונצעק אל ה׳ אלקינו שהוא מלך רחום וחנון אולי ישמע ה׳ את קול תפלתינו וירחם על עמו שארית פליטת ישראל.

והיה החסיד צועק ולא נתן מנוחה לכל בני העיר והיו קמים כולם בשעה חדא לבתי מדרשות והיו אומרים התיקון חצות, ואחר כך היו לומדין איש איש כפי השגתו, יש מהן היו עוסקין בדברי קבלה ובזוהר ויש מהן היו עוסקים בגמרא ובמשניות ויש מהן היו עוסקים בתורה ונביאים וכתובים, ואחר כך היו אומרים פזמונים ובקשות עד אור היום והיו מעוררים רחמים.

והרב האר״י ז״ל היה מפליג בחסידותו ואמר על החסיד ר׳ אברהם הלוי ז״ל שהוא היה גלגול של ירמיהו הנביא. ופעם אחת אמר לו האר״י ז״ל דע כי שלמו ימיך והגיע ימיך למות אם לא שתעשה תקנה אחת שאלמדך, ואם תעשה אותה תקנה זו אזי תחיה עוד כ״ב שנים, וזו היא התקנה שלך שתלך לירושלים ושם תלך להתפלל לפני כותל המערבי ותשפוך תחנתך ותזכה לראות השכינה.

ואז הלך החסיד לביתו וסגר עצמו ג׳ ימים וג׳ לילות בתענית שק ואפר ואחר כך הלך החסיד לירושלים ובא לפני כותל המערבי בתפלה ובתחנונים בבכיה גדולה, ואחר כך ראה על גבי הכותל צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים ותיכף מרוב פחדו נפל על פניו ארצה והיה צועק ובוכה בבכי גדול ואמר אוי לי שראיתיך בכך אוי אהה על נפשי והיה מאריך בבכיה וזעקות והיה ממרט שערות ראשו עד שנתעלף ונרדם. ואז ראה בחלום שבאה אליו השכינה בבגדים נאים ואמר התנחם בני אברהם כי יש תקוה לאחריתך וישובו הבנים לגבולם כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם. ויקץ וישא את רגליו וחזר לצפת ובא אל האר״י ז״ל ותיכף אמר האר״י ז״ל אני רואה בך שזכית לראות פני השכינה, ומעתה תהיה בטוח שתחיה עוד כ״ב שנים. וכן הוי שהחסיד היה חי אחר זה המעשה כ״ב שנים. (ספה״ק קב הישר פרק צג)

אחרית ימיו

יום אחד הלך עם החברייא לגוש חלב על ציון קבר שמעי׳ ואבטליון, אמר להם שיתפלל על משיח בן אפרים שלא ימות, והחברייא לא ידעו שבשבילו הוא מדבר, ואח״כ נתברר הדבר, שמת תוך תקופה קצרה, אח״כ בלמדם איזה תוספתא שאל הרח״ו פירושו אמר להם שאין רשות לגלות, ולמען ה׳ אל תפצרו בי כי אם אפרשנה תתחרטו אח״כ, ולא קבלו החברייא את דיבוריו ויפצרו עוד בדבר, עד שפירשה, ויהי ככלותו לפרש אמר להם הזהרתי אתכם כמה פעמים שלא תפצירי בי, ועתה דעו לכם שעתה נגזרו עלי שאסתלק בזאת השנה, מעיד אני שמים וארץ שאין אני דואג על הסתלקותי אלא דואג אני איך אעזוב אתכם בלתי מתקונים, ויחדרו כל החברייא ויבכו בכיה רבה, אז אמר להם בואו ונסגיר עצמנו ואפרש לכם איזה סודות קודם שאסתלק, וגילה סודות עמוקים מה שלא נגלה לתנאים ולאמוראים, אחר כמה חדשים נפלה קטטה בין החברייא, אז אמר להם שראה את הס״מ ואמר פסוק זה גם אתם מלככם תספו (שמואל א יב״) מכאן נראה שניתן רשות לשלוט בי בשביל הקטטה, ובמעט ימים חלה הרב את חליו אשר מת בה, ויהי בחליו בירך את כל החברייא, והחזיק את ר׳ חיים ויטאל ונשקו וברכו, ויצו להחברייא להזהר בכבודו, ופתח את פיו בחכמה ודרש להם סודות עמוקים, ובאמצע הדרוש פתח עיניו ואמר חברי מה טוב ומה נעים היום הזה אשר הבית הזה מלא, אשר אין מקום להניח אפילו גרגיר חטה, וכל המתיבתות אשר ברקיע ננעלו ובאו לכאן, ללוות נשמתי, לכן אחר יציאת נשמה אל תניחו שום טמא שיגע בי, אלא החברים יתעסקו ברחיצתי, ואחר הרחיצה יוליכו אותי לבית הטבילה ושם אני אטבול את עצמי, ויהי כדברו דברים אלו ראה את ר׳ יוסף כהן עומד, אמר לו מהר וצא לך חוצה, כי אתה כהן, והנה בצאת ר״י כהן יצתה נשמתו בנשיקה, והוא הי׳ אז בן ל״ח שנה, אז געו כל החברייא והעומדים שם בבכיה גדולה, וטבלו החברייא ונתעסקו ברחיצתו, והוליכוהו לבית הטבילה, ואמרו ימחול האדון ויעשה הטבילה כאשר אמר, באותה שעה הרכין ראשו וטבל מעצמו ד׳ טבילות, והלבישוהו אותו והולכיהו לבית החיים הלוך ובכה, והרח״ו נטרפה דעתו מרוב צערו, עד שבשעה שרצו להניחו בקבר נפל לרגליו, ובקושי גדול הסירו אותו מעליו (סדר אשכבתי׳ היא קיצור מספר שבחי האר״י).

שמעתי משמיה דהרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע שאמר שהתפלה שבשבת חזון צריך ליזהר בזה בכוונה כי היא מעלת כל התפלות של השנה שהיא בחינת תפלה לעני.

(תכלת מרדכי)

◆◆◆

אחד עשר יום מחורב, חורב מלשון חורבן, היינו חורבן בית המקדש, שעליו אנו בוכים אחת עשרה יום בשנה, תשעת הימים, י"ז בתמוז ועשרה בטבת, שיהפכו לנו במהרה לחגים וזמנים וששון אמן.

(ספרן של צדיקים)

◆◆◆

הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א אמר: שכשהמשיח יבוא, שבעה עשר בתמוז יהיה יום טוב ראשון, ותשעה באב יהיה יום טוב אחרון, והימים שבאמצע יהיו חול המועד.

(אמרי קדוש)

בנוסח אחר ידוע אמר שתשעה באב יהיה יום טוב ראשון, ושבעה עשר בתמוז יהיה יום טוב אחרון, והימים שבאמצע יהיו חול המועד, והימים שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב – יהיו בגדר של שאר ימות השנה, שיהיו מותרים במלאכה, והמלאכה שיעשו בימים הללו יספיק לפרנסה למשך כל השנה כולה.

(בפי ישרים)

◆◆◆

אין משיח בא אלא בתשעה באב לפי שקבעו אבל בזמן הזה ועתיד לפני הקב"ה לעשותו יו"ט.

(פסיקתא רבתי
פסקא בכה תבכה בסופה)

◆◆◆

במקום שהשי"ת שורה שם כל המלאכים והעולמות והממונים לכך כשהאדם ג"כ במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה משא"כ בהפך ח"ו נשאר בלא שמירה והוא מסוכן ולכך בתשעה באב כשיושבין על הארץ יכולים לפעול אצל השי"ת מה שצריכים כיון שה' שורה ג"כ בבחינה זו.

(אמרי פנחס)

◆◆◆

הנה אמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ולכאורה הדברים מתמיהין, כי מה אית לן למיעבד יותר ממה שאנו מחכים ומתפללים בכל יום ויום שישוב ברחמים לביתו במהרה בימינו.

כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, נחמה גדולה טמון בה

שמעתי בשם הצדיק המפורסם הגה"ק בעל "ישמח משה" מאוהעל זי"ע, שפעם אחת ישב עם נכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע, ודיבר עמו דברים שונים בעבודת ד' ובעסק התורה, כי כן היה דרכו בקודש, לדבר עם נכדו הנ"ל, כאשר אנחנו שומעים כעת בעת שאנחנו זוכים להיות אצל שולחנו הטהור, שתמיד מספר ענינים שונים טהורים וקדושים מזקינו הק' הנ"ל, אשר תתענג נפשינו ומברכינן הטוב והמטיב על השמועות טובות. פעם בתוך הדברים אמר הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע לנכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע, הנני לבי עלי דווי ממאמרם ז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) **"כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו". ומה אנו ומה חיינו שלא נבנה ביהמ"ק בימינו, אם כן הרי הוא כאילו נחרב בימינו, וכאלו רואים אנחנו בכל יום החורבן, אוי נא לנו כי חטאנו!.**

על זה השיב לו נכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע בלשונו הטהור: זקיני היקר, אדרבה נראה בעיני שדברי הגמ' הנ"ל אינם דברי צער, אך אדרבה נחמה הוא לנו, שאמרו חז"ל (איכ"ר פ"ד י"ד) **"שפך כעסו וחמתו על עצים ואבנים", כי לולא שהחריב בית מקדשו, היה מכלה חמתו ח"ו על נפשות ישראל קדושות בעצמם, אך על ידי ביהמ"ק שנחרב, ניצולו נפשות רבות מישראל. והשתא נחזי אנן שדברי הגמ' הנ"ל במאמרם: "כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, כאילו נחרב בימיו", נחמה גדולה לנו, כי לולא שהיה כן, אזי מה יש לנו לעשות על כל חטאתינו, כעת שאין לנו מקדש לכפר, ומוכרח היה ח"ו לכלות את כרם ישראל עבור חטאתינו, על כן אמרו חז"ל, שיש לנו בכל דור ודור ביהמ"ק ליחרב בכדי לכפר על כל חטאתינו, זאת היא כוונת הגמ' הנ"ל, ונחמה גדולה היא לנו. על זה השיבו זקינו הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע: "נחמתני בני נחמתני!. עד כאן שמעתי המעשה היקרה הלזה.**

פרחי מגדים (שנה ד' גליון קע"א)

ושמעתי מפי אבא מארי הגאון הצדיק מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל (דראביטש) שפירש דבריהם ותורת חסד על לשונו, והוא כי עיקר הפדות של חורבן בית המקדש היה בשביל שהדור שבימיהם נחרב הבית אין לשער גודל הצער שהיה להם באותו זמן.

וכמו כן עתה הדור שמשים אל לבו ענין החורבן ומחכה מתי יבנה, ועודנה תכילנה עינינו ועבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, אוי לנו כי פנה היום ואין קול מבשר טוב וכו', ומצטער על דלותן ושפלותן של ישראל וגלות השכינה ואשר עוד לא נבנה הבית, הנה זה מכפר עון הדור כאלו נחרב בימיו שהיה כפרתן של ישראל, עד כאן דבריו.

ואמר זה לפני מורי זקיני זלה"ה (הישמח משה) וקלסיה ואמר לו בזה הלשון בני נחמתני, כך שמעתי מפיו הקדוש.

(ספה"ק ייטב פנים מאמר יפה לעינים אות א)

◆◆◆

אמרו חכמינו ז"ל בתשעה באב חייב להניח תפילין במנחה (שו"ע או"ח סימן תקנ"ה ס"א), והטעם שבאים מוחין חדשים לנחם את עמו ישראל, (וכמ"ש האריז"ל לכוון במנחה שם הוי"ה ניקוד סגול).

והוא המשל כדרך האב שמייסר את בנו בשבט כדי להדריכו, ואף על פי כן אחר כך הוא מקרבו ומדבר על לבו ומנחם אותו לומר לו (ירמ' לא ב) "אהבתיך ומשכתיך חסד", וגם כשאני מוכיח אותך בשבט הוא לטובתך. וכן הענין אחר הימים הנוראים אלו ובפרט בתשעה באב אשר הדינים מתוחים רחמנא ליצלן, (כמ"ש האר"י ז"ל לכוון כל היום הוי"ה בניקוד שב"א שמורה על הגבורה).

לכן לעת ערב הוא מנחם את עמו ישראל ומראה להם התקרבות ביד ימינו והחסד (שם הוי"ה בניקוד סגול) ובאים מוחין חדשים, ובודאי יש כח להמשיך אז שנו"ת חיים בתפילין כמו תמיד בבוקר בבוקר כנודע. ואז ההתחלה לבנות המלכות מחדש.

וכמו שכתבנו בצירוף הימים שמעשירי באב עד יום ראשון של סוכות עכ"ל, שמעשירי באב עד כ"ט באלול הם חמשים יום כנגד אות נ', ואחר כך עשרת ימי תשובה נגד אות י', ואחר כך ארבעה ימים שבין יום הכיפורים לסוכות הם כנגד אות ד', ואחר כך יום ראשון דסוכות הוא נגד אות א' שהוא יום ראשון, כמ"ש (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון", (והצירוף הוא ניד"א כנ"ל), וזהו בנין המלכות מחדש אחר החורבן.

וגם כי בתשעה באב אסור ללמוד תורה ועליו נאמר (תהלים קיט, קכו) "הפרו תורתך", לכן תיכף אחריו קורין פרשת ואתחנן עם עשרת הדברות להתחיל התורה ולקבל עול מלכות שמים מחדש.

(ספה"ק עבודת ישראל)

כימי צאתינו מארץ מצרים שלא היה לנו רק הכח לומר אבא! אבא!, כן עתה אראנו נפלאות

שמעתי מפי הגאון הק' אדמו"ר מרן אבדק"ק סאטמאר בעל דברי יואל זי"ע, משל נאה שהגיד בשם הרה"ק רבינו חיים מטשערנאוויץ זי"ע בעל באר מים חיים, משל לאב אשר בנו בעודנו תינוק קטן, ואין לו ממנו עדיין שום תענוג מיוחד, וכל אהבתו אליו רק מחמת שהוא מיוצאי חלציו, ועכ"ז הוא דואג להשיב לו כל הצטרכותו ומחית נפשו, אכן בהתגדל הבן מעט מעט, ומתחיל לצפצף בקולו ולדבר מעט, וקורא אותו בשם 'אבא', הדיבור הזה מעורר אצל האב את רגשי אהבתו ביותר אל בנו הקטן, וממלא לו כל הצטרכותו, ונותן לו בקשתו באהבה, ואח"כ כאשר כבר נתגדל הבן, ונזדמן לו על ידי איזה מקרה רע וחולי ר"ל שכלו ממנו כל מעלותיו, ורצונו לעורר ולהמשיך אליו אהבת ורחמי האב, אז הזכיר לו את הדיבור הראשון, אבא, שצפצף אליו עודו בקטנותו, ואומר אליו, **אבי רחם נא עלי, וזכור רחמיך שהיית מרחם עלי בימי קטנותי, כאשר לא ידעתי כלום כי אם רק להגיד אבא, ולא יותר. אשר אז בקראי אבא, היו מתגלגלים רחמיך עלי, וכאז גם עתה בטובך הגדול תעורר רחמיך ומלא משאלות לבבי באהבה.**

והנמשל, כמו כן אתנו, בני ישראל הבנים למקום ובני רחומיו. רק על ידי שעבוד גליות ושאור שבעיסה נתמעטו הלבבות והרפנו מלעבדו עבוה"ק, שעבדנו בהיותנו בבית זבול תפארתנו. שעבדו כהנים בעבודתם בהקרבת הקרבנות, והלוים בשירם וזמרם. ועתה בעוה"ר כאשר חרב ביהמ"ק, ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו, וגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, ולא נשאר בידינו כ"א מה שאנו מיחדים שמו יתברך, ומקבלים עלינו עול מלכות שמים בקריאת שמע ישראל ד' וגו', אמנם עכ"ז נא ונא חוס ורחם עלינו, ויתעורר אהבתו אלינו, ו'**כימי צאתך מארץ מצרים**' כמו שאהב אותנו בימי צאתנו ממצרים, אשר גם אז לא הי' בידינו מצות ומעשים טובים, כ"א קבלת עול מלכות שמים בלבד, וקראונהו אבינו, והי' זה חשוב בעיניו, והי' לו מזה נחת רוח גדולה, וכמו כן גם עתה '**אראנו נפלאות**' הגם אין בידינו כלום, כ"א הדיבור הפשוט מעומק לבנו, שאנו אומרים לפניו יתברך אבינו שבשמים, אכי"ר.

אמרי דבש (פרק יא, דף ע"א)

מעין עוה"ב יום שבת מנוחה, פדותינו תצמיח ונס יגון ואנחה

קדושת ומעלת 'שבת חזון'

השבת כולו הוא בבחי' רעוא דרעוין ◇ הטעם שגדול במעלה מכל שבתות השנה ◇ מעלה תפילות כל השנה
◇ התגלות היחוד בתכלית העילוי ◇ כלול בו כל הברכות והקדושות הטמונים בט' באב ושיתגלו בב"א ◇

שבת חזון גדול במעלה מכל שבתות השנה, שטרם צאת ישראל לגלותם היה היחוד במעלה עליונה

שבת חזון י"ל אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה. ע"ד שנשאלתי פעם א' לבאר המדרש דאיתא שם **לא היה יום מועד לישראל. כיום שנחרב בהמ"ק** ע"כ. והוא פלא. וכבר עמד בזה בעל המחבר משנה למלך בספרו הטהור פרשת דרכים עיי"ש. **אמנם בשום שכל והערת לב. י"ל בזה ע"ד מאחז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך. והמשכיל יבין.** דוגמא לזה תמצא בפרשת ויגש. ע"פ ויסע ישראל וכל אשר לו גו' יעו"ש וכו'.

ועפי"ז מיושב קושית הריטב"א ז"ל על מה שאמרו (יומא נד ע"ב) בשעה שנכנסו או"ה להיכל ראו כרובין המעורין זה בזה וכו', והקשה מדאמרינן (ב"ב צט.) שכשאין עושין רצונו של מקום פניהם לבית והוא הדין בכרובים דצורתא כדמוכח ביומא דמראין להם כרובים דצורתא ראו חבתכם וכו', ואם כן בזמן החורבן שלא היו עושין רצונו של מקום איך ראו אותם מעורין זה בזה, אמנם עפי"ד האוה"י מיושב שפיר.

אוהב ישראל

כלול בו כל הברכות והקדושות הטמונים וגנוזים בט' באב ושיתגלו בב"א, דהיינו הגילויים דלעתיד, אשפוך רוחי על כל בשר ו'בחוריכם חזיונות יראו'

הנה שבת זה נקרא שבת חזון על שם פתיחת ההפטורה דשבת זה. ויש להבין בשלמא שבת נחמו שנקרא על שם פתיחת ההפטורה שהוא לשון נחמה ובו מתחיל ז' דנחמתא. אבל כאן דעיקר ההפטורה הוא התוכחות אחר כך ואם מפני הרמז שמרמז חזון לראיה היה צריך לקרות גם כן שבת דברי שבת שמעו. אך הענין הוא על פי מה שנאמר גם נביאים לא מצאו חזון מה'. ואיתא במדרש (איכה ב' ט') גם נביאים אלו נביאי האמת לא מצאו חזון מה'. והנה הריטב"א ז"ל הקשה על מה שאמרו (יומא נ"ד ע"ב) בשעה שנכנסו אומות העולם להיכל ראו הכרובים שמעורין זה בזה הא אמרינן (ב"ב צ"ט.) דבזמן שאין עושין רצונו של מקום פניהם לבית ואז בשעת החורבן לא היו אז עושין רצונו של מקום ולמה היו אז מעורין זה בזה. ואף הכרובים דצורתא גם כן היו מתחפכין כפי מצב ישראל וכמו שאמרו (יומא שם) שהיו מראין להם הכרובים ראו חבתכם לפני המקום לרא"י דקאי על מקדש שני.

אך הענין הוא דאיתא בירושלמי ומדרש (איכה פ"א ע') **שבט' באב תיכף אחר החורבן נולד משיח** וארי"א וכו' ולאו מקרא מלא הוא 'והלבנון באדיר יפול' וכתיב בתריה 'ויצא חוטר מגזע ישי' וגו'. וכן היה בהתחלת בריאתו של עולם דכתיב והארץ היתה תוהו ובהו שנדרש (ב"ר פ' ב') על ד' מלכיות וכתיב בתריה ורוח אלהים מרחפת על פני המים ונדרש (שם) זה רוחו של מלך המשיח על פני המים בזכות התשובה שנמשל למים שנאמר שפכי כמים לבך. וכן היה כאן שקודם שנחרב הבית היו באמת אין עושין רצונו של מקום שלא עלה על דעתם שיחרב הבית. **אבל כשראו שנכנסו אויבים להיכל תיכף הרהרו כל ישראל תשובה רק שכבר נגזרה גזירה וכמו שחוכיחם ירמיה למה לא עשו תשובה עד שלא נגזרה גזירה שאז לא היה נחרב. ואז**

תיכף נעשו ישראל בכלל עושין רצונו של מקום ומזה נולד תיכף משיח.

ואיתא כן במדרש רבה (איכה ה' ט) טובה הי' מגילות קינות מכל מ' שנה וכו', והיינו הפורעניות שבה נטלו ישראל וכו', שבאמת אז קבלו ועשו תשובה ואם היו מתקנים הכל היו ראוי להיות תיכף התיקון האמיתי על ידי משיח שנולד. **ומשום זה תיכף החזירו הכרובים פניהם איש אל אחיו ולכן כשנכנסו האומות העולם מצאו הכרובים מעורים זה בזה.** וכן נולד באמת אז רוחו של משיח דכמו שנולד בעולם הזה נפש שיהיה ראוי להיות משיח אם נזכה לכך כן נולד נפש ורוח של משיח שנולד על ידי זיווג ויחוד זעיר ונוקביה שעל זה מרמזין הב' כרובים. **וזהו שהיו תיכף הכרובים פניהם איש אל אחיו שזה מורה על יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. וכן בכל שנה בתשעה באב נולד משיח** שבכל דור יש נפש אחד שראוי להיות משיח אם יהיה הדור זכאי. וכמו שמצינו שנחלקו בגמרא (סנהדרין צ"ח ע"ב) דבי ר' שילא אמרו שילה שמו וכו', והיינו שכל אחד אמרו על רבם שהוא הנפש שראוי להיות משיח אם יהיה הדור זכאי וראוי לכך.

ובימות המשיח כתיב (יואל ג) **'והיה אחרי כן אשפוך את רוחי וגו' ונבאו בניכם וגו' בחוריכם חזיונות יראו'.** והנה כבר אמרנו **שבכל שבת נכלל כל הקדושות שבאים בתוך ימי המעשה שאחריו וכמו שאומרים וקדשת"ו מכ"ל הזמני"ם דשבת כולל כל קדושת הזמנים** וכמו שאמר בזוהר הקדוש (יתרו פ"ח א') **כל ברכאן וכו' ביומא שביעאה תליין דשבת כולל כל הברכות וכל הקדושות** שהם אחד כמו שנאמר ויברך ויקדש **וכל מה שיש בתוך ימי המעשה ברכה וקדושה מקבל מיום השבת שקודם לו.** ומהאי טעמא מברכין החודש בשבת שקודם ראש חודש שקדושת ראש חודש שיבא בתוך השבוע כלול בשבת הקודם ומקבל מיום השבת. **וכן השבת הזה שחל תשעה באב בימי המעשה שאחר כך הנה זה שהיה אז יום חורבן בית אלהינו אינו נכלל בשבת הקודם דשבת הוא רק כללא דכל ברכאן וקדישין. אבל מה שמיום תשעה באב הוא יום הולדת נפשו ורוחו של משיח זה כלול בשבת זה שקודם תשעה באב שממנו מקבל יום זה הקדושה זו וכאמור. ולכן נקרא שבת זה שבת חזון שבו ראוי שיולד משיח ויקוים אשפוך את רוחי על כל בשר וגו' בחוריכם חזיונות יראו.**

פרי צדיק

'שבת חזון', ע"ש שמראים לנשמות ישראל רב טוב הצפון לנו בעת הגאולה, ועי"ז משתוקקים להגאולה, ומזה יש לנו חיזוק כל ימינו שבודאי בא יבא לא יאחר, שהרי אינו משתכח מן הלב

ואומר אבד נצחי ותוחלתי מה' זכור עניי ומרודי לענה וראש זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. (איכה ג, יח–כ). יש לדקדק שהוה ליה למימר זאת אשיב אל לבי חסדי ה' וכו'. על כן אוחיל. ומדוע מקדים על כן אוחיל, המסובב להסבה שהוא חסדי ה' כי לא תמנו. אמנם **הענין מה שקורין שבת חזון** על שם מה שאינו לשבחן של ישראל, יש לומר שחזון לשון מהזה, **מה שמראין היעודים רב טוב הצפון אחר כבוש המלחמה הגדולה בעזרת השם לנפשות ישראל הנשלחים לעולם הזה מחמת שהם אוהבי השם יתברך ואוהבים לו וכל מגמתם אליו קודם שנשלחו לעולם הזה למלחמה מראין להם רב טוב הצפון.**

אך בעונותינו הרבים תרגז בטנם של שונאי ישראל עלינו, **אך ממה שאנו זוכרים עניינו ומרודינו ותשוח עלינו נפשנו מזה ניכר בבירור שלא אבד נצחינו ותוחלתינו חס ושלום, כי נגזר על המת שישתכח מן הלב מחמת שנסתלק הניצחון למעלה בלי תוחלת חזרה עתה, מה שאין כן חי אינו משתכח.** וזהו **'זאת אשיב אל לבי'**, מה ש**'זכור תזכור ותשוח נפשי'** מזה נראה בעליל כי לא נכזבה תוחלתי בכל יום **'על כן אוחיל'.** וזהו (תהלים פד, ב–ג) **'מה ידידות משכנותיך ה' כו' נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'**, כי משכן על שם משכן שנתמשכן בעונותינו הרבים אך משכון ולא מכר, כי ציון במשפט תפדה, כמו משכון הנפדה **וזה ניכר על ידי מה שנכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' תמיד.**

קדושת לוי

"שבת חזון" על שם עין חמלתו הפקוחה עלינו בימים אלו, מכח עניותינו ולבינו הנשבר על חורבן ביהמ"ק וצרות ישראל

טעם למה נקרא 'שבת חזון', יש לומר על פי מה שבארנו הכתוב (תהלים לג, יח): **'עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו'**, היינו **כי יראיו המיחלים אך לחסדו, חסד חנם כי אין מחזיקים טובה לעצמם, והמה כבחינת 'עני' דלית ליה מגרמיה כלום, הם עושים מ'עני' צירוף 'עין' להשי"ת כביכול, כי רם ה' ושפל יראה להשגיח בעינא פקיחא**

עליהם. והנה בימים האלה ודאי כל איש ישראלי לבו נשבר ונדכה, אשר זה כמה אשר הבית נחרב בעוונינו ועדיין לא נושענו, וכל אדם הוא בבחינת 'עני', ועל ידי זה נעשה בחינת 'עין' להקב"ה, להשגיח עלינו בעינא פקיחא וחמלה. והנה הקב"ה נקרא 'שבת' כי שבת שמא דקוב"ה כנודע **לכן נקרא 'שבת חזון' שאנו מעוררים אליו ית' בחינת ראיה** (חזון), **שעיניו יחזו בשפלותינו ולנשאינו כימי עולם, אמן סלה.**

דברי אלימלך, גראדזיסק

בשבת חזון כולו רעוא דרעוין

שמעתי מפ"ק זקיני (הריי"ם) **ז"ל בשם רבו הקדוש הרבי מלובלין ז"ל ששבת קודש זה כולו עת רצון, כמו בזמן שלוש סעודות, שהטעם הוא מפני כי עת מנחה הוא זמן דין וחשב"ק מהפכו לרחמים, לכך הוא רעוא דרעוא, כן כל השב"ק חזה, מפני כי ט' הימים ימי דין מהפכם השב"ק לרחמים רבים.**

שפתי צדיק (דברים אות א' שבת חזון אות מג ואות מט, עיי"ש)

בשבת זו גדול כחו מאד לקורב הגאולה, וזאת ע"י שאנו מתחזקים לעשות את השבת בשמחה, וזה מעורר תענוג נפלא למעלה המקרב הגאולה

הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עכ"ז יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפלה בשמחה, בפרט בשעת אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוך ומחול וכנור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות כי בלאו הכי יש לו שמחת לב. אבן כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר הקרהו, אז יקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו ית', שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש עצב בבתי בראי, אז צריכים מי אשר ה' בלבו להתחזק ולכנום אל בתי גוואי ולהפשיט עצמו מכל מיני עצבות ולשמח כבוד המלך ולומר לפניו אתה מלכנו מעולם וגם עכשיו ותמלוך לעולם ועד והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה.

וכבר הקדים לנו אדומו"ר ז"ל הנ"ל רמז בפסוק (איכה א, ג) **כל רודפיה השיגוה בין המצרים,** דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים. למשל כי כשהשר יושב בביתו אז אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשוקים וברחובות חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו. וכן הנמשל לדעת כי בזמן הזה כי כצפור נודדת מקנה וגו' (משלי כג, ח), לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם עכ"ל.

ועיקר הענין להתחזק ולאמין את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם.

עבודת ישראל

תפילות ימי בין המצרים וביחוד של שבת חזון מעלות את כל תפילות השנה

איתא בזוהר הק' פר' שמות 'ותצפנהו שלשה ירחים' (שמות ב, ב) ג' ירחים אלו תמוז ואב וטבת, שהם חדשי עשו ודינא קשיא שרי בעלמא כו', ונודע, שלעתיד יתהפכו הימים הללו לששון ויהיו חדשים שלנו. וזה **שנאמר** (תהלים קטז, א): 'אהבתי כי ישמע וגו' ובימי אקרא', כי הנה כתיב (תהלים קב, א): 'תפלה לעני כי יעטוף' וכו' ובזוה"ק (ח א כג:) שתפלת העני בעת צר לו מעטפת כל התפלות להעלותם ברצון. וכן תפלת ישראל בימי המצרים, שמתפללים בלב נשבר, מתקבלת לרצון יותר מבכל השנה.

וכמו ששמעתי בשם הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע שאמר, **שהתפלה שבשבת חזון צריך ליזהר בזה בכונה, כי היא מעלת כל התפילות של השנה,** מטעם הנ"ל, שהיא בחינת 'תפלה לעני'. ואולם אנו מבקשים שיהיו הימים ימים שלנו, ולא של עשו הרשע, ונתקבל התפלה לרצון ביומי הרמת קרנינו וז"ש: **'כי תשה אזנו לי וביומ"י אקרא'.**

תכלת מרדכי (למהרש"ם ז"ל ח"ב עמ' שכט)

הטעם שצדיקים הרבו להפליא ולהגדיל מעלת שבת חזון, משום כי אחר שהימים הם ימי בין המצרים, בהם גדולה מאד הסתר פני כבודו ית', והחושך יכסה ארץ לפיכך הארת וקדושת השבת הבאה בימים הללו נראית ונרגשת ביתר שאת וביתר עוז למי אשר קרבת אלקים יחפוץ.

הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב (דברי דוד – ליקוטים עמ' סה)

פנימי תניא בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון רבי מתתיהו דויטש שליט"א

גאב"ד שכונת רמת שלמה בעיה"ק ירושלים ת"ו, מח"ס שו"ת נתיבות אדם

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א בקרית יואל יע"א

יום א' פרשת וישב תשפ"ו לפ"ק

רבינו: שלום עליכם, א חשוב'ער גאסט.

וואם מאכט מען עפעם גוטס?

גאב"ד רמת שלמה: אז מ'שטייט דא ביים רבי'ן אין צימער, שפירט מען זיך גאר גוט.

הגר"מ מסר לרבינו את ספרו שו"ת נתיבות אדם ח"ג

שאך זה יצא לאור, ורבינו עיין בה קצת

ואמר: שוין ברוך ה' א דריטע חלק.

איך זעה דער רבי האט פונקט אויפגעמישט דא צו די תשובה וועגן שומע כעונה, דאם איז צו מיין שוואגער דעם טשאקעווער רב, רבי זלמן [ז"ל].[1]

ס'איז דא אויף מצוה הבאה בעבירה אויך.

אגב, דעם רבי'נס שיעור וואם דער רבי האט געזאגט אין 'כולל ברייש' אין בני ברק,[2] איז געווען א שמועס אין גאנץ ארץ ישראל, איך רעד אינעם עולם הישיבות.

כ'האב געהערט דער רבי האט דארט נאכגעזאגט א קשיא, אז תשובה איז לכאורה א מצוה הבאה בעבירה?

רבינו: יא, דער זיידע ז"ל אין עצי חיים (לשבת שובה אות יא) פרעגט די קשיא.[3]

אויב תשובה איז א מצות עשה, קומט עם דאך דורך אן עבירה, אז נישט קען מען נישט מקיים זיין די מצוה פון תשובה.[4]

לויט די מוני המצוות וואם זיי זאגן אז 'ושבת' איז א מצות עשה,[5] דער רמב"ן (בהשגותיו על הרמב"ם, וברמב"ן עה"ת דברים ל, יא) דער רבינו יונה (שערי תשובה שער א, א, ועוד).[6]

---

1 הגאון שליט"א הוא חתנו של כ"ק הגאון הצדיק רבי משה הלברשטאם ז"ל חבר בי דינא רבא דעיה"ק בעיה"ק ירושלים ת"ו מח"ס שו"ת דברי משה.

2 הכולל המפורסם בשם 'חלקת יעקב' נקראת ע"ש של הגאון הגדול רבי מרדכי יעקב ברייש ז"ל אב"ד הקהילה החרדית בציריך שבשווייץ, מחבר שו"ת 'חלקת יעקב'. אשר בצל כנפי' שוקדים תלמידי חכמים מופלגים ומפורסמים מכל החוגים בעיר בני ברק. הוקם ע"י בנו ומ"מ הגאון רבי שאול ברייש ז"ל. כיום מתנהל הכולל ע"י בנו הג"ר משה ברייש שליט"א נשיא הכולל, ובראשותו של הראה"כ הגאון המפורסם רבי מאיר לוריא שליט"א.

3 עיי"ש שכ' להעיר בענין מצות תשובה, שהוא מצות עשה כמ"ש (דברים ל ב) ושבת עד ה' אלקיך, דלכאורה כיון שהעבירה גרמה לתשובה שתבא, הוי תשובה מצוה הבאה בעבירה דלא חשוב למצוה, עי"ש לפי דרכו.

וכן עיי' בס' הבה תמים (אות ע"ג) להגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אב"ד קאשוי שג"כ פלפל בקושיא זו.

4 וביותר קשה לפי מה דאיתא בגמרא (יומא פו:) דאמר ריש לקיש דבתשובה מאהבה הזדונות נעשו זכיות, וכתב החתם סופר (דרשות לשבת שובה דף יט.) שהשב מאהבה שנעשים לו זדונות זכיות, כל זית נבילה שאכל הוי ליה כאילו אכל קרבן פסח בירושלים וכדומה, עכל"ק. וקשה הלא זכיות הללו באין על ידי עבירה, והוו מצוה הבאה בעבירה.

5 במצוות התשובה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן מהיכן נלמד המצוה בתורה. דעת הרמב"ן (דברים ל, יא) שעצם התשובה הוא מצוה מדאורייתא, ונלמדת מהא דכתיב (שם ל, ב) ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו.

אבן דעת הרמב"ם דמצוות עשה השייכת בתשובה היא רק מצוות ווידוי, כמו שפתח את הלכות תשובה (פ"א ה"א) בזה"ל: כל מצוות שבתורה וכו' אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני הא'ל ברוך הוא וכו' שנאמר 'איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו' זה וידוי דברים. והפסוק 'ושבת עד ה' אלוקיך' ס"ל להרמב"ם שאינו ציווי אלא הבטחה כמ"ש בהלכות תשובה (פ"ו ה"ח).

גאב"ד רמת שלמה: דער רמב"ם פסק'נט אויך אזוי.

רבינו: יא, נאר דער רמב"ם לערנט אז ווידוי איז די מצות עשה, דער סמ"ג לערנט אויך אזוי,[7] און ביי דעם איז טאקע אויך שייך צו זאגן אז מצות ווידוי איז א מצוה הבאה בעבירה.

אבער די מוני המצוות האבן גערעכנט תשובה אליינם פאר א מצות עשה.

דער רמב"ן (דברים ל, יא) זאגט אז אין פסוק שטייט כי המצוה 'הזאת', זאגט ער דאס מיינט מען דוקא מצוות תשובה,[8] לויט דעם קומט אוים אז מצוה הבאה איז א מצוה הבאה בעבירה.

גאב"ד רמת שלמה: ס'איז דא תשובת רבי סעדיה גאון, אז מ'טוט תשובה אויף די מצוות.[9]

רבינו: דאס קען מען שוין פארענטפערן, אבער פשטות ביי תשובה אויף אן עבירה איז עס א מצוה הבאה בעבירה.

גאב"ד רמת שלמה: איך האב א זוהן ער הייסט ר' דוד זאל זיין געזונט, ער וואוינט היינט אין בני ברק, ער האט מיר עם אהנגעהויבן נאכצוזאגן, ער איז זייער נתפעל געווארן פון די גאנצע דרשה.

נו, וואם האט דער רבי געזאגט? מיט וואם האט דאס דער רבי פארענטפערט דארט?

רבינו: כ'האב געזאגט אז דאס איז תלוי אין די מחלוקת הראשונים וואם תוס' ברענגט פונעם ר"י מיטן רבינו תם,[10] דער ר"י האלט דאך אז ווען ס'ענדיגט זיך די עבירה איז שוין נישטא קיין מצוה הבאה בעבירה.

איז לויטן ר"י איז דאך שוין נישטא דא די עבירה, ווען ער טוט תשובה איז שוין לאנג געענדיגט די עבירה, דעמאלטס איז שוין נישט שייך קיין מצוה הבאה בעבירה. נאר לויטן רבינו תם איז עס געבליבן א מצוה הבאה בעבירה.

גאב"ד רמת שלמה: נו איז וואם וועט מען זאגן, ווי אזוי ארבעט טאקע מצוות תשובה?

רבינו: אה, האב איך געזאגט אז פון דא איז קודם א ראיה צום שיטת הר"י.

גאב"ד רמת שלמה: אה, איז דא א ראיה צום ר"י, אן

---

6 וז"ל רבינו יונה (שם): והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה, והתבאר, כי התשובה מתקבלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו, כל שכן אם ישוב מיראת השם ואהבתו, שנאמר (דברים ה, ל): "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלוהיך ושמעת בקולו".

7 וז"ל בסמ"ג מצות עשה ט"ז: מצות עשה שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. וכל מצוות שבתורה, בין עשה ובין לא תעשה, אם עבר על אחת מהן, בין בזדון בין בשוגג, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני הקב"ה, שנאמר "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו" (במדבר ה, ו-ז) זה וידוי דברים.

8 וז"ל (שם): והנכון כי על כל התורה יאמר (דברים ח, א) "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום" אבל "המצוה הזאת" על התשובה הנזכרת כי והשבות אל לבבך (בפסוק א) ושבת עד ה' אלהיך (בפסוק ב) מצוה שיצוה אותנו לעשות כן, עי"ש.

9 עי' סידורו של שבת (ח"ב דרוש השלישי פרק ג מאמר ה): על דרך ששמעתי בשם רב סעדיה גאון שפעם א' בא אצלו א' מתלמידיו פתאום בלילה ומצא אותו שהיה מתגלגל בשלג, והיה התלמיד עומד משתומם ונחרד ונרתע ואמר לו רבי כלום ח"ו אתה צריכין לתשובה ביסורים וסיגופים גדולים כאלו וכו', והשיב לו תדע שמעולם לא עשיתי כזאת כי ידעתי בנפשי שלא עברתי על עבירה כזו ח"ו שאהיה צריך לכזה. ואך למדתי דרך הזה מבעה"ב אחד שבאתי לבית מלונו ונתאכסנתי אצלו, והוא לא היה מכיר בי אם אני בעל תורה או לא, וכבדני כערך הכבוד שעושין לכל אדם מהמוני עם ב"י, ואח"כ יצא הקול בעיר שאני באתי לשם ונתאספו כל בני העיר אנשים ונשים וטף ובאו כולם לכבודי כדרך אנשי ישראל שכבוד ת"ח יקר בעיניהם וכולם מכבדין אותי ומספרין בשבחי ומשמשין אותי למאוד. וכראות הבעה"ב שכן הוא התחיל גם הוא אח"כ לכבדני בכבוד גדול ונורא מאוד ולעשות לי כל מיני יקר וגדולה כפי השגת ידו ויותר, וכשרציתי לצאת משם לשום לדרך פעמי וכל בני הקהילה עומדים ללויני ויפול הבעה"ב לפני רגלי ויבך ויתחנן לי לאמור ימחול נא כ"ת לי על כבודו ואמרתי הלא כל הכבוד הזה עשית לי מאשר היה בידך ובכוחך לעשות, ומה היית יכול לעשות עוד בכבודי, והשיבני אני מפיסו על השעה הראשונה שלא הייתי יודע במעלות גדולות אדמו"ר, ולא כבדתו בכבוד הראוי לכבודו הרמתה רק כפי שמכבדין שארי אנשים, ע"ז אני נופל לפני רגלי אדמו"ר ומבקש מלפניו יסלח אדוני לעבדו על מעט הכבוד שעשיתי לו שלא ידעתי אז בגדולת אדמו"ר.

ואלה הדברים נכנסו בתוך מעמקי לבי אם בכבוד בשר ודם נפל לפני בכבי ובתחנונים שאסלח לו על העבר, מכש"כ דכש"כ בגדולת יוצר בראשית שידעתי בטוב אשר עתה נתרבה הדעת וההכרה אצלי ביותר ויותר מאשר ידעתי מאז. ועתה גדלה עבודתי ויראתי ואהבתי אליו ביתר שאת לפי ערך גדולת ההכרה בו, ועל העבר אני מתחנן ומבקש מלפניו ומסגף עצמי בסיגופים האלה שימחול לי על מיעוט עבודתי וקטנות יראתי ואהבתי בימים שעברו, כי מצער הוא מאוד לפי ערך העבודה שראוי לעבדו בפחד ובאימה כאשר עתה אני מכיר בו.

ולא זו בלבד שהוא בחינת הכלליות תשובה על העבר, אף גם בעזה"י בכל יום ויום אני מכיר יותר בגדולתו לפי שכלי ועבודה רבה נוספת אלי בכל עת, ובכל יום אני מתחרט ועושה תשובה שלימה על יום אתמול כי יעבור במיעוט הכבוד הראוי לפי אשר ידעתי ביום זה, עי"ש.

10 דנחלקו הראשונים בתוספות במס' סוכה (ל. ד"ה הא) במס' גיטין (מה. ד"ה מאי) ובמס' בבא קמא (סו. ד"ה אמר) בדין מצוה הבאה בעבירה, שיטת ר"י כל זמן שלא נגמר עדיין מעשה הגניבה ולא קנאו הגזלן שייך מצוה הבאה בעבירה, אבל לאחר שקנאו על ידי יאוש והעבירה כבר נגמרה תו לא חשיב מצוה הבאה בעבירה, ורבינו תם ס"ל דלעולם שייך מצוה הבאה בעבירה.

לויטן רבינו תם וואם זאגט מען וועגן תשובה?

רבינו: כ׳בין געגאנגען דארט מיטן קול ארי׳ (או״ח סי׳ ח) אז מצוה הבאה בעבירה איז ווייל ס׳איז נישט ראוי צו מאכן א ברכה, נו אויף מצות תשובה מאכט מען דאך נישט קיין ברכה.[11]

גאב״ד רמת שלמה: אה, דעמאלטם שטימט עם אויך לויט רבינו תם, זייער שיין.

דער חתם סופר פרעגט די וואך, ווי אזוי האט מען געקענט הרג׳ענען די בני שכם, אויב זיי האבן זיך געמ׳מל׳ט זענען זיי דאך כתינוק שנולד דמי. קודם איז דא א מחלוקת דער רמב״ם מיט׳ן רמב״ן וואספארא עבירה זיי האבן בכלל געטוהן די בני שכם, אבער אויב זיי האבן זיך שוין געמ׳מל׳ט איז שוין דא א דין פון גר שנתגייר כתינוק שנולד דמי, איז שוין נישטא קיין עבירה.

און דער חתם סופר זאגט א מורא׳דיגע תירוץ, אז זיי האבן אנגעהויבן צו מל׳ן, און זיי האבן געזאגט אז זיי ווילן זעהן וואם איז געווען דער גירות... פארוואם האבן זיי געווארט דריי טעג, ווייל דעם דריטן טאג וועלט מען אביסל שוואך, אבער דער חתם סופר גייט דא מיט א וועג אז נאך דריי טעג וועלט מען מער שטארקער, האבן זיי געזאגט אז זיי וועלן אנהייבן צו הרג׳ענען, אויב זיי וועלן זעהן אז ס׳גייט אין גאנג, איז א ראיה אז ס׳איז געווען א גירות לשם אישות, במילא איז עס נישט קיין גירות. אבער אויב ס׳וועט נישט גיין איז א ראיה אז ס׳איז אמת׳ע גרים, דער חתם סופר זאגט דארט א וואלט, א שיעור אין חושן משפט, אויב א איד טוט א מצוה קען נישט פון דעם ארויסקומען קיין שלעכטס.

רבינו: אז אויב ס׳איז אמת׳ע גירות וועט נישט גיין זיי צו הרג׳ענען.

גאב״ד רמת שלמה: כ׳האב אמאל צוגעלייגט, אז יעקב אבינו האט געזאגט (בראשית לה, ל) ׳עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ׳. יעקב אבינו איז דאך געווען אן איש אמת, ער האט פון איינעם מורא געהאט? ער האט געטוהן וואם ס׳איז ריכטיג, און אז ס׳האט אויסגעפעלט האט מען געדארפט אויסהרג׳ענען גאנץ שכם... נאר ער האט זיי געזאגט אז די גאנצע וועלט וועט נישט וויסן דעם פשעטל פון חתם סופר, זיי וועלן זאגן אז מ׳האט דא אויסגע׳הרג׳עט אידן.

*

גאב״ד רמת שלמה: אויסער וואם ס׳איז געווען א מדובר דאם וואם דער רבי האט גערעדט בגלוי, איז אויך געווען א מדובר דאם וואם דער רבי האט גערעדט בצנעה, דער רבי האט גערעדט מיט די דיינים, וועגן די באטערי פונעם מכשיר שמיעה, שמה יתקן כלי שיר, ווען דער רבי איז געווען ביי רבי יעקב מאיר שטערן,[12] מ׳האט גערעדט וועגן די שאלה פון די אויער מאשינדלעך.

והראה על א׳ מבניו, ואמר: דאם איז מיין זוהן ר׳ הילל, ער זיצט אויך אינעם בית הוראה פון רבי יעקב מאיר שטערן.

ער הייסט דער באבובער רב אין אלעד...[13]

והראה מוה״ר חיים שלמה פישער הי״ו, משב״ק: דאם איז די בעטערי פון וואם מ׳האט גערעדט.

רבינו: אזא מאשין וואם מ׳נוצט אויף זיך, דארף מען חושש זיין שמא יתקן כלי שיר.

אסאך ראשונים נעמען דאך אן אז דער איסור איז אויף יעדן

---

11 עיי״ש בתשו׳ קול ארי׳ שכ׳ ליישב סברת התוס׳ (סוכה ט. ד״ה ההוא) דמצוה הבאה בעבירה לא יצא מדרבנן ומה״ת יצא. והוא תמוה אם מן התורה יצא מאיזה טעם אמרו חכמים שלא יצא. אך ביאור הדבר כי מצינו בדין חליצה (יבמות קד:) דהאשה צריכה לקרות לא אבה יבמי, והקריאה אינה מעכבת, ומכל מקום צריך שתהא ראוי לקריאה, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת. והנה כתבו התוס׳ במס׳ בבא קמא (דף סו. ד״ה אמר) דמצוה הבאה בעבירה אפילו לאחר קנין לא יברך עליו, כדאיתא בגמרא (בבא קמא צד.) הרי שגזל סאה חטין טחנה ואפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ. ולפי זה יש לומר דנהי דבכל המצות ברכות אינן מעכבות (תוס׳ ברכות יג. ד״ה היה קורא), ואף אם לא בירך יצא בדיעבד, מ״מ יש לומר שזהו דוקא אם הוא ראוי לברך, אז הברכות אינן מעכבת, ועל דרך כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת, אבל מצוה הבאה בעבירה, כיון שאינו ראוי לברך, שוב הברכה מעכבת. ומשום הכי מצוה הבאה בעבירה פסול רק מדרבנן, דכיון דהברכות אינן אלא מדרבנן, לכן אמרו רבנן שאינו יוצא מצד שהברכה מעכבת מדרבנן, עכ״ד.

ולפי האמור יישב מרן שליט״א, דלא מיבעיא לשיטת ר״י דלאחר שנגמר העבירה תו לא שייך מצהב״ע, אתיא שפיר ענין התשובה, דכיון שבשעה שהוא עושה תשובה ומתחרט על מעשיו, כבר כלתה העבירה ואינה עוד, לכן שפיר מתהפכין העבירות לזכיות, ותו לא הוו מצוה הבאה בעבירה. אמנם גם לשיטת ר״ת יתיישב ענין התשובה, דהלא מצות תשובה אין מברכין עליה, ועל כן אין בה משום מצוה הבאה בעבירה, וגם על הזכיות שנתהפכו מהזדונות על ידי התשובה, אין מברכין עליהן, ולכן לא נפסלו מטעם מצוה הבאה בעבירה.

12 רבינו ביקור בבית הגאון המובהק רבי יעקב מאיר שטערן שליט״א רב שכונת קהלות יעקב בבני ברק יצ״ו, בעת ביקורו בעיר בני ברק יום ב׳ פ׳ ויצא העעל״ט בהמשך המסע המרומם בארה״ק ת״ו, ונכחו שם כמה מדייני קהלתינו הק׳ הנמנים בין תלמידיו בעיני הוראה, וגם כמה מחשובי מורי הוראה שליט״א בעיר, הישובים אצלו בבית הוראה.

13 וכעת כבר עלה ונתעלה מחיל אל חיל, כאשר בחודש תמוז העעל״ט נתמנה בהסכמת כל הקהלות בעיר, לכהן פאר בתור רב דשכונה החדשה בעיר אלעד יצ״ו.

השמעת קול נישט דוקא לשיר.[14]

גאב"ד רמת שלמה: די שאלה איז צי ס'איז א מכה בפטיש, ווייל די זאך איז דאך א פארטיגע זאך אהן דעם אויך.

רבינו: איר זעהט? אהן די בעטערי איז עס א טויטע זאך.[15]

גאב"ד רמת שלמה: אבער למעשה די זאך איינעם פאר זיך איז דאך אינגאנצן פארטיג?

רבינו: אהן דעם קען עם אבער נישט ארבעטן, ס'איז גארנישט, ס'איז א שטיקל פלעסטיק.

גאב"ד רמת שלמה: אבער מ'הערט דאך נישט בעסער דערמיט ווייל ס'איז דא די באטערי, מ'הערט ווייל אינעווייניג איז דא עפעס א מאשינקעלע.

רבינו: יא, דא איז דא א מאשינקעלע, אבער די מאשינקעלע ארבעט נישט אהן א בעטערי.

בנו הגר"ה: ס'איז לכאורה דומה צו שיך וואם דער מחבר ברענגט אין סי' שי"ז, דער מגן אברהם דארט (סקי"ז), וועגן אריין לייגן בענדלעך אין די שיך. אז נאר דאם ערשטע מאל וואם מ'לייגט אריין די בענדלעך איז א פראבלעם.[16]

רבינו: דאם בענדל מאכט נישט ארבעטן די שיך, די בענדל האלט דעם שיך.

גאב"ד רמת שלמה: איז פארוואם דעם ערשטן מאל טאר מען נישט אריינלייגן די בענדלעך?

בכלל האב איך געזאגט, אז די בענדלעך וואם ס'שטייט אין שולחן ערוך רעדט זיך נישט פון אונזערע בענדלעך, דארט איז געווען אז אהן די בענדלעך האט מען אמאל נישט געקענט אהנטוהן דעם שיך, ס'האט געהאלטן די גאנצע שיך.

רבינו: איר מיינט אזוי ווי א חליצה שיך.

גאב"ד רמת שלמה: יא, פונקט אזוי, אזא אופן ווי א חליצה שיך.

בנו הגר"ה: די נושאי כלים זאגן דארט אז א זאך וואם איז עשוי לפתוח ולסגור תמיד איז נישט שייך ביי דעם מכה בפטיש, ס'איז דאך עשוי צו אריין נעמען און ארויס נעמען.

רבינו: אזוי ווי די דעקלעך פון די באטלעך, דאם מאכט מען אויף און מ'פארמאכט עם צוריק, זאגט מען נישט אז סאיז מכה בפטיש.[17]

גאב"ד רמת שלמה: פארץ רבינ'ן איז אויסגעקומען אז ס'איז א מכה בפטיש, און רבי יעקב מאיר [שטערן] האט געוואלט זאגן אז ער האלט אז ס'איז נאר א איסור דרבנן.

---

14 דהנה במסכת עירובין (קד.) נחלקו אמוראים האם מחמת הגזירה שמא יבוא לתקן כלי שיר בשבת יש לאסור רק השמעת קול של שיר, או שמא כל השמעת קול אסורה אף שאינו קול שיר, והביאה הגמרא מעשה באדם שהקיש על הדלת באגרופו והשמיע קול, ואמר עולא שאדם זה חילל את השבת במעשה זה ועבר על איסור השמעת קול משום שסבר ש'כל אולידי קלא אסור', כלומר שסבר עולא שכל השמעת קול אסרו חכמים מחמת גזירה זו, אף על פי שאינו קול שיר, אבל אמר לו רבה לעולא שלא אסרו חכמים אלא קול שיר בלבד, כלומר שלא אסרו אלא השמעת קול בנעימה ונחת כעין שיר, וכשהקיש אדם זה באגרופו על הדלת אין בכך משום השמעת קול שיר ולכן מותר.

וכן בירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב) נחלקו אמוראים בעניין זה רבי אלעזר אמר כל משמיעי קול אסורים, וכן הובא שם מעשה ברבי אילא שהתאחד בבית המדרש בליל שבת, וכשבא לביתו מצא לבני ביתו שהן ישנים ולא רצה להקיש על הדלת לעוררן, משום שסבר שבהקשה זו יש לחוש משום השמעת קול בשבת, ומחמת כן נשאר ללון על הסולם שבפתח ביתו, ועוד הובא שם מעשה ברבי ירמיה שהיה רגיל ללמוד עם בנו של רבי אימי, ורצה בנו של רבי אימי להקיץ את רבי ירמיה בהשכמת הבוקר בשבת, והקיש על השער, אמר לו אביו רבי אימי מי התיר לך השמעת קול בשבת, הרי שסבר שכל השמעת קול אפילו שאינו קול שיר אסור.

ורבינו חננאל (עירובין שם) פסק שהלכה כעולא שאסור כל השמעת קול בשבת, אפילו קול שאינו בנעימה ונחת כקול שיר, וטעמו משום שבמסכת עירובין (שם) הקשתה הגמרא מספר קושיות על דברי רבה, ואף על פי שתירץ רבה את כל הקושיות שהקשו על דבריו, מכל מקום אשינויי לא סמכינן והעיקר כדעת עולא, וכך מסיק גם הראב"ן בביצה (ד"ה מכסין) שהביא את דברי הירושלמי הנ"ל, וכן מדברי הרוקח (הלכות יו"ט סי' ש"א) נראה שפוסק כעולא שכל השמעת קול אסורה.

ואף שבשו"ע (סי' של"ח) פסק כדעת רבה שאסור רק בהשמעת קול שיר דייקא, (וכן הוא דעת הרבה ראשונים כהרי"ף והמרדכי והגהות מיימוניות והאור זרוע ועוד), אבל הגר"א בביאורו (שם סעי' א) פסק כרבינו חננאל דכל השמעת קול אסור.

15 רבינו החמיר לעצמו בזה משום איסור שמא יתקן כלי שיר, אך יש בזה גם איסור מכה בפטיש אם מחזיר את הבעטער"י בשבת, דבלא הבעטערי אין כאן כלי כלל, וע"י החזרת בעטערי חדש נגמר הכלי וכמו בונה, נמצא אם גומר כלי בשבת או שמחזיר בעטערי לתוך מכונת השמיעה עושה הכלי בשבת וחייב משום כמה בפטיש, ולהרמב"ם גם משום בונה, וע' בפמ"ג (א"א סי' ש"ח ס"ק ע"ח) שיש חשש איסור תורה בתיקון מנא, דבלא הערכה אינו כלי כלל, ועי' ח"א (כלל מ"ד סי"ט) שמבאר מרש"י עירובין דהוה אב מלאכה דמתקן מנא, עכ"פ כשיש איסור דאורייתא אסור לתקן אפי' ע"י עכו"ם עי' מג"א (סי' תנ"ג).

16 כן מוכח ממ"ש המג"א (סי' שיז סק"ז) עמ"ש הש"ע שם שמותר להחזיר רצועות מנעל שנשמטו, וז"ל: אבל במנעל חדש אסור ליתן הרצועות בשבת דמתקן מנא ע"כ, וכ"כ בתו"ש (ס"ק ח), ובש"ע הרב (שם סעיף ה), ובחיי אדם (כלל מד דין ח), ומשמע דבמנעל ישן מותר ליתן אפי' רצועות חדשות דהכל תלוי במנעל ולא ברצועות.

17 האחרונים מבארין מסוגיית הש"ס (ר"ה במה טומנין) דמבואר שם דהטעם דישרי לסתור מגופה של חבית, ולא דמי דבר זה לפותח בית הצואר דיש בו איסור מכה בפטיש, הוא משום דזה חיבור וזה אינו חיבור, ופירש"י שם וז"ל: מגופה אינה מן החבית עצמה, ואע"פ שדבוקה בו אינו חשוב חיבור, שהרי לינטל עומדת וכו'.

איך האב אמאל געהערט רבי שלמה זלמן אויערבאך ז"ל, ער איז דאך געווען זייער שטארק אין הלכות שבת, זיינע פסקים זענען זייער שטארק, ער האט געהאלטן אז א זאך וואס איז פערטיג אינגאנצן נאר ס'איז דא א מניעה וואס לאזט עס נישט צו טוהן, האט ער געהאלטן אז ס'איז נישטא אין דעם קיין חשש פון מכה בפטיש. אבער לויט ווי דער רבי זאגט דא אז אהן די באטערי איז עס ממש גארנישט? ס'איז א בלויז א פלעסטיק? איז ביי דעם איז דאס נישט שייך.

רבינו: ניין, ווייל אהן א בעטערי איז עס ממש גארנישט.

בנו הגר"ה: די וואס מאכן א שהחיינו אויף א נייע כלי, קענען נישט מאכן די ברכה ביז וועז מ'לייגט אריין די באטערי?

רבינו: ניין. ס'איז ממש גארנישט.

גאב"ד רמת שלמה: וואס טוט דער רבי שבת?

רבינו: איך גיי נישט מיט דעם שבת און יו"ט.

גאב"ד רמת שלמה: איך האב געפרעגט דעם סטייפלער (הגאון בעל קהלות יעקב ז"ל) אלין בחור נאך, פארוואס ער לייגט נישט אריין די מאשינקעלע אין די אויער, ער האט דאך זייער שווער געהערט, האט ער געזאגט, אז שבת וויל ער עס נישט טראגן, און אויב מ'טראגט עס אינמיטן די וואך איז זייער שווער שפעטער שבת צו הערן, אבער דער רבי וווייסט אז וואס ער האט געוואלט הערן האט ער גאנץ גוט געהערט. כ'בין געווען ביי אים עטליכע מאל...[18]

רבינו: מ'זאגט אז דער זייד ז"ל דער קדושת יו"ט האט נישט געוואלט נוצן קיין לעקטער אפילו אינדערוואכן, ווייל ער האט נישט געוואלט אז אינדערוואכן זאל זיין ליכטיגער ווי שבת.[19]

והציג עוד א' מכניו, ואמר: דאס איז אויך מיין זוהן, ער הייסט ר' יעקב ישראל, ער איז אן איידעם ביי רבי נפתלי דיין,[20] ער פירט מיין בית הוראה 'יד הרמ"ה'.

והראה על א' ממלוויו הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר אברהם בנימין קרויס הי"ו מעיר קרית יואל יצ"ו שהתלווה אתו

ואמר: דאס איז זייער א גוטער פריינד מיינער....

רבינו: אה, ער איז דאך א היזיגער תושב...

גאב"ד רמת שלמה: א חשובער תושב דא...

רבינו: ער איז א שיינער נדיב דא אין שטאט. אבער וואס איז דער שייכות?

גאב"ד רמת שלמה: אה, א גוטע שאלה. איז אזוי, איך האב א זוהן ר' יודל.[21]

רבינו: יא, אים האב איך טאקע יעצט געזעהן אין ארץ ישראל, אין מירון איז ער געווען,[22] דארט האב איך אים געזעהן.

גאב"ד רמת שלמה: יא, ער איז טאקע זייער נאנט בלבבות מיטן רבי'ן, ס'איז שוין ברוך ה' דער דריטער דור וואס ס'איז דא די קירבה, מיין זוהן ר' יודל ברוך ה' איז א בקי בש"ס, ער ענדיגט יעדעם יאר ש"ס. יעדן טאג לערנט ער מיטן פשעווארסקער רבינ'ס זוהן אויפן טעלעפאן זיבן בלאט. חוץ דעם זוהר הק' און אלעם. און ער [ר' אברהם בנימין] איז זיינם זייער א נאנטער ידיד...

מוה"ר אברהם בנימין קרויס הי"ו: קודם האב איך נאכגעהערט דעם רבי'נס דרשות אין מירון, איך האב באמת געדארפט צו זיין אין מירון, מיין פלאן איז געווען צו פארן מיטהאלטן דעם שבת, נאר ס'האט זיך די לעצטע מינוט נישט אויסגעשטעלט מאיזה סיבה. אבער כ'האב נאכגעהערט אסאך, ספעציעל פון די תורה שבת וועז דער רבי האט געריידט וועגן די גרויסקייט פון קטרת.

רבינו: רבי שמעון זאגט דאס, כ'האב נאכגעזאגט פון זוהר וואס רבי שמעון זאגט.[23]

---

18 אגב, עיי' בס' דרך שיחה (פר' יתרו) מהגרח"ק ז"ל נשאל האם מותר לדבר בשבת עם אדם שיש לו מכשיר שמיעה, וכ' תשובה: אני נמנעתי שנה שלימה להיות ש"ץ בביהכנ"ס, כי היה בו יהודי עם מכשיר שמיעה, וגיסי הג"ר שאול בריזם טען שמותר דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה במקום מצוה, אבל כשמדבר עמו ממש הוי פסי"ר דניחא ליה וזו שאלה, עכ"ל.

וכן מסופר שהיה רגיל לעלות לתורה בכל שבת במנחה בכדי להשלים המאה ברכות, עד שהפסיק כשנודע לו שיש זקן א' בביהמ"ד שהולך עם מכשירי שמיעה, והיה מתיירא לברך בקול רם, כי אולי יגביר את העלעקטרי"ק של המכשיר בשעת אמירת הברכה.

19 ידוע מה שסיפר מרן רבינו ז"ל שאביו מרן הקדושת יו"ט לא רצה להשתמש בשבת באור העלעקטער שיצא אז טבעו, [מחמת חשש חילול שב"ק שמופיעים בשביל ישראל]. והיה אומר שהשבת נותן ברכה בכל דבר אפילו בהנרות. ואח"כ מנע עצמו מלהשתמש בו אף בימות החול באמרו שאינו מן הראוי שבימות החול יהיה יותר מאיר מבשבת.

20 הגאון הגדול רבי נפתלי הירצקא פרענקל ז"ל חבר בי דינא רבא דעדה"ח ורב קהילת חוג חתם סופר בעיה"ק ירושלים ת"ו ומח"ס שו"ת אמרי בינה.

21 בנו בכורו הגה"צ ר' יהודא ארי' דייטש שליט"א מגדולי המשפיעים בארה"ק ת"ו, חתן הגאון רבי דוב ווייס שליט"א ראש ישיבת תורת חיים ורב שכונת קרית צאנז בעיה"ק ירושלים ת"ו, מח"ס דובר ישרים.

22 על שב"ק פ' תולדות העעל"ט יחד עם אלופי אנשי שלומינו, קהלא קדישא, בצילא קדישא, באתרא קדישא מירון.

23 אצל שולחן הטהור ליל שב"ק פ' תולדות באתרא קדישא מירון השמיע רבינו כמה פעמים דברות קודש והאריך בתורתו של רשב"י, ובא' מהם

חזר בלהב אש קודש על מה שמובא בספר הזהר הק' בגודל סגולת אמירת קטרת בכל יום, ונעתיק לשו"ק מתו"ד:

...מיר זענען געקומען דא אהער אין אתרא קדישא מירון, מקום מנוחת כבודו פונעם הייליגן גרויסן תנא רבי שמעון בר יוחאי. אידישע קינדער ווילן געהאלפן ווערן מיט כל מילי דמיטב, כל מיני ישועות, כל מיני רפואות. בעז"ה וועלן מיר אהיימגיין פון דא מיט א ישועה, און מיט א רפואה, יעדער איינער וואס ער באדארף.

היינט איז א וועלט פון סגולות, מען פארשפרייט כסדר פארשידענע סגולות אויף יעדן ענין, איך דארף איך נישט צו זאגן א משל, מ'פארשפרייט א סגולה צו זאגן שיר השירים אדער פרק שירה פערציג טעג א.א.וו., די סגולה איז גוט פאר דעם, און די סגולה נוצט פאר עפעס אנדערש וכדומה, איר וויסט דאס בעסער פון מיר. - בנוהג שבעולם, ווען א מענטש דארף א ישועה, א רפואה אין סיי וואספארא ענין, גייט ער צום גרויסן דאקטער, און אז ער גייט צו א רופא א בקי, און קומט אים איינער זאגן אז יענער דאקטער איז א גרעסערע מומחה, וועט ער גיין צום גרעסטן מומחה, און וועט נוצן די רעצעפטן פונעם גרעסטן דאקטער פאר א רפואה.

אונז זעמיר געקומען דא אין אתרא קדישא אין מירון צום הייליגן תנא רבי שמעון בר יוחאי וואס ער איז דער גרויסער רופא נפשות, דער גרעסטער מומחה, און אונז בעטן מיר פון אים ער זאל אויסהיילן אלע אונזער וויטאגן, אוועקנעמען אלע אונזער צער און עגמת נפש. דארפן מיר זעהן וואס איז די רעצעפט פונעם הייליגן תנא רבי שמעון בר יוחאי.

כ'האב געטראפן א סגולה וואס דער תנא רבי שמעון זאגט אין זוהר הקדוש פרשת ויקהל (דף ריח:), זאגט דער זוהר הקדוש, ס'איז א גרויסע מעלה צו זאגן די פסוקים פון די קרבנות און די פרשה פון קטורת יעדן טאג, ס'איז נישט דא א זאך וואס צוברעכט די סטרא אחרא, "לֵית תָּבִירוּ לְהַהוּא סִטְרָא, בַּר קְטֹרֶת", אויסער קטורת איז נישטא נאך א זאך וואס צוברעכט אזוי די סטרא אחרא, "וְלֵית לָךְ מִלָּה חֲבִיבָא קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּקְטֹרֶת", ס'איז נישט דא אזא באליבט ווארט פאר'ן הייליגן באשעפער, אזוויוי די קטורת. "וְכֵינָן דְּקָאֵים קְטֹרֶת, חָדָה לֵיהּ כַּח לְכַטְלָא חֲרָשִׁין וּמַלִּין בִּישִׁין מִכֵּיתָא", ווען די קטורת שטייט, האט עס א כח מבטל צו זיין אלע מיני כשפים און שלעכטע זאכן פון שטוב.

"מִלָּה דָא" די זאך, די פרשה פון די קטורת, די סגולה פון קטורת, "גְּזֵרָה קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא", איז א גזירה פונעם הייליגן באשעפער, "דְּכָל מַאן דְּאִסְתַּכַּל וְקָרֵי בְּכָל יוֹמָא עוֹבְדָא דְּקְטֹרֶת", אז ווער ס'וועט קוקן און וועט מעיין זיין און וועט ליינען יעדן טאג די פרשה פון קטורת, "יִשְׁתֵּזִיב מִכָּל מַלִּין בִּישִׁין חֲרָשִׁין דְּעָלְמָא", וועט ווערן באפרייט, ניצול ווערן, פון אלע שלעכטע זאכן און כשפים פון דער וועלט, "וּמִכָּל פְּגָעִין בִּישִׁין", פון אלע שלעכטע פגעים, "וּמֵהַרְהוּרָא בִּישָׁא", פון שלעכטע הרהורים, "וּמִדִּינָא בִּישָׁא", פון שלעכטע דינים און מקטריגים, "וּמִמּוֹתָנָא, וְלָא יִתְזַק כָּל הַהוּא יוֹמָא" און פון מיתה, און ער וועט נישט ווערן געשעדיגט דעם גאנצן טאג, דעם גאנצן טאג וואס ער זאגט די פרשה פון קטורת, "דְּלָא יְכִיל סִטְרָא אַחֲרָא לְשַׁלְטָא עָלֵיהּ", די סטרא אחרא וועט נישט קענען שולט זיין אויף אים.

"אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן", האט רבי שמעון געזאגט, "אִי בְּנֵי נָשָׁא חֲווֹ יַדְעֵי", אויב מענטשן וואלטן געווואוסט, "כַּמָּה עָלָּאָה אִיהוּ עוֹבְדָא דְּקְטֹרֶת קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא", ווי הויך און גרוים עס איז פאר'ן אייבערשטן די

ר"ב: יא אודאי, כ'האב אזוי וויט געהערט אז איינער פון מיינע נאנטע ידידים האט מיר געזאגט אז ער פלעגט נישט מקפיד זיין אזוי, אבער זייט דעם שבת האט ער אהנגעהויבן צו זאגן קטורת בקביעות, אזוי אז דער רבי האט שוין אויפגעטוהן מיט די דרשה, און כ'האב שוין געהערט פון נאך, אסאך אידן האבן אנגעהויבן צו זאגן, מ'האט דאס זייער ערנסט געמומען.

רבינו: יא, ברוך ה' אז מ'טוט עפעס אויף. היינט אליינס האט מיך אויך איינער געזופן זאגן, א יונגערמאן וואס ער

מעשה הקטורת, "חֲווֹ עַמָּלֵי כָּל מִלָּה וּמִלָּה מִנַּיְהוּ", וואלטן זיי געמומען יעדע וואכן פון די פרשת הקטורת, "יַהֲווּ סַלְקֵי לַהּ", און וואלטן עס געלייגט, "עֲטָרָה עַל רֵישֵׁיהוּ", א קרוין אויפ'ן קאפ, "כְּכְתָרָא דְּהַהֲבָא", ווי א גאלדענע קרוין, "וּמַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בֵּיהּ", און ווער ס'איז זיך משתדל דערין, "כְּעֵי לְאַסְתַּכָּלָא בְּעוֹבָדָא דְּקְטֹרֶת", דארף מעיין זיין אין די פרשה פון קטורת, "וְאִי יְכַוִּין בֵּיהּ" און אז ער וועט עס אינזין האבן, "כְּכָל יוֹמָא", יעדן טאג, "אִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּהַאי עָלְמָא", וועט ער האבן א חלק אויף דער וועלט, "וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי", און אויף לעולם הבא, "וְיִסְתָּלַק מִנֵּיהּ מַנְיָה, וּמֵעָלְמָא", און ס'וועט ווערן אוועקגענומען פון אים די מיתה פון אים און פון דער וועלט, "וְיִשְׁתֵּזִיב מִכָּל דִּינִין דְּהַאי עָלְמָא", און ער וועט ווערן ניצול פון אלע דינים פון דער וועלט, "מִמַּטְרִין בִּישִׁין", פון שלעכטע זאכן, "וּמִדִּינָא דְּגֵיהִנָּם", און פון די דינים פון גיהנם, "וּמִדִּינָא דְּמַלְכוּ אָחֳרָא", און פון די גזירות המלכות.

זעט מען פון דעם די גרויסע סגולה פון זאגן די פרשה פון קטורת און סדר הקרבנות יעדן טאג, אז ער וועט ניצול ווערן פון אלע שלעכטע זאכן, אלע פגעים רעים, אלע דינים רעים, און מיתה, אלע מיני נזיקין, און פון גזירות המלכות.

די סגולה איז א גרינגע סגולה, און ס'קאסט נישט קיין געלט, און יעדער קען עס באקומען, ס'איז געדרוקט אין יעדן סידור, - דאס האבן נישט אריינגעלייגט די דרוקערס, דאס האבן אזוי אריינגעלייגט הייליגע אידן אז מ'זאל עס זאגן יעדן טאג, און די רעצעפט באדארף מען איינעמען צווישן מאל א טאג, בין שחרית און בין מנחה. - אנדערש ווי ס'פירן זיך מענטשן היינט, אז מ'הייבט אן דאוונען, מ'זאגט ברכות, און מ'זאגט "ומדינה של גיהנום" - און מ'מישט אריבער צו "עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם".

"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי", "שבתי בבית ה'" איז ראשי תיבות "שמעון בן יוחאי", אונז גיינן מיר אהיים פון דעם שבת דא אין מירון, און מיר נעמען זיך מיט א רעצעפט פונעם הייליגן תנא רבי שמעון, די רפואה איז, "שבתי בבית ה' כל ימי חיי", מ'דארף נישט קיין דאקטוירים, מ'דארף נישט קיין פעולות, מ'דארף נאר זיין "שבתי בבית ה'", פינף מינוט יעדן טאג, און ס'נעמט נישט קיין סאך צייט עס צו טון, נאר פינף מינוט, צווישן מאל א טאג. ס'איז א גרינגע רעצעפט, א גרינגע סגולה.

מ'גייט אהיים פון דא, זאל יעדער מיטנעמען דעם רעצעפט, צו זאגן די פרשת התמיד און פרשת קטורת יעדן טאג, און אזוי ווערט מען ניצול פון אלע שלעכטע ענינים. ובזכות זה זאלן מיר האבן שפע ברכה והצלחה, כל מילי דמיטב, לטב ולחיין ולשלם.

פלעגט צו קומען שפעט צום דאוועננען, און זייט ער איז אהיים געקומען פון ארץ ישראל, פון יענעם שבת, קומט ער שבת באצייטנס צום דאוועננען, ער קומט שוין צו די ברכות און דאווענט כסדרן, קרבנות, קטורת, אלעם אזוי ווי ס׳שטייט אין סידור, אזוי האט מיר היינט איינער געזאגט.

גאב״ד רמת שלמה: דער רבי האט אסאך געערעדט דארט אין מירון אויפן פסוק פון אחת שאלתי מאת ה׳.

רבינו: ש׳בתי ב׳בית י׳ איז די ר״ת **ש**׳מעון **ב**׳ן **י**׳וחאי.

גאב״ד רמת שלמה: יא, האב איך צוגעלייגט, אז אלעם האט זיך געדרייט ארום דעם פייער, די אש קודש, א״ש איז ראשי תיבות **א**׳חת **ש**׳אלתי, אלעם איז געגאנגען מיט א פייער, מיט אן א״ש.

רבינו: איך האב געזאגט איינמאל ווען ס׳איז מיר אויסגעקומען צו רעדן וועגן מירון, דע לפני מי אתה נכנס למקום **א״ש** להבת שלהבת (סדר עבודת יום כיפור) א״ש איז רבי **א**׳לעזר און רבי **ש**׳מעון.[24]

*

גאב״ד רמת שלמה: נאך אזא וויל איך זאגן דעם רבי׳ן, איינע פון די זאכן וואס דער בוכ״ע האט מיך מייעד געווען צו טוהן, איז אינעם ענין פון רפואה בהלכה, שוין אסאך יארן האב איך די זכי׳ ברוך ה׳. דער רבי איז געווען א שליח מן השמים מיט דעם ענין הידוע וואס דער רבי האט אין פאריגן יאר, סוף ווינטער, אוועקגעשטעלט מיט גרעסטן שטארקייט מיט א אמת׳דיגע פעסטקייט.

רבינו: וואס מיינט איר, איבער די שאלה וואס ס׳איז געווען...?

גאב״ד רמת שלמה: יא ביי די שאלה, דער רבי וווייסט דאך מסתמא איך בין געזעצן מיט דעם גרויסן פראפעסאר סילבער פון אמעריקא, פון סענט לואים (שם מדינה באמעריקא), און אזוי ווי דער רבי האט געזאגט פריער אויף דעם (מכשיר שמיעה) אהן די באטערי אז ס׳איז גארנישט, ער האט אויך קלאר מסביר געווען אז ס׳איז גארנישט...

איך בין אויך געזיצן מיט אים אויף אן אסיפה ביי רבי משה שטערנבוך (הגאון הגדול מורא דארעא קדישא שליט״א) און ער האט אויך זיך מצטרף געווען דארט אז ס׳איז גארנישט, דער רבי האט שוין מסתמא געהערט.

א׳ מבניו: רבי משה קען א גוטן ענגליש, ער קומט דאך פון ענגלאנד, ער האט פיין מיט געהאלטן די אסיפה דארט מיטן פראפעסאר.

רבינו: יא, איך האב געהערט דערפון דעמאלטס, אז דער סילבער איז געווען דארט אין ארץ ישראל אויף צוויי טאג, וועגן דעם.

גאב״ד רמת שלמה: דער רבי האט מסתמא געהערט נאכזאגן אין מיין נאמען פארשידענע פסקים און הסברים, ובפרט וועגן הרב וואזנער [בעל שבט הלוי] ז״ל, איך האב שוין געשיקט א שליחות צום רבי׳ן מיט מיין זוהן ר׳ יודל איבער דעם.

רבינו: יא יא, ער האט מיר איבערגעגעבן ווען ער איז געווען דאהי.

גאב״ד רמת שלמה: אבער יעצט זאג איך בין דא, וויל איך עס איבערגעבן פערזענדליך. דאס גייט צוריק שוין אסאך יארן, דאס איז געווען שנת תשס״א ווען איך בין געווען ביי הרב וואזנער ז״ל, שוין מיט פינעף אין צוואנציג יאר צוריק. דאס איז געווען א ערב תשעה באב באקום איך א טעלעפאן פון הרב וואזנער אין שטוב, מ׳פרעגט אויב איך קען אריבערקומען ווייל ס׳איז געקומען צו אים יענעם טאג א גרויסער פראפעסאר ״שוקי דור״, אזוי האט ער געהייסן, וואס וויל אויסשמועסן און ווייזן אלע נייע המצאות אין רפואה וואס מ׳קען מאכן. איך בין געקומען און ער האט

---

24 ונעתיק מתוך שיעור תהלים של מרן שליט״א ביום ה׳ פ׳ וירא תשפ״ו לפ״ק, בהיכל המתיבתא הק׳ סניף ברך משה, על הפסוק (פג, ד) אחת שאלתי מאת ה׳ וכו׳, וז״ל: ...כ׳האב אזוי איינזן געהאט, איך פאר אי״ה אין קורצן קיין ארץ ישראל, אחת שאלתי מאת ה׳ אותה אבקש שבתי בבית ה׳, איך בעהט דעם אויבערשטן איך זאל האבן די זכיה צו זיין ״שבתי בבית ה׳״ צו זיין אין ארץ ישראל.

ש׳בתי ב׳בית י׳ איז די ראשי תיבות שב״י - דאס פארשטייט יעדער איינער - דאס איז די ראשי תיבות פון רבי ש׳מעון ב׳ן י׳וחאי. מ׳פארט קיין ארץ ישראל און מ׳האפט צו זיין אויף שבת באתרא קדישא מירון מקום מנוחתו פון התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי. כ׳שטיי און איך טראכט מ׳פארט קיין ארץ ישראל, מ׳פארט קיין מירון צו אתרא קדישא באימה ופחד, כ׳שטיי און איך טראכט אז איך גיי זיין א שבת קודש נעבן ציון המצויינת קודש הקדשים, עס כאפט מיך אהן א פחד. קדושתו מי ימלל, די קדושה פונעם הייליגן תנא רבי שמעון.

איך בעהט דעם הייליגן באשעפער ״אותה אבקש שבת״י בבית ה״, איך זאל קענען זיין א שב״ת בבית ה׳ במקום מנוחתו פון התנא הקדוש רבי שמעון, זוכה צו זיין מקבל צו זיין השפעות קדושות וואס דער הייליגער תנא איז משפיע להבאים בצל קורתו, השפעות קדושות בגשמיות וברוחניות, דע לפני מי אתה עומד, דע לפני מי אתה נכנס למקום א״ש להבת שלהבת, א״ש איז די ראשי תיבות א׳לעזר ש׳מעון, די הייליגע תנאים רבי שמעון ורבי אלעזר בנו.

אז מ׳וועט זיין אויף אזא מקום קדוש, דארף מען בעטן דעם אויבערשטן עס זאל זיך עפענ אנקלעבן, עס זאל נשפע ווערן, מ׳זאל זוכה זיין מקבל צו זיין שפע קודש פון אזא מקום קדוש. דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען אהיים קומען געזונטערהייט.

געווייזן אויף אזא כלי פארשידענע זאכן, עטליכע איז געווען הארבע זאכן אויף וואס ער האט נישט געוואלט מתיר זיין, און וועלן מ׳האט געהערט פון דעם ענין אז מ׳וועט דאס קענען טוהן בעתיד, האט הרב וואזנער געזאגט דעם לשון, כ׳האב עם מיר פארשריבן דעמאלטס דעם לשון, ׳אויף דעם וואלט איך נישט יעצט ממהר געווען צו טוהן אין דעם, ס׳איז דאך נישט נוגע לעת עתה׳.

ס׳איז קלאר אז קיין שום לשון לאיסור האט ער נישט געזאגט דארט. און דאס איז דער מקור אויף די אלע שארפע לשונות וואס מ׳טראגט ארום...

עכ״פ איך וויים דער רבי איז אויך געזיצן מיט דאקטוירים, דער רבי שרייבט דאך אזוי אין די תשובה.

הגם איך האב געזאגט פאר מיין זון ר׳ יודל, איך האב זייער גוט פארשטאנען פארוואס דער רבי האט נישט געזוכט ארום צו שיקן די תשובה מיט א פרסום, ס׳איז קלאר אז דאס איז די ריכטיגע וועג אין די סארט נושאים.

רבינו: איך האב נישט געזוכט ס׳זאל ווערן א נחלת הכלל. וועלן א רב וואס טוהט אין די ענינים האט עם געבעטן האב איך עם געגעבן. ער האט עם אויך געבעטן רבי שמעון יצחק פונעם בי״ד,[25] זייער א חשובער רב, אים האב איך עם געשיקט מיט א שליח און כ׳האב אים אויך געבעטן ער זאל עם לכתחילה נישט מפרסם זיין.

ס׳איז געווען נאך וואס האבן געבעטן פון ארץ ישראל, איך האב נישט געזוכט ס׳זאל מפורסם ווערן, האב איך געזאגט אז ס׳ליגט א העתקה ביי אים און מ׳קען עם זעהן דארט.

גאב״ד רמת שלמה: יא. למעשה שפעטער וועט איך האב עם געבעטן און דער רבי האט מיר געשיקט די תשובה איז עם מיר טאקע געווען א חשיבות, און מ׳איז דאס איבער געגאנגען בעיון יעדעם וואלט ביי אונז אין בית הוראה, מ׳האמיר דאס געלערנט אינעווייניג.

בנו הגרי״ש: מיין טאטע האט ארויסגעדרוקט פאר יעדן א העתקה פון די בריוו, און מ׳האט דאס אדורך געלערנט בעיון, און מיין טאטע האט געזאגט אדרבה וועט ס׳קען זאל משיב זיין דערקענן.

גאב״ד רמת שלמה: און איינער האט מיר געווייזן א גרויסע בוך, האב איך אים געזאגט, רבי לעבן, דער בוך איז געשריבן אלעם ארום און ארום... געב מיר צוויי עמודים וואס האסטו דאס אפצופרענגן, אז דו וועסט שרייבן ארום און ארום מיט א שיינע באנד, היינט קען מען געבן מיט א שיינע באנד, ס׳איז גארנישט...

און איך וויים ס׳איז נישט אנגענקומען לייכט צו שרייבן,

רבינו: ניין, ס׳איז נישט געגאנגען אין איין טאג.

גאב״ד רמת שלמה: איך וויים ווי אזוי ס׳גייט די סארט זאכן, מ׳שרייבט אהער מ׳שרייבט אהין, מ׳וויל אלעם דעקן, ס׳זאל זיין א דבר השלם.

רבינו: יא, כ׳האב טאקע פראבירט אז ס׳זאל זיין געשריבן גוט אויסגעארבעט...

גאב״ד רמת שלמה: יא זייער, ס׳איז א געוואלדיגע תשובה. ס׳איז זייער גוט געשריבן.

רבינו: ס׳איז טאקע נישט געווען קיין לייכטע זאך, עטליכע נעכט האט דאס מיר געקאסט.

אבער כ׳האב געשפירט אן אחריות צו העלפן די אידן, צובראכענע אידן, אויב מ׳קען זיי ארויסנעמען פון זייער קלעם איז אן אחריות נישט צו טוהן.

גאב״ד רמת שלמה: יא, דער רבי הייבט דאך אזוי אהן דעם בריוו ׳זעקת בני ישראל בא אלי׳.[26] די מליצה פון דוד המלך ׳ידי מלוכלכת בדם׳ שרייבט דארט דער רבי זייער שיין.[27]

רבינו: לענייני דעתי, איז עס קלאר ארוים געברענגט.

גאב״ד רמת שלמה: זייער שטארק און קלאר.

אבער באמת איך האב געערעדט מיט אסאך רבנים, אויסער די אלע מפורסמים וואס האבן געשריבן להיתר, איז געווען נאך וואס האבן געוואלט שרייבן, און זיי האבן למעשה נישט געשריבן. צי ווייל מ׳האט נישט געוואוסט ווי אזוי מ׳גייט צו דערצו, צי ווען די לחין וואס ס׳איז געווען, דער רבי וויסט דאך...

רבינו: יא, אוודאי וויים איך, איר מיינט דאהי איז נישט געווען... אוי איז געווען....

איך האב געזאגט פאר א חשוב׳ן רב וואס איז געקומען צו מיר, ער האט זייער פארפירט דערווען, האב איך אים געזאגט ׳איך הער וואס איר זאגט, אבער מ׳דארף גוט קענען

---

25 האון הגדול רבי שמעון יצחק שלעזינגער ז״ל חבר בי דינא רבא דעדה״ח ורב קהילת אנשי ירושלים, בעיה״ק ת״ו.

26 רבינו שליט״א מתחיל את הבירור במליצת לשונו: הן זעקת בני ישראל בא אלי, אחב״י היושבים ומצפים להפקד בדבר ישועה ורחמים, וכו׳.

27 וז״ל רבינו במכתבו: הנה בגמ׳ מס׳ ברכות (ד.) מצינו: כך אמר דוד לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני ידי מלולכלות בדם ובשפיר ובשליא, וראוי לבאר מאי דקאמר ׳ידי מלוכלכות בדם׳, ולענינו אולי ע״ד צחות הכוונה להמליץ שידיו מלוכלכות בדם מלחמתה של תורה, בבירורי הסוגיות של שפיר ושליא כדי להקים שם בישראל, וכו׳.

דעם מציאות און מ׳דארף פסקנ׳ען נאר עפ״י הלכה, איר פסקנ׳ט דאם לויט אייערע געפילן, און איך האב געשריבן עפ״י הלכה...׳.

גאב״ד רמת שלמה: איך זאג דעם רבי׳ן א ישר כח בשם אסאך אסאך רבנים, וואם האבן דאם אהנגענומען להלכה, אפילו זיי האבן נישט געשריבן, אבער זיי פסקנ׳ן היינט אזוי.

רבינו: איר ווילט הערן, א חיליג פאלק, פאריגע וואך דינסטאג האב איך געהאט דא א סכסוך, איך וועל נישט אריינגיין אין קיין פרטים, אין שטאט איז עס געווען, ס׳איז געווען צוויי אידן, צוויי שוואגער׳ס, און זיי האבן א דריטן שוואגער וואם יענער האט געהאט א פראבלעם, און מ׳דארף העלפן, זענען געקומען ביידע, יעדער פון זיי וויל זיין דער וואם העלפט, ביידע ווילן העלפן און איך זאל זיי פסקנ׳ן ווער ס׳זאל זיין....

גאב״ד רמת שלמה: מי כעמך ישראל.

ס׳איז דא א ספר, ס׳איז געווען איינער אין ארץ ישראל א גרויסער עסקן, א מפורסם׳דיגער מענטש, ער האט געדארפט אדורך גיין מ׳זאל אים אריינלייגן א כלי׳ה, וויזוי רופט מען עם דאהי?

רבינו: יא איך פארשטיי, מ׳האט אים געדארפט איבער פלאנצן א ניר.

גאב״ד רמת שלמה: יא, און צוויי פון זיינע זין האבן זיך געשלאגן ווער ס׳זאל אים עס געבן, האבן זיי ארוים געגעבן א גאנצן ספר אויף דעם, און זיי האבן געמאכט א בי״ד זאל פסק׳ענען ווער ס׳זאל געבן דער ניר.

איך וויל זאגן פארץ׳ן רבי׳ן איין זאך, ס׳איז דא א וואלט פון רבי נחמן ברעסלאווער ז״ל אויפן פסוק (דה״י א טז–יב) ׳מופתיו ומשפטי פיהו׳, אז א רבי וואם פסק׳נט שאלות אין איסור והיתר, דער קען באווייזן מופתים און משפיע זיין ישועות פאר אידן.[28]

כ׳האב מיך דערמאנט פון דעם וועג מ׳האט אמאל געשיקט א מתנה פארץ׳ן מנחת יצחק א ליקוטי מוהר״ן, האב איך אים געווייזן אינעווייניג׳ן דאם וואלט, אויפצומארגנם איז געקומען צו אים א איד וואם האט געדארפט געהאלפן וועלן מיט קינדער, ער האט געוואלט טוהן פארשידענע פעולות, האט אים דער מנחת יצחק געזאגט, מ׳האט מיר דא געווייזן א ליקוטי מוהר״ן א טייטש אויף ׳מופתיו ומשפטי פיהו׳, ווייסטו וואם? וואלט אוים נאך א יאר..., יענער איז טאקע געהאלפן געווארן א יאר שפעטער, ער האט אין קינד, א בת יחידה. רבנים אין ארץ ישראל האבן זיך געווואנדערט, א רבי פון חסידים זאל זיך אריינלייגן אין די סאלט נושא?, מבלי זיין אזא הלכה לעומקן של דברים? דאם געהערט צו פוסקי הלכה וכדו׳..., האב איך זיי געווייזן דעם ליקוטי מוהר״ן...

רבינו: דער רי״מ (החידושי הרי״מ) האט געשריבן פאר״ן דברי חיים (שו״ת חידושי הרי״ם אה״ע סי׳ ל״ו), ס׳איז געווען א מעשה איינער האט נישט געהאט קיין קינדער [ודנו להתיר] וועגן א היתר ממאה רבנים, שרייבט ער צום צאנזער רב אז ער קען פועל׳ן אזוי וזי רבי שמעון בן יוחאי,[29] ווי ס׳שטייט אין מדרש שיר השירים (שהש״ר א, ל).[30]

---

28 עיין בס׳ ליקוטי מהר״ן (תנינא אות מ״א): לפעמים הש״י עושה מופתים על ידי בעלי הפוסקים בבחי׳ (דה״א מז) מופתיו ומשפטי פיהו, שע״י משפטי פיהו שפוסק שיהיה כך, נעשה מופת, כי מחמת שנתקבל לבעל פוסק, וכשפוסק באיסור והיתר וכיוצא מקבלין דעתו, כמו כן כשפוסק באיזה ענין מקבלין דעתו ונעשין מופתים על ידו, וזהו בחי׳ המופתים שמספרים מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו, עכלש״ק.

29 דברי החידושי הרי״מ הוא בתשובה להדברי חיים במ״ש בשו״ת דברי חיים (ח״ב אה״ע י״ד) בנידון: ״שאלה בתלמיד חכם אחד שנשא אשה ודר עמה באהבה כדרך תלמידי חכמים עשרים שנים ועדיין לא סר מחיבתה אך לא זכה להבנות ממנה ולא הי׳ לה שום ולד ולכן נפשו חשקה לקיים מצות פרי׳ ורבי׳ ולהעמיד בנים תלמידי חכמים כי הוא ממשפחה גדולה בן גדול הדור ז״ל ולכן ביקש ממני למצוא היתר כי זוגתו אינה רוצה להיפרד ממנו בשום אופן״ - הרה״ק מצאנז דן שם באריכות ומסי׳ שם דמותר לגרש אותה בעל כרחה אע״פ שחל על זה חרם דרבינו גרשום, דבמקום מצוה לא גזרינן, אך מסיים שם בזה״ל: ״זה נראה לפענ״ד אך מחמת שהוא דבר חדש אינני סומך על עצמי עד שיסכימו עמי איזה גדולים הגם ששמעתי שגדולים הורו להתיר במקום מצוה מכל מקום יראתי לעשות מעשה בלא הסכמת גדולי דורינו והי׳ שלום, כדברי הבא על החתום ב׳ י׳ שבט תרכ״ה לפ״ק צאנז הק׳ חיים האלבערשטאם״ ואכן הרה״ק מצאנז שלח תשובה זו להשואל ומשיב אשר הסכים עמו ונדפס תשובתו בשו״ת שו״מ (מהדו״ק ח״א סי׳ פ).

וכמו״כ שלח תשובה זו להחידושי הרי״מ אשר פלפל בדבריו עי׳ בשו״ת חידושי הרי״מ (אה״ע סי׳ ל״ו) ואחרי שמסיק כהדברי חיים מסיים שם בזה״ל: ״ויותר טוב שיפעול בתפילתו שיפקוד ה׳ אותה כעובדא דרשב״י במדרש״, עכ״ל.

30 במדרש שיר השירים איתא (פ״א ל) מעשה באשה אחת בצידן ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה אתון גבי ר׳ שמעון בן יוחאי בעיין למשתבקא דין מדין אמר להון חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה הלכו בדרכיו ועשו לעצמן י״ט ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי כיון שנתיישבה דעתו עליו אמר לה בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך מה עשתה היא לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואמרה להם שאוהו במטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא בחצי הלילה נענר משנתיה כיון דפג חמריה אמר לה בתי היכן אני נתון אמרה ליה בבית אבא אמר לה מה לי לבית אביך אמרה ליה ולא כך אמרת לי בערב כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד

מ׳האט זיך דעמאלטס נישט ארומגעשפילט מיט קיין מליצות סתם אזוי, אז מ׳האט אזוי געשריבן האט מען געהאלטן דערביי.[31]

בהמשך השיחה נו״נ בעוד כמה חידושי הלכות ובירורים שבשו״ע יו״ד ח״ב, ואכהמ״ל בזה

גאב״ד רמת שלמה: כ׳וויל זאגן פארן רבי׳ן נאך א זאך, רבי מאיר שפירא האט אויעק געגעבן די לובלינער ישיבה פאר ברסלב׳ער חסידים אויף ראש השנה.[32]

רבינו: ער האט געזאגט אזוי, זיי זענען חסידים אהן א רבי׳ן, און ער איז א רבי אהן חסידים.

גאב״ד רמת שלמה: אויף דעם גייט דאך, זיי האבן געמאכט א ניגון ׳בך רבינו נגילה׳, האט ער געמאכט דעם ניגון ׳ובכן צדיקים׳.

עכ״פ, דער טשעבינער ראש ישיבה רבי ברוך שמעון איז דאך געווען א תלמיד זיינער, האט אים רבי מאיר שפירא געזאגט יעצט איז מיר פארענטפערט געווארן, אז אלע פרעגן דאך די שאלה עם שטייט (שמות יב, מ) ׳ומושב בני ישראל במצרים שלושים שנה וארבע מאות שנה׳, עם איז דאך געווען נאר צוויי הונדערט און יאר. נאר די זאך אזוי, געווען זענען זיי טאקע נאר צוויי הונדערט און צעהן, אבער דער רושם איז געבליבן אויף איבער פיר הונדערט יאר... האט ער געזאגט, איך האב אייך געגעבן די ישיבה אויף צוויי טעג ראש השנה, אבער דער רושם איז געבליבן ביז חנוכה...

וואם וויל איך זאגן פארן רבי׳ן, מרובה מידה טובה, ס׳איז אפשר קטונתי איך זאל דאם זאגן דעם רבי׳ן, עם איז שווער ארוים צו געבן מיט ווערטער וואספארא רושם עם האט געמאכט דעם רבי׳נם באזוך, די מסע הקודש אין ארץ ישראל, עם האט אויפגערודערט ארץ ישראל מדן ועד באר שבע, עם האט אריין געברענגט חיזוק פארן׳ן גאנצן יהדות החרדית אין אלע קרייזן, דער עצם באזוך וואם מ׳איז געווען אין ירושלים און בני ברק און אין מירון. און נאך דערצו דאם ארויסגיין אזוי שארף קעגן דעם גזירת הגיוס, די שיינע אידן די אלע רבי׳ם – זאלן מיר מוחל זיין – זיי זיצן באהאלטן אין זייער פעלין, און האבן מורא ארוים צו גיין.

רבינו: פארוואם טאקע גייט קיינער נישט ארוים קעגן דעם?[33]

גאב״ד רמת שלמה: דער עולם האט געזאגט אז דער רבי האט געדעדט מיטן גערער רבי׳ן וועגן דעם, אזוי האט מען געשמועסט, וועגן דעם האט מען זיך צוגעשלאסן.[34]

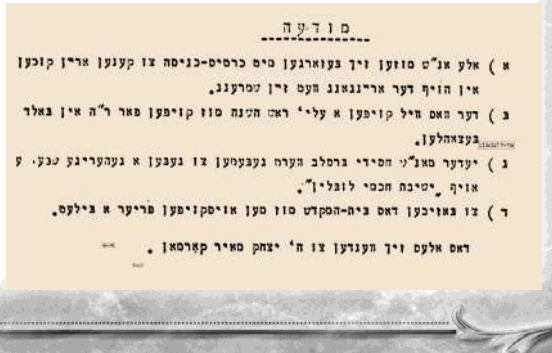
31 והתפלל עליהם ונפקדו ללמדך מה הקדוש ברוך הוא פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות, עיי״ש.

31 יש לציין שבכתבי הגה״צ בעל בנין צבי מווייצען ז״ל מובא שאותו אברך היה הגה״ק רבי יהושע מטאמשוב ז״ל, ומרן הק׳ מצאנז כשראה את דבריו של החידושי הרי״מ אמר: ״ער איז דאך געדעכט״ ופנה אל האברך ואמר לו שיקבל על עצמו להקפיד ולקבל עליו תוספות שבת מדי שבת בשבתו ועי״ז יוושע בזש״ק כי האוה״ח הק׳ כתב עה״פ ושמרו בני ישראל את השבת, ד״את״ השבת היינו תוספות שבת, והוסיף הרה״ק מצאנז לפרש המשך הכתוב, ושמרו בני ישראל ״את״ השבת, כאשר ישמרו בני ישראל תוספות שבת כדבעי, או לעשות את השבת, יפעל התוספות שבת, ״לדורותם״ שיהי׳ לו דורות, בנים ובני בנים זרא חייא וקיימא, ואכן זכה להוושע בוש״ק.

32 ׳קיבוץ חסידי ברסלב׳ בלובלין נוסד בעקבות ירידת ׳מסך הברזל׳ שחצץ בין פולין - בה חיו אלפי חסידי ברסלב - לבין העיר אומן שבאוקראינה, בשנים הראשונות התקיימו התפילות באולמות שנשכרו לשם כך בעיר לובלין. אך החל משנת תרצ״א - עם חנוכת היכל ישיבת ׳חכמי לובלין׳ המעטירה – העניק הגאון רבי מאיר שפירא ז״ל הרב ואב״ד וראש ישיבת חכמי לובלין, את היכל הישיבה לשם כך. היה זה הקיבוץ הגדול ביותר בפולין בפרט ומחוץ לאומן בכלל. המהר״ם גם השתתף בעצמו בתפילות ואף שימש כ׳בעל תוקע.

עיי׳ בס׳ יח״ל ומחוללו (עמ׳ ק״ח- ק״ט) מא׳ מתלמידי הישיבה שהיה נוכח שם שמאריך לספר נפלאות מהימי ראש השנה של חסידי ברסלב עם הגר״מ שפירא יחד עם תלמידי הישיבה.

להלן המודעה שפרסמו חסידי ברסלב בפולין שהם מתקבצים בר״ה בישיבת חכמי לובלין:

מ ו ד ע ה

א) אלע אנ״ט סוזען זיך בעזארגן טיש כרסים-כניסה צו קענען אריין קומען אין הויף דער אריינגאנג מעט זיין טערעגנ.

ב) דער מאם זייל קומען א עלי׳ ראס תכנה סוז קומען מאר ר״ה אין באלד בעצאהלן.

ג) יעדער מאנ״י חסידי ברסלב הערה נעבעטען צו נעבען א נעהעריגע טכ׳ פ אויף ״ישיבה חכמי לובלין״.

ד) צו באזוכען דאס ביה-המקדש סוז מען אויספזוכען פריער א בילעט.

דאס אלעס זיך העגדען צו ח׳ יצחק מאיר קאראסא .

---

33 יש לציין שאז בשעת ביקורו של מרן רבינו שליט״א בארה״ק אצל גדולי הרבנים ואדמו״רים מנהיגי ישראל שליט״א, תבע ודרש על שאין יוצאים להילחם במלחמת חרמה, והיה דעתו שאם ירגישו שיש ספיקות ומוכנים להיכנס לפשרות בדבר חמור זה, זה לבד יגביר את רצונם להחמיר בגזירות הקשות, כי ירגישו שאין כאן תמימות דעים בסוגיא זו. ואכן עתה כבר נוכח בעליל שאת אשר יגורנו בא, והיות שהסכימו להפשר בנידון זו, אז הגיעו בתי משפט הרשע ופסלו כל ההצעות, והם החמירו בגזירות קשות ורעות המתגברות מיום ליום רח״ל, ועתה כבר מרעישים תבל ומלואה נגד הגזירה הקשה ה״י.

34 בעת ביקורו של האדמו״ר מגור באכסניית רבינו בעיה״ק ירושלים, הורה רבינו לכל הנאספים והמקורבים לצאת מן החדר, והסתגר עם האדמו״ר מגור ביחידות, ובין שאר ענינים דנו יחדיו שעה ארוכה בנושא הגיוס העומד על הפרק בארה״ק.

רבינו: ס׳איז א גרויסער פראבלעם.

דער געדאנק פון רבי זאל זיין געזונט האט זיך ארויסגעשטעלט קעגן סיי וועלכע פשרה, מיט אן אמת, ער האט נישט געוואלט הערן פון גארנישט.

גאב״ד רמת שלמה: עס איז נישט שיין צו זאגן די אלע גדולים און רבי׳ם, און אזעלכע דמתקריא גדולים, כ׳רעד שוין נישט אז אונטערן טיש מאכט מען אלע הסכמים, מ׳טרעפט זיך מיט די גרעסטע פושעים, און מ׳מאכט פשרות והסכמים...

כ׳האב געהערט א מורא׳דיגע זאך פאר וועק איך בין געקומען דא, ביי אונז אין שטעטל (שכונת רמת שלמה – שוועפט בירושת״ו) איז דא ארום צוויי טויזענט אידן, ס׳איז דא פארשידענע אידן נישט אלע זענען פון אזא שטארקן סוג, איז דא א טאטע וואס זיין זוהן האט באקומען א צעטל אז ער מוז גיין אין מיליטער, דארף ער דאך אנהייבן צו טוהן, ס׳איז דא די ׳מרכז עזרה ויעוץ׳ פון הרב שישא, מ׳דארף זיך טרעפן מיט אים, בקיצור, ער זאגט כ׳האב נישט קיין כח דערצו, ער וועט גיין און שוין...

אגב, דער מרכז עזרה ויעוץ וואס דער רבי האט אויפגעשטעלט, היינט איז שוין דא אין אסאך שטעט אין ארץ ישראל, דאס איז באמת די ישועה פאר הונדערטער אינגעלייט און בחורים וואס ווערן פארפלאנטערט, פון אלע קרייזן גייט מען צו אים פאר הילף, ס׳איז א מורא׳דיגע זאך.

אבער עכ״פ, פאר וועק כ׳בין אנגעקומען אהער, האט מיך אהנגערופן א שיינער רבי, א חשובער רבי, גראדע א מחותן מיט מיר, זיין גבאי דרייווט א קאר, און ער האט עפעס געמאכט א טעות, ער איז אריינגעפארן דארט וואו מ׳טאר נישט אריינפארן, האט אים אפגעשטעלט א פאליס, ער האט אריינגעלייגט זיין נאמען אין די מאשין, איז ארויס געקומען אז ער איז א ׳ערק׳, דאס מיינט אז ער איז אנטלאפן פון די מיליטער, האט מען אים געזאגט, דו האסט צוויי ברירות, אדער גייסט אין טורמע יעצט אויף דריי חדשים, ס׳איז נישטא קיין אדוואקאט, נאך דריי חדשים וועט מען אנהויבן רעדן, אדער טוהסטו אן די קליידער, און דו דינסט אין מיליטער יעדן טאג א דריי–פיר שעה, דו באקומסט זיבן טויזענט שקל יעדן חודש. זאגט ער, כ׳האב נישט קיין כח, ער האט אנגעטוהן די קליידער און איז געגאנגען... א חסידישער יונגערמאן, א טייערער יונגערמאן...

ראש״ב: כ׳בין געווען וועק ר׳ שמעון שישא (מנהל מרכז עזרה ויעוץ בארה״ק) האט חתונה געמאכט, האט זיך אויפגעשטעלט דארט א בעלזער יונגערמאן גראמען, כ׳זעה א בעלזער יונגערמאן אנגעטוהן מיט א קאפטן, מיטן גאנצן חסידישן לבוש, פרעג איך ר׳ יצחק שיף ער איז דארט געווען ביי די חתונה,[35] וואם האט א בעלזער יונגערמאן מיט אים? ווייזט ער מיר דארט בעלזער און סקווערער אלע וואם קומען אהן צו ר׳ שמעון שישא, יעדער וויסט אז נאר ביי אים ווערט מען געהאלפן.

גאב״ד רמת שלמה: עס איז אבער דא היינט די חרד׳ישע חברי כנסת, זיי זענען דא אינעם גאנצן ענין, זיי זוכן נאר צוריק צו דרייען, זיי ווילן נאר צוריק צו קומען צו די ממשלה, עס איז גארנישט אזוי פשוט.

רבינו: און זיי קומען און זענען מסביר פאר די רבנים פאר די ראשי ישיבות, פארוואס נאר אזוי ווערט מען דאס קענען עררייכן...

בנו הגר״ח: דער רבי האט געגעבן א גרויסע שטאלץ פאר די יונגעלייט און די בחורים.

איך וואוין אין אלעד, עס איז א שטאט וואס איז נישט אזוי א קנאי׳שע שטאט, איך קען זאגן אז פיל יונגעלייט האבן געהערט די דרשה וואס דער סאטמאר׳ער רבי האט געזעדט, דאס האט זיי געגעבן כח צו שטיין קעגן זיי, יא איך וועל גיין אין טורמע, כ׳וועל מיך נישט לאזן.

גאב״ד רמת שלמה: מ׳האט עס געגעבן צו הערן אין די אלע טעלעפאן ליינס. היינט איז דאך דא די אלע ליינס. אוודאי מ׳האט דאס געגעבן צו הערן מיט זייערע תגובות..., ׳יא מ׳קען זיצן אין אמעריקא און זאגן דעות...׳ וכו׳, זייערע סארט תגובות דערויף, אבער מ׳האט געהערט די שטארקע ווערטער, און דאס האט געמאכט א רושם.

רבינו: וועק משה רבינו איז אראפ געקומען פון הימל, און האט געזעהן די אידן האבן געמאכט אן עגל, האט ער געפרעגט ׳קול מלחמה במחנה׳?, עס איז דא כאטש עמיצער וואם שרייט? עס איז דא איינער וואס ער זאגט עפעס?[36]

גאב״ד רמת שלמה: דאס איז וואס איך זאג, מ׳האט געהערט קלארע ווערטער, עס איז א גזירה מ׳מוז זיך ארויסשטעלן...

רבינו: כ׳וועל זאגן, דער וואס טראכט פון פשרות, דער

---

35 הרבני הנכבד מוה״ר יצחק שיפף הי״ו מפארי הנדיבים בקרב קהלתינו הק׳ מאנסי יצ״ו, יו״ר מרכז עזרה ויעוץ ברחבי ארה״ק ת״ו.

36 ענין זה הי׳ מרגלא בפומי׳ של כ״ק רביז״ל בשם מרן החת״ס ז״ל (פ׳ כי תשא), ועי׳ בהקדמת ספה״ק ויואל משה דף ט״ו שמביא שם מכמה ראשונים וכו׳ שזה הביא החורבן מה של מחו הצדיקים בשוקים וברחובות.

קוקט אויך צי איינער שרייט... אז ער הערט אז איינער שרייט מאכט אים עס שווער, ער וויל נישט זיין קיין לינקער. ער טראכט שוין איבער.

ס׳איז נאר א שאד אז נישטא נאך וואס שרייען.

גאב״ד רמת שלמה: אוודאי, אפילו די ליטוויישע גדולים האבן אויך א פראבלעם מיט דעם.

רבינו: יא יא.

גאב״ד רמת שלמה: ברוך ה׳ אשר לא השבית לנו גואל. ס׳איז געווען א חיזוק פאר אלע ערליכע אידן, דער גאנצער באזוך מרישא ועד גמירא. איך וויים אז סאטמארע חסידים האבן געהאט געהויבענע טעג, זייער געהויבענע טעג, סיי אין ירושלים, אין בני ברק און אפילו אין בית שמש, ווער רעדט נאך ביי רבי שמעון אין מירון, אלע רעדן מיט מורא׳דיגע געגנועים פון דעם שבת. אבער חוץ מזה איז דאס געווען א מורא׳דיגע חיזוק פאר די ערליכע אידן אין ארץ ישראל.

וצוה רבינו להביא כיבוד

גאב״ד רמת שלמה: כ׳בין געווען יעצט דא ביים רבי׳נס ציון, כ׳האב געקענט א איד אין ארץ ישראל ער האט געהייסן ר׳ יצחק געווירץ, האט ער מיר געזאגט זיין געהאלט איז געווען אז ער איז געווען דער צענטער ביים סאטמאר׳ער רב, ווען דער רבי איז געווען אין ארץ ישראל (בשנת תש״ו), דאס איז געווען זיין געהאלט, אז ער איז געווען דער צענטער...

און קיעה״ר צו זעהן דעם שטעטל דא, ס׳איז לא יאומן וואס מ׳זעהט דא, אונז זעמיר יעצט ארום געפארן אביסל, ס׳איז מוראדיג, בליעה״ר ס׳איז געווארן א ריבוי עם.

רבינו: יא, עם וואוינען דא שוין אריבער ניין טויזענט משפחות בליעה״ר.

גאב״ד רמת שלמה: און אזעלכע טייערע יונגעלייט..

רבינו: ברוך ה׳ דא איז נישטא אפילו איינער אהן קיין בארד און פיאות.

גאב״ד רמת שלמה: יא, ס׳איז א מורא׳דיגע זאך.

ס׳איז דא אן עירוב דא?

רבינו: אוודאי, מיט א גדר (עירוב מהודר עם מחיצות).

גאב״ד רמת שלמה: און אלע זענען שומרי שבת, מ׳דארף נישט אפדינגען פון קיינעם גארנישט (כמובא בשו״ע או״ח סי׳ שפ״ב).

ראב״ב: כ׳האב געוויזן דעם רב די דרויסנדיגע געגענטער, ער האט נישט געקענט גלייבן וואס ער זעהט דא, כ׳רעד פון קרית יואל המורחבת, אלעס ארום.

גאב״ד רמת שלמה: כ׳ווייס נישט צי אין ארץ ישראל איז דא אזא זאך, בלויז פרומע אידן אין א שטאט.

רבינו: דא אין קרית יואל רוב נשים גייען אהן א שייטל בכלל. און איך רעד פון ערליכע בעלי בתישע משפחות, נישט נאר כלי קודש.

א׳ הנוכחים: נישט נאר מיט די טיכלעך ווי מ׳גייט אין ירושלים..., אסאך גייען מיט שפיצלעך, אבער אהן קיין שייטל.

גאב״ד רמת שלמה: יא יא, מיט שפיצלעך, מיינע קינדער גייען אויך אזוי. אבער מיינע קינדער זענען די איינציגסטע אין די גאנצע געגנט וואס גייען אזוי.

רבינו: רוב אין קרית יואל גייען אזוי.

גאב״ד רמת שלמה: אלעס בכוחו של אותו צדיק.

רבינו: דאס איז זיין שטאט... ס׳איז דאך נקראת על שמו. קרית יואל איז א הייליגער מקום און ס׳האט געהאט א גרויסן מייסד, איך זאג אלעמאל דאס וואוינען אין אזא שטאט איז מחייב זיך צו פירן אזוי ווי ער האט געוואלט.[37]

---

37 ונעתיק לשו״ק מתו״ד מה שדרש בענין זה אצל סעודת הילולא קדישא כ״ו אב תשפ״ג לפ״ק: ...ס׳הייסט קרית יואל, אבער ס׳איז נישט בלויז א נאמען, סתם א נאמען, ס׳ליגט אינעם נאמען א קשר עליון, מ׳איז זיך מקשר נאך וועם מען האט געגעבן דעם נאמען, ס׳איז א קשר עליון דאורייתא, כ׳האב שוין נאכגעזאגט אז מ׳זעהט אין די גמרא אין יומא (דף פח.) אינעם הייליגן טאג האט מען דערמאנט 'האיר פני כל המזרח שבחברון', צו דערמאנען חברון איז אן ענין, מ׳איז מעורר די זכות ישני חברון. אז מ׳דערמאנט קרית יואל דערמאנט מען זיין נאמען, מ׳איז מעורר זיין זכות, האבן די תושבי המקום מיט אים א קשר אמיץ בעולם העליון, ממילא קומט אויס, קענען זיי משפיע זיין מהפך זיין ו׳ לטוב במדה גדולה, סיי ברוחניות און סיי בגשמיות.

ס׳איז שוין אויסגעקומען צו רעדן פון הרחבת גבולי הקדושה, אז די אלע געגענטער ארום און ארום קרית יואל וואו ס׳וואוינען דארט אנשי שלומינו תלמידי וחסידי פון פעטער ז״ל זכותו יגן עלינו, החופפים בצלו הקדוש, און זענען הולכים לאורו, אלעס איז קרית יואל!

די גרעניצן פון א ווילדזש, דאס איז נאר לגבי דינא דמלכותא, וואו מ׳צאלט שטייערן, אדער אויב מ׳דארף ארויסנעמען א רשיון צו בויען, אבער נישט לגבי רוחניות, קדושה איז זיך מתפשט אין אלע זייטן, אזוי ווי ס׳איז דא א ברכה פאר יעקב אבינו 'ופרצת ימה קדמה צפונה ונגבה', אין אלע זייטן, אלע געגענטן און שכונות וואס זענען נאנט צום שטאט דא, אלעס איז קרית יואל!, און אלע תושבים, אלע וואס זיי וואוינען אין דעם פארבריייטערטן קרית יואל, די אלע דארפן פילן א פליכט זיך צו פירן אין אלע ענינים וואס דער פעטער ז״ל האט געלערנט און געמאנט און געפאדערט, און מ׳טאר זיך נישט אוועקריקן א זיי כל שהוא, און חלילה מיקל צו זיין אין איינע פון די ענינים, וועט ס׳קומט אהער וואוינען, ער זיהט זיך ארויס פון די פרעמד אין איינע פון די מקומות, זאל ער וויסן אז ער וואוינט אין קרית יואל, און ער זאל נישט האבן קיין ספק אין דעם, ס׳ליגט אויף אים א פליכט מקבל זיין חומרת המקום שהלך לשם בכל פרטיה אן קיין שום שינוי.

ראי"ב: דער רבי ז"ל האט דאס פארלאנגט צו גיין מיט די שפיצלעך?

רבינו: שנת תשכ"ח, ווען ס'האט אנגעהויבן נתרבה צו ווערן די התונות פונעם נייעם דור פון נאך די קריג, ס'איז געווארן פרישע אינגעלייט, דאס איז געווען ממש בעפאר ער איז נישט געזונט געווארן, האט ער געזאגט דעמאלטס אז ער וויל זיך אביסל פארלייגן אויף דעם.

ער האט דאס געזאגט דעמאלטס פאר ר' יצחק לעווי (ע"ה, מראשי קהלתינו הק' בקרית יואל יצ"ו), פון אים האב איך עס געהערט, ער האט געזאגט ער וויל האבן הונדערט יונגעלייט וואס ביי זיי אין שטוב וועט מען גיין אינגאנצן אן א שאטל, אזוי פלעגט מען דאס רופן אינדערהיים 'א שאטל', ער האט עס אים געזאגט אין פלארידע דעמאלטס, ער קומט אהיים וויל ער זיך נעמען צו דעם, ער האט געהאט אזא ציהל אנצוהייבן מיט הונדערט יונגעלייט, למעשה נאכדעם איז ער שוין נישט געזונט געווארן...[38]

---

38 ולהשלמת הדברים נעתיק מה שסיפר ידידינו מוה"ר שמואל שלמה טעללער הי"ו, מה ששמע מפי הרה"ח ר' יצחק לעווי ע"ה בענין זה:

איבער דעם ענין האב איך זוכה געווען צו הערן פונעם רבין א פערזעליכן שמועס, ווען דער רבי האט מיך ממנה געווען צו א שליחות וואס ער האט אליין געוואלט עוסק זיין דערין, אבער ליידער לא איסתייע מילתא.

מעשה שהיה כך היה: אין ווינטער תשכ"ח, דאס איז געווען דער לעצטער ווינטער וואס דער רבי איז געזונט געווען, דער רבי איז אוועקגעפארן פר' בא קיין פלאריד'ע אויף אפרוה, ער איז דארט געווען דריי א האלב וואכן, און איך בין דעמאלטס דארט געווען ביים רבין'ן אויף שב"ק פר' בשלח און פר' יתרו. [בגעדענק א שיינע תורה וואס דער רבי האט דעמאלט'ס געזאגט ליל שב"ק פר' בשלח ואכ"מ].

אין איינע פון די טעג האט מיך דער רבי צוגערופן און געזאגט "דו געדענקסט דאך אז אין סאטמאר בין איך געגאנגען יעדע שבת אין א צווייטן ביהמ"ד מעורר זיין אז עס זאל נישט זיין קיין פרוי וואס גייט מיט א שייטל" (זה היה אחר שנתקבל ב"ק מתן ז"ע לאב"ד בעיר סאטמאר ועשה פעלים להחזיר העטרה של צניעות וחינוך לישנה כמו שהיה קודם המלחמה הראשונה).

כ'האב דיר שוין געזאגט אז דאס איז מיר געווען א פלא, ווייל אין יענע צייט ווען דער רבי פלעגט ארומגיין זאגן די דרשות בין איך נאך געווען א צוועלף יעריג אינגל, און איך פלעג נאכלויפן דעם רבי'ן מיט מיינע חברים, איבעראל וואו דער רבי האט געזאגט א דרשה. איך האב אבער נישט געגלייבט אז דער רבי האט דאס אין אכט ענענומען, און דער רבי האט געדענקט ווי איך פלעג אהיים נאכלויפן איבעראל הערן די דרשות אז מיט אזויפיל יארן שפעטער האט מיר דער רבי דאס דערמאנט.

האט דער רבי ממשיך געווען "אינדערהיים האב איך נישט געקענט זאגן איבעראל די זעלבע דרשה, אין איין פלאץ (בביהכ"נ של האשכנזים שהי' נקרא "די שול" ששם התפללו "מאדערנע אידן" ובימים הללו נפרץ שם גם ליל"ק בשער ממש הח"ל) האב איך געבעטן אנטון שייטלעך, אין א צווייטע פלאץ (בבתי מדרשים של ה"חסדישע אידן") האב איך געהייסן אויסטון שייטלעך".

"דא בזמנינו איז דער ביהמ"ד און די שוהל איינס, ביז יעצט האב איך נאך נישט געוואלט, אבער יעצט (בשנת תשכ"ח שנתרבו ב"ה התחתונות של הדור החדש שנולדו אחר החורבן ונתחבבו כבר במוסדותינו הק' אשר יסד רביה"ק ז"ל) איז געקומען די צייט, אם לא עכשיו אימתי, און מ'דארף טון דערין".

"דא אין אמעריקע איז מיר שווער צו דרש'ענען איבער די ענינים ברבים, ווייל עס זענען דא וואס מ'קען נישט בעטן מכמה טעמים, אבער יעצט איז געקומען די צייט וואס מ'קען טון אין דעם, ממילא בעט איך דיך אז ווען דו גייסט אהיים זאלסטו צושטעלן אן אסיפה פון אנשי שלומינו מעורר זיין וועגן דעם, זאלסט רעדן מיט הונדערט אינגעלייט, וואס פופציג פון זיי זאלן פועל'ן אינדערהיים אז מ'זאל אויסטון די שייטלעך, און פופציג וואס גיינן מיט שפיצלך וואס זענען געדריוולט זייד, זאלן גיין מיט אומגעדריוולט זייד, אזוי ווי די מאמעס פון פריערדיגן דור זענען געגאנגען".

האב איך געזאגט פארן רבין "איך בין דאך א אינגערמאן, אז דער רבי בעט אזא בקשה דארף מען דאך האבן א בעל השפעה וואס מ'זאל איהם אויסהערן און ווילן מקבל זיין פון אים, איך גלייב נישט אז איינער וועט מיך אויסהערן ווען איך וועל זיין דער שליח פאר אזא זאך , אפשר זאל דער רבי רופן אן אסיפה ביי זיך אינדערהיים און דעם רבין'ן וועט מען זיכער צוהערן, אזוי וועט זיין לייכטער צו טון ווייטער".

האט דער רבי געזאגט אז איך בין געערעכט, נאר היות ער איז יעצט נישט אינדערהיים אויף עטליכע וואכן, ווען ער וועט אהיימקומען וועט ער מאקע אזוי טון און ער וועט רופן אזא אסיפה.

למעשה, איז דער רבי דעמאלטס אהיימגעקומען ד' משפטים. ווען דער רבי איז אהיים געקומען האט אים אפגעווארט א ים מיט ארבעט אין אלע ענינים, אבער ליידערן קוים צוויי מעת לעת שפעטער איז דער רבי ל"ע אוועק געפאלן מיטן סטראו"ק [ה"י], ליל שב"ק משפטים שקלים, און נאכדעם איז שוין דער רבי נישט געווען בכח צו רופן די אסיפה.

עס איז געווען זייער שטארק ניכר אז דאס איז געווען אן ענין פון א נסיון הדור, ווייל ינעג תקופה וועז דער רבי איז נישט געזונט געווארן איז געווען די סאמע שענסטע תקופה פונעם אויפבלי פון די הייליגע קהילה, די ישיבה, און כולל, און דער רבי האט אין יענע צייט מגלה דעת געווען אז ער שפירט ווי די צייט איז יעצט רייף צו קענען אנהייבן צו טון פעולות אהערצושטעלן די קהילה אויף דעם אופן וואס ער האט געוואלט, און ארויף ברענגען די דרגא פון צניעות אויף דעם שטאפל וואס ער האט געהאלטן פאר ריכטיג עפ"י הלכה, אבער לא אסתייעא מילתא בעוה"ר.

אבער די פעולה פונעם רבין איז זיכער נישט געווען אומזונסט, און לכה"פ אויף א באגרעניצטן פארנעם איז כאטש געטון געווארן א פעולה מוציא צו זיין רצונו מהכח אל הפועל.

היות אין די תש"כ יארן בין איך געווען דער מנהל פונעם כולל אברכים עפ"י בקשת רבינו ז"ל, און איך פלעג צושטעלן דאס געהאלט פאר די אינגעלייט, האב איך געהאט א שייכות מיט די אינגעלייט, בין איך דעמאלטס בשנת תשכ"ח ארויף אין כולל נאך אייידער דער רבי איז אהיימגעקומען, און איך האב איבערגעגעבן די וועריטער וואס דער רבי האט מיר געהאט צו זאגן.

גאב"ד רמת שלמה: מיין שוועך (כ"ק הגאון הצדיק בעל דברי משה ז"ל) האט מיר פארציילט וועגן די שטרימפ, אז ער איז אמאל אריין געקומען אין ביהמ"ד, ער איז געגאנגען אזוי און געווייזן ארויף געצויגן אויף די האנט, אז ס'איז אדורכזיכטיג.

רבינו: יא, דאס איז געווען מיט די זאקן, האט ער געווייזן אויף די האנט ווי דיק ס'דארף צו זיין אז מ'זאל נישט אדורכזען.

גאב"ד רמת שלמה: פון בעלזער רב רבי ישכר דוב ז"ל, זאגט מען אז ער איז געקומען אמאל צו תקיעת שופר, האט ער געזעהן שטיין מיידלעך ביי די טרעפן, האט ער געזאגט אז ס'גיפעלט אים נישט זייערע זאקן, איז ער צוריק געגאנגען און האט נישט געוואלט בלאזן ביז מ'טוישט עם נישט, אזוי ברענגען זיי צו.[39]

רבינו: דער פעטער ז"ל האט אים מספיד געווען, האט ער דערמאנט אז ער פלעגט מעורר זיין שלוש עשרה מידות מ'זאל גיין מיט בגדי צניעות, סאיז געדרוקט אין דברי יואל (פר' תולדות עמ' תר"ל).[40]

ראב"ב: אבער דאס איז זיכער נישטא אין ערגעץ, א מוראדיגע זאך דא אין קרית יואל וואס דער רבי האט איינגעשטעלט, אז היינט קען א יונגערמאן דא גרינג קויפן א דירה, דאס איז נישטא אין די גאנצע וועלט.

גאב"ד רמת שלמה: יא, ער האט מיר פריער פארציילט, אז דער רבי דאגה"ט דא פאר די גשמיות אויך.

רבינו: ס'איז געווארן טייערער און טייערער, ביז מ'האט געמוזט עפעס טוהן. מ'האט נישט געקענט קויפן קיין דירות, ס'איז נישט געווען שייך.

גאב"ד רמת שלמה: איך וועל דערציילן דעם רבי'ן, איך בין געווען זייער נאנט ביים מנחת יצחק, ווען דער לב שמחה איז געווארן רבי אין גער, איז ער אריין געקומען צום מנחת יצחק, און ער זאגט אים: 'רב לעבן, מ'ברויך מיר צו גיין מיט אייך אין משרד השיכון מסדר זיין אז יעדער זאל באקומען א דירה אין ארץ ישראל, דאם וועט זיין די גרעסטע אויפטוה וואס מ'וועט טוהן...'.

רבינו: און איך וועל אייך זאגן, מ'האט נאכגעלאזט די פרייזן און מ'מאכט נאך געלט אויך, די בויער'ס מאכן געלט, אסאך געלט.

גאב"ד רמת שלמה: קודם פשוט, עם פארקויפט זיך מער דירות.

רבינו: מ'מאכט נאך ענגוג געלט אויף יעדע דירה, עם האט נאר נישט געהאט קיין שיעור וויפיל מ'האט געוואלט מאכן,

---

39

די ערליכע כולל אינגעלייט האבן געהערט פון די בקשה וואס דער רבי האט פון מיר געבעטן, און זיי זענען געווען גערישט אז ווי נאר דער רבי וועט אהיים קומען וועט ער אנהייבן צו טון אין עניני צניעות ותיקון הלבוש. זענען געווען אסאך חשוב'ע אינגעלייט וואס האבן זיך שוין ארייגעלייגט לעשות רצון צדיק, און זיי האבן באלד איבער געגעבן דעם רבי'ס רצון אין שטוב פאר די ב"ב, און עס זענען דעמאלטס געווען מערערע שטובער פון אברכי הכולל וואס האבן זיך פארראטן דעם לבוש כהלכה, אין א בחינה פון 'טרם יקראו ואני אענה'. ממילא האט דאס עפעס זיכער אויפגעטון למעשה. ע"כ.

וסיפר הרה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א מלומדי הכולל באותה תקופה, "וועז ר' יצחק לעווי איז צוריק געקומען אין כולל, האט ער דערציילט וואס דער רבי האט איהם געזאגט, ער האט געבעטן פון די ראשי הכוללים, (הגה"צ) רבי הערשל מייזליש (אב"ד שאפראן) און (הגה"צ) רבי חיים לייב כ"ץ (אב"ד סערדשעלי), אז ער גייט אנהייבן נעמען חתימות ביי די אינגעלייט וואס וועלן קומען צו די אסיפה בים רבי'ן אין שטוב, און זיי זאלן העלפן מיט די חתימות".

מען האט אנגעהויבן עוסק צו זיין דערין, צוגרייטן די אסיפה, און דעמאלטס האט פאסירט דער ביטערער אומגליק (שנהלה רביו"ל), טייל אינגעלייט האבן שוין טאקע געהאט אויסגעפאלגט דעם רבי'ס רצון און מ'האט ביי זיי אין שטוב אויסגעטון, זיי האבן זיך מקדים געווען צו פארבעסערן דעם לבוש אין שטוב, אבער דער גאנצער פלאן מיט די אסיפה בים רבין איז דעמאלטס נישט ארויס מכח אל הפועל".

ונעתיק עובדא כעי"ז כפי שסיפר כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א בשיחה עם מרן שליט"א [ונדפסה בשעתו במדור משולחן מלכים בגליונינו], בזה"ל: ...פועם עלטער זיידן ז"ל (הגה"ק מהרי"ד), אויך נאר א שארפע זאך, ער איז אמאל געגאנגען אין די גאס ראש השנה פאר יזכור, און ער האט געטראפן נשים גיין דארט, און די זאקן זענען נישט געווען אינגאנצן ווי עס דארף צו זיין. האט ער געזאגט דעם גבאי'ן ער זאל זיי פרעגן וואו זיי גייען, האבן זיי געזאגט אז זיי גייען צו 'יזכור'. האט ער געזאגט, "מיט אזעלכע מלבושים מיינט איהר אז איהר וועט דעם טאטן אויפהייבן? איהר וועט איהם..." (דאדרבה ע"י הילוכם שלא בצניעות, לא די שלא יעשו עילוי לנשמות אבותיהם, אלא עוד יורידו אותם בשאול למטה).

40

וז"ל: ...ומי לא ידע גודל מסע"פ שהיה לו בענין התוכחה להדריך בני ישראל לתורה ומצות, וביומא דסליחות של י"ג מידות דרכו בקודש היה לדרוש לבנות ישראל להזהיר אותם שלא ילכו בבגדי שחץ ופריצות רח"ל... עכלש"ק.

אגב, עיין בס' ביתו נאוה קודש - בעלזא (ח"א עמ' תקע"ב): שמעתי בכמה זימנין מהרבנית הצ' מרת ט. מסקווירא ע"ה (א"ח הרה"ק מהרי"ץ מסקווירא זצ"ל בת הרה"ק מהר"פ מאוסטילא זצ"ל חתן כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע מבעלזא) שסיפרה ברטט קודש אודות זקינה הצדיק מבעלזא, ותיארה בין השיחים את מעמד המרגש והנורא אשר היה ביום הנעלה של י"ג מדות, בעת הכנת הקנויטליך לנרות השעוה לקראת יום הכפורים הממשמש ובא על ידי הנשים מבני משפחתו בתוככי נוה קדשו.

איברא מעשה הכנת הפתילות היה כפי בקשתו לפני תפילת שחרית דייקא, ומרן זירזן ומיהר אותן והתרעם שלא יחלוף עידנא דצלותיה, ולאחר הכנת הפתילות הן נכנסו עם הפתילות אל הקודש פנימה בחדרו, ופני הסבא קדישא רבינו להבו כלפיד אש... ע"ש עוד.

אבער ביי דעם מאכט מען אויך געלט. קיינער דערלייגט נישט ברוך ה'.

גאב"ד רמת שלמה: אבער זיי פאלגן אוים וואם מ'הייסט?

רבינו: ס'ארבעט אזוי, כדי מ'זאל קענען בויען דארף מען צו באקומען א פערמיט, א 'רשיון' ווי מ'רופט דאם דארט, האב איך געזאגט אזוי, וועז דער זעלבער שטח איז פינף מייל ארויפציר, קען ער בויען נאר איין דירה, איין הויז אויף דעם שטח. דא האט מען געמאכט לטובת הציבור אז מ'זאל קענען בויען הויעך א גרויסן הויז, מערערע דירות אינאיינעם, נו פאר וועמען האט מען דאם געמאכט? לטובת אז דער בויער זאל מער נתעשר ווערן, צי אז די יונגעלייט זאלן קענען האבן דירות?

אזוי? כדי דו זאלסט מאכן געלט...? פארדעם האט מען געמאכט אז דו זאלסט קענען בויען הויכע הייזער...?

אז דו ווילסט נישט בויען פאר ביליג, דעמאלטם באקומסטו נישט קיין רשיון...

גאב"ד רמת שלמה: וועך דארף צו געבן דעם רשיון, דער רבי געבט דעם רשיון צו בויען?

רבינו: די שטאט פירערשאפט געט עס.

גאב"ד רמת שלמה: די שטחים באלאנגען צו די שטאט?

רבינו: ניין, די שטחים באלאנגען צו פריוואטע מענטשן, די שטאט געט דעם רשיון, דעם פערמיט צו בויען. ביי ענק הייסט עס די עירייה, זאגט מען פאר די שטאט גיבט נישט קיין רשיון נאר פאר דעם וואם פארקויפט דירות פאר ביליג.

גאב"ד רמת שלמה: און אין די עירי"ה איז אלעם היימישע אידן.

רא"ב: דער ראש הקהל אין די קהילה ער איז דער ראש העיר דאהי אויך,[41] מ'האט אים אריינגעוועלט.

רבינו: יא, אזוי האב איך עם געקענט מאכן, ברוך ה'.

און כ'האף אי"ה דאם אנצוהאלטן אויף ווייטער אויך, צו שטיין דערויף בכל התוקף, מיט סייעתא דשמיא.

גאב"ד רמת שלמה: אז מ'האט דעם כח איז א געוואלדיגע זאך.

רבינו: אזוי האט מען א שליסל צו דעם, אז דו ווילסט דיך נישט צושטעלן, האלט דיך מיט דיין קרקע, דא קען מען בויען נאר אויב ס'איז אינעם מסגרת פון די תקנה, און מ'קען נאך מאכן שיין געלט אויך, אפילו מיט די פרייזן.

גאב"ד רמת שלמה: ס'איז א מוראדיגע זאך, בפרט פאר אידן וואם מאכן חתונה קינדער.

רבינו: ביז איצט איז געווען שווער פאר אינגעלייט צו צוקומען צו אן אייגענע דירה.

רא"ב: כ'האב געפרעגט ר' עקיבא הערש [קליין] צי ס'באדערט אים אז די פרייזן איז געפאלן, האט ער מיר געזאגט ער פילט אז ער האט געטוהן די בעסטע זאך, די ריכטיג'סטע זאך וועז ער האט זיך צוגעשטעלט דערצו.

גאב"ד רמת שלמה: ער פארקויפט דירות דא?

רא"ב: יא, ער איז דער גרעסטער בויער דא אין שטאט.[42]

א' הנוכחים: ער איז געווען פון די ערשטע וואם האבן זיך צוגעשטעלט צו די תקנות.

גאב"ד רמת שלמה: מיינע דריי קינדער אין ארץ ישראל האבן נישט קיין דירות.

רבינו: אפילו פאר שכירות, צו דינגען א דירה אויף רענט, איז דאהי געווען טייער ביז יעצט.

רא"ב: זיי קענען קומען דא וואוינען...

גאב"ד רמת שלמה: דארף מען וויסן קודם צו דער רבי איז מסכים...

רבינו: קרית יואל איז אפען פאר אלע ערליכע אידן וואם גייען אין די דרכים פונעם מייסד...

והמשיך רבינו: היינט אפילו צו דינגען א דירה, צוויי שטובער מיט א קאך מיט א עם צימער, דא קאסט עם היינט צווישן פופצן און זעכצן הונדערט דאללער א חודש. און אין שטאט (בעיר ברוקלין) עם אסאך אסאך מער, ס'איז זייער טייער דארט.

גאב"ד רמת שלמה: ביי אונז איז עם אסאך טייערער, זעקס טויזענט שקל קאסט ביי אונז א דירה פון פופציג מעטער, אזא דירה קאסט ביי אונז בערך צעהן טויזענט שקל.

רבינו: עכ"פ אזוי איז געפאלן די פרייז פון קויפן דירות, אן במילא איז אויך געפאלן די פרייז פון דינגען דירות.

גאב"ד רמת שלמה: און די כולל יונגעלייט זיצן און לערנען, דאם אלעם האט דער רבי אריינגעפרעגלט.

רבינו: ס'איז דא ברוך ה' היינט טויזענט אינגעלייט אין כולל, דא אין קרית יואל, אויסער אין אנדערע פלעצער.

גאב"ד רמת שלמה: ס'איז אלעם אין איין ביהמ"ד?

א' הנוכחים: ניין, ס'איז איין בנין (בנין מבצר הכוללים), אבער ס'איז צוטיילט אין פיהר שטאק

---

41 הרבני החסיד הנכבד מוה"ר אברהם ווידער הי"ו ראה"ק וראש העיר קרית יואל יצ"ו.

42 שבונה אלפי דירות מפוארות ומוחכבות לתושבי העיר, בשכונת ויואל משה החדשה, העומדת לתפארה בצד מזרחית דרומית של עיר קרית יואל יצ"ו, ובמחיר מוזל כפי תקנת רבינו שליט"א, ועוד ידו נטי' בס"ד.

גאב"ד רמת שלמה: ס'איז דא אפאר לימודים, אדער אלע לערנען איין לימוד?

רבינו: ס'איז דא אסאך לימודים, ס'איז דא פארשידענע חבורות און ראשי החבורות, אלעס אין אנדערע מקצועות.

גאב"ד רמת שלמה: ביז די לעצטע יארן האט געהייסן אז סאטמאר איז בעלי בתי"ש, סאטמאר איז צדקה וחסד. דאם איז דא אסאך אין סאטמאר. אבער דאם וויל איך זאגן דעם רבי'ן, דער רבי רעדט אזויפיל וועגן תורה, מ'זעהט אז ס'האט געמאכט א רושם, ס'איז א אנדערע וועלט געווארן. אין לימוד התורה איז געווארן אזא מהפיכה, דער רבי האט אריינגעברענגט א גייסט פון תורה, ס'איז אסאך שענער געווארן ווי אין די פריער'דיגע יארן, כ'מיין דאהי בעלי בתים און אינגעלייט האבן נישט אזויפיל געלערנט ווי היינט, ס'איז געווען שווערער ווי היינט, מ'האט אמאל געארבייט שווער, היינט איז לייכטער.

ובפרט די בעלי בתים פון די ערשטע יארן נאך די מלחמה, פאר זיי האט דאך אויך געפעלט פון די בהורישע יארן.

רבינו: נאך די מלחמה איז געווען אסאך זאכן שווערער ווי היינט, מ'האט זיך זייער געמוטשעט ביז מ'האט אהנגעהויבן צו זעהן א נייעס דור, אן ערליכער דור.

גאב"ד רמת שלמה: א ודאי, דער רבי ז"ל האט געזוכט אויפצושטעלן קודם זאל זיין ערליכע שטובער, ערליכע בעלי בתים. אבער לימוד התורה, ובפרט דאם לערנען בעיון, איז נתרבה געווארן די לעצטערע יארן.

רבינו: יא, מקען זאגן ס'איז אכשיר דרא אין לימוד התורה, אסאך אסאך הונדערטער אינגעלייט און בעלי בתים שטעלן זיך צו בחינות, מ'לערנט, מ'חזר'ט און מ'פארהערט'זיך, און אז מ'דארף נעמען א בחינה לערנט מען מערערע מאל, פארשטייט מען בעסער, לערנט מען מער בעיון, מ'פארשטייט בעסער א קשיא, א תירוץ, אזא סברא, אזא סברא, במילא קומט אוים אז מ'ליגט אין תורה, מ'האט א שייכות מיט די תורה, איז דאם לעבן א שענער לעבן, א שענערע התנהגות, די שטוב טוישט זיך, אלעס טוישט זיך.

גאב"ד רמת שלמה: דאם זאגן זיי מיר יעצט אויך, כ'רעד נישט וויפיל צדקה וחסד גייט דא ארויס פון די עכט בעלי בתי"שע אידן דוקא, היינט זאגן מיר די אידן וואס גייען נאך געלט, כ'פרעג זיי צו וועמען גייט איר? זאגן זיי מיר, 'מ'פארט קיין מאנרא..', און זיי זאגן מיר, 'דער רב זאל וויסן אז פון די יונגעלייט קען מען מאכן שיין געלט אין קרית יואל'... און דאם איז א גדלות, פון וואו האבן זיי צו געבן? אבער מ'געט...

רא"ב: ס'איז דא עפעס א מעשה פון מיין זיידע ר' ישראל דוד [וויים], וועגן מאכן אייגענע עשירים, אין שומרי שבת שוהל אין בארא פארק איז עס געווען. אזוי פלעגט מען פארציילן אין די משפחה, אז דער רבי איז געווען אמאל מיט מיין זיידן דארט, און איינער האט עפעס געגעבן א פסק פארן רבי'ן וועגן ארץ ישראל, האט מיין זיידע געזאגט, 'רבי, ס'איז שוין געקומען די צייט מ'זאל מאכן אייגענע עשירים'... עפעס אזא אויסדרוק.[43]

---

43 כעין סיפור זה מובא בס' זקניך ויאמרו לך (חלק יא עמ' 135) כדלהלן: ביים גרויסן כינוס כללי האט הגאון הגדול הראב"ד שליט"א דערציילט, אז ווען הגה"ק רבי אלחנן וואסערמאן ז"ל איז געווען אין לאנדאן פאר די צוויטע וועלט מלחמה, האט ער געזאגט א דרשה אין א ביהמ"ד און ער האט געהאקט אויף די מזרחי, האט מען אים געזאגט אז ער וועט נישט מאכן קיין געלט אויב ער וועט אזוי רעדן, האט ער געזאגט "איך בין דא געקומען טון דעם רצון ה', דער רצון ה' איז אז איך זאל רעדן קעגן די מזרחי, אויב וועל איך וועגן דעם נישט מאכן קיין געלט איז א סימן אז דאס איז דער רצון ה'".

דאס האט מיך דערמאנט וואס איך האב געהערט פון הגאון הגדול רבי חיים קרייזווירטה ז"ל גאב"ד אנטוווערפן, ווען ער האט געדעדט אמאל כ"א כסלו אין סאטמארער ביהמ"ד אין אנטוווערפן, האט ער דערציילט אז ער האט אמאל געפרעגט דעם רבי'ן ז"ל די קשיא "אויב וועט איר לוחם זיין קעגן די ציונים און זיך שלאגן מיט די גאס פון וואו וועט איר האבן געלט פאר אייערע מוסדות". האט דער סאטמארער רב געענטפערט "אויב זיי וועלן מיר נישט געבן וועל איך נישט האבן קיין בריה נאר איך וועל מוזן מאכן אייגענע עשירים"..., און אזוי האט ער מאקע געטון.

אויך דערציילט אונז הרה"צ רבי חיים מאיר יחיאל רובין שליט"א אדמו"ר מראפשיץ וועלכער איז געווען ראה"ב בקרית יואל, אז אין די ערשטע יארן אין אמעריקע איז דער רבי ז"ל אמאל געווען אין פלעטבוש אויף א באזוך ביי זיין מאטן דער מאזשוי'ער רב ז"ל, און פון דארט איז ער אריבער אויף א באזוך צו א בארימטן גדול ז"ל מיט וועמען דער רבי האט זיך געהאלטן שטארק בידידות. בתוך הדברים האט אים דער רבי געפרעגט איבער א געוויסן ענין וואס ער טוט אין זיין ישיבה פארוואס ער טוט אזוי, האט דער ראש ישיבה געענטפערט אז היות ער האט תומכים פאר די ישיבה און זיי פארלאנגען עס ממילא שטעלט ער זיך צו צו זיי.

מיט א צייט שפעטער איז געווען אן אסיפה ביים רבי'ן אין שטוב און דער רבי האט דן געווען מיט די הנהלת הישיבה איבער א געוויסן ענין וואס איז געווען עומד על הפרק. האט דער רבי איבער דערציילט איבער זיין באזוך ביי יענעם ראש ישיבה און ווי אזוי דער ראש ישיבה האט זיך פארענטפערט אז ער האט איינגעשטעלט א געוויסן סדר כדי צו געפעלן פאר זיינע תומכים, האט דער רבי ממשיך געווען "איך וויל נישט אזוי, איך וויל זיך נישט לאזן פירן פון קיין בעלי בתים וואס געבן געלט, דאס איז גורם אז איך זאל זיך צוריק האלטן פון אויפשטעלן מוסדות!"

דער שאפראנער רב ז"ל איז דארט געזעסן האט ער זיך אנגערופן "איך האב אן עצה, ווער זאגט אז מיר דארפן צוקומען צו די גאס, דער רבי זאל יא עפענען מוסדות און דער רבי זאל משפיע זיין אז דער אייגענער עולם זאל האבן געלט!".

גאב"ד רמת שלמה: ס'איז א געוואלדיגע זאך.

עס האט מיר פארציילט דער משגיח רבי דן סגל [מעיה"ק ירושלים ת"ו] זאל זיין געזונט, אז ס'איז געווען א איד וואס איז געווען איינגעשטעלט ביי די מיליטער, ער איז געווען א רב צבאי, און ער איז געגאנגען נאך געלט, ער האט געדארפט התונה מאכן, ער איז געווען אין אמעריקא ער האט זיך ארום געדרייט אפאר טעג און ס'איז נישט געגאנגען, האט אים איינער געזאגט: זיי נישט קיין בטלן, גיי אריין צום סאטמאר'ער רב, איז ער געגאנגען און האט טאקע באקומען א שיינע נתינה. אזוי ווי ער גייט ארויס האט ער באקומען הרהורי חרטה, ווען איך וואלט געהאט געזאגט דעם רבי'ן אז כ'בין א איינגעשטעלטער אין די ציוניסטישע מיליטער וואלט ער מיר זיכער ארויס געשליידערט פון דארט. האט מען אים געזאגט יא, דו האסט רעכט, דארפסט ארייגיין זאגן דעם סאטמאר'ער רב ווער דו ביזסט... ער קומט אריין צום רבי'ן אויפצומארגנס, און ער שטייט אזוי און ער ר' יאסל [אשכנזי] איז געשטאנען אזוי נעבן רבי'ן, אזוי ווי להבחל"ח ער [ר' חיים שלמה]....

רופט זיך ר' יאסל אהן, דער איד איז דאך שוין נעכטן געווען דא, זאגט ער, יא יא כ'קום טאקע וועגן דעם, פארשטייט זיך אז ער איז געקומען מיט א שיינעם האמבורג הוט מיט צוויי קנעפלעך, זאגט ער, כ'בין געקומען טאקע זאגן פארן רבי'ן אז איך בין א איינגעשטעלטער פון די מיליטער, פרעגט ער אים, נו במילא וואס מיינט עס?, זאגט ער, קען זיין אויב דער רבי וואלט געוואוסט וואלט ער נישט געגעבן..., אזוי...?! האט דער רבי אויפגעמאכט זיין שופלאד און ארויס געטומען נאך אפאר הונדערט דאללער און אים אהין געגעבן.

וועלן ער איז שוין געשטאנען ביי די טיהר ארויסצוגיין, רופט זיך אהן דער רבי צו אים, 'קומט נאר אהער לאמיר אייך עפעס פרעגן, איר קוקט מיר אויס צו זיין א איד א שטיקל תלמיד חכם, איז פארשטייט איר אז טאמער זענט איר א איינגעשטעלטער אין די מיליטער וועל איך אייך נישט געבן פאר הכנסת כלה....? דאס איז א טריפה'נע מדינה..., דאס איז א טריפה'נע מיליטער'....., אבער וואס האט דאס מיט הכנסת כלה...?, עס איז געווען דארט אזעלכע קולות אז די וועגט האבן זיך צוטרייסלט. עכ"פ ס'איז געווען ביי אים צוויי דינים.

*

בנו הגר"ח: איך מיט אים [ר' אברהם בנימין] האבן א שותפות, איך גיב ארויס די ספרים, פסקים פון מיין זיידע רבי משה הלברשטאם [בעל שו"ת דברי משה ז"ל], איז איך שרייב עס, און ער צאלט די גלעלט דערפאר.

גאב"ד רמת שלמה: מיין שוויער האט דאך געשריבן זייער ווייניג, א גאנצן טאג איז ער געזיצן מיט מענטשן, פון אינדערפרי ביז ביינאכט האט ער געהאט שואלים און מבקשים. האט מען דא צוזאם געזומען פון אפאר הונדערט תלמידים, מ'האט צוזאם געזומען פון אים שמועות בהלכה און די מקורות דערפון.

מ'זאגט אז אין צאנז מנהגים איז נישט געווען קיין דבר קבוע, יעדן מאל איז געווען עפעס אנדערש.

רבינו: דער הייליגער דברי חיים איז געווען למעלה מן הזמן... ווי אזוי ער האט געזעהן אין הימל אזוי האט ער געטוהן. ס'איז נישט געווען קיין קביעות ביי אים.

גאב"ד רמת שלמה: און ווי אזוי איז געווען ביים פעטער (רבינו הדברי יואל) ז"ל?

רבינו: אסאך זאכן איז ביי אים אויך נישט געווען קיין קביעות.

מער וויניגער הלכות איז יא געווען, אבער ס'איז געווען זאכן מנהגים וואס איז נישט געווען קיין קביעות.

אין צאנז איז אמאל געווען, דער דברי חיים איז אריינגעקומען ראש השנה אין בית המדרש צו תקיעת שופר, און ער האט נישט געזאגט קיין למנצח, נאר ער איז צוגעגאנגען תיכף און געזאגט די ברכה און געבלאזן שופר, נישט קיין מן המיצר, גארנישט.

האט עמיצער געפרעגט דערוועגן דעם שינאווער רב, האט דער שינאווער רב געזאגט 'ווען דער טאטע איז אריינגעקומען האט ער אזוי געקאכט אין די מצוה פון תקיעת שופר, אז ער האט זיך שוין פשוט נישט געקענט איינהאלטן, איז ער צוגעגאנגען גלייך מאכן א ברכה, אבער קיינער זאל אים נישט נאכמאכן'.....

בנו הגר"ח: דער מנהג וועגן גיין א שטריימל חנוכה ביים אנצינדן די מנורה?

רבינו: דער ייטב לב איז געגאנגען און דער קדושת יו"ט נישט.

מ'האט אים געפרעגט אויף דעם האט ער געענטפערט מיט א ווערטל, איך האב נישט געוואוסט אז דער עולם וועט

דער רבי איז געווארן זייער ערנסט און פארטראכט און דאן האט ער געזאגט "גוט מ'גייט מאכן א ישיבה".

עס האט שטארק אויסגעזעהן ווי דער רבי האט אנגענומען די וועדטער און ער האט מסכים געווען צו די הצעה אז דער אייגענער עולם זאל האבן געלט און קענען אליין אויסהאלטן די ישיבה.

קומען צו מיר צו די חנוכה ליכט, האב איך נישט אנגעטוהן דעם שטרײַמל.[44]

גאב"ד רמת שלמה: און דער רבי ז"ל?

רבינו: איז אויך נישט געגאנגען.

גאב"ד רמת שלמה: דער רבי זאל זיין געזונט אויך נישט?

רבינו: ניין, מיין טאטע איז אויך נישט געגאנגען.

בנו הגר"ה: דער זיידע רבי משה [הלברשטאם] האט געהאלטן אז ס'איז מקובל ביי אים אז דער דברי חיים איז יא געגאנגען מיט א שטרײַמל ביי די חנוכה ליכט.

רבינו: יא, דער דברי חיים איז געגאנגען גאנץ חנוכה מיט א שטרײַמל, נישט נאר ביי די חנוכה ליכט.[45]

גאב"ד רמת שלמה: און אין די שבע ברכות טעג, איז געווען א מנהג צו גיין מיט א שטרײַמל א גאנצן טאג, נישט נאר ביי די שבע ברכות?

רבינו: יא, אזוי האט מען זיך געפירט ביי די רבי'ס.

ראי"ב: די זאך וואס דער דברי חיים האט זיך געפירט צו נוצן נאר גלאז אום פסח איז טאקע געווען אלס מנהג, אדער צוליב געלט וויייל די כלים איז געווען פארמשכונ'ט.

רבינו: ניין, ער האט געוואלט האבן גלאז.[46]

גאב"ד רמת שלמה: ס'איז געווען וועגן...

רבינו: ס'איז אזוי, וועג ער וואלט וועג געוואלט האבן עפעס אנדערש, וואלט ער געהאט...

גאב"ד רמת שלמה: זיכער אזוי, ער האט מסתמא געהאט אן ענין דערביי.

רבינו: דער חכם צבי האט זיך אויך אזוי געפירט, דער יעב"ץ ברענגט אזוי, וויייל ער האט געוואלט זעהן דעם וויין, כי יתן בכוס עינו, אלץ א הידור איז די ד' כוסות.[47]

עכ"פ ס'איז געווען נאך פלעצער וואס מ'האט אזוי געטוהן.[48]

א' הנוכחים: אסאך צאנזער אייניקלך האבן געוצט נאר גלאז.[49]

רבינו: דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל האט אויך געוצט נאר גלאז.

---

44 כן סיפר מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל, שזקינו מרן הגה"ק בעל ייטב לב ז"ל הי' חבוש בשטרײַמל בכל שמונת ימי חנוכה, [וכן מובא בליקוטי מהרי"ח שאדמו"ר הגה"ק מו"ח יקותיאל יהודה ט"ב מסיגעט זצלה"ה הלך בכובע של שבת כל שמונת ימי חנוכה], ובשנה ראשונה אחר הסתלקות הייטב לב ומרן הקדושת יו"ט מילא את מקומו, שינה הקדושת יו"ט ממנהג אביו הק' ולא חבש השטרײַמל, וכאשר שאלו אותו על זה למה שינה ממנהג אבותיו, השיב, שבתור אדם פרטי לא היה דרכי ללבוש את השטרײַמל שהוא מנהג הצדיקים, שאיני נחשב כאחד מהם, אמנם מחמת כבוד הציבור שבאו לחזות בהדלקת הנרות הייתי צריך לחבוש השטרײַמל, אבל לא עלה בדעתי שיבוא מאן דהוא לראות הדלקת הנרות, כי מי אני שיבואו חסידים לראות את עבודתי, לכן לא לבשתי בגדי שבת להדלקת הנרות, ע"כ, וכן נהגו אחריו בניו הק' זי"ע.

45 עיין בס' דרכי חיים (אות קי"ג) שלבש שטרײַמל בכל שמונת ימי חנוכה, וזמן הדלקת הנרות לא היה שוות בכל יום, פעם הדליק קודם תפית ערבית, ופעם לאחר תפילת ערבית, ע"ש.

46 עיי' בס' דרכי חיים (אות פ"ז) שכתב שהרה"ק מצאנז היה נוהג לשתות ד' הכוסות בב' לילות של פסח בכוסות של זכוכית ולא בכלי כסף, (על אף שמובא בתוס"ח (כלל קנ"ד סי' ט' אות י"ד) שכלי זכוכית הוא רק בדרגה ה' לחשיבות וכלי כסף הוא בדרגא ב לחשיבות) וטעמו עמו ע"כ.

ועיי' בהגדת בית ראפשיץ שמובא בשם זקני חסידים שאמרו טעם דאיתא בגמ' נדרים (נ.) אמורה ליה בת קיסר וכו', והעולה שם דיין שמונה בכלי כסף והב מתקלקל, ולכן היות שבליל הסדר היין מונח בכוס זמן רב יותר מהרגיל, ע"כ לקחו כוס של זכוכית.

ועיי' בהגדש"פ ויגד אברהם שאפשר הטעם שעשה כן משום דאיתא בשו"ע או"ח (תע"ב ס"ט) שיעור הכוס רביעית וכו' וישתה כולו לכתחילה או רובו בדיעבד וכו', ויש אומרים שצריך לשתות רוב הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות, וצריך לשתות השיעור שלא בהפסק גדול בינתים עיי"ש. והנה בכוס של כסף קשה להבחין בין שתה רוב או לא, משא"כ בכלי זכוכית.

47 עי' בדברי הגה"ק היעב"ץ בהגהותיו בסידור שער השמים: ...והיה אמה"ג (החכם צבי ז"ל) בוחר בכוס עגול של זכוכית בהיר ויפה לכוס של ברכה, ולא בגביע כסף וכוס זהב אף שלא חסרו לו כלי שתיה מוזהבים וכלים מכלים שונים יקרים וחשובים, והיה נותן טעם לדבר על בחירתו זאת, משום אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו (משלי כג לא), ש"מ דשבח הוא ליהנות גם ממראיתו וטוב מראה עינים מהלך נפש וכו', ע"ש.

אגב, על מה שכתב בשו"ע (או"ח סי' תע"ב ס"ב) שיסדר שולחנו בכלים נאים, כתב בנזירות שמשון (שם) שכלי זכוכית עדיפים על של זהב, על פי המבואר במדרש (אסתר רבה פ"ב פ"י) על הפסוק (אסתר א ז) 'והשקות בכלי זהב', השקיותיו של אותו רשע לא היו אלא בשל זהב, ר' פנחס בשם ר' יצחק אמר והלא נפשו של אדם חותה לשתות בשל זהב, אלא אלו כוסית דיוטיריטא של כלי זכוכית שרואין צל פניהם בהם יפין ויקירין ככלי זהב.

48 כמו כן מובא שהרה"ק רבי אלימלך מטאהש ז"ל היה לוקח לכוס של אליהו כוס מקריסטאל שאביו הרה"ק בעל בני שלשים ז"ל קיבל למשלוח מנות ממרן הדברי חיים ז"ל. עי' סיפור זה בספר עבודת עבוד על חג הפסח (דף רז) ....לכוס של אליהו השתמש זקיני [הר"א ז"ל] בכוס של זכוכית (קריסטאל) נאה מאוד, שאביו ה"ה אא"ז הק' זי"ע קיבלו למשלוח מנות מהרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, כי הרה"ק בעל דברי חיים היה ממונה על צדקת רבי מאיר בעל הנס בחוץ לארץ, ואא"ז הק' היה מקבץ הרבה מעות לצדקת רבי מאיר בעל הנס ושלח להרה"ק מצאנז, על כן שלח לו למתנה ג' כוסות יקרים מאוד, ואחד מהם ירש זקיני הק'....

49 ויש לציין שבדרכי חיים ושלום (אות תקצד) מובא כי הגה"ק ממונקאטש לקח לכוס ראשונה של קידוש גביע מכסף, ושאר הכוסות היו מזכוכית.

גאב"ד רמת שלמה: וועגן די מנורה איז דא א גאנצע מעשה.[50]

רבינו: אבער ער האט געהאט א מנורה...[51]

---

50 עיי' בס' י"ג אורות שהאדמו"ר מפשעווארסק ז"ל סיפר, שלכן נשאר כ"כ הרבה חפצי קודש ומנורות מהרה"ק מצאנז בירושה, כי בכל שנה ושנה היה ממשכנו לצדקה והחסידים קנו לו מנורה חדשה. ומסופר מפי עדי ראיה שהרה"ק מהרש"א מראצפערט ז"ל היה מדליק בא' מימי החנוכה במנורה ישנה של פח, באמרו שפע"א מישכן אביו הק' את המנורה שלו לצדקה, וכיון שלא היה לו במה להדליק הדליק במנורה של פח וז ואמר שגם זו כשרה להדלקה, וכיון שאביו העיד ע"ז שהיא כשרה ע"כ הדליק בה עד סוף ימיו.

וכעי"ז מובא גם בס' רשומים בשמך ח"א (עמ' רס) בשם הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגאר ז"ל גאב"ד חוג חת"ס, כאשר הסתופף בצל הרה"ק רבי שלום אליעזר"ל ז"ל, בשבת חנוכה תש"ב-תש"ג, ראה שהוא מדליק את נרות החנוכה במנורת פח ישנה. ועל תמיהתו ענה לו הרה"ק: הרי אבי הק' אמר שמנורה זו כשירה היא... ע"כ בכל שנה ושנה, הנני מדליק בה באחד מלילות החנוכה.

וגופא דעובדא הכי הוה: שבשנה אחת, שבוע ימים בלבד קודם החנוכה, פנה הגה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ל לבני ביתן של אביו, וביקשם לבל יפדו המנורה עד ערב חנוכה ממש, שאם יפדוה עלול אביו למשכן אותה שוב. ואכן המנורה הוחזר לביתו של מרן הדב"ח רק בערב חנוכה. אולם בהגיע ליל ראשון של חנוכה נתגלה שהמנורה נעלמה שוב, כי הדב"ח חזר ומשכנה לצרכי צדקה. שאל בנו הרה"ק מגארליץ את אביו הק' היתכן שכאשר מגיעה לקראתנו מצוה קדושה ונשגבה כזו, הדלקת נרות חנוכה, אבא ממשכן את המנורה?!

ע"ז השיב לו מרן הדב"ח: 'וכי המנורה של שלום אליעזר"ל אינה כשירה..?!' (בנו הצעיר הרה"ק רבי שלום אליעזר היה אז ילד רך בשנים, ומנורתו היתה מנורת פח קטנה ופשוטה). והמשיך מרן הדב"ח ואמר: 'אז **יאך** זאג אז די מנורה פון שלום אליעזר"ל איז כשר, זאלסטו וויסן אז ס'איז כשר!'

51 עיי' בס' כל הכתוב לחיים (עמ' קפ"א) קרה פעם שנגיד אחד נלאה למלא אחרי צו כק"ז זיע"א, ולא מילא אחרי בקשתו לפדות את מנורת החנוכה הממושכנת לקראת החנוכה, הדבר הזה הכאיב מאוד לכק"ז זיע"א, בני ביתו וחסידיו אשר הבחינו בצערו השתדלו ופדו את מנורת החנוכה, ואעפ"כ לא יצא כק"ז זיע"א להדליק הנרות נר ראשון דחנוכה, כך נמשך הדבר עד קרוב לחצות הלילה, קרוב לחצות הלילה הרגישו שמתקרבת ביעף מרכבה הדורה, ומתוכה יצאה הנגידה המפורסמת והצדיקת מרת תעמעריל ע"ה שהיתה מפורסמת בכל רחבי גליצי' ופולין בצדקותי' וחסידותה ותמכה ביד יחינה בכל צדיקי הדור, היא נכנסה בבהלה לבית כק"ז זיע"א, ושאלה אם כבר הדליקו את הנרות חנוכה, כששמעה כי כק"ז זיע"א עדיין לא הדליק הנרות, נתמלאה שמחה והוציאה מהמרכבה מנורת חנוכה כסף טהור נהדרה, ומסרה זאת להגבאי וביקשה ממנו לתת זאת לכק"ז זיע"א, ואז יצא מיד מחדרו כשצהלתו בפניו וכירך על הנרות בהתלהבות גדולה ועצומה במנורה זו אשר רק עתה הובאה לו, כק"ז הרגיש ברוח קדשו על המתנה שמביאין אליו, וכך חיכה עד קרוב לחצות.

הנגידה סיפרה אח"כ גופא דעובדא, זה כמה ימים אני נוסעת לצאנז עם המתנה הזו, אולם היו לי כמה עיכובים בדרך, ולא יכולתי להגיע למחוז חפצי, בלילה הזה התגברתי תלי"ת על כל המכשולים והגעתי אם כי במאוחר, אולם זכיתי עוד להשביע רצון, ותהי הדבר לפלא.

וכן מובא עובדא זו בשם הגה"ק מנאסוויד ז"ל בס' גדולת יהושע (ח"ב).

52 עיי' בס' מרא דשמעתתא – עטרת יהושע (אות קס"א): והוסיף ואמר לי עוד בשם הרה"ק רבי משה"לע משיאווא זיע"א כי מצות מכונה מותר לאכול אחר הפסח, ואין בזה משום חמץ שעבר עליו הפסח. והוסיף דזהו דוקא אם קנה המצות אחרי הפסח מאחד שמיקל בזה לאכלו בפסח, אבל מי שקיבל עליו דעת המחמירים אם עבר ושהה מצות מכונה, נראה דיש לאסרו.

53 ועיין בס' שבח פסח – באבוב (עמ' רל"ט) שכן אמר גם האדמו"ר בעל הדברי שלמה מבאבוב ז"ל.

54 שנתכבד לישא את דברו בתור נואם הכבוד, במעמד רבבות אלפי ישראל, אצל סעודת הודאה רבתי ביום הצלת רביה"ק ז"ל, יחד עם דינער השנתי לטובת מוסדותינו הק' בוויליאמסבורג הי"ו.

בנו הגר"ה: וועגן מאשין מצות נאך פסח, וואם האט מען נוקט געווען, צי ס'הייסט חמץ שעבר עליו הפסח?

רבינו: עם איז שווער צו זאגן אזוי, עם איז דא אידן וואם עסן דאם אום פסח.

גאב"ד רמת שלמה: די זעלבע וועראטער וואם דער רבי צו לאנגע יארן זאגט יעצט, האט רבי משה ארי' [פריינד] (כ"ק גאב"ד עיה"ק ירושלים ז"ל ובעל עטרת יהושע) **גזואגט**,[52] דעם זעלבן לשון, א זאך וואם אידן עסן דאם אום פסח, איז שווער צו זאגן אז נאך פסח איז עס חמץ... דער שוועד ז"ל האט אויך אזוי געהאלטן,[53] כאטשיג ער איז אמאל געווען ביים סטראפקובער רב אין ירושלים און ער האט עס ארויס געווארפן...

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

ובירכו **רבינו:** לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל האבן גרויס הצלחה און סייעתא דשמיא, מיט אלעם גוטן.

ואיחל רבינו לחיים לכל הנאספים

ר"ב: דער רבי האט אוודאי געהערט אז מ'האט געמאכט א גוטן אויסוואל צו נעמען דעם רב אלס נואם הכבוד ביי די סעודת הודאה כ"א כסלו.[54]

רבינו: יא יא, כ'האב געהערט, מ'האט געערעדט דערפון דא, כ'האב הנאה געהאט. דער אויבערשטער זאל העלפן איר זאלט האבן הצלחה דאהי, און הצלחה אין ארץ ישראל.

גאב"ד רמת שלמה: אמן, דער אויבערשטער זאל געבן כח פארן רבי'ן ממשיך זיין בעבודת הקודש, פירן דעם גאנצן כלל, און מ'זאל בקרוב גיין קענן משיח'ן מיטן רבי'ן אינאיינעם.

און אנטשולדיגט כ'האב געשטערט אזוי אינמיטן טאג, איך וויים דער רבי גלייבט דאם נישט.

רבינו: געווענטליך גיי איך אין די ישיבה אזא צייט, איך פראביר נאך צו גיין יעדן טאג לערנען אין די ישיבה.

ר"א"ב: דער רבי דאוועט דאך אין די ישיבה יעדן טאג.

רבינו: יא, אויסער דעם, נאכמיטאג פראביר איך אויך צו גיין אין די ישיבה.

כ'האב אבער הנאה געהאט אייך צו טרעפן.

גאב"ד רמת שלמה: א גוטן טאג, און נאכאמאל א יישר כח.

וליוחו רבינו החוצה בידידות

בדרך צאתו אמר גאב"ד רמת שלמה: די דרשה אין ירושלים,[55] די סוגיא וואם דער רבי האט געזאגט איז אויך געווען געוואלדיג, דער ציבור דארט האט זייער הנאה געהאט, די לומדים דארט, עפעס געוואלדיג. דארט בין איך דאך יא געווען.

רבינו: יא, כ'האב אייך געזעהן דארט.

גאב"ד רמת שלמה: דעם שפת אמת (סוכה כט:) האט דער רבי שיין פארענטפערט.

רבינו: יא, ער איז מדייק דעם לשון לולב הגזול.[56]

גאב"ד רמת שלמה: יא, און די גאנצע סוגיא דארט אין מצוה הבאה בעבירה. אויך מיט די מחלוקה, דער ר"י מיטן רבינו תם וואם מ'האט פריער געלערנט, זייער שטארק געווען.

און צום סוף ווען דער רבי איז צוגעקומען צו די פרשה דארט.

רבינו: ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות (בראשית כז, טו). דעם חתם סופר (פ' תולדות עמוד כ) ווען שואל שלא מדעת.

גאב"ד רמת שלמה: אה, יא, דער תרגום זאגט 'עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך', במילא אז ס'איז געווען בנביאה איז דא די מצוה פון אליו תשמעון (דברים יח, טו), במילא איז שייך עשה דוחה לא תעשה.

וירח את ריח בגדיו, דער דרש מיט פשט גייען אינאיינעם, עפעס הפלא'דיג.[57]

אבער כ'האב געהערט אז אין בני ברק איז געווען נאך שענער דארט אין 'כולל ברייש'.

רבינו: ברוך ה', יהיו נא אמרינו לרצון.

פיין, זייט געזונט מ'זאל הערן בשורות טובות.

---

55 הדרשה שנשא מרן שליט"א בעת ביקורו בעיה"ק ירושלים ת"ו, יום ג' פ' תולדות העל"ט, בהיכל ביהמ"ד כתב סופר שע"י כולל שומרי החומות.

56 ע' שם שמדייק בלשון המשנה לולב הגזול והיבש פסול, דל"ישנא דהגזול אינו מדוקדק לכאורה, דאין הגזילה בעצמות הלולב כמו יבש, והוה ליה למיתני הגזול לולב, ותירץ, דאתי לאשמעינן דאף אם מכרו או נתנו הגזלן לאחר, אין השני יוצא בו.

57 לחיבת הקודש נעתיק את חלק הדרוש על הפרשה במה שסיים רבינו את פלפולו שם: ...ואשיבה רגלי למדרש בפרשת השבוע (פ' תולדות) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן. והקשה החתם סופר (עמוד קכ) איך השתמש יעקב בבגדי עשו, הא הוי שואל שלא מדעת, וקי"ל (חושן משפט סי' שנ"ט ס"ח) שואל שלא מדעת גזלן הוא.

ויש ליישב על פי שכתב הרמ"א (אבהע"ז סימן כ"ח ס"א בהג"ה) דבגזל נכרי ליכא מצות השבה רק מכח קידוש ה', וכתבו האחרונים דבגזל נכרי ליכא עשה דוהשיב את הגזילה, רק לאו דלא תגזול, כן כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' פ"א) ובחידושי חתם סופר (סוכה ל. ד"ה הא קנייה ביאוש) וביום תרועה (ראש השנה כח.) ובחידושי כתב סופר (סוגיא המצהב"ע אות יד). ועיין עוד בזה בשער המלך (פ"א מהל' גזילה ה"ב) באורך.

והנה רבקה אמרה ליעקב עלי קללתך בני, ובתרגום אונקלס עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך, הרי שנאמרה בנבואה לרבקה שתאמר ליעקב לקבל הברכות. וכן מפורש במדרש (ב"ר פע"ב ס"ו) שאמהות נביאות היו, ומסתמא נאמר לה בנבואה גם סדר זה שילבש יעקב את בגדי עשו וכך יכנס לאביו.

ולפי"ז י"ל שיעקב אבינו היה צריך להתלבש בבגדי עשו, מחמת חיוב המצוה של אליו תשמעון (דברים יח טו), לקיים דברי הנביא אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה (יבמות צ:), וגם היה במצות אמו. והנה עשו היה לו דין גוי, ותו ליכא רק איסור דלא תגזול, ושפיר נתלבש יעקב בבגדי עשו, דאתי עשה דאליו תשמעון ודחי לאיסור דלא תגזול.

וראיה לזה דבגזל נכרי אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ממה ששנינו במס' סוכה (דף כט:) לולב הגזול והיבש פסול, ובגמרא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. והקשו בתוס' (דף ל. ד"ה משום) מזה אהא דתניא לקמן פרק לולב וערבה (דף מג.) לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול, ותימה למה לי קרא, תיפוק ליה דהוה מצוה הבאה בעבירה. ותירצו בהגהות חכמת שלמה (או"ח סימן תרמ"ש ס"א) ובשו"ת חלקת יואב (מהדו"ק ח"א או"ח סס"י כ"ז) דסלקא דעתך אמינא דאתי עשה דולקחתם לכם ודוחה לאיסור גזל, משום הכי צריך קרא לפוסלו משום דלא הוה משלכם, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש מה שאמר לו יצחק אבינו, וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. וכמס' תענית (דף כט:) כריח שדה של תפוחים, עכ"ד. וכתבו התוס' (ד"ה של) יש מפרשים תפוחים כריח אתרוגים. וצריך ביאור מה הדמיון לאתרוג.

ולפי האמור יש לומר המכוון, וירח את ריח בגדיו, ובגמרא (סנהדרין לו.) אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, וי"ל שהדרש והפשט כאחד אולי, שהרגיש יצחק אבינו ברוח הקודש שבבגדיו יש ריח בוגדיו, שיש בהם ריח של גזל מעשו אחיו, שהיה יעקב שואל שלא מדעת. ולכן המליץ טוב בעדו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', זה ריח אתרוגים, היינו מה ששנינו דאתרוג הגזול פסול, וילפינן ליה ממקרא שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים, לכם משלכם, ומתעורר קושית התוס' למה לי קרא תיפוק ליה דהוה מצוה הבאה בעבירה, ועל כרחך משום דהוי אמינא דאתי עשה דולקחתם לכם ודוחה לאיסור גזל נכרי, והכי נמי יש היתר להשתמש בבגדי עשו שלא ברשות אף דהוה גזל בידו, משום דעשה דוחה לא תעשה.

הקושיא

שהציע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

- בסוגיות ד'נסכא דרב אבא' ו'אומן אין לו חזקה' -

מס' בבא בתרא לד. - מה:

לפני תלמידיו היקרים **בהיכל מתיבתא הק' תורה ויראה** - יום ה' פ' פינחס תשפ"ו לפ"ק
לקראת נסיעתו למקום הנופש בעטלהעם ניו העמפשיר

בסוגיין (לד.) בסוגיא דנסכא דרבי אבא - ההוא גברא דאתא נסכא מאבריה, אתא לקמיה דרבי אמי הוה ימיב רבי אבא קמיה חייתי חד סהדא דמיחתך אטפח מיניה אמר ליה אין אטפי ודידי אטפי, אמר רבי אמי היכי נידיינוה דייני להאי דינא ליתלס ליכא תרי סהדי ליפטריה ליכא חד סהדא ליתבעי הא אמר מיחתך אטפח וכיון דאמר לאטפח הוה ליה כגזלן, אמר להו רבי אבא **הוי מחויב שבועה שאינו יכול ליתבע וכל המחויב שבועה שאינו יכול ליתבע משלם.**

והתום' (ד"ה הוי) **האריכו** לבאר **דיסוד** דין ד'מחויב שבועה ואינו יכול ליתבע' וסוגית דילן, וממוך דברי התוס' נראית לי קושיא גדולה על מידוש שהעלה בקצות החושן (סי' קלד, סק"ג), ולא מצאתי ישוב לדבריו, ול"ע.

*

להלן בסוגיית 'דאומן אינו נאמן' למדנו (מה:) דאף עבדו ביד אומן וטוליתו ביד כובס, אומר לו, מה טיבו שלך אתה מכרתו לי, אתה נתתו לי בתמנה - לא אמר כלום, בפני אמרת לו למוכרו ולאתנו לו בתמנה - דבריו קיימין, מאי שנא ריבא ומאי שנא סיפא אמר רבה, סיפא - **ביונא מתחת ידי אמר**, ואקאמר ליה אחר, בפני אמרת לו למוכרו ולאתנו בתמנה, **מינו דאי בעי מ"ל מינך וזבנתיה, כי מ"ל נאי בפני אמרת לו למוכרו** - דבריו קיימין ומהימן.

ודין זה נפסק להלכה בשו"ע (חו"מ סי' קלד, ח) האומן, בדבר שהוא אומן, אין לו חזקה בכלים שאתת ידו, אחד כלים העשויים להשאיל ולהשכיר, ואחד שאר כלים. כיצד, ראה כליו ביד האומן, והביא עדים שהם יודעים שהכלים שלו, הוא טוען ואומר, לתקן נתתיו לך, והאומן אומר, לא כך לידי אלא במכירה, או מתנה, או שטען, אתה נתתו לי, אתה מכרתו לי אחר שבא לידי לתקנו, אף על פי שאמרו לו שלא בפני עדים, **ואפילו אם שהה ביד האומן כמה שנים, בעל הכלי נאמן, ומוציאין אותו מיד האומן, ויתבע בעל הכלי היסת על טענתו.** ואם **לא** ראה הכלי ביד האומן, אלא טען כלי פלוני נתתי לו לתקן, והאומן אומר, החזרתיו

ומכרתו, לו נתתו לי במתנה, (לו לקוח הוא בידי), המוכן נשבע היסת, ונפטר, ממוך שיכול לומר, לא היו דברים מעולם.

ובאופן שהטלית יוצא מיד אחר, כ' בשו"ע (קלד, ד) אם הטלית יוצא מתחת ידי אחר, ואומר, בפני אמרת לאומן למוכרו לי ולקחתיו ממנו, **נאמן במיגו שהיה אומר, אתה מכרת לי.** אבל כשטוען שהאומן מכרו לו, שאמר, אתה מכרת לו, אינו נאמן.

וכתב הסמ"ע (קלד, יב) לבאר דהא דסעיף ד', שרק ביוצא מיד אחר נאמן, משמ"כ ביוצא מיד האומן, מיירי בדליכא עדי ראיה שראוהו ביד זה [השאר], ומשו"ה אף אם נאמין להאי שהאומן מ"ל שקנהו, מ"מ האומן גופו אינו נאמן לומר שקנהו היכא דראוהו בידו. [ועל כרחך ס"ל כן, דאם] לא ראוהו בידו קודם לכן, אפילו האומן עצמו נאמן נגד הבעה"ב [כמבואר בסעיף ג], וכ"ש כשהוא ביד אחר, ע"כ דברי הסמ"ע.

ובש"ך (קלד, סק"ד) הביא דברי הסמ"ע, וכ' **שאין הדין כדברי הסמ"ע, וגם באופן ש"לא ראהו' אין האומן נאמן.** ואף שבסעיף ג' האומן נאמן כל שלא ראהו, הכא שאני, "דהא באופן שהלוקח יודע שהיה של המוכר אף על פי שאין לו עדים מוכיחין מידו דהוי כאד שהלך, והוא האומן מחויב שבועה [דהא עד אחד מחייבו שבועה] שאינו יכול לישבע ומשלם, ולכן אף בליכא עדי ראיה שראו אותו ביד האומן, ג"כ אינו נאמן, דהא הלוקח עומד במקום עדי ראיה", ע"כ.

והעיר הש"ך שכדבריו מבואר מפורש בדברי הרשב"ץ בתשובה (חלק ג סימן לה) שלאחר שהביא את תורף דברי הסוגיא שלנו, כ' "ומס שמעון מודה שהכלי של לוי שהפקידו ביד ראובן, **אפילו ליכא עדים ראיה ואפילו לא ראהו לוי שכשיו' חייב הוא שמעון להחזירו ללוי**, דכל מה שהוא יודע הוא עומד במקום עדי פקדון, **והוא עומד במקום עדי ראיה**, וכאותה שאמרו בפרק חזקת הבתים".

ובילאר הש"ך (סי' עב, ס"ק נז) דעת הרשב"ץ - דהא דמשמע מדברי הרשב"ץ לפס שמעון מודה 'שהוא של לוי', היינו שמודה 'שהיה של לוי' שהפקידו ביד ראובן, אף על פי שאינו יודע אם לקחו ראובן מ"מ ממנו או לא, לא טענינן ליה שמע לקחו ראובן, אף על גב דליכא עדי ראיה והיה ראובן יכול לטעון לקוח, **'שמעון עומד במקום עדי ראיה'.** אבל ליכא למימר דהרשב"ץ מיירי שמשמעון מודה 'שהוא עדיין' של לוי, דאם כן לא היה צריך לטעמא שהוא עומד במקום עדי פקדון ורואה, דפשיטא שצריך להחזיר ללוי את שלו, כיון שהוא יודע שהוא עדיין שלו ושלא כדין השכינו ראובן אצלו, וכו'.

ועוד הביא הש"ך רמי' לחזק את דעת הרשב"ץ בתשובה, שכן מוכח מדברי התוס' בסוגיין (ל.) בעובדא דהתוא דאמר ליה לחבריה, מאי בעית בהאי מרעא, אמר ליה, מפלגיא זבינתה דאמר לי דזבנה מינך. אמר ליה, את לאו קא מודית דהאי מרעא דידי היא, ואת לא זבינתה מינאי, זיל, לאו בעל

דברים דידי אמ. אמר רבא, דינא קאמר ליה [והשתא למחזקת מרא קמא מחזרת].

וכתבו התוס' (ל. ד"ה לאו) פי' דבינו שמואל דאס מוחזק זה שאם שניס וטוענ מפליגיע זבנתיה דזבנה מינך קמי דידי דנאמנ במיגו, דאי בעי אמר מינך זבנתיה ומכלתיה שני חזקה, **ואף על גב דהאי לוקח ידע שהימה שלו והוי כאד מאדמ** [ולכאורה אין מיגו במקום עד אחד] מכל מקום הוי מיגו, כדמשמע לקמן (דף לג:) גבי נאכנ דר' אבא' אי לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול ליאבע' היה נאמן לומר דידי מטפי במיגו דאי בעי אמר לא מטפי והיה מכחיש את העד [דהיינו שלכן חייב לאאס, כיון דהוי מחויב שבועה ואינו יכול ליאבע, אבל בלי זה היה נאמן במיגו], והכא לא הוי מחויב שבועה לפי נאבעין על הקרקעות [ועאר לכן נאמן במיגו].

ושוב העיר הש"ך (כאן וכסי' עב, ס"ק נז), שאף שבדיעור דברי הטור הוא חולק על דברי הסמ"ע על פי דברי שו"ת הרשב"א ועל פי דעת התוס' בחזקת הבתים, מכל מקום לדינא אין הדין כדברי הרשב"א בתשו', דלכאורה יהא ה'לוקח' נאמן מדין 'טוענין', אף שהוא עצמו אינו יכול לטעון כן, כיון שהוא יודע שהאומן קיבלו מיד הבעלים; וכן אין הלוקח נחשב 'עד אחד' כיון שהוא 'נוגע בעדות'.

וז"ל הש"ך - אבל אין דבריו נראין עיקר כזה, דלמה יהא שמעון נאמן שלקחו או שהוא משכון בידו מראובן, במיגו דלהד"מ או המזרתי, כיון דליכא עדי ראיה, ע"כ 'נטענן ליה' שראובן לקחו מלוי, שהרי ראובן היה יכול לטעון לקוח במיגו דלהד"מ או המזרתי.

ומבאר הש"ך - וזאין לומר שמי שפשר לטעון כן, כיון שהלוקח עד אחד הוא, **דלוקח לא הוי כאד שהדע משום דנוגע בעדות הוא**, שהרי אילו רצה היה טוען המזרתי למוכר שלא המזירו, שאילו היה טוען גם הלוקח המזרתי למוכר היה צריך ליאבע נגד המוכר שיודע בברי שלא המזירו, וכל עד הצריך שבועה לא הוי עד כדמוכח בפרק השים משכם (קידושין מג, ב ובתוד"ה והשתא) וע"ש.

והנה בקונט' המוכן (קלד, ב) הביא את דברי הסמ"ע והש"ך כאן ובסי' עב, והרבה להקשות על דברי הש"ך ולייאב את דעת הרשב"א, וכ' **לענ"ד נראה לא הוי נוגע בעדות בענין זה**, משני פנים, ג', כיון **דהמערער יודע בבירור** שלא מכרו ללוקח וגם לא מכרו לו ע"כ הו"ל לוקח כאד שהדע כיון דהמערער יודע האמת שלא מכרו לו. וב', הרי כאב הרשב"א בחידושיו פ"ב דקידושין (מג, ב ד"ה והלכתא) דהיכא שהמלוה מודה שנתן לו **ונשתלק הגורס** כי אמר סטרמי ניהו הוי ליה מחויב שבועה ואינו יכול ליאבע משלם, וע"כ ה"נ כיון שהאומן מודה שלא החזירו **נשתלק הגורס [לשבועה] והו"ל לוקח אד שהדע. ומסיק** הקונט' **'ודברי הרשב"א נכונים דאחויב ליה ללוקח כאד שהדע'**, ע"כ דבריו לייאב את דעת הרשב"א מהשגת הש"ך.

ושוב כ' הקצות, דהגס שים להביא רמי' מדברי התוס' (הנ"ל ל. ד"ה לאו) לדעת הרמב"ן, מ"מ יש לומר דדבר זה תלוי בשני פירושי התוס' בסוגיא דילן, וז"ל - ומנס לענ"ד נראה דהא דמשמע מדברי תוס' פרק חזקת הבתים לוקח הוי עד, תליא בשני תירוצים שבתוס' פרק חזקת (דף לד. ד"ה הוי) שהקשו גבי נסכא דר' אבא שיהיה נאמן במיגו דלא מטפחי ויצבע שדידיה מטף כמו שנאמן בשבועה בשטר פקדון בטענת החזרתי במיגו דנאמנו, ותירצו **דלא הוי מיגו דלא מציף מינס להכחיש העד וליצבע נגדו.** ועוד כתבו בשם ריב"ס **דולמי מיגו הוי אלא שכן גזירת הכתוב שבועת ה' מהני בין שניהם', ומשר לכן מייב או ליצבע או לשלם** ע"ש.

וכ' הקצות למשם - דנראה דלדברי ריב"ס ד'מיגו הוי' [ובאמת היה צריך להיות נאמן] אלא שכן גזירת הכתוב [או יצבע או ישלם, ולכן לא מהני המיגו] וע"כ אינו אלא 'בין שניהם' ולא 'בין היורשין' וה"ה 'בתי כאו' ד[אז] לא הוי גזירת הכתוב, ושפיר נאמן במיגו. ואף על גב דאילו בא העד בעודו ביד המוכר היה צריך להחזירו ומשום גזירת הכתוב, אף"ה כל אלא בא העד בין שניהם אלא בין היורשין או בתי כאו לא הוי אלא לכן גזירת הכתוב, ע"כ אינו אלא בין שניהן דוקא, וכל אלא אתי שהעד בפני המוכר אלא בפני לוקח שפיר טעינן ליה טענתיה למוכר במיגו, ומצד גזירת הכתוב לא מהייב בתי כאו ויורשיו, ע"כ.

*

והנה, במה שכ' הקצות המובן לבאר שלדברי הריב"ס שפיר יש מיגו, רק שאינו נאמן במיגו זה מחמת גזירת הכתוב, וממילא יש נפקא מינה שבתי כאן שפיר נאמן במיגו וטענינן ללוקח, לכאורה לעתי דבריו נסתרים מדברי התוס' בסוגיא שלנו.

דהנה התוס' כאן הביאו דברי הריב"ס (לד. ד"ה הוי) לכך נראה כמו שפי' ריב"ס דולמי הוי מיגו ולהכי פטרי רב ושמואל דנאמן בשבועה במיגו דתי בעי אמר לא מטפי, ור' אבא סבר אף על גב דאית ליה מיגו מהייב דכיון דאיכא עד אחד המחייבו שבועה מן התורה כן הוא הדין שיצבע להכחיש את העד או ישלם ואין מועיל לו מיגו ליפטר.

והקשו התוס' - ועי"ת ור' אבא היכי מפיק לה בפ' כל הנשבעין (שם) מדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דאמר ליה מנה לאבא ביד אבין ואמר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דדייק התם מדאינטריך קרא למיפטר יורשים ש"מ בתבעו כה"ג מיחייב אאמת אבועה ואינו יכול ליצבע משלם והיכי דייק מינה אנסכא התם שהלוקח יש לו דין עד] אזלי בשיטת תוס' דלא הוי מיגו כלל, אבל לפירוש ריב"ס דמיגו הוי אלא לכן גזירת הכתוב, ע"כ אינו אלא בין שניהן דוקא, וכל אלא אתי שהעד בפני המוכר אלא בפני לוקח שפיר טעינן ליה טענתיה למוכר במיגו, ומצד גזירת הכתוב לא מהייב בתי כאו ויורשיו, ע"כ.

ודמי משלם לליכא מיגו אבל הכא דמיכא מיגו מנא לן דמשלם.

וכ' התוס' לייש דברי הריב"ס - **ונראה לר"י דרבי אבא לא הוי טעמיה מקרא אלא משברת בעלמא** וכו', ע"כ.

הרי לנו דבריס מפורשים שלפי הבנת התוס', גם לדברי הריב"ס, אין כאן לימוד מן הפסוק, אלא שכך נראה לו משברת; וממילא אין נפקא מינה במה שדרשו 'בין שניהס' ולא בין ה'יורדין' כיון שאין הדבר 'מכח גזירת הכתוב', אלא משברת, שאינו נאמן במיגו זה, ע"כ שוב אין לחלק בין הלוקח לבין במי כותו, ולשניהס מי אפשר לטעון במיגו, וממילא אין נפק"מ בין שני ביאורי התוס', ולשניהס לא יהי' נאמן במיגו.

ונ"ע לייש כוונת הקלות שכ' לדברי הריב"ס שפיר יהא נאמן בטענת מיגו ביורדין אף במי כותו, מאחר שלדבריו הדבר הוא מחמת גזירת הכתוב.

*

בסוף דבריו הוסיף מרן שליט"א ואמר **'גס מהנכון ללמוד הקושיא שהצעתי בעת שלמדנו סוגיא זו בפעס העבר, וכבר נתפרסס בכתובים, וגס על קושיא הנ"ל עדיין לא מצאתי ישוב נכון, והקושיא במקומה עומדת'.** ומאחר לכן, אנו פי מלך נאמור, והעתקנו בזה את הקושיא הנ"ל שהציע מרן שליט"א ביום ה' בלק פינחס תשע"ח לפ"ק כפי שנתפרסס שם.

בחור יקר! תעיין היטיב בדברי רבינו שליט"א
אם יעלה בידך איזה ישוב לקושיית רבינו שליט"א, או ביאור נכון בדבריו
תעלה אותן על הכתב ותמסור אותו להר"מ שלך
לראות אם ראויים הדברים לעלות על שולחן מלכים, להנהות נפש צדיק!

היום שבסיום דבריו הזכיר מרן רבינו שליט"א
שלפני שנים כבר השמיע והמה בכתובים עוד

קושיא חזקה

בסוגיא ד'נסכא דרב אבא'

ע"כ פקודתו שמרה נפשינו להעלות גם קושיא זו על הכתב ולהפיצו בין התלמידים
ובודאי יהי' לנחת רוח לרבינו שליט"א כאשר ישיבו גם על קושיא זו

אחרי שהאריך מרן רבינו שליט"א בביאורים שונים בשיטת הריב"ם, המשיך בענין זה:

עוד הביאו התוס' עובדא לחצימי, המובא בתמ' בתובות (פה.) חצימי ברים דרבי חנהו הוו מסקי בית זוזי בי מוחתי, שדרינהו בית חמת ברים דרבה בר חנהו, חזל פרעינהו. אמר להו, הבו לי שטרא, אמרו ליה, סיטרתי נינהו [רש"י: מלד אחר היינו נוסים בו מלוה על פה ומחמת תותב מלוה מחזיק בהם]. אתא לקמיה דרבי חנהו, ס"ל, אית לך שהדי דפרעתינהו, אמר ליה: לא, אמר ליה, מיגו דיכולין לומר לא היו דברים מעולם [שלא שלמת החוב], יכולין נמי למימר סיטרתי נינהו.

וסיטראי נינהו להתם הוי כאמירת 'לידי מטפי' להכא, ולהד"ס להתם הוי 'כלא מטפתי מעולם' להכא. וכן כתבו התוס' דעל כרחך מיירי התם בתר דתקון רבנן שבועת היסת, דאז לא הוי השלים עד דנוגע בעדות הוא, כיון דחייב שבועת היסת. דאי קודם דתקינו רבנן שבועת היסת, ס"ל הוי השלים עד גמור, ונאמן לומר למלוה פרעתי מיגו דאי בעי אמר שהלוותיו ללוה, כדאמר בריש המניח מקדש (קדושין דף מב:), וכיון דאיכא עד [השלים] המחייבו לחצימי שבועה, היכי מהימניה במיגו דלהד"ס, דהוה ליה מחויב שבועה ומתוך שאין יכול ליפטר משלם כדאמרינן הכא. (וכן ביארו התוס' בכתובות פה: ד"ה מיגו).

יוצא מדברי התוס' דבתמת בתופן אית כאן שבועת היסת שוב אין לו דין 'עד' ואין לומר עוד ד'שלים נעשה עד'.

והרשב"א בחידושיו (קידושין מג. ד"ה והלכתא, כתובות פה. ד"ה אי תקיל) הקשה ג"כ קו' התוס' ומתוכן דבריו מתבאר שמוקק על יסוד הדברים שהניחו כן המוספות, דבתר דתיקנו רבנן שבועת היסת, הוי העד נוגע **בדבר, ואין** לו דין עדות, וכמו שכ' בתוך דבריו, שאין לומר שהשלים הוי נוגע בדבר לכיון שהמלוה מודה שנתנן לו ונתפלקה נגיעתו מעתה, וע"כ שפיר הוי השלים נעשה עד, וכי קאמר סיטרתי נינהו ס"ל מחויב שבועה שאינו יכול ליפטר, שהרי מודה הוא לדברי העד, ומשלם, דהא אלו אינא תרי משלם, ולעד אחד מעידה שהיא פרועה לא דמי להתם טענתייהו לפרעון בלאוד הוא, אבל הכא דכולהו מודו דמשקל שקל אלא זה אומר דידי שקלי וסיטרתי נינהו הויא טענתייהו אמנה מי נדין שקלוה או לא וה"ל כנסכא דר' אבא.

ולתרץ קו' התוס' כ' הרשב"ץ, די"ל דה"ג לף על גב דלף מכחיש ליה לסהדא, כיון דסהדא גופיה קאמר דכדין שקל דמורת פרעון מתע לידיה ולף ניתן לחזרה לף על גב דהאיך קאמר סיטרא גינהו מ"מ טענתיהו לאו מעלה היא, דלכ"ע היי לידיה שקל ואין טענתייהו אלא משטרא, דהאי קאמר דלף פריעה וסהדא קא מסהיד דפרוע, ומשמע שבועת המשנה ומפטר, ובשבועה כזו לף מהרינן מתוך שאינו יכול ליפטר משלם. והמשיך הרשב"ץ וכ' דאי פקא לידך [התובע], יהיב ליה מנה מהרינע בפני היי סהדא, ומוקי קמאי בהלואה, [ושוב הוי כמפקיד התובע] והו"ל מחוייב שבועה שע"י ליפטר ומשלם. ע"כ שהאריך בנועם זיו לשונו. ודבריו עמוקים למבין.

עב"פ מתוך פלפול דברי הרשב"ץ יוצא לן מחלוקת הרמבמים בדין אי השליח שמביא הפרעון הוי 'נוגע בעדות' או לף, דהתוספות סבירא להו דע"כ מיירי בתר שמיקנו רבנן שבועת היסת דאז שוב לף הוי השליח עד, והרשב"ץ סבירא דבכל ענין גם אם חייב שבועת היסת, לף הוי השליח נוגע בדבר, כיון דכו"ע מודים שנפרע החוב, וגם אם הוי השליח עד בדבר לף הוי דומיא לעובדא דנסכא דרב אחא ולף שייך לומר מתוך שאינו יכול ליפטר משלם.

והנה בקונת המוסן (סי' נח, סק"ד) הביא דברי הרשב"ץ בקידושין, והוציא מדבריו 'דמדברי הרשב"ץ יראה דאי מהרינן בתר דנסתלק הגורם הו"ל עד, ע"כ אפילו השתע בתר דתקון רבנן שבועת היסת הו"ל שליח עד שיקנו בשבועה, ולכאורה תמוהין דבריו.

הנה בימי הקונת המוסן שדברי הרשב"ץ אינם עולים בקנה אחד עם דברי הר"י רק עם דברי הריב"ס. ולכאורה שהרשב"ץ הביאו בקידושין דברי רב אחא בשלמא הריב"ס שהביאו התוס' ולף כדברי הר"י שהביאו התוס'. דהא לפי דברי ר"י לף הוי מגו להכחיש העד וליפטר נגדו דהוי העזה [וכמ"ש הר"י שלפטר לפקר להכחיש העד לף היי מעיז], וע"כ בתר דמיקנו רבנן שבועת היסת תו לף הוי שליח עד דאית ליה מגו להכחישו, ושבועה לף יפטרך ליפטר נגד העד כיון דהוי נוגע אם מכחישו, [דהא כל מה שאין להשליח דין 'נוגע' הוא מחמת שכו"ע מודים שפרעו] משע"כ אם יכחיש ויאמר 'להד"ס' ויתחייב שבועת היסת, שוב הוי העד נוגע בדבר, ואין לו דין עד, ואין מחייב תומו שבועת עד אחד, וע"כ שוב יש לו מיגו שאי"י להעיז 'שבועה' שכיון שהעד הוא נוגע בדבר אין לו דין עד ואין לו מי שיחייב תומו בשבועה.

וממשיך הקונת לבאר - אבל לפי תירוץ ריב"ס, דלע"ג דהוי מגו אפילו הכי כל זמן עד בדבר כן הדין או לשלם או ליפטר וכיון שאינו יכול ליפטר משלם, וע"כ השתע דמודה לשליח ונסתלק הגורם שוב הוי השליח עד, ונריך לשלם אף על גב דאית ליה מגו להכחישו ויהיה נוגע, דלפי מ"ש ריב"ס אפילו אית ליה מגו כיון **דהשתע** הוי עד הוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול ליפטר משלם, עכמו"ד הקונת המוסן.

*

הנה בימי הקונת המוסן שדברי הרשב"ץ אינם עולים בקנה אחד עם דברי הר"י רק עם דברי הריב"ס. ולכאורה תמוהין דבריו.

דהא לפי המבואר בברית הריב"ס דבב"ל דבכל מקום שמייבו תורה שבועה חייב לשלם גם אם יש לו מיגו, לפי מה שפירשוה הרמב"ן, ובימר ביאור בשו"ת חתם סופר לעיל, יוצא מפורש שעל כן לא מהני מיגו, משום דעד אחד היימנוה כבי מרי, דהיינו שחשבינן להו כאילו בחו שנים ואמרו 'למיחטיף חטפי מיניה' או ד'פרעיהו', ובאופן כזה ודאי לא מהני 'מיגו', ובכן גם בעד אחד, כל זמן שלא נשבע דינם כבתי עדים ולא מהני מיגו.

אמנם כד נעמיק נראה שכל זה לא יועלך - אף לפי שיטת הריב"ס - רק בשוגיא דהכא דאילו היה שני עדים, היו נאמנין לחייבו ממון, ולא היה נאמן ע"י מיגו, ע"כ נאמר שה"ה בעד אחד, כל זמן שלא נשבע. אבל בשוגיא דהתם, אילו היה המקבל אומר להד"ס, אזי גם אם היו שני השלומים אומרים 'פרעיהו' ג"כ לא היו נאמנים, דהוי להו נוגעין בעדותן. ע"כ שוב היה לו מיגו לומר להד"ס כיון שאני העדים אין להם דין עדות, מאחר היותם נוגעים בעדותם, ובכן מה בכך שהעד אחד יש לו דין 'כבי תרי', ונאמר שעל שלא נשבע יש לו הכח של שני עדים, הא גם בשני עדים נאמן לומר שיטרחי ניהו, מיגו דיכול למימר להד"ס, דהא ליכא עדים המעידים 'פרעיהו', כיון שנוגעין בעדותן הן ואין להם דין 'עדות'.

[חזן אם נדחוק לומר בסברת הסמ"ע (סימן נח) שע"י יש לו בעצמו כח גם נגד המיגו, אמנם שרוב הרשבונים לא הביאו כן, וגם הרשב"א עצמו כ' שם בלשונו: הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע, שהרי מודה הוא לדברי העד, ומשלם, 'דאילו ליכא תרי משלם'. וכן מתבאר בדברי הקצוה"ח בבעצמו בסי' עה ס"ק יג].

ובבן יש לטרוח לייבב שיטת הרשב"ץ, שלכאורה אין לייבב לא לפי דברי הר"י כמ"ם הקצות, ולא לפי פירוש הריב"ס כמו שביארנו, ול"ע להבין מה שכתב הקצוה"ח ללדברי הריב"ס יובנו דברי הרשב"ץ. והוא קושיא תמוהה.

והפטיר מרן שליט"א: אין וועל זיך זייער פרייען צו הערן, אויב עמיצער האט א תירוץ.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת רעוא דרעוין פר' דברים-חזון שנת תשפ"ג לפ"ק
במקום הנופש בעטלהעם ניו העמפשיר יצ"ו

'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל' (א' א')

געפון מיר די וואך אין די סדרה 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל'. דברי תוכחה וואס משה רבינו האט געריידט צו כלל ישראל. שטייט 'בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת'. משה רבינו אנגעהויבן צו לערנען, איבערצו'חזר'ן די תורה הזאת.

א) 'אלה הדברים' שטייט אין **אמרי נועם** (אות ב') 'אלה' איז בגימטריא 'איכה'. ס'איז 'איכה ישבה בדד' וואס משה רבינו האט געזאגט. משה רבינו האט שוין געזען ברוח קדשו, ער האט געזען דעם חורבן, חורבן בית המקדש. משה רבינו האט אנגעהויבן 'אלה הדברים', 'איכה ישבה בדד'.

ב) 'איכה ישבה בדד' שטייט אין **קול של יעקב** (פר' מסעי ד"ה איכה) איז די ראשי תיבות בגימטריא י"ג - דרייצן.

'כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני אמחול להם'

איך האב געקלערט אזוי, ס'איז באקאנט די **גמרא** ראש השנה דף י"ז עמוד ב', זאגט די גמרא, 'ויעבור ה' על פניו ויקרא, ה' ה' קל רחום וחנון' (שמות ל"ד ו'), זאגט רבי יוחנן, 'מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ', דער אייבערשטער האט זיך אנגעטון כביכול אין א טלית ווי א בעל תפילה, און האט געזאגט, 'יעשו לפני, ואני אמחול להם'. מ'זאל זאגן 'יעשו לפני, ואני אמחול להם', אויף די י"ג מדות.

ולבקר בהיכלו

א) במס' ראש השנה: 'ויעבור ה' על פניו ויקרא' (שמות ל"ד ו') אמר רבי יוחנן, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד **שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו, כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.**

מחלוקת אויב 'יעשו לפני' מיינט מען טון בפועל די מדות, אדער זאגן די שלש עשרה מדות

ברענגט דער **הפלאה** (פנים יפות פר' כי תשא ד"ה ה' ה')[ב] ס'איז א גרויסע מחלוקה וואס הייסט 'יעשו לפני'.

ס'איז דא וואס זיי זאגן (כ"ה בראשית חכמה שער העונה פרק א' בשם הגאונים, ובאלשיך פר' שלח י"ד י"ז בשם ספר לבנת הספיר)[ג] 'יעשו לפני' מיינט מען די מדות. דער אייבערשטער איז א 'רחום', דער אייבערשטער איז א 'חנון', דער אייבערשטער איז אן 'ארך אפים'. א מענטש זאל אויכעט זיין א 'רחום', א מענטש זאל אויך זיין א 'חנון', טון בפועל, מ'זאל האבן די אלע מדות טובות, דעמאלטס איז דער אייבערשטער מוחל.

דער הפלאה זאגט אז ס'איז דא חולקים אויף דעם (של"ה עשרה מאמרות מאמר שביעי)[ד], זיי זאגן ניין, 'יעשו לפני' איז די פשט מ'זאל זיך אנטון א טלית און מ'זאל זאגן די י"ג מדות, און ס'איז געזונ.

ברענגט דער הפלאה א ראיה צו די שיטה אז ס'איז געזונ אז מ'זאגט די י"ג מדות[ה]. ווייל די ערשטע מדה לויטן **אר"י הקדוש** איז דאך קל', 'קל רחום וחנון'. קל איז 'לא איש קל' (במדבר כ"ג

ולבקר בהיכלו

ב) בפנים יפות: עוד אמרו שם (ר"ה יז:) שנתעטף השי"ת כש"ץ, אמר אם יעשו בני כסדר אני מוחל להם עוונותיהם. **ויש מפרשים דהיינו שיעשו ממש כסדר הזה**, וכענין שאחז"ל (ספרי סו"פ עקב) 'ללכת בכל דרכיו' (דברים י"א כ"ב) הוא רחום ואתה תהא רחום, ועוד אמרו (שבת קנא:) 'ונתן לך רחמים ורחמך' (דברים י"ג י"ח) 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים'.

ושמעתי לפרש מה שיסדו לומר 'קל הורית לנו לומר שלש עשרה', מפני שאפילו לדעת החושבים (האריה"ק, עי' לקמן ולבקר בהיכלו אות ו') **שלש עשרה מדות מן קל רחום וחנון, נסתר פירוש זה, שאי אפשר לאדם לעשות מדות 'קל'. וז"ש 'קל הורית לנו לומר שלש עשרה' שמדת 'קל' מורה לנו דמה שאמר הש"י 'אם יעשו בני כסדר הזה' היינו באמירה לבד ולא בעשיה.** אך י"ל דאפשר לאדם להתקדש להקרא קל וכו', עיי"ש [וכ"כ בפר' שלח ד"ה ועתה יגדל נא].

ג) בראשית חכמה: ושמעתי משם **הגאונים** כי על כוונה זו אמרו במסכת ראש השנה (דף יז:) על (שמות ל"ד ו') 'ויעבור ה' על פניו ויקרא' אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראהו למשה, ואמר לו כל זמן שישראל יעשו לפני כסדר הזה אני מוחל להם, עד כאן לשונו. והדבר קשה, **שהרי אנו רואים שכמה פעמים אנו מזכירין י"ג מדות ואינם נענים. אלא אומרים הגאונים, כי כוונת 'יעשו לפני כסדר הזה', אין הכוונה לבד על עטיפת טלית, אלא שיעשו סדר המדות שלמד הקב"ה למשה שהוא 'קל רחום וחנון', דהיינו מה הוא 'רחום' אף אתה תהיה 'רחום' וכו', וכן לכל י"ג מדות.**

ובאלשיך: בהזכיר מאמרם ז"ל שנתעטף הקב"ה כש"ץ ואמר 'עשו לפני כסדר הזה', 'וברית כרותה היא שאינם חוזרת ריקם'. ושמעתי בשם ספר **לבנת הספיר** שדקדק באומרו 'עשו לפני' ולא אמר 'אמרו לפני', **כי בזה תשובה אל קצת בלתי נענים על יד הסדר הזה, שהוא כי מה שנדר הוא יתברך שאינם חוזרת ריקם, הוא בעשותנו אנחנו המדות ההם, מה הוא 'קל' עושה חסד 'ורחום וחנון' כן אנחנו, וכן על דרך זה בשאר, אך באמירה ובלי מעשה לא יהיה כן.**

ד) בשל"ה: ביאור הענין, פשט הגאונים (הנזכר בראשית חכמה הנ"ל ולבקר בהיכלו אות ג') אמת כל זמן שבני עושין כסדר הזה, שילכו ויעשו מעשה י"ג מדות. **מכל מקום גם זה אמת שהזכרת המדות הוא טוב כפי משמעות הפשוט מלמד שנתעטף הקב"ה בש"ץ כו' שזה קאי על הזכרת המדות כו'.**

ה) ההפלאה כתב **'שמעתי לפרש'**, ופירוש זה הביא **החיד"א** בחומת אנך (תהלים נ' ט"ז) בשם **המפרשים הראשונים**, ובספר **אמרות טהורות** מבעל נועם מגדים (תהלים כ"ב ב') משמיה **דהגאון מהר"ם שיף ז"ל.**

ו) היינו דלשיטת **האריה"ק** סדר הי"ג מדות של רחמים מתחיל ממדת קל, ולא נחשבו ה' ה' מחשבון המדות, משא"כ לשיטת **התוס'** בשם **רבינו תם** (ראש השנה יז: ד"ה שלש עשרה) מתחיל הסדר מה' ה', ויש בפרטותיהן כמה וכמה שיטות ואכמ"ל.

י"ט) א מענטש קען נישט זיין קיין קל. קען דאך נישט זיין 'יעשו לפני' זאל זיין 'יעשו לפני' עשיה ממש, מ'זאל דארפן טון די מדות. אלא מאי מיינט עס אז מ'זאל זאגן.

דאס טייטש דער הפלאה, 'קל הורית לנו לומר שלש עשרה', 'קל', די מדת קל, דאס לערנט אונז צו זאגן 'לומר שלש עשרה', ס'איז גענוג אז מ'זאגט, מ'דארף נישט זיין 'יעשו לפני' ממש, ס'איז גענוג אז מ'זאגט די שלש עשרה, די י"ג מדות, איז אויך שוין גענוג, אזוי ברענגט דער הפלאה.

וועז איינער לערנט א 'קל וחומר' איז ער מעורר מדת 'קל' וואס לאזט נישט צו קיין השחתה רח"ל

לעניית דעתי לומר, 'קל הורית לנו לומר שלש עשרה'. שטייט אין **בני יששכר** אין די מאמרים פון חודש אלול (מאמר ב' אות ז')[ז], ברענגט ער צו פון **הרה"ק דער מגיד פון מעזריטש ז"ל**, דער מגיד האט געזאגט, ס'איז דא 'י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן', און ס'איז דא 'י"ג מדות של רחמים' - ס'איז דא דרייצן מדות וואס די תורה ווערט גע'דרש'נט, און ס'איז דא דרייצן מדות של רחמים. און זיי זענען מכוונות איינער קעגן צווייטן.

זאגט ער ס'גייט אזוי, די י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, איז 'קל וחומר, גזירה שוה, בנין אב'. ווען איינער לערנט א 'קל וחומר' איז ער מעורר מדת 'קל'. ווען איינער לערנט א 'גזירה שוה' איז ער מעורר מדת 'רחום'. ווען איינער לערנט א 'בנין אב' איז ער מעורר מדת 'חנון', און אזוי כסדר אלע דרייצן מדות.

זאגט דארט דער בני יששכר, די מדה פון 'רחום' איז 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית' (תהלים ע"ח ל"ח). אפילו ס'איז רחמנא ליצלן א שווערע מצב וואס ס'האט יא געדארפט זיין א גזירה פון

ולבקר בהיכלו

ז) בבני יששכר: והנה זה דרכינו כל היום, כי לא במקרה הוא בתורתינו אשר ההלכה אחת נלמדת בקל וחומר ואחת בגזירה שוה וכיוצא מהמדות, אבל היא הכל בחכמה נפלאה, **דהנה המדות שהתורה נדרשת בהם הלא הם תורה שבע"פ נמסרו מסיני, והמה מכוונים להי"ג מדות של רחמים הנכתבים בתורה שבכתב, דהיינו כשילמוד האדם מדת 'קל וחומר' מעורר מדת 'קל'** [ועי' בכתבי הקדוש **מוה"ר דב בער זצלה"ה** אמר, הנה משה שהתפלל על אחותו 'קל נא רפא נא לה' (במדבר י"ב י"ג) **הנה רצה לעורר מדת 'קל'**, השיב לו הקב"ה ואביה ירק וכו' **היינו למוד 'קל וחומר' ויתעורר מדת 'קל'**] וכשילמוד האדם 'גזירה שוה' מעורר מדת 'רחום' וכן באיוב. והנה כשיש לאדם ח"ו עונות ונגזר כנ"ל, **הנה בלמדו 'גזירה שוה' מעורר מדת 'רחום', ומדת רחום זה סגולתה 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית'** (תהלים ע"ח ל"ח) **אפילו כשנגזר ח"ו השחתה על שונאי ישראל, במדת 'רחום' יכפר עון ולא ישחית** [ועיי"ע שם אות ט', ועי' מש"כ במאמרי חודש ניסן מאמר ד' דרוש ב' ע"ד הרמז, ובעוד מקומות].

וז"ל בספר **אור תורה** תורת המגיד ממעזריטש ז"ל (פר' בהעלותך אות קל"ז): **ואביה ירק ירק וגו'** (במדבר י"ב י"ג) הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה י"ד יום (בבא קמא כה.). וקשה למה לא נכתב בתורה מה שהשיב הקב"ה למשה ק"ו לשכינה י"ד יום, מה השיב לו מדרך הראיות. ותירץ **כי י"ג מדות התורה נדרשת, והא' הוא 'קל וחומר' והוא כנגד המדה 'קל'**, ומשה אמר 'קל נא רפא וגו' לכך השיב הקב"ה וגו'.

השחתה רח"ל, אפילו ס'איז יא אזא שווערע מצב וואס איז ווערד אז ס'זאל זיין אן השחתה, איז די מדת 'רחום' אזוי שטארק, אז 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית', ס'לאזט נישט צו קיין השחתה.

'יעשו לפני כסדר הזה' מ'זאל עוסק זיין אין לימוד תורה שבעל פה, 'ואני מוחל להם'

קומט אוים אזוי, אז מ'לערנט א 'גזירה שוה' איז מען מעורר מדת 'רחום', 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית'. די 'יעשו לפני' איז די פשט מ'זאל מעורר זיין די מדה, די י"ג מדות זאל מען מעורר זיין. וויאזוי זאל מען דאס מעורר זיין? אז מ'וועט עוסק זיין בתורה, אין די י"ג מדות תורה שבעל פה, מ'וועט לערנען א 'קל וחומר', מ'וועט לערנען א 'גזירה שוה', מ'וועט לערנען א 'בנין אב'. **אויב מ'וועט עוסק זיין בתורה, דעמאלטס וועט מען מעורר זיין די י"ג מדות של רחמים, 'ואני מוחל להם' דעמאלטס וועט ער מוחל זיין.**

'הים ראה' אז די אידן האבן עוסק געווען אין די י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן', 'וינוס'

מיט דעם קען זיין פשט אין **מדרש** (הובא בישמח משה פרשת בשלח ד"ה במדרש הים ראה וינוס, בשם ספר מאמר מרדכי פר' בשלח) 'הים ראה וינוס' (תהלים קי"ד ג') ער האט געזען ברייתא דרבי ישמעאל.

דער ים האט זיך נישט געוואלט שפאלטן, דער ים האט מקטרג געווען, דער ים האט געזאגט 'הללו והללו עובדי עבודה זרה' (שמות רבה כ"א ז', וזוה"ק תרומה דף קע:)[ח]. ממילא האט ער געהאלטן, מ'האט אזויפיל געזינדיגט, אז אפילו כלל ישראל זענען נעבעך געווען אין א שווערע, שווערע זמן, ס'האט געדראעט אזוי אן ענין פון השחתה.

דער ים האט אבער געזען ברייתא דרבי ישמעאל, 'בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן'. אידן זענען געקומען און זיי האבן עוסק געווען בתורה, מ'האט געלערנט א 'קל וחומר', מ'האט געלערנט א 'גזירה שוה', מ'האט געלערנט א 'בנין אב'. **אז מ'לערנט די י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, איז מען מעורר די י"ג מכילין דרחמי, דאס איז די 'יעשו לפני', מעורר צו זיין די י"ג**

ולבקר בהיכלו

ח) בשמות רבה: אמר רבי חמא בר רבי חנינא ... בשעה שיצאו ישראל ממצרים עמד סמא"ל המלאך לקטרג אותן, **אמר לפני הקב"ה, רבונו של עולם עד עכשו היו אלו עובדים עבודת כוכבים, ואתה קורע להם את הים.**

ובזוה"ק: בזמנא דישראל אעברו לגבי ימא, ובעא קודשא בריך הוא למקרע לון ימא דסוף, אתא רהב ההוא ממנא דעל מצרים, ובעא דינא מקמי קודשא בריך הוא. אמר קמיה, מאריה דעלמא, אמאי את בעי למעבד דינא על מצרים ולמקרע ימא לישראל, הא כלהו חייבין קמך וכל ארחך בדינא וקשוט. **אלין פלחי כוכבים ומזלות ואלין פלחי כוכבים ומזלות. אלין בגלוי עריות ואלין בגלוי עריות. אלין אושדי דמין ואלין אושדי דמין**, וכו'.

מדות של רחמים. ממילא, 'ואני אמחול להם', וועט דער אייבערשטער מוחל זיין, אפילו ס'איז זייער א שווערער מצב. מיט א 'גזירה שוה' 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית'. 'ולא ישחית' - אזוי ווי דער בני יששכר ברענגט פונעם מגיד - **אפילו הלילה מ'איז יא וועדר א השחתה, אבער די מדת 'רחום' איז זייער שטארק, 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית', נישט צולאזן קיין השחתה ביי כלל ישראל.**

'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, הלא ה' זו חטאנו לו'

מיט דעם קען מען פארשטיין די **גמרא** אין גיטין (נח.)[ט], ברענגט די גמרא ס'איז געווען א מעשה, רבי יהושע איז געווען אין כרך גדול של רומי, דער תנא רבי יהושע געהערט אז ס'איז דא א תינוק חבוש בבית האסורים, 'טוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים', ער רעכנט אויס די מעלות. 'עמד על פתח בית האסורים' ער האט זיך געשטעלט על פתח בית האסורים, ער האט געזאגט 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים', אזוי האט ער געפרעגט. דאס איז א פסוק (ישעי' מ"ב כ"ד) 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים', ענה אותו תינוק, 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך'. האט ער געזאגט 'מובטחני בו ער וועט זיין מורה הוראה בישראל', 'פדאו בדמים מרובים' מיט אסאך געלט האט ער אים אויסגעלייזט.

א) יעדער פרעגט די קשיא (הרי"ף בעין יעקב שם, יערות דבש ח"א דרוש י', ועוד), וואס איז די גרויסע זאכן וואס ער האט געזען אין דעם תשובה? וואס איז געווען די שאלה 'מי נתן למשיסה יעקב' וואס ער האט געזאגט? ס'איז א פסוק 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים' ס'איז די רישא דקרא, די ערשטע העלפט. די צווייטע העלפט 'הלא ה' זו חטאנו לו'. קומט אויס דער תנא רבי יהושע האט געזאגט די ערשטע העלפט פון די פסוק, דער תינוק האט מסיים געווען און געזאגט די צווייטע העלפט, די סיפא דקרא. נו וואס איז די גדלות וואס רבי יהושע האט געזען?

ב) און וואס איז געווען די שאלה בכלל 'מי נתן למשיסה יעקב'?

'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים' מ'האט דאך געזאגט די שלש עשרה מדות של רחמים?

נאר דער תנא רבי יהושע, ער איז געווען בשעת חורבן, צוגעזען דעם חורבן בית המקדש. ס'איז געווען די שרעקליכע חורבנות וואס איז געווען, די בית המקדש איז חרוב געווארן, 'נהרגו

ט) במס' גיטין: תנו רבנן, מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו, תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים', ענה אותו תינוק ואמר 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו'. אמר, מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. אמרו, לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל. ומנו, רבי ישמעאל בן אלישע.

חסידי עליון', ס'איז געווען נעבעך אזעלכע הריגות, וואס זענען גע'הרג'עט געווארן קדושים וטהורים ביים חורבן הבית. מ'האט פארשטאנען אז דאס איז נישט געקומען פון זיך אליין, דאס איז געקומען ווייל מ'האט חוטא געווען, 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו' (תפילת המוסף בימים טובים), אידן האבן חוטא געווען.

די גמרא אין מסכת שבת פרק כל כתבי (קיט:)[יא] רעכנט אויס חטאים קשים ומרים - שווערע ביטערע עבירות, וואס כלל ישראל האט נעבעך חוטא געווען - געזינדיגט, וואס דאס האט געברענגט דעם חורבן בית המקדש.

אבער די קשיא איז געווען, אמת אז אידן האבן חוטא געווען, אידן האבן געזינדיגט. אבער מ'האט דאך זיכער געזאגט י"ג מדות של רחמים, מ'האט זיך אנגעטון א טלית און געזאגט י"ג מדות של רחמים. פארוואס זענען נישט ניצול געווארן כלל ישראל פון חורבן? 'ברית כרותה לשלש עשרה מדות' (ראש השנה יז:)[יב], ס'איז דא א ברית, אפילו אידן זינדיגן, 'יעשו לפני ואני אמחול להם', אז מ'וועט אזוי טון, 'קל הורית לנו לומר שלש עשרה', די מדת 'קל' זאגט אז ס'איז גענוג אז מ'זאגט שלש עשרה, נו אז מ'האט געזאגט שלש עשרה מדות, פארוואס איז דאך געשען די ביטערע צרות, די חורבן בית המקדש? זייער א שטארקע - זייער א שווערע שאלה, 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים'.

'ולא אבו בדרכיו הלוך' מ'האט נישט עוסק געווען אין תורה שבעל פה

ענה אותו תינוק 'הלא ה' זו חטאנו לו'. ווייל מ'האט געזינדיגט פארן אייבערשטן. מ'האט געזינדיגט, דאס האט גורם געווען דעם חורבן בית המקדש.

'ולא אבו בדרכיו הלוך', 'אם בחוקותי תלכו' (ויקרא כ"ו ג') זאגט **רש"י** 'בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה', מ'וועט עוסק זיין בתורה. 'יעשו לפני' איז נישט נאר פשט אז מ'זאל זאגן - סתם

ולבקר בהיכלו

י) עפ"י מה שאומרים בנחם, 'ויהרגו **בזדון חסידי עליון**, על כן ציון במר תבכה, וירושלים תתן קולה, לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על חלליהם'.

יא) במס' שבת: אמר אביי, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת** ... אמר רבי אבהו, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו קריאת שמע שחרית וערבית** ... אמר רב המנונא, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן** ... אמר עולא, **לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה** ... אמר רבי יצחק, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול** ... אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא, אמר רבי שמעון בר אבא, אמר רבי חנינא, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה** ... אמר רבי יהודה, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזיו בה תלמידי חכמים** ... ואמר רבא, **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה**, וכו'.

יב) במס' ראש השנה שם: אמר רב יהודה, **ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם**, שנאמר (שמות ל"ד י) 'הנה אנכי כורת ברית'.

זאגן י"ג מידות. 'יעשו לפני' איז דער פשט, אז מ'זאל לערנען די תורה שבעל פה, מ'זאל לערנען תורה, דרש'נען דרשות חז"ל, דרש'נען א 'קל וחומר', א 'גזירה שוה', און א 'בנין אב'.

דאס מדת 'רחום', 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית' - אזוי ווי דער מגיד זאגט - דאס איז די מדה פון רחום, דאס קען מען נאר מעורר זיין אז מ'לערנט תורה שבעל פה, מ'לערנט א 'קל וחומר', מ'לערנט א 'גזירה שוה' - מ'לערנט א 'קל וחומר' איז מען מעורר מדת 'קל', א 'גזירה שוה' איז מעורר מדת 'רחום', דער אייבערשטער האט רחמנות אויף אידישע קינדער אפילו זיי זענען נישט ווערד - ווי דער בני יששכר ברענגט אראפ - אפילו ס'איז ל"ע דא א גזירה פון השחתה, די מדת הרחמים איז זייער שטארק און זייער גרויס, 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית'.

מ'האט אבער נישט געלערנט תורה שבעל פה, מ'האט נעבעך נישט געלערנט, ממילא האט מען נישט געקענט מבטל זיין די ביטערע גזירות וואס איז געווען.

'על מה אבדה הארץ' מ'האט דאך געזאגט די י"ג מדות של רחמים

אין אמת'ן דאס איז וואס די **גמרא** (נדרים פא.)[ג] זאגט אויך, 'על מה אבדה הארץ' (ירמיהו ט' י"א) האט מען געפרעגט די חכמים ולא פירשוהו, די נביאים, זיי האבן נישט פארשטאנען 'על מה אבדה הארץ'.

כאטשיג זיי האבן געוואוסט די אלע חטאים וואס אידן האבן חוטא געווען וואס האט גורם געווען דעם חורבן הבית, אבער זיי האבן נישט פארשטאנען, מ'האט דאך זיכער געזאגט י"ג מדות של רחמים, נו פארוואס - 'ואני אמחול להם', ער וואלט געדארפט מוחל זיין, ס'וואלט געדארפט נמחל ווערן די אלע חטאים קשים. נו פארוואס איז דאך דער בית המקדש חרוב געווארן 'על מה אבדה הארץ'?

'ויאמר ה' על עזבם את תורתי' מ'האט נישט געלערנט קיין גמרא מיט תוס'

'עד שפירשו הקב"ה בכבודו ובעצמו, 'ויאמר ה' על עזבם את תורתי''. 'על עזבם את תורתי', דער **זיידע ז"ל אין ייטב לב** פרשת מסעי (ד"ה כי אתם באים)[ד] זאגט, 'איבערגעלאזט די תורה' מיינט מען תורה שבעל פה, וואס מ'דרש'נט דרשות חז"ל, אזוי טייטש ער.

ולבקר בהיכלו

ג) במס' נדרים: אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמי' ט' י"א) 'מי האיש החכם ויבן את זאת', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים **ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב** (שם י"ב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו'' וכו'.

'ויאמר ה' על עזבם את תורתי', מ'האט איבערגעלאזט די תורה, די תורה שבעל פה. מ'האט נישט געלערנט קיין גמרא מיט תוספות, מ'האט נישט געלערנט תורה שבעל פה, דרש'נען דרשות חז"ל, מעורר צו זיין די י"ג מדות.

וואלט מען געלערנט די תורה - וואלט מען געלערנט תורה שבעל פה, וואלט מען אפילו מ'האט געזינדיגט, וואלט געווען 'יעשו לפני ואני אמחול להם', 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית', וואלט קיין השחתה נישט געווען, וואלט נישט געווען אזעלכע שוועריגע ביטערע גזירות.

'אם אתם רוצים לעמוד בעולם' די מדת רחום זאל מציל זיין פון השחתה 'עסקו בתורה'

אין אמת'ן דאס איז דער פשט אויך, **רש"י** זאגט אין פרשת נצבים (דברים כ"ט ט'), אידן האבן געהערט צ"ח תוכחות 'הוריקו פניהם, מי יוכל לעמוד בכל אלו'. משה רבינו האט מחזק געווען, 'אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם'.

זאגט דער **מדרש** (ילקוט שמעוני רמז תתק"מ)[טו] 'אם אתם רוצים לעמוד בעולם, עסקו בתורה', מ'זאל עוסק זיין בתורה.

מ'זאל לערנען תורה, מ'זאל לערנען י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם. דעמאלטס זאגט ער [משה רבינו], לויט דעם בני ישראל - **נאמנים עלינו די ווערטער פונעם הייליגן רבי ר' בער זי"ע, ער האט געזאגט אז מ'לערנט א 'גזירה שוה' איז מען מעורר מדת 'רחום', 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית'.**

ולבקר בהיכלו

יד) בייטב לב: והנ"ל בזה על פי מה שאמרו (גיטין נז.) למה נקרא ארץ צבי (דניאל י"א מ"א, ירמיה ג' ט'), מה צבי אין עורו מחזיק בשרו כו', אף ארץ ישראל פשטה לה וגמדה לה. והחוש תעיד על זה כי ארץ ישראל הי' ד' מאות פרסה כו' ועתה בעונותינו הרבים בחורבנה איננה רק מעט מזער לארכה ולרחבה ... ומבואר בספרים (עי' באגודת אזוב על קהלת גבעול י"ב פסוק ז', ופרי מגדים או"ח סי' מ"ז משב"ז סק"א, שכתבו כן) דזה שאמרו בגמרא (נדרים פא.) דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים שנאמר (ירמיהו ט' י"א) 'על מה אבדה הארץ' דיקא, ר"ל מה שאנחנו אבדנו מהארץ אין צריכין לשאלה, כי 'מפני חטאינו גלינו מארצנו', אבל השאלה הוא 'על מה אבדה הארץ' דייקא, כי גמדא לה ולא נשאר רק מעט מזער. **'ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם' היינו תורה שבעל פה וגדרים וסייגים ותקנות חז"ל, שהתורה נתנה רשות לחכמים והבירה בידם להוסיף משמרת למשמרתו של התורה, כדכתיב** (ויקרא כ"ב ט') **'ושמרו את משמרתי' וכו' ואחר שאסרו חכמים בגזרתם נקרא תורתי, כי אנחנו מצווים עליו לשומרו מפי ה' שאמר** (דברים י"ז י'-י"א) **'ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך' וגו' לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך'. וז"ש 'על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם' דייקא לגדור גדרים וסייגים, על כן נאבדה הארץ וגמדא לה.** והענין כי בזכות התורה שבעל פה שדרשו על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, ומלבד זה עוד הוסיפו גזרות ותקנות וסייגים למשמרת התורה, וגם זה נכלל בכלל תורת ה' מלא תסור, א"כ הרי התורה שבכתב נתגדל ונתרחב והולך בהרחבה, וארוכה מארץ מדה, כמו כן ארץ ישראל מתרחב והולך וממילא ידיעת ההפכים בשוה, בשביל שעזבו את התורה שבעל פה ולא הלכו בה, אבדה גם הארץ וגמדא לה, עד כאן דבריהם בתוס' ביאור.

טו) במדרש: אתם נצבים היום ... דבר אחר, אמר להם משה: **מבקשים אתם לעמוד בעולם, עסקו בתורה.** מה כתיב למעלה (דברים כ"ט ח') ושמרתם את דברי הברית [הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון], ואחריו (דברים כ"ט ט') אתם נצבים.

מ**מילא 'עסקו בתורה', מ'וועט עוסק זיין בתורה, וועט מען מעורר זיין [הי"ג מדות של רחמים] דעמאלטס וועט זיין 'ואני אמחול להם' אפילו מ'האט געזינדיגט וועט דער אייבערשטער מוחל זיין.**

'אלה הדברים' מ'זאל לערנען 'דברים' שבעל פה, ווייל אז נישט וועט מען גורם זיין 'איכה ישבה בדד'

קען זיין, 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל'. 'אלה הדברים', 'אלה' איז בגימטריא 'איכה'.

משה רבינו האט געדעדט 'אל כל ישראל', האט ער געזאגט, דער זיידע ז"ל אין **ייטב לב** הייבט אן די וואך (דיבור הראשון)[טז] 'אלה הדברים' מיט די מאמר חז"ל (פתיחתא דאיכה רבה ב')[יז] **'לא גלו ישראל אלא בשביל שכפרו בתורה שבעל פה'.**

'בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת'. משה רבינו האט אנגעהויבן צו לערנען מיט כלל ישראל, האט ער זיי געזאגט דעם 'אלה הדברים', 'אלה' איז 'איכה'. 'א'יכה י'שבה ב'דד' איז די ר"ת י"ג, די 'י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן', די 'י"ג מידות של רחמים'.

'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל', משה רבינו האט געזאגט דברי תוכחה אל כל ישראל, **ער האט זיי געזאגט וואס ס'וועט זיין אז מ'וועט זינדיגן, מ'וועט גורם זיין חורבן בית**

ולבקר בהיכלו

טז) בייטב לב: אלה הדברים וגו'. על פי מה שאמרו חז"ל (פתיחתא דאיכה רבה ב') **'לא גלו ישראל אלא בשביל שכפרו בתורה שבעל פה**, שנאמר (ישעיה ה' כ"ד) ואת אמרת קדוש ישראל נאצו, זה תורה שבעל פה'. ויש להבין הטעם, לפי מה שאמרו חז"ל (גיטין ס:) 'לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה, שנאמר (שמות לד, כז) כי על פי הדברים האלה [פירוש שאינו בכתב, כי אם בדברים שבעל פה] כרתי אתך ברית ואת ישראל'. ויש להבין הענין, כי אין איש ואשה כורתין ברית אלא אם יש להם תולדות, אבל אם אין להם תולדות אין ביניהם כריתת ברית ואם הקדיחה תבשילו קלה בעיניו לגרשה, כאשר החוש מעיד על זה, **וממנו נקח, לאשר התורה צוה לנו מאורסה לקהלת יעקב, וחכמינו הולידו תולדות מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והוא תורה שבעל פה, וגזרות כמו שניות לעריות ... וכל זה בכלל תורה שבעל פה שנעשה תורת ה', שהרי אנו מברכין וצונו**, ואמרו חז"ל (שבת כג.) מדכתיב (להלן יז, יא) לא תסור וגו'. ובשביל זה כרת הקב"ה אתנו ברית, מכח תולדותיהן שביוצא בהן, **וכיון שכפרו בתורה שבעל פה, נפסק הכריתת ברית, וכיון שהמירו כבודו שלח אותם מעל פניו ויצאו מארצם.**

וכתיב בפרשת ברכה (שם לד, א-ב) ויראהו ה' את כל הארץ וגו' עד הים האחרון, ואמרו חז"ל (ספרי פרי' ברכה פיסקא ט"ו) קרי ביה עד היום האחרון, שהראהו את כל המאורעות עד תחיית המתים, **וראה משה חורבן הבית בשביל שכפרו בתורה שבעל פה, ואם יחזרו וישמעו לקול ההורים תורה שבעל פה עתידין להגאל, ולזה הזהירם לקיים תורה שבעל פה**, וזה שאמר 'אלה הדברים', **כלומר שיקיימו הנאמר בדברים**, 'אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' מול סוף', נגד מה שעתיד להיות בסוף, והבן.

יז) באיכה רבה: רבי הונא ורבי ירמיה בשם רבי שמואל ברבי יצחק אמרי, מצינו שותר הקדוש ברוך הוא על עבודת כוכבים ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ותר על מאסה של תורה, שנאמר (ירמיהו ט' י"א) 'על מה אבדה הארץ', על עבודת כוכבים ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים אין כתיב כאן, אלא 'על עזבם את תורתי' **... אמר רבי יודן 'כי מאסו את תורת ה' צבאות'** (ישעיה ה' כ"ד), **זו תורה שבכתב, 'ואת אמרת קדוש ישראל נאצו', זו תורה שבעל פה. וכיון שהשליכו דברי תורה לארץ התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.**

המקדש, אבער אז מ'וועט נישט עוסק זיין בתורה, דעמאלטס וועט נישט קענען זיין אז אויב מ'זאגט די י"ג מידות של רחמים 'ואני מוחל להם'. מ'מוז לערנען תורה, מ'מוז לערנען תורה שבעל פה, נאר דעמאלטס קען מען זוכה זיין.

'אין ישראל נגאלין אלא בזכות תנוי' אז מ'וועט לערנען די י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן

קען זיין 'אין ישראל נגאלין' די גאולה איז נישט 'אלא בזכות תנוי' (ע' בבא בתרא ח.)[ח], אין זכות פון לערנען תורה וועט מען ארויסגיין פון דעם ביטערן גלות.

מ'וועט זיצן און עוסק זיין אין תורה, מ'וועט לערנען די י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, מ'וועט לערנען, מ'וועט עוסק זיין בתורה, וועט מען מעורר זיין די י"ג מידות של רחמים, 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית' ממילא וועט מען זוכה זיין צו גאולה שלימה.

בעוונותינו הרבים שטיי מיר נייענט הונדערט און פינף און פופציג יאר פון חורבן בית המקדש!

שטיי מיר יעצט בין המצרים, וואס אידן זענען מתאבל אויף חורבן ירושלים, מ'מאכט זיך א חשבון הנפש, דער **חתם סופר** ז"ל פלעגט נאך צו זאגן **א מדרש** (מכילתא דרשב"י פר' יתרו פרק י"ט)[ט] 'כשאתם זוכים, אתם מונים לבנינו', ציילט מען וויפיל יאר דער בית המקדש שטייט, 'כשאי אתם זוכים, אתם מונים לחורבנו', ציילט מען צום חורבן בית המקדש.

ולבקר בהיכלו

יח) במס' בבא בתרא איתא: ... 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, ויחלו מעט ממשא מלך ושרים' (הושע ח' י'), אמר עולא, פסוק זה בלשון ארמית נאמר [פרש"י: יתנו תרגום של ישנו כמו ושנותם (דברים ו' ז') ותנינון], **'אי תנו' כולהו** [פרש"י: **וכן רובן יהיו שונין ועוסקים בתורה כשיגלו בעמים**] **'עתה אקבצם'** [פרש"י: **בקרוב אקבצם**], וכו'.

ובישמח משה (פר' שמות ד"ה ועד השלישי אני בא, ופר' דברים ד"ה ואשיבה) הביא הלשון **'אין הגליות מתכנסות אלא בזכות תנוי'**, שנאמר (הושע ח' י') 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם". וכן מרגלא בפומייהו דרבוה"ק זי"ע. וכעין זה היא בויקרא רבה (ז' ג') 'אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות, מה טעמא 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם'(הושע ח' י').

יט) במכילתא דרשב"י: 'בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים' שהיו מונין לחדשים ליציאתן ממצרים ... **כיון שנבנה המקדש התחילו מונין לשני מלכים ולבנין בתים** שנאמר (מלכים-א ט' י') 'ויהי מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים', ואומר (ישעיה ל"ו א') 'ויהי בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו', **לא זכו למנות לבנינו ומנו לחרבנו**, שנאמר (יחזקאל מ' א') בעשרים וחמש שנה לגלותינו וגו' [וכ"ה במכילתא דרבי ישמעאל מס' דבחודש א', וירושלמי ראש השנה פ"א ה"א].

וכתוב **בליקוטי חבר בן חיים** (בהקדמה לחלק ג'): **ובדרשה לו' אב היה** [החת"ס] **מונה בכל שנה זמן חורבן בית שני כמבואר במכילתא** [ס' בא] **כשאי אתם זוכים אתם מונין לחרבנו.**

וז"ל **החתם סופר** בדרוש לז' אב שנת תקע"ב בק"ק פרעשבורג יצ"ו (דרשות דף שט"ו): **איתא במדרש כשזכיתם הייתם מונים לבנינו** של בית המקדש, וכשלא זכיתם אתם מונים לחרבנו. אשר נראה מזה המדרש דמצוה למנות לבנין בית המקדש ויציאת מצרים כשנתקדש שמו הגדול ונכנסו לקדושה וטהרה, **ולעומת זה מצוה**

בעוונותינו הרבים שטיי מיר אין שנת תשפ"ג לבריאה, ניינצן הונדערט און פינף און פופציג יאר פון חורבן בית המקדש!

ניינצן הונדערט און פינף און פופציג מאל זענען שוין אידן מתאבל אויפן חורבן בית המקדש!

'עד מתי עוזך בשבי', ניינצן הונדערט און פינף און פופציג יאר זיצן שוין אידישע קינדער אין גלות, אין דעם לאנגן ביטערן גלות, 'ועדיין לא נושענו'.

פארוואס האבן מיר נאכנישט זוכה געווען צו בנין בית המקדש? ווייל מ'איז נישט עוסק געניג בתורה

'כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו' (ירושלמי יומא פ"א ה"א)[כ], די חורבן בית המקדש איז געשען ווייל מ'האט נישט עוסק געווען בתורה. **'כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו', פארוואס איז דער בית המקדש נאכנישט אויפגעבויט געווארן? פארוואס האבן מיר נאכנישט זוכה געווען צו בנין בית המקדש? ווייל מ'איז נישט עוסק געניג בתורה, מ'לערנט נישט, מ'איז נישט מעורר די מדת הרחמים.**

ווען מ'זאל ווען עוסק זיין בתורה אין די 'י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן', וואלט מען ווען עוסק געווען בתורה אזוי ווי ס'באדארף צו זיין, וואלט מען געקענט מעורר זיין די 'י"ג מכילין דרחמי', 'קל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת'.

וואלט מען מעורר געווען די מדת הרחמים, די מדת הרחמים וואלט מתפלל געווען פאר אידישע קינדער, אידישע קינדער וואלטן ווען געהאלפן געווארן מיט די גאולה השלימה, אלעס דורך לימוד התורה.

'והחי יתן אל לבו' אין די זמנים, וויאזוי ער האלט אין לימוד התורה, "וואס טו איך, צו נעם איך ארויס מיין חלק מעורר צו זיין די גאולה השלימה, דעם 'יעשו לפני' מעורר צו זיין די 'י"ג מדות של רחמים'. וואס פאר א חלק האב איך אין דעם?"

ולבקר בהיכלו

לאדם למנות בכל שנה לחרבנו, לידע ולתת לב כמה שנים אנו כנזופים וכמנודים למקום ב"ה מרוב עוונינו, וכמה שנים אנו בנים גולים מעל שלחן אבינו שבשמים ית' ואין אומר השב, והיום אנו נכנסים לשנת אלף תשמ"ד לחורבן בית שני וחילול שמו הגדול על ידינו, וגלות השכינה ובזיון התורה בעו"ה, אוי נא לנו.

כ) בירושלמי: שאלו את רבי אליעזר. דורות האחרונים כשרים מן הראשונים [או לא (קרבן העדה)]. אמר להן, עידיכם בית הבחירה יוכיח [פי' קרבן העדה: בנין הבית עד לכם בדבר שהראשונים נבנה להם אחר שבעים שנה ואחרונים כבר בגלות זמן רב], אבותינו העבירו את התקרה, ויגל את מסך יהודה, אבל אנו פעפענו את הכתלים, האומרים ערו ערו עד היסוד בה. **אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו.**

'היום אם בקולו תשמעו' אז מ'וועט לערנען תורה וועט זיין
'ולירושלים עירך ברחמים' דורך די מדת רחום, 'תשוב'

'והחי יתן אל לבו', דעם 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל', די דברי תוכחה וואס משה רבינו האט געזאגט פאר כלל ישראל, 'איכה ישבה בדד' איז בגימטריא י"ג, די י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן', וואס מ'האט נישט עוסק געווען בתורה.

און אז מ'וועט עוסק זיין בתורה, מ'וועט מתקן זיין די פגם - מ'וועט תשובה טון וואס מ'האט חוטא געווען, 'היום אם בקולו תשמעו' (תהלים צ"ח ז', ועי' סנהדרין צח.)[כא], 'היום אם בקולו תשמעו' מיינט מען לערנען תורה. **אז מ'וועט עוסק זיין בתורה וועט מען מעורר זיין די י"ג מדות של רחמים', וועט זיין 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב' מיט 'רחמים' וועט דער אייבערשטער צוריק קומען, מ'וועט מעורר זיין די מדת 'רחום', דעמאלטס 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב'.**

ברכת הקודש

השי"ת זאל העלפן, אז מ'זאל מתקן זיין וואס מ'האט חוטא געווען, די חטאים קשים וואס האט גורם געווען דעם חורבן בית המקדש. תשובה טון בשלימות, דער **רמב"ם** זאגט (הלכות תשובה פ"ז ה"ה)[כב] 'אין ישראל נגאלין אלא בתשובה', אז מ'וועט תשובה טון וואס מ'האט געזינדיגט פארן הייליגן באשעפער, אז מ'וועט עוסק זיין בתורה, וועט מען מעורר זיין מדת 'רחום', 'והוא רחום יכפר עון'. וועט מען געהאלפן ווערן מיט די גאולה העתידה.

דער אייבערשטער זאל העלפן, והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה, מ'זאל זוכה זיין צו התרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

תשו"ח לחברי מערכת 'לחזות בנועם'
שהמציאו לנו את הד"ת מסודר ומוגה באופן נעלה
כאשר עיני הרואה תחזנה מישרים

ולבקר בהיכלו

כא) במס' סנהדרין: רבי יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קאי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה אתינא לעלמא דאתי, אמר ליה אם ירצה אדון הזה, אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי, אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שייליה לדידיה [פרש"י: למשיח], והיכא יתיב, אפיתחא דרומי, ומאי סימניה, יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד, אמר דילמא מבעינא דלא איעכב, אזל לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי, אמר ליה שלום עליך בר ליואי, **אמר ליה אימת אתי מר, אמר ליה היום**, אתא לגבי אליהו, אמר ליה מאי אמר לך, אמר ליה שלום עליך בר ליואי, אמר ליה אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי, אמר ליה שקורי קא שקר בי **דאמר לי 'היום אתינא' ולא אתא, אמר ליה הכי אמר לך 'היום אם בקלו תשמעו'.**

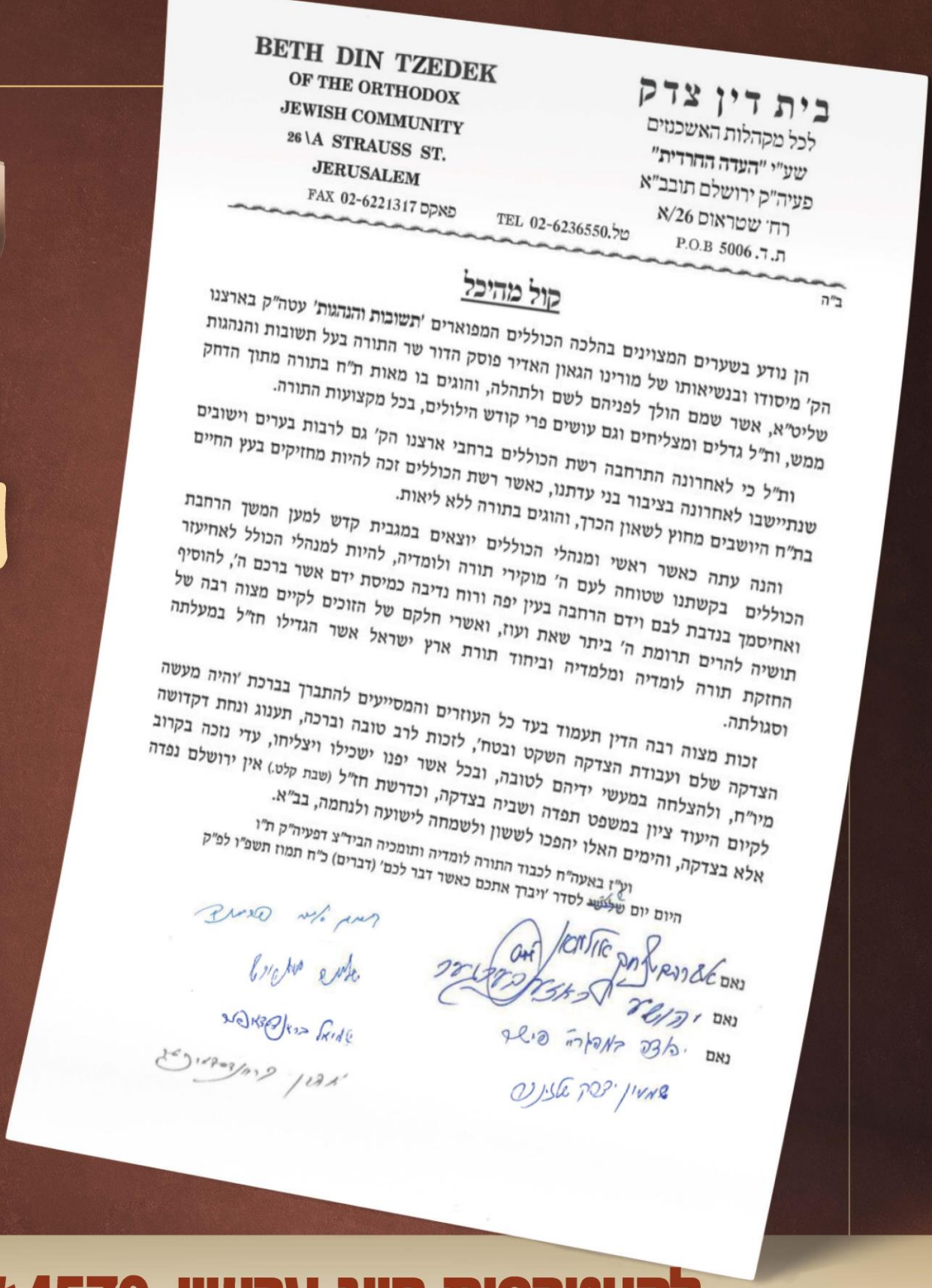
כב) ברמב"ם: **כל הנביאים כלן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה.** וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר (דברים ל' א') 'והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו'', 'ושבת עד ה' אלקיך' (דברים ל' ב') 'ושב ה' אלקיך וגו'' (שם פסוק ג').

Bull.Design

נעשה ונשמע אמרו כאחד

כולנו נענים לקריאת קדשו של כ"ק מרן הגאב"ד והבד"צ שליט"א

BETH DIN TZEDEK
OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY
26\A STRAUSS ST.
JERUSALEM
FAX 02-6221317 פאקס
TEL 02-6236550. טל

בית דין צדק
לכל מקהלות האשכנזים
שע"י "העדה החרדית"
פעיה"ק ירושלם תובב"א
רח' שטראוס 26/א
ת.ד. 5006 P.O.B

ב"ה

קול מהיכל

הן נודע בשערים המצוינים בהלכה הכוללים המפוארים 'תשובות והנהגות' עטה"ק בארצנו הק' מיסודו ובנשיאותו של מורינו הגאון האדיר פוסק הדור שר התורה בעל תשובות והנהגות שליט"א, אשר שמם הולך לפניהם לשם ולתהלה, והוגים בו מאות ת"ח בתורה מתוך הדחק ממש, ות"ל גדלים ומצליחים וגם עושים פרי קודש הילולים, בכל מקצועות התורה.

ות"ל כי לאחרונה התרחבה רשת הכוללים ברחבי ארצנו הק' גם לרבות בערים וישובים שנתיישבו לאחרונה בציבור בני עדתנו, כאשר רשת הכוללים זכה להיות מחזיקים בעץ החיים בת"ח היושבים מחוץ לשאון הכרך, והוגים בתורה ללא ליאות.

והנה עתה כאשר ראשי ומנהלי הכוללים יוצאים במגבית קדש למען המשך הרחבת הכוללים בקשתנו שטוחה לעם ה' מוקירי תורה ולומדיה, להיות למנהלי הכולל לאחיעזר ואחיסמך בנדבת לבם וידם הרחבה בעין יפה ורוח נדיבה כמיסת ידם אשר ברכם ה', להוסיף תושיה להרים תרומת ה' ביתר שאת ועוז, ואשרי חלקם של הזוכים לקיים מצוה רבה של החזקת תורה לומדיה ומלמדיה וביחוד תורת ארץ ישראל אשר הגדילו חז"ל במעלתה וסגולתה.

זכות מצוה רבה הדין תעמוד בעד כל העוזרים והמסייעים להתברך בברכת 'והיה מעשה הצדקה שלם ועבודת הצדקה השקט ובטח', לזכות לרב טובה וברכה, תענוג ונחת דקדושה מיר"ח, ולהצלחה במעשי ידיהם לטובה, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו, עדי נזכה בקרוב לקיום היעוד ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, וכדרשת חז"ל (שבת קלט.) אין ירושלם נפדה אלא בצדקה, והימים האלו יהפכו לששון ולשמחה לישועה ולנחמה, בב"א.

וע"ז באעה"ח לכבוד התורה לומדיה ותומכיה הבי"צ דפעיה"ק ת"ו

היום יום שפנש לסדר 'ויברך אתכם כאשר דבר לכם' (דברים) כ"ח תמוז תשפ"ו לפ"ק

נאם
נאם
נאם

להצטרפות חייג עכשיו: 4579*

או בעמדת "נדרים פלוס" כולל תשובות והנהגות > אלף המגן

הזדרזו עכשיו לתפוס מקומכם מהאלף אנשי חיל הראשונים שייענו לקריאת כ"ק מרן הגאב"ד שליט"א ויזכו לקבל את מטבע הקודש המיוחד,

ניתן להשתתף גם אצל נציגי קהילות הקודש

סאטמר
ירושלים: הרה"ח עמרם ראטר הי"ו
בני ברק: הרה"ח מרדכי שמואל בינדר הי"ו
בית שמש: הרה"ח שלום אליעזר ראטר הי"ו
תולדות אהרן
ירושלים: הרה"ח מרדכי דוד סאמט הי"ו
בית שמש: הרה"ח יעקב אליעזר רוזנפלד הי"ו

בית שמש: הרה"ח יוסף בר"א סאמט הי"ו
בית שמש: הרה"ח שמעון קאהן הי"ו
דושינסקיא
ירושלים: הרה"ח אברהם בנימין הי"ו
בית שמש: הרה"ח שמעון הלל שישא הי"ו
בית שמש: הרה"ח משה זלמן נייהוז הי"ו
בית שמש: הרה"ח שמעון שישא הי"ו

דושינסקיא
בני ברק: הרה"ח פסח גרינברגר הי"ו
ירושלים: הרה"ח אברהם בנימין הי"ו
ביתר עילית: הרה"ח יהושע ניילנדר הי"ו
אלעד: הרה"ח צבי הייס הי"ו
אשדוד: הרה"ח אשר חיים שרייבר הי"ו
הר יונה: הרה"ח נפתלי אופמן הי"ו

הואיל משה באר את התורה!

מיר פרייען זיך צו מודיע זיין אז די טעג האט זיך אנגעהויבן

א פרישע סעריע שיעורים

הרחבת הדעת

להרחיב הדעת בכללים וידיעות בתורה הקדושה

עס וועט יעדן טאג ארויפגיין א פרישע שיעור (בערך 7 מינוט) וווּ מ'וועט הערן איבער א מושג, כלל און א ידיעה אין ש"ס און שלחן ערוך פארגעלערנט דורך איינע פון די רבני יושבי אוהל שליט"א

דער ציהל: צו פארברייטערן די ידיעה פון די לומדים אין אלע חלקי התורה אפילו ווער ס'איז יעצט נישט עוסק אין יענע סוגיא

סדר השיעורים:

זונטאג: כללים וידיעות בש"ס

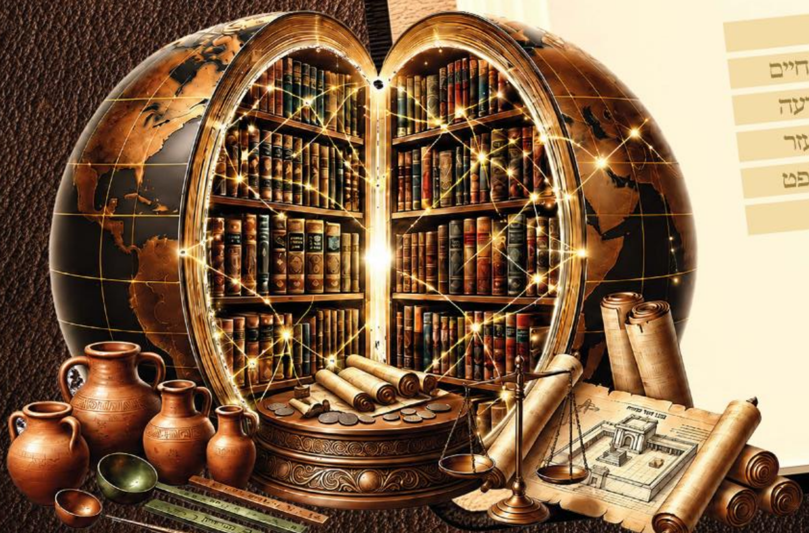
מאנטאג: ידיעות בהלכות שו"ע אורח חיים

דינסטאג: ידיעות בסוגיות שו"ע יורה דעה

מיטוואך: ידיעות בסוגיות שו"ע אבן העזר

דאנערשטאג: ידיעות בסוגיות חושן משפט

ערב שבת: ידיעות על הפרשה

אדרבה, פרובירט אויס אייער ידיעה אין די תורה הקדושה

כללים וידיעות בש"ס:

הגדר של דאורייתא, דרבנן, דברי סופרים, דברי קבלה, אסמכתא, הלכה למשה מסיני || אין מקרא יוצא מידי פשוטו || דרגות קבלת טומאה || חילוקי עונשים בשוגג ומזיד || סימני בהמות חיות עופות ודגים טהורים || סוגי מטבעות זהב וכסף וצורי || מידות ושיעורי התורה || כללי הפסק בתנאים ואמוראים || ביאור הי"ג מידות וכן הל"ב מידות || רוב וחזקה || גדרי שליחות ותנאיהם

שו"ע אורח חיים:

הזמנים בהלכה || שומע כעונה והרהור כדיבור || כללי הל"ט מלאכות || נשים בחיוב מצות וערבות עליהם || הגדול והקטן לגבי דאורייתא ודרבנן || צירוף לתפלה ולזימון || שיעורי כזית ורביעית לכל דיני תורה || חצירות ורשותים || מצות שופר || מצות מצה || מצות תשביתו || מצות ד' מינים ||

שו"ע יורה דעה:

גדר נ"ט בר נ"ט || נאמנות גוי מסל"ת || ביטול איסור || דבר שיש לו מתירין || כללי ספק ספיקא || בליעת איסור בהיתר || גדרי נדר וביטולם || חוקות הגוי || מצות התלוית בקרקע בארץ ובחו"ל || איסור שעטנז ||

שו"ע אבן העזר:

ענין הכתובה || קנין החופה || יסוד היתר עגונה || חרם דרבינו גרשום || חיובי כתובה ||

שו"ע חושן משפט:

אופני קנין בקרקע ומטלטלין || קנין סיטומתא וחליפין || גדרי בר מיצרא והשגת גבול || השוכר והמשכיר || השבת אבידה || שמירת הגוף ונפש || גדרי גרמא וגרמי ||

ידיעות על הפרשה:

גובהו ויחוסו של עוג || אימתי התפלל משה התקט"ו תפלות || מי תיקן המאה ברכות ||

איגוד

יושבי אוהל

האלט מיט דעם שיעור בקביעות יעדן אינדערפרי

און בארייכערט אייערע ידיעות התורה אויף א שטארקע פארנעם

פון 6:00 פארטאג'ס און ווייטער

605.477.4444 #1-0